

ANUL XI, 1930

FASC. 1—12

ANALELE DOBROGEI

Revista Soc. Culturale Dobrogene

Director: C. BRĂTESCU

Cernăuți 1930

Institutul de Arte grafice și Editură „Glasul Bucovinei”

www.dacoromanica.ro

Analele Dobrogei

Revista Societății Culturale Dobrogene

Director : C. BRĂTESCU

SUMARUL :

Arbore Al. P. : Noi informațiuni etnografice, istorice și statistice asupra Dobrogei și a regiunilor basarabene învecinate Dunărei ; *N. Grămadă* ; La Scizia minore nelle carte nautiche del medio evo ; *Carl Patsch* : Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa.

Bonjug N. : Folclor grecesc din satul Regele Ferdinand I, Tulcea.

Coatu G. : Marcus Antistius Cecina ; Colinde bulgărești din Cerna ; Folclor românesc dobrogean.

Ion Constantinescu : Note asupra toponimei grindurilor și apelor din delta Dunărei.

Georgescu I. : Marea Neagră în poezia noastră poporană.

Illescu M. Dan : *Aurelian Sacerdoțeanu* : Guillaume de Robrouck et les Ruumains au milieu du XIII siècle ; *Milcovia* ; *Const. C. Georgescu* : insulele de fag din Dobrogea ; *S. Greavu=Dunăre* : Bibliografia Dobrogei ; *Romulus Seisșanu* : Dobrogea.

Lălniceanu V. : Unei gări ; Muntele ; In ochii tăi ; Cântec ; Scrisoare.

Pricopie M. : Moldovă, tu ! ; Apele gândului ; Dă-mi mâna ta ; Melancolie ; La taină ; Rugă ; Când liniștea ; Se duc ! ; Greerul.

Salsovia : Serviciul hidrografic al Marinei și lucrările sale ; Tablou de noua împărțire administrativă a jud. Constanța ; *G. M. Rașcu* : Enisala, descriere și călăuză practică ; Iarna anului 1928—29, la Constanța ; *Rectificare* din Cronică numismatică și arheologică ; *Un monument* lui Mihail Eminescu la Constanța ; *Fotografii* (Fotoglob C-ța și C. B.), *Donajiuni*.

Sălceanu Gr. : Marea ; Pe stâncă ; Via ; Zori de iarnă ; La orizont catargul dispărea ; Bairamdede ; Aurora.

Sassu I. Iulian : Din etnografia satului Fântânele (Inançișme).

Schilder S. : Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească (recenzie).

Stoenescu-Dunăre J. : Canalul navigabil dela Dunăre la Măre (Cernavoda=Constanța) și perspectiva unei Baze Navale la lacul Tașaul.

Stoicescu D. : Cu Selim la Brașov.

Tagliavini Carlo : Dobrogea, cincizeci de ani de viață românească (recenzie).

Timiraș N. : Străjerii codrului.

Wachner H. : Rumănen (1909—28) (recenzie bibliografică).

Vulpe R. : In amintirea lui G. G. Mateescu.

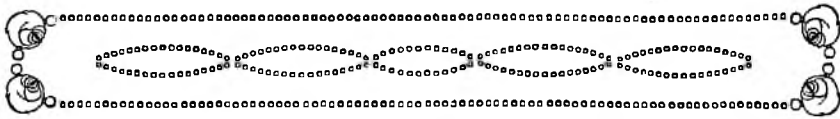
V. C. D. : Observațiuni asupra trecerii păsărilor călătoare pe deasupra insulei Șerpilor

•••••

CERNĂUȚI, 1930

Institutul de Arte grafice și Editură „Glasul Bucovinei“

14070

STRĂJERII CODRULUI

Sub strașină de cetini, la Bran, lângă izvoare,
Opt vânători intrară în liniștea de veci.
Ei s'au luptat pe creste, în codri, la pripoare,
Să stăvilească valul de ginți pustitoare,
Să străjuească munții la margini de poteci.

Mormântul e sălbatic și'nchis cu'ngrădătură
De stâlpi ciopliți la munte din codrul de stejar.
Pe groapa lor : fragi roșii și floare de răsură ;
Din cer cad stropi de rouă prin greaua frunzătură —
Și vine primăvara cu alb mărgăritar.

Și cum eroii noștri au dreptul la răsplată,
Le-am dus sfintele oase în mausolee mari.
Dar Inima vitează, simțirea'nflăcărată
Cu care-au stat să'nfrunte ungia dealtădată,
Ele-au rămas aicea, în codrul de stejari.

Ce bine dorm vitejii sub culmile aceste,
În inima pădurii, culcați lângă izvor,
Unde-au căzut, cu ochii încremeniți pe creste,
Când viforul de gloanțe l-a prins fără de veste
Și-a mistuit văpaea din sufletele lor.

Când pacea și odihna se lasă peste munte,
Mormântul fără cruce e-așa de mititel,
Că te întrebi, în taina pădurilor cărunte :
— O mână de țărână, cum a putut să'nfrunte
Atâta dușmănie pornită la măcel !

Pădurea se boltește în largă catedrală,
Pe stâlpi de brazi gigantici și de molizi, cu frunți
Aprinse la văpaea luminilor astrale —
Și'n strane cântă fagii cu voci sacerdotale,
Slăvind mormântul tainic al marilor defuncți.

Pe munți, când ploaea cade ușor, ca'ntr'o visare,
Psalmodiază codrul înalt, ca din amvon —
Cu șoapte tremurate pe frunze, pe cărare
Și se coboară'n suflet atâta'nfiorare,
Când ploaea'n codri sună încet și monoton.

Dar între nori s'ascunde păinjenișul lunii,
Frunzișul greu se sparge în vuet de vânt.
Cum uraganul smulge catargele din funii,
Așa se rup copacii de trăsnetul furtunii,
Făcând să se ridice țărâna din mormânt.

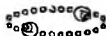
Și'n noaptea grea mormântul se schimbă în tranșee.
Cad licăriri de fulger pe căștile de fier,
Căpraru'n somn tresare și grupa și-o închee,
Căci fulgerul năprasnic, nu se mai știe ce e:
Dușmanul de pe culme, sau trăsnetul din cer...

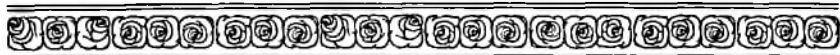
Chiar vulturii se sue pe stâncile golașe,
Rotind din înălțime priviri de albatrozi —
Și'n fulgerarea albă a nopților trufașe,
Ostașii par fantasme semețe, uriașe,
Asemuiți în noapte cu mării voivozi.

Târziu când luna iese din nori și'n cer se sue,
Urzind covor de aur pe vechile poteci,
Sub strașina de cetini mormântul se încue,
S'adoarmă iar străjerii în liniștea silhuc,
În murmurul de frunze și de isvoare reci.

Bran, August, 1930.

Nicolae Țimiraș

MOLDOVĂ, TU!...

*E'ntins pământul țării noastre
Și'n toate e Dumnezeuesc ;
Sub bolțile de cer albastre
Cu marea munții se'nfrățesc.*

*Străbunii Daci, găsind belșugul,
Pe=acest ogor s'au așezat, —
Ei cei dintâi au tras cu plugul
Și'n mare caili și=au scăldat.*

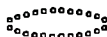
*Iar când mongolica urgie
Milenii lungi a stăruit
Să stea'ntr'a Dunărei câmpie...
Din codrul fără de sfârșit*

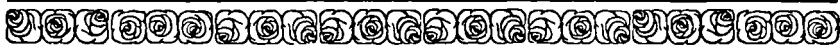
*Au năvălit potop stejarii
Și=au liberat pământul sfânt!..
Și iarăși au eșit plugarii
Cu turmele pe=acest pământ!...*

*Cu iadul s'au unit dușmanii!
Potopul e'nspăimântător!
O groază=i peste tot: Germanii!...
E roș de sânge drumul lor!*

*Moldovă, tu, slăvită țară,
N'ai vrut ca să le dai poteci!
Ci moartea în Siret și=aflară
Și neamul l=ai unit pe veci...
Moldovă, Tu, slăvită țară!...*

Mihail F. Pricopie

MAREA

Ca perdele aruncate în senin,
Spume albe în albastru se topesc,
Goelanzii, fulgi de spumă, sboară lin
Și talazuri se aruncă, se zdrobesc.

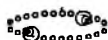
Vin cu soare peste lespezi prăvălite,
Se desfac în cercuri albe tremurând
Și se sfarmă'n mii de cercuri înmuite,
În răsfrângeri de lumină fulgerând.

Se abat toți goelanzii pe-un talaz,
Pene albe în albastru se desfată,
Dulce-i leagănă talazul și deodată
Iși iau sborul într'un foșnet de atlas.

Raze calde, snopuri-snopuri, cad piezișe,
Ninge aur... în tăcere și mister,
Ca din visuri desfăcută și furișe
Trece-o navă albăstruie pe sub cer.

Și talazuri însorite se gonesc,
Goelanzii, fulgi de spumă, sboară lin,
Spume albe în albastru se topesc,
Ca perdele aruncate în senin.

Gr. Sălceanu

UNEI GĂRI

Gară mică, cenușie,
Pusă n' larg de Bărgan,
Mi-ai podit ca o moșie
Clipe dragi de vioșie
An de an.

Tineretea mea curată
Și-al iubirei vis senin,
Taina lor nemăsurată
Torsu-s'a aici odată
Și din plin.

Sub salcâmiu din cărare,
Grei de albele poveri,
Să n'trevăd un semn, o floare,
Câte nopți pierdut-am oare
În vegherei ?

Câte gânduri — stol sburdalnic —
Pe la ușe ți-am trimis,
În avântul lor năvalnic
Să le vezi murind prăvalnic
Pentru-un vis.

Azi în van mai vin la tine...
La ferestre, în apus,
Veștejitele glicine
Dau tristețe de ruine
Jos și sus.

Și'n zădar cu duioșie
Mă opresc și întreb în drum,
Nimenea nu mă mai știe
Gară mică și pustie
De acum.

V. Lăiniceanu

CU SELIM LA BRAȘOV...

INSEMNARE

Mergând pe o stradă strimță, mărginită de o parte și de alta de clădiri nalte, mă întâlnesc cu Selim, vechiul meu prieten din Dobrogea. Ne salutăm și ne arătăm fiecare surprinderea și bucuria de a ne fi întâlnit, unde nici nu gândeam... În Brașov!

— Ai venit de mult, cu cine ești? Lăntreb eu, văzând lângă el o fetiță.

— De 2—3 zile, sunt cu familia!

M'am mirat că oameni așa de departe și de acei cari iubesc steptă până acolo, că urăsc clădirile și plantațiile, să vie la Brașov...

Selim par'că m'a înțeles și a dat să explice:

— Fetița a fost puțin bolnavă, doctorul a zis schimb de aer, munte... Altfel, mai bine la noi!

Și Selim privi împrejur sufocat.

Fetița îl trase pe Selim de pulpana hainei și-i spuse în limba lor că-i este sete arătând la niște sticle de limonadă de la o boltă dintr'un colț: „Șurub!”

— Hai la boltă, bem câte-o limonadă! zic lui Selim.

Ne așezarăm la o măsuță afară, la umbră, comandai băuturile siropoase, ca să fie pe placul miciei Azizë și continuarăm vorba de una de alta.

— Altă lume aici! Zise de odată Selim, urmând par'că firul gândurilor ce-l preocupau...

— Adevărat alta, — ăștia sunt oameni deprinși cu ziduri și păduri. Lor răceala zidurilor nu le face rău, lipsa de orizont nu-i înăbușă; nici zidurile, nici pădurea nu le miroase a mucegaiu...

— Da, la asta gândeam... Aici n'are unde să alerge un cal, n'are unde să bată vântul!

După ce sorbirăm din paharele de limonadă, fetița lui Selim, privind în lungul străzei, tresări și, trăgându-l pe tatăl său de haină,

il întrebă încet, par'că îngrozită, arătându-i: „Omul acela este mort sau e viu?”

Mă uitai și eu și rămăsei oarecum surprins de cruzimea spectacolului, până să-mi dau seama ce văd: în fața unei biserici, ridicată o cruce enormă, neagră, de fier, pe care un Isus de proporții supraumane, sculptat din lemn, cam grosier și zugrăvit destul de strident, sta în soare, impresionant prin atitudinea lui și mai cu seamă îngrozitor prin rănilor, scoase în evidență de sculptor și zugrav, din coastă, palme și picioare, din care părea că sângele gâlgăe=isvor...

— Nu e viu, nici mort, nu e om... Taci din gură! Șopti Selim fetiței silindu-se s'o facă să-și schimbe preocuparea. Poate se temea să nu-mi atingă vr'o susceptibilitate. În cele din urmă, ca și cum ar relua firul vorbei întrerupte, mă întrebă:

— Oamenii aceștia, cari pun așa cruci pe=afară, sunt creștini? La noi, știi bine, nu se văd asemenea lucruri nici chiar în bisericile voastre. Am intrat și eu, când ne pofteați la sărbători naționale și așa lucruri îngrozitoare n'am văzut...

— Îngrozitoare? Bine ai zis! La voi în geamii nu se îngăduie nici pictură, nici sculptură de vr'un fel de vietăți, ci numai de figuri... geometrice. La noi nu se îngăduie de cât pictură, și în colori mai stinse, de chipuri omenești... ofilite, prinse în atitudini serioase și de animale simbolice. Dar la catolici e îngăduită și pictura și sculptura, iar artiștii au mai multă libertate...

— Libertate! Știu și eu ce este, am fost consilier județean! Dar mie mi se pare altceva și să vezi: la noi în sat, când eram copil, a fost omorâtă o femeie tânără de bărbat și neamurile lui. Corpul ei era tot o rană. O babă, mama moartei, a ridicat corpul ei în căruță, l=ea desgolit ca să se vadă rănilor și l=ea purtat în tot satul, arătându-l tuturor, bocindu-se și blestămând pe cine n'o va răzbuna... Și am văzut cu ochii mei, au pus oameni cumiști, toți mâna pe puști, pe pistoale, pe iatagane, topoare, furci de fier și=au alergat la casa omorului și până seara i=au prins și omorât pe toți vinovații, i=au băgat în casă, au dus pae și au dat foc! La cercetare nimeni n'a deschis gura. Autoritățile n'au putut scoate nimic, ori simțind cum au stat lucrurile, n'au stăruit.

Dar unii a doua zi, peste= o săptămână, o lună, regretau ce=au făcut. Vezi, baba aceea era o fire aprinsă, crudă, pe ea n'a mânat= o dragostea de copila ei, ci ura asupra ginerelei și neamurilor ucigașe.

— Adică vrei să zici, că nu din credință e ridicată crucea cu... statua crucificată, nu din dragostea către Isus...

— Nu! Nu din credință, ci din ură, contra necredincioșilor, contra noastră: tătari, turci... Știu eu ce spun!

— Selime, necredinciosule, nu-ți mai face și tu sânge rău. Găsesc și eu îngrozitoare această exhibiție. Cred ca și tine, că baba voastră, dacă-și iubea fiica, ar fi plâns la capul ei, omenește,— n'ar fi purtat cadavrul ei gol, ca să-i arate rănila, n'ar fi bocit după răzbunare...

Dar ce intenție să fi avut artistul, ori acel care-a comandat crucea și statua, ori care a stăruit să le înalțe în fața bisericei? Ce motiv pentru lumea dimprejur, să îngăduie asemenea lucru? Mă rog, monumentele spun ceva. Prin ele vorbesc cu sufletul cei ce le fac, ori le cer, ori le stimează. Ce ne spune acesta? Un chip de om cu corpul torturat în mod negrăit de sângeros, că privindu-l, carnea ni se cutremură și ochii ni se întorc de la el. Groază, repulsiune!

Dar se cade ca un monument religios să vorbească așa de aspru? Ce fel de oameni vor fi crezut ei că trec pe aici, să-l vadă... și totuși să-și învingă repulsiunea și să se închine?

Aruncasem aceste întrebări și, pe când voiam să răspund cu concluziile mele, stăpânul bolței, care foarte serviabil se învătea împrejurul nostru, fluturând cu șervetul după muștele strânse pe lângă paharele de limonadă, se amestecă în vorbă:

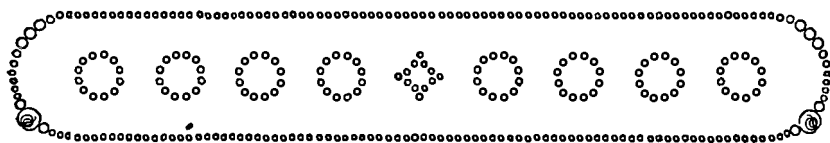
— No, domnilor dragi, ce atâta frământare! Socoteala e curată: biserica a fost a breslașilor: fierari, tâmplari, zugravi, — și, de bună seamă, la o zi mare a lor s'o făgăduit ei să ridice o cruce nantă. Fiecare breaslă o dat pe cel mai harnic maistor, ca să arate ce poate: un fierar o bătut crucea, cuele și cununa; un tâmplar o cioplit și struguit lemnul trupului; iar un zugrav a tras vopseaua cărnei și sângelui; fiecare din plin, ca maistor cinsfit, — că cine-o vedea, să se oprească și să zică: No, strașnic lucrară!

— Brașoveni! Exclamai eu.

— Ori-cum, altă lume! Incheie Selim.

D. Stoicescu.

APELE GÂNDULUI

*Dorm apele gândului, dorm liniștite,
Sub zările frunții n'adie un vânt.
Pe-oceane ca marmora de'ncremenite
In taină plutește=al tăcerilor cânt.*

*Ce iute=a pierit și vârtoarea etății!...
Cum groaznică pacea pe lumi s'a'ntronat!
Doar luna, un simbol al singurătății,
Surâde pe cerul etern luminat.*

*Dorm apele gândului, dorm liniștite,
Și genele grele clipesc și adorm.
Dorm mute în suflet dureri năbușite...
Imbie mormântul cu somnu=i enorm.*

Mihail F. Pricopie

POEZII

I. Dă-mi mâna ta

*Privesc la drumul mers : ce ținirim
Părăginit și trist trecutul este! . . .
Tot ce-am crezut pe vremuri să împlinim,
S'a stins din viața lumilor aceste.*

*Sub strâmbe cruci, morminte vechi și noi
Se'ndeaș'ntr'o dezordine barbară :
Nădejdi de bine ce-au murit apoi
Sub ele=și dorm eterna primăvară.*

*În nopți cu lună plină bat în van
Cotitele cărări printre morminte ;
Se'ndeașă buruiana an cu an . . .
Ah! . . . Unde-i floarea vremurilor sfinte !*

*Dă-mi mâna ta și vin cu gând pios
Să răsădim în cimitir o floare,
Din ochiul tău atâta de frumos
Să verși o lacrimă mângâietoare.*

II. Melancolie

*În aer negru bate vânt,
S'au strâns toți norii pe țărie! . . .
Ce singuri stăm! . . . Nici un cuvânt
Și'n inimi nici o bucurie! . . .*

*Zvâcnește'n pieptul meu ferbinte
Profunda dragoste ce=și port . . .
Dar pentru ce așa cuminte? . . .
Ori stăm de veghe la un mort? . . .*

*Sub streșini geme-acelaș vânt
Cu vocea lui încrâncenată :
„Nu-i pentru=acest infam pământ
„Ă voastră dragoste curată! . . .“*

III.

La taină

*Retrași în colț pe jeșuri moi
La sfat stăm clipe'ndelungate.
Pe geam pătrund acorduri noi:
E zvonul mări 'nfuriate.*

*Sub cer albastru=violet
Se șterge firea: înserează.
Dar noi vorbim și rar și'ncet.
Ce gingaș glasul tău vibrează!*

*Imi spui întregul tău trecut...
Ascult atâtea dulci cuvinte
Și brațul moale ți-l sărut...
Mereu mă cerți: „Nu stai cuminte!...”*

*Iți cade așa de pe ac
Și acul chiar îl pierzi pe urmă, —
Ah!... Ochii tăi atâtea=mi plac!...
Sărutul vorba ta o curmă...*

IV.

Rugă

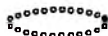
*În aerul mocnit de vară
Se zbate sufletul bolnav;
Sub bolta cerurilor clară
Doar marea vastă geme grav.*

*Pe țărm stă sufletul și plânge:
„Stăpâne, ce greșit=am eu
Că viața'n două mi se frânge,
O, Doamne Dumnezeu! meu!*

*Eu te=am rugat să=mi dai tovarăș,
Tu pașii mi i=ai dus la ea.
Imi surâdea norocul iarăși, —
Dar a'nfeles iubirea mea?*

*De cât să=mi sting acest noroc,
Inchide=mi pentru veci privirea.
Mai bine să mă pierzi în foc
De cât să=mi îngrădești iubirea!...*

Mihail F. Pricopie

PE STÂNCĂ

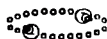
*Pe=aici am strălucit odinioară,
Ținând în mâna=mi caldă mâna ta.
Sunt veacuri de atunci... și 'n astă seară
S' aprinde în țării aceeași stea.*

*Mă turbură cărarea asta plină
De trandafiri sălbatici și de lună;
Mă turbură fântâna ce suspină...
Noi am mai fost pe=aici cândva 'mpreună.*

*În alte vieți, aceleeași perechi,
Natura i=a întins culcușuri moi
Și azi, ne amintim, cu simțuri noi,
Cărările iubirilor străvechi.*

*Mă turbură fântâna ce suspină,
Noi am mai fost pe=aici cândva 'mpreună.
Mă turbură cărarea asta plină
De trandafiri sălbatici și de lună.*

Gr. Sălceanu

V I A

*O mână sburdalnică rupe un strugure blond ca lumina
Și mușcă o fragedă gură din rodul pământului clar ;
Din frunzele vinete=albastre bătute de brum 'argintie,
O mână sfielnică rupe un strugure roș ca de jar . . .*

*Și frunza de viță se'ntinde ca marea cu valuri senine,
Atârnă în umbră de aur roșcate și grele ciorchine,
Bobifele crude, străpunse de aprigul soarelui foc,
In liniștea plină de vrajă rotunde și mute se coc.*

*Iar seva ce'mbată simțirea prin fine mlădițe se urcă,
S'aprint de jăratec butucii, în bolți sângerate se'ncurcă,
Și brațe se'nlănțuie'n umbră, ies chiote lungi ca de taur
Și'ncepe beția sub bolta cu roșii ciorchine de aur.*

Gr. Sălceanu

MARCUS ANTISTIUS CECINA

Iată un nume pe care l-a purtat unul din strămoșii noștri, ajungându-ne la cunoștință după 17 veacuri. Dacă n'are altă importanță, are pe aceia c'a fost purtat de un Roman, care s'a gândit să lase o dovadă neperitoare despre stăruința viteazului popor prin aceste locuri.

Ne scoborâm cu mintea, pe scara timpului, înapoi, pe vremea împăratului Marcus Aurelius Antoninus, zis Caracala. Vedem furnicarul de lume dela Troesmis, azi Iglîța, unde nu mai dăinuiesc decât câteva case ! Templul, zidurile cetății, valul lui Traian, care chiar dela Troesmis se îndreaptă în spre miazănoapte-răsărit, către Niculișel, sunt mărturii neperitoare, pe care nici mâni dușmane, nici atot puternicul timp n'au putut să le distrugă în întregime, n'au putut să le ștergă cu totul de pe fața pământului.

Pe unde scormonește plugul din vremea noastră, în apropiere de zidurile vechii cetăți, peste valul lui Traian, ies din pământ urme de așezări omenești. Legionarul Roman, neînvinsul străjer, veghea neconținut ; matroanele Romane își creșteau cu drag copiii și prin casele, din a căror temelie plugul tot mai scoate din când în când câte-o piatră, câte-o cărămidă petrificată, era vieață, era simțire, era graiu strămoșesc, era . . . începutul firului vieții noastre de astăzi, pâlăia para viitorului suflet românesc ! O, Doamne, bine a zis cronicarul, că toate sunt sub vremuri ! Atunci piață, străzi, clădiri . . . azi ogoare ce se samănă, se lucrează ; loc de hrană peste cimitir, câmpii pleșuve pe unde au fost păduri seculare ! . . .

Iacob=dealul, zis acum Muntele Carol I, vestit prin carierele de granit, a fost umbrit odată de un codru nesfârșit. Cântau păsările mărunțele prin copaci, iar deasupra, în zbor falnic, se rotea vulturul gigantic, pândindu-și prada. Prin desigurii hălăduia în voie mistrețul, precum și cerbul și căprioara, cari, sprinteni, săreau din stâncă în stâncă, peste scurgeri și pârâiașe, căutându-și hrana. Avea lupul destui tovarăși și avea și ascunzători nepătrunse de picior de om !

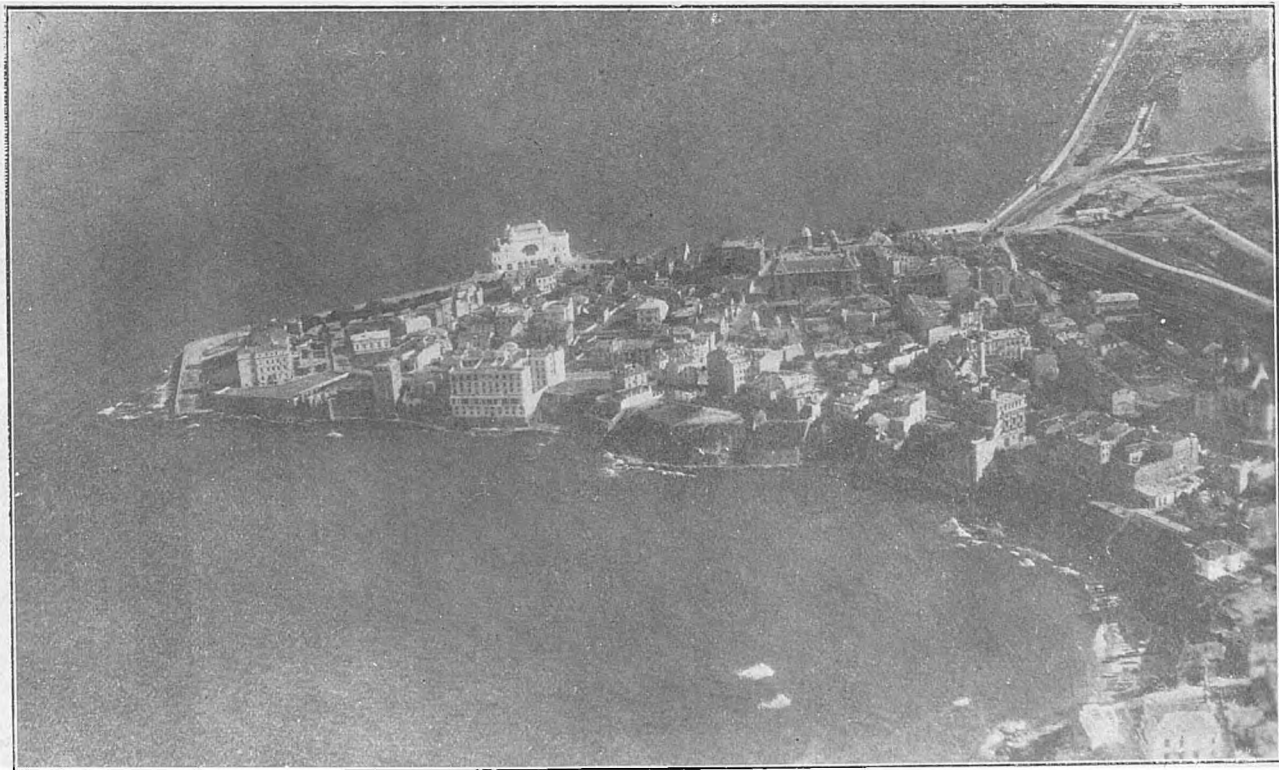
Acum a rămas singur, doar cu vulpea și cu iepurele, ne mai știind unde să-și plece capul! . . .

Povestesc bătrânii din satul Turcoaia, c'au apucat, pe când erau copii, copaci de mărimi uriașe, groși de nu-și puteau impresura cu brațele doi oameni, atât pe muntele Carol cât și prin împrejurimi; iar azi . . . nu-ți mai vine a crede c'asa o fi fost; nici urmă n'a rămas. În valea Priopcei era de asemenea codru nepătruns de soare. Și acolo, pe coasta ce vine înspre Iglîța, într'o poiană făinuită de lume, se afla sanctuarul zeului *Liber Pater*. Din Troesmis, poate și din Arrubium (Măcin), cum și din alte localități aflate pe cuprinsul merelei Cerna, dela Mangina, Martina, Echișce, pe unde s'au găsit și se găsesc încă destule urme de zidării, bucăți de cărămizi, cioburi de oale, ba și oale romane întregi și monezi diferite, mergeau credincioșii de aduceau jertfă zeului, și-i făceau altare de închinăciune, ca să-l îmbuneze și să-l aibă de protector.

Localitatea Echișcea (in traducere : Gemenii) de sigur că a avut altă numire, peste care s'a suprapus cea turcească în cursul veacurilor, căci chiar acolo s'au găsit multe urme romane, ca și la Martina și Mangina, între altele o oală întreagă, mare, că cel mai înalt om nu putea să se uite în ea. Această oală conținea înăuntru rămășiță de făină și de meu. A fost trimeasă întreagă, neșfirbită, la București, cu ocazia expoziției din anul 1906.

Dar să vedem ce legătură au toate câte le-am spus cu personajul de care ne ocupăm noi. Lui *Cecina* zeul i s'a arătat în vis și i-a spus soarta ce-l așteaptă și i-a binecuvântat familia lui și sămănăturile lui și toată casa lui. Fiind călăraș în armată, a mai primit și binecuvântarea de a eși învingător în orice luptă cu dușmanii. Atunci el, sub impresia acestui vis, sfătuindu-se cu toți ai lui, drept recunoștință i-a închinat un altar, un monument de respect și adorațiune la poalele muntelui Priopcea, în dreapta șoselei, cum mergi dela Cerna la Măcin. Acest monument a fost găsit și adus în sat în luna Ianuarie 1914. El a fost descoperit de ploile torențiale din vara aceluia an și a fost observat întâi de niște ciobani, cari pășteau oile prin acele locuri.

Acest altar nu-și decât o piatră cioplită, având lungimea de 1.50 m și lățimea de 40 cm, fiind de forma unei prizme dreptunghiulare. Postamentul, care venea îngropat în pământ, este de 50 cm lungime și de 44 cm lățime; iar corpul, pe care este și inscripția, e de 1 m. Fațada are chenar de jur împrejur și oarecari cornize cu puține

Peninsula Constanța văzută din avion

Fotoglob Constanța

inflorituri, la capătul de sus. Piatra avea același aspect ca piatra de Bașchioi, din care se fac și astăzi monumentele.

Textul latin al inscripției de pe fațadă, scris cu majuscule foarte corect săpate și bine conservate, este :

„*Numini Liberis Patris M. Antistius Caecina equalae I Dardan Antoniniana ex viso posuit*“. Ceiace însemnează : Zeului Liber Pater, Marcus Antistius Caecina, călăreț din escadronul întâi antoninian de Dardani, a ridicat în urma unui vis (acest altar).

Escadronul I de Dardani se numea antoninian după numele împăratului roman Antoninus, care a domnit dela 211—217 după Cristos. Acest escadron a fost cu reședința mai întâi la Arrubium (Măcin) până la anul 117 după Cr. și apoi la Troesmis (Iglița). După cum mărturisește singur Caecina, altarul a fost închinat, în urma visului ce l-a visat, lui Liber Pater, care era o divinitate bine-făcătoare mai ales pentru sămănături.

Aceasta dovedește cât de mult credeau în vise strămoșii noștri și câtă frică aveau ei de zei, pe cari căutau să-i îmbuneze prin jertfe, ridicări de altare, etc. De sigur că Caecina îl avea pe Liber Pater ca sfânt protector al casei, după cum se obișnuște și astăzi în popor de a-și alege fiecare câte un sfânt, chiar la cununie, pe care îl serbează cu deosebită cinste, făcând mare praznic la ziua lui, odată pe an. În locul monumentelor, de felul celui al lui Caecina, în zilele noastre se obișnuște a se face câte o icoană și a o dărui bisericii.

Traducerea inscripției am dat-o după explicațiile repausatului întru veșnică amintire Vasile Pârvan, fost director al Muzeului național de antichități, cu care eram în corespondență, fiind recunoscut chiar oficial ca corespondent al muzeului.

Altarul acesta este un prețios monument pentru noi, este mărturisirea vie a trecutului către prezent și o garanție de mare preț pentru viitor, căci arată lumii cinc au fost stăpânii ținutului dobrogean din cele mai vechi timpuri.

Dacă năvălirile hoardelor barbare au dărâmat și au nimicuit ceea ce a fost odată, totuși dovezi puternice glăsuiesc timpului de față destul de viu, că suntem urmașii strămoșilor noștri, locuind pământul ce ei ni l-au lăsat ca moștenire, adică ocupăm dreptul nostru.

Marcus Antistius Caecina, pentru importantul document rămas dela el, merită a fi știut de toți Românii și pomenit generațiilor ce se ridică.

Prin îngrijirea subsemnatului, chiar din 1914, piatra, deși destul de mare și grea, a fost expedită la Tulcea, spre a fi înaintată la

București. Aci însă a rămas în curtea prefecturei lângă un perete, din întâmplare cu inscripția în jos. Această împrejurare i-a fost favorabilă ; căci pe timpul ocupației inamice n'a fost băgată în seamă, fiind socotită ca o piatră fără de nici o importanță, de oarece nu se vedea inscripția. În urma stăruinței puse pe lângă autoritatea comunală, după războiu, când s'a început organizarea parcului din fața prefecturii, piatra a fost așezată la marginea unei alei. Îmi dădusem părerea că pe una din fețe ar fi bine să se sape și în traducere inscripția, dar, schimbându-se rosturile politice, piatra a fost ridicată din parc și aruncată cu alte pietre ordinare de zidărie în curtea primăriei. Zadarnic am mai căutat-o ; n'am mai dat peste ea. Un cetățean tulcean, vorbindu-mi odată de importanța ei, se mira cum de n'a fost aruncată în Dunăre de Bulgari. Este drept că n'a fost aruncată în timpul ocupației ; totuși, din cauza neglijenței sau altor cauze pe care mă opresc a le mai aminti, ea și-a pierdut urma.

Ca să rămâie însă spre știință în istorie, am dat însemnarea de față, considerând că m'aș face vinovat, ca unul ce-am știut, dacă n'aș fi spus-o.

În trecut fin să amintesc că la Troesmis s'a găsit o placă cu o inscripție, care amintea de medicul roman *Titus Rascanius*, care a practicat medicina în acest oraș și prin împrejurimi încă de pe timpul lui Traian și după el. Medicul primar al județului Tulcea, dinaintea de 1913, anume Alexandru Suceveanu, care a murit în acel an, fiind mobilizat ca doctor de regiment, a avut fericita idee de a boteza spitalul din Măcin cu numele doctorului roman „*Titus Rascanius*“.

Ascultând glasul trecutului, ne edificăm tot mai bine asupra ființii noastre pe aceste meleaguri, pregătindu-ne cât mai cu precizie busola conducătoare în viitor.

G. Coatu=Cerna

ZORI DE IARNĂ

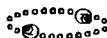
A nins o noapte'ntreagă văzduhul cenușiu ...
A nins o noapte'ntreagă... Tăcere... și... pustiu ...
Pe-o altă lume par'că m'am deșteptat din vis ...
Și ochii de lumină o clipă s'au închis.

O margine de soare se urcă'ncet, treptat,
Pe geam pătrunde'n casă și'n aur sunt scăldat ...
Roșcate flori de gheață de geamuri se anină,
Mi-aduc parfum de iarnă și valuri de lumină. *

În șobă arde focul cu flăcări de atlas.
Atinse de căldură mușcatele dispar ;
Privesc pe geam, departe, oceanul solitar
Rostogolind pe țărături talaz după talaz.

Fierbând, din svârcolirea albastrului etern,
Ghirlânzi de spume albe pe dune se aștern,
O navă se avântă cu pânzele'n abis,
Cu fulgere de aur talazul pare scris ...

Gr. Sălceanu

LA ORIZONT CATARGUL DISPĂREA...

*La orizont catargul dispărea...
Pe nesfârșitul mărilor albastru
Un val, rostogolit ca o perdea,
Strângea în poale astru lângă astru...*

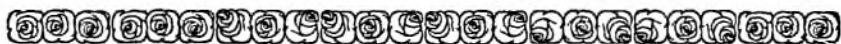
*Și'n ultima văpaie din apus
Se zvârcolea într'un vârtej sălbatec,
Se arunca vijelios în sus,
Căzând ca o ghirlandă de jăratec...*

*Și alte valuri în aceeaș rază
Se prefăceau în colier de foc
Și scânteiau atât cât scântează
O clipă călătoare de noroc.*

*Și-acolo unde raza se'nfiripă,
Un goeland sbură peste-un talaz,
Cu fulgere în ochii de topaz,
Cu pulbere de aur pe aripă.*

Gr. Sălceanu

MĂREA NEAGRĂ ÎN POEZIA NOASTRĂ POPORANĂ

de Ioan Georgescu

Motto: *Cânta marea, uriașa mare :*

*„Mare's eu, și nimeni nu mă 'nvinge!
Tot pamântul, cât îl vezi de mare,
Brațul meu puternic îl încinge“.*

*Cânta cerul cel albastru : „N'are
Margini largu 'mparației mele!
Eu cuprind pamânt și mare'n vălu-mi
De matase presarat cu stele“.*

*Cântă mica inima : „Mai mare
Sunt ca voi, cari vă cercați mărirea,
Caci în mine iadul stă și raiul
Cu iubirea, — și Dumnezeirea !“*

St. O. Iosif, Într'un album.

Dupa Eneo Roncinni. Tălmăcire.

Poporul nostru cunoaște multe mări.

Nu vorbim de cele nouă mări, pomenite alături de tot atâtea țări, în poveștile poporane, nici de mărilor cu anumite însușiri (rece, fierbinte, roșie, galbenă și a.), cunoscute mai mult numai din auzite ori din închipuire, ci vorbim de cele străbătute în lung și în lat, de cele atinse în realitatea nemijlocită a vieții.

Sub acest raport, marea — acest fenomen natural atât de complex — e un motiv din cele mai interesante pentru cercetătorii poeziei noastre poporane.

Câtă tragedie sumbră nu se leagă în această privință chiar numai de oceanul Atlantic, cunoscut de țărani noștri abia în timpul din urmă !

Tot calvarul Românilor noștri din America se leagă de acest ocean.
De aceea e atâta jale și atâta duioșie în cântecele Americanilor

noștri ! Și de aceea oceanul e mereu blestemat, ca pricinuitor de înstrăinare și izvor de suferințe !

*Cine n'a fost pe vapor,
Ăla nu știe de dor ;
Cine n'a trecut marea,
Nu știe ce-i boala grea . . .*

Sau mai departe :

*Cine-a scorțit jalele ?
Missler cu vapoarele,
Că încarcă sute-mii,
Câtă-i frunz' Americii !
Ăcolo-s fabrici de fier,
Mulți voinici în ele pier.*

E sigur că aceste creațiuni recente ale drăgălașei noastre muze poporane constituie o fază nouă, aproape necunoscută, a literaturii noastre care ar merita toată atențiunea culegătorilor și a cercetătorilor.

Din colecțiile ziarelor noastre de peste Carpați și de peste Ocean, dar mai ales din scrisorile în versuri adresate de cei înstrăinați celor rămași acasă și invers, s'ar putea alcătui o culegere din cele mai alese, în stare să satisfacă gustul celor mai pretențioși amatori de literatură.

Nu e aici locul, nici momentul potrivit să încercăm a schița, în trăsături cât de sumare, aspectele acestei poezii poporane despre mare, alfel atât de bogate, de nouă și de interesante. O vom face, poate, altă dată, cu un prilej mai nemerit.

Ceea ce se impune, în chip cu totul deosebit, atențiunii noastre, cu acest prilej, este să vedem : cum cântă poporul nostru în versurile sale *Marea Neagră*, marea cea mare din cronicile și documentele noastre vechi, marea aceasta care, alături de antipodul ei — muntele — a format și formează una din extremitățile între care a pulsă și pulsează ritmul vieții noastre milenare ?

*Cine zice Dobrogea,
Zice=odată și marea ;
Ea-i de Dunăre încinsă
Și de mare e cuprinsă.*

E interesant, aproape surprinzător, că poporul nostru nu privește marea ca o barieră, ca o limită peste care nu se poate trece, ca o

pedică a comunicațiunii, ca un început de neant. Dimpotrivă. În concepția lui — concepție așa de sănătoasă — ea e cel mai firesc și mai lesnicios drum.

*Sub zare
De soare,
Răsare,
Răsare
O mândră cărare
În mijloc de mare...*

Versuri ce ne amintesc faimosul început de cântec poporan :

*Dunăre, Dunăre,
Drum fără pulbere...*

Pe acest drum, pe care oricât l-am întrebuința nu se strică niciodată, e mișcare nesfârșită.

Pe valurile, ca și pe malurile ei, se plimbă mulți viteji. Unul, însoțit de un „stol de mari boeri“, vine „pe un cal vânăt bidiviu“ și începe să bombardeze o cetate minunată, zidită de-o mândră fată, „în ispita Turcilor și'n pofida Frâncilor“. (Prin Frânci trebuie să înțelegem nu pe Francezi, cari n'au pătruns nici odată cu comerțul lor până aici, ci pe Genovezi și Venețieni). Cei dintâi o bat de pe uscat (Turcii); cei de al doilea (Frâncii) de pe mare, și nu pot s'o biruiască. Pe când, îndată ce dă asalt viteazul din colindul nostru, zidurile cad, turnurile se dărâmă și mândra stăpână a cetății nebiruită de altă dată acum capitulează :

*— Nu=mi strica (cutare) cetatea :
Vin' la poartă boerește
Și descalecă domnește
Să fii domn cetații mele
Și eu doamnă dumi=tele,
Nuroră părinților,
Cumnățică fraților.*

(G. Dem. Teodorescu, Poezii populare, București 1885, pag. 53).

Într'o variantă culeasă de noi a aceluiaș colind, frumoasa (Leana) se închină astfel :

*— Nu strica, Gheorghe, cetatea,
Că la vremi de neputință
Ne va fi de trebuință!*

Cine e această ființă răpitoare pentru care se bat Turcii, se omoară „Frâncii“ și-și pierd firea voinicii, în cât își uită de dragul ei, până și de murg, tovarășul lor neprețuit ?

Într'un colind din Mârleanu, județul Constanța, se spune că ea e *Sora soarelui*, „profivnica zânelor“, alteori pur și simplu „doamna dumnealui“ cutare, care privește cu jind în largul mării să vadă, nu se înapoiază soțiorul ?

Sora soarelui e cunoscută și din alte poezii poporane, unde-și discută întâietatea cu rivala ei: sora vântului. De doamne și de jupănese nu mai vorbim. Cântecelul nostru bătrânești răsună de numele lor, dela un capăt la altul.

Ceea ce n'am mai întâlnit până acum în poezia noastră poporană este *zâna mării*.

Fiind o aparițiune așa de rară — putem zice unică —, merită s'o cunoaștem mai de aproape, de aceea o transcriem în întregime :

*Și iar verde și-o foiță,
Colo'n colț de grădiniță,
Frumos doarme-o copilă,
Cu părul lăsat pe piept,
Nu mă 'ndur să mi-o deștept.
Vine altul mai în grabă,
Mi-o deșteapta și mi-o 'ntreabă :
— Ce ești, mățăluță, dragă ?
Ești nevastă ori ești fată
Ori zână din ceriu picată ?
— Nu-s nevastă, nu-s nici fată,
Nici zână din ceriu picată,
Ci sunt spumă de pe mare ;
Cine mă sărută, moare.
M'a sărutat un baiat,
De trei ori a leșinat,
A treia zi l-a 'ngropat.
M'a sarutat și-un voinic
Și lui nu i-a fost nimic.
... Mai sarută-ma odată
Să te țin minte și moartă !*

Chiar dacă ne îndoim de originea pur poporană a acestei poezii pentru raritatea motivului ei — nu se cunosc alte poezii în care spuma

mării să fie cântată astfel —, totuși nu avem cuvânt să tăgăduim frumusețea ei.

Ceea ce ne uimește în poezia de față e gingășia și frăgezimea imaginii principale. Zâna mării e alcătuită din însăși spuma ei, adică din tot ce clocoțul valurilor, în frământarea lor neîncetată, au putut ridica mai bun, mai curat, mai atrăgător. Prin nașterea ei, această zână a mării ne amintește de zămisirea la fel a Aphroditei din mythologia elină. În punctul acesta, s'ar putea bănui influența cărturărească asupra creațiunii poporane.

În ea, însă, sunt și atâtea elemente pur poporane, unele chiar specific dobrogenești.

Să le vedem.

Astfel e, mai întâiu, începutul așa de caracteristic cântecelor noastre poporane: „Și iar verde și-o foiță“.

Al doilea, felul cum stă culcată această mândră fecioară — cu părul lăsat pe piept — e frecvent în poezia noastră dela țară.

Al treilea, naivitatea dialogului și imperfecțiunile rimei (voinic — mic ; odată — moartă) încă dovedesc primitiva pecete poporană.

De altfel, precum se vede din nota care însoțește la Anexe această poezie, a fost auzită de Roșculeț Gheorghe, elev în clasa a VI-a normală, Constanța, dela Petrache Mihail din comuna Cartal, satul Terzichioi, acelaș județ.

Între astfel de împrejurări, să nu fii ispitit a crede că această Zână a Mării simbolizează însăși provincia aceasta transdanubiană, râvnită cu atâta patimă aducătoare de moarte de stăpâni, copii nevârșnici ai altor vremuri, dar îmbrățișată cu atâta căldură și dragoste neistovită de actualul ei stăpân (Românul, fiul Romei), căruia îi adresează semnificativele cuvinte dela sfârșit:

*Mai sărută-mă odată,
Să te țin minte și moartă !*

De mare se leagă, însă, și alte motive eroifice cunoscute.

Într'un ostrov al ei, țese doar „sculuri de mătasă, să facă lui Soare cămașă“ sora acestuia cu suflet feciorelnic, Zâna Sânziana (în alte variante Leana Cosinzeana). Și fiindcă Soarele tânăr și impetuos freamătă de dragoste incestuoasă pentru sora sa, aceasta îi cere „pod pe mare“. Soarele-l face, dar podul, ca și dragostea lui împotriva firii, e șubred ; când pleacă cu sora sa la cununie, „podul se muia, din căruță cădea“. Iar Dumnezeu cel sfânt, puternic pe pământ, în

mân' o lua, pe ceriu o sălta, și 'n lună o făcea. De atunci, se știe, Soarele vrea mereu s'o întâlnească și s'o logodiască, dar îi oprește legea dumnezească. (Vezi *N. Păsculescu*, Din literatura populară românească, București, editura Academiei Române, 1910, și *V. Alecsandri*, Soarele și luna în Poezii populare ale Românilor).

Acelaș motiv cunoscut se repetă și în lungul, viciul și atât de coloratul „Cântecul Soarelui”, publicat de noi la sfârșit ca o variantă din cele mai bogate.

Marea cu mirajul neîntrerupt al valurilor ei în veșnică mișcare a fost, însă, punctul de atracție nu numai pentru unii voinici gata de lupte și de aventuri, ci și pentru atâtea oști care vor să pună stăpânire pe cetățile presărate pe maluri și pe bogățiile purtate de valuri.

Dintre oștile amintite mai adeseori în aceste cântece avem pe cele moldovenești și craiovenești, mai rar munteneste, iar dintre cele străine sunt mai cu seamă cele leșești.

Cât adevăr istoric și geografic nu cuprind aceste fragmente de versuri primitive !

Polonia a gravitat și gravitează în chip firesc mai mult spre Marea Neagră decât spre aceea a Nordului. Dobrogea e, cum bine spune profesorul Dr. Ludomir Sawicki, regretatul nostru prieten și distins geograf polon, adevărata poartă a intereselor comerciale ale Poloniei în Orientul apropiat.

Acțiunea e aproape aceeași în toate aceste colinde. Oștile străine își au domnul lor, numai ale noastre nu ; sau, în cazul când amândouă oștile sunt ale noastre, atunci cele mai apropiate sau mai cinstite de gazdă n'au stăpân și și-l caută în persoana lui.

Uneori aflăm și isprava acestor conduceri armate :

*Dela Turci vaduri luară,
Dela Frânci corăbioare*

pe care le trec în altă țară la „Dalbănași“, „unde sunt oamenii grași“.

Alt leitmotiv ciudat al acestor colinde este ușurința cu care colindătorii își închipue că se poate stăpâni în lume :

*Lesne=i de=a domni
Și de=a stăpâni
La d'a masă 'ntinsă
Să=și bea, sa=și mânânce,
Pahar să=și ridice,*

*Cal bûn să 'ncalice,
Pe poartă s' apuce,
Oști să 'nșiruiască,
Lefuri să 'mpărțiască,
Lefi la lefegii,
Arme la armași,
Cai la călărași,
Slugi la mari boeri...*

Singure mamele băeșilor colindați în felul acesta par a-și da mai bine seama de greutatea meșteșugului cârmuirii oamenilor, cel mai greu dintre meșteșuguri, de aceea întâmpină :

*El e mititel,
Nu știe-a domni
Nici a stăpâni.*

Dintre mărfurile aduse pe acest drum de mare, cântecele populare amintesc pe cele de proveniență orientală mai cu seamă, cum e și firesc : „fir de ibrișim“, sau „fir de baibafir, să-și bată guler“, „sculuri de bumbac“, „postav d'âl bun“, „blană de samur“, „cercei de mărgele“, „teancuri de inele“, — „marfă femeiască“, „că e mai bănoasă și mai trecăcioasă“. O singură dată găsim „zăbun unguresc“.

Astfel stând lucrurile, „neguțătorii“, uneori și numai „corăbierii“, alteori „Greci neguțători“, abia așteaptă să fie vămuși :

*Să ne sloboziască
În Țara Românească,
Să se pomeniască.*

Și cine e vameșul chemat a le da drumul în țară ? În cele mai multe e *Voinea*, în trei variante am găsit pur și simplu un *voinic* adormit în poala iubitei sale, care are să-l deștepte din somn și să ia partea cuvenită de vamă. O singură dată vameșul e însurat și doarme în poala soției sale, precum o singură dată vameșul e trezit din somn nu ca să vămuiască pe neguțători, ci ca să se creștineze.

Neguțătorii vin totdeauna cu corăbii. În acestea se pot transporta, firește, mărfurile multe și felurite înșirate mai sus. Într'un colind de fată moartă, în loc de corabie, găsim, înnotând între brazi, un „bour negru“, purtând între coarne leagăn verde de măfase, iar în leagăn stând și chindisind pe cutare răposată. Bourul e dator să înnoate lin. Altfel e amenințat :

*Te-or struji și te-or prăji,
Ți-or da chei la tăbacari,
Carnea 'n târg la măcelari,
Oase dalbe la ogari,
Sânge roșu la șoimei.*

Unii călăreți, bizuindu-se în puterea cailor lor, pornesc la 'nnotat „marea 'n lung și 'n lat“, sau „sare și răsare 'n prunduleț de mare“. Într'un colind de băiat, calul amintește stăpânului că la Cetatea Albă, unde se luptau cu Turcii și cu Frâncii, erau „tot cai lăudați, voinici înnecați“. Iar mai departe: „Eu nelăudat, eu am înnotat marea 'n lung și 'n lat“. Și când iese din apă, întocmai ca cei năzdrăvani din poveste, „din nări am suflat, tot eu te-am uscat“.

Un ciclu însemnat de poezii populare, mai cu seamă colinde, se referă la *Duh de mare*.

Acest duh nu se poate defini bine. E rău voitor și făcător de rele și are puteri miraculoase.

De obicei, el vine și mănâncă merele celor doi meri înalți și minunați cari cresc în „prunduleț de mare“, sau chiar „în vadul Dunării“. Nu mănâncă, însă, câte strică. După el nu mai rămân nici frunze în pomi. Merii se plâng — într'o variantă se spune chiar că „se vaită“ — și cutare flăcău sau băiat îi aude, fuge repede în casă după arc și săgeată și-l rănește pe rău făcător. Acesta atunci se grăbește să ceară iertare, spunând să nu-l omoare, fiindcă ei au fost nouă frați, dintre cari opt au pierit săgetați și a mai rămas numai el în viață și cu o soră a lui mai mică, menită să fie ibovnică săgetătorului flăcău; alteori să-i „fie dăruită“, fiind „ca Soarele potrivită“.

Acesta e motivul dominant.

Amănuntele, firește, diferă dela un colind la altul. În cele mai multe e vorba de doi meri, ale căror vârfuri și crengi sunt concrescute și amestecate. Găsim, însă, și colinde în care e vorba de un singur măr, iar într'unul se pomenesc chiar nouă meri, câți frați spune totdeauna că a avut Duhul de mare.

În două colinde, în loc de Duhul rău care strică, găsim „un pește de mare“ care vine și prăpădește florile răsădite într'un colț de grădină de frumoasa Ileană. Acest „dușman de pește“ e prins într'o „leasă“ împletită în sfoară de mătase de câte 6 și 12 fire. Prins în leasă, peștele se sbate și se roagă de stăpână să nu-l bată tare, că: va pardosi curțile cu fier, iar casele șindrilită i le va polei cu aur.

Faptul că pe acest veşnic deschis drum de mare se abat şi duhuri rele ca cele amintite mai sus, ne face să înţelegem pentru ce, în unele descântece, ţărmul mării e un loc blestemat, unde *arşiţa* şi alte boale e pofteită să se ducă şi să nu se mai întoarcă nici odată :

*Pe aşchie sai
Şi te du la mare !
Atunci numai te 'ntoarce,
Dacă aşchia se va întoarce !*

Într'un descântec împotriva obrintirii sau răpii umflate se spune chiar :

*Oaie laie
Strigă dincolo de mare.*

(Vezi Robert Prexl, *Besprechungsformeln der Rumänen in Siebenbürgen in Zeitschrift für Volkskunde*. Herausgegeben von Dr. Edmund Veckenstedt, Leipzig 1888, II Band, pag. 195).

În o sumă de poezii, în sfârşit, e vorba de *dalbele mănăstiri din prundurile Mării*. Aproape toate aceste poezii sunt colinde de preot. Din ele se desprinde luminos simţământul religios așa de adânc al poporului nostru.

Unele sunt adevărate teofanii.

Nu se putea ca larga întindere de ape cu zările necuprinse ale mării să nu treziască gândul nemărginirii, să nu sugereze pe Făcătorul a toate.

Şi cum îi apare Dumnezeu poporului nostru aici? Nu cum îl înfăţişează zugravii de icoane bisericeşti ca un moş venerabil cu barba albă, cu fruntea senină şi ochii plini de bunătate părintească, ci vâslind din largul mării către dalba mănăstire, unde citesc 9 diaconi şi 9 grămăfici. El nu vine „cum se vine“, ci „vine cu luna 'n spate şi cu soare zău în faţă“. Intră în biserică, având cărţi la subţioară şi papuci galbeni în picioare. Când intră El în biserică, cel mai mic grămătic dă din toacă de trei ori, din clopot de nouă ori, ca să audă tot poporul, „tot poporul şi norodul“.

În alt colind de preot, Dumnezeu nu vine singur. Are o suită întreagă. „Vine cu bătrânul Crăciun, cu Ion, cu Sânt-Ion“. Şi după ce ies din corăbioară, pe care o leagă de par : „Mai la vale se lăsară, se lăsară, se scăldară, cu vin bun se botezară, cu mir bun se miruiră, în veşmânt se primeniră“. După aceea apucă din nou cărăruia spre

biserică, unde fac o sfântă rugă, la care vine și poporul, să i se ierte „din păcate jumătate, din greșeli a treia parte“.

Odată, în suita lui Dumnezeu, găsim și pe Maica Precista, venind cu „păpuci în mână“ la sfântul lăcaș să se închine.

Cadrelor acestor teofanii sunt creștine, amintind ele atâtea elemente ale religiei lui Hristos.

Găsim și o teofanie păgână ca în religiile asiatice ori în mitologiile antice.

Un colind de preot din Topalu, județul Constanța ni-l arată pe Isus pruncul „sus la Rusalim, sub un pom mare înflorit, cu tulpina de argint“. Până aici nimic deosebit. Versurile ce urmează, însă, ni-l prezintă în atmosfera de infimătate familiară, iar nu de sfințenie și de reculegere, cum se cuvine Îndrumătorului a toate :

*De sus plouă și mi-l scaldă,
Vântul bate, mi-l leagănă ;
Zâne trec
Și mi-l aplec.*

Cu atât nu s'a mântuit. În alte variante ale colindelor de preot, mai ales în cele publicate de T. Burada și G. Dem. Teodorescu, locul lui Dumnezeu îl ia preotul. El e, după obiceiul orientalilor, însurat și vine 'ntr'o corăbioară cu : „preteasa d'a stânga, coconașii d'a dreapta“ (G. Dem. Teodorescu, pag. 41) și numai odată, așa cum se cuvine unei fețe cuvioase : „cu evanghelia 'n stânga și cu crucea d'a dreapta“ (Idem ibidem, pag. 42).

Iată câteva din aspectele mai de seamă ale Mării Negre în poezia noastră poporană.

Firește, nu avem pretenția de a le fi amintit pe toate.

La un popor care și sub poalele celui mai înalt munte, în Porumbacul așezat la picioarele Negoiului, se gândește la „Marea mare“ ce „de mare margini n'are“ și „margini bat în vârf de munți, stropii-i sar în nourei“ ; la un popor la care — așa spune un colind de fereastră (G. Dem. Teodorescu, pag. 40) — până și cocoșeii sboară până 'n prundurile Mării, de unde

*Luar' apșoară
'n gurișoară,
petricele
'n degețele, —*

sunt semne vădite că se vor mai găsi și altele din ce în ce mai bogate, mai nouă, mai uimitoare, ca și mișcătoarea mării singurătate care le inspiră.

BAIRAMDEDE

*In soare alb mai roșii par șalvarii,
Turcoaicele se pierd roind spre târg.
In August și caunii dau în pârg
Și aur mult se vântură prin arii.*

*Aripa morii vâjâie de sânț
Și prin bostană mișună Tătarii.
Semințele trosnesc... Și'n sat te sparii:
Ca'n schit e liniște în zi de târg.*

*In stepă vântul dobrogean învie,
Stârnind pe uliți colbul cel avan;
Un geam se sparge'n liniștea pustie.*

*Iar sus de tot, sub cerul diafan,
Cu mâna ridicată din geamie,
Un hoga cântă innuri din Coran.*

Gr. Sălceanu

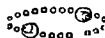

AURORA

Se'nvolverau sălbatec într'un vârtej suprem
Un vâlmășag de flăcări, de apă și de lut...
Un uragan năprasnic a fost la început!
Și singură, în cercuri, a prins ca de pe ghem
Să se desfacă lumea din neagra veșnicie
Și toate ca prin farmec în urmă s'au făcut;
Un uragan năprasnic a fost la început!
Din miile de așchii ce se rupeau din soare,
Un bulgăre făptură pământului i-a daț
Și globul, ca un fulger prin spațiu aruncat,
Ţi prins să se'nvârtească în goană-amețitoare.
De mii și mii de veacuri alunecând în gol,
Pământul rupt din soare îi dă mereu ocol;
De mii și mii de veacuri, prin spațiu, solitar,
Se'nvăluie'n lumină și'n noapte cade iar.
Potopuri de roșeață se varsă din țării
Și așchii lungi de aur înfășură pustii
Și fulgerele plouă și trăsnetele tună,
Se crapă temelia pământului în două,
Din coaja lui țâșnește vuid o lume nouă
Și vâjâie prin spațiu o așchie de lună.
În urmă-i de'ntuneric se cască grota goală
Și izbucnesc în spume oceane de sineală,
Se'nvolveră și roșu e ochiul cald al lunii,
Privind cum în prăpăstii se'ncaeră simunii
Și aburi din culcușu-i se'mprăstie pe văi
Și stâncile se darmă cu vinete vâpâi.
Trec veacuri, trec amurguri, trec zori, cu miliarde,
Și'n răsăritul veșnic tot universul arde
Și, plâsmuit din umbra ce dăruie vieți,
Un fir de lut zâmbește întâiei dimineți.

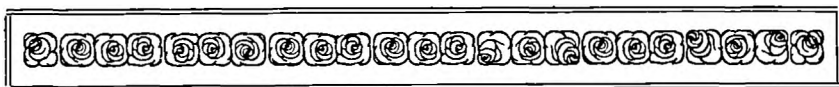
Gr. Sălceanu

Portul Constanța văzut din avion

Fotoglob Constanța

DIN ETNOGRAFIA SATULUI FÂNTÂNELELE (INANCIȘME)

de Iulian I. Sassu

II.

Prefaceri. În răstimpul unui an s'a mai schimbat câte ceva în satul nostru. Începusem istoricul comunei *Inancișme* și voiu continua pe cel al satului *Fântânele*, noul nume de botez al satului, nume ce amintește aceeași apă rece, potabilă. De altfel de la 1 Ianuarie 1930, nu mai e comună, fiind un simplu sat, înglobat între cele 14 sate ale marei comuni *Domnești*, fostă *Cogealac*.

Locuitorii sunt aceeași, legați de provincia noastră prin rodnicia pământului, având aceleași obiceiuri, credințe, superstiții, înrădăcinate adânc în sufletul lor.

Totuși, din contactul zilnic ce au cu locuitorii de diferite neamuri din Dobrogea, ei își schimbă necurmat, încet dar sigur, obicei, credințe, etc. formându-și un habitus propriu lor, diferențiindu-se astfel de celelalte popoare și, în multe privinți, chiar de Bulgarii țării de obârșie.

Astăzi, în legătura relativ strânsă ce au cu Românii, iau și de la aceștia tot ce e aproape sufletului lor, înlăturând din vechile lor obicei ceia ce nu corespunde mediului ambiant, sau noilor cerințe ale vieții. Înlăturarea unor vechi credințe, obicei, etc. se face pe nesimțite, încet, dar se face, orice observator atent putând constata aceste schimbări în decurs de 10—20 ani.

Astfel, spre a da numai câteva exemple: credința în decurs numai de zece ani a slăbit mult, în parte datorită și schimbării calendarului. Formele exterioare ale credinței nu le mai respectă; fondul profund religios poate nu l-au avut niciodată. Posturile erau înainte ținute cu sfințenie de toți locuitorii, de la mic la mare. Acum doar femeile mai postesc cu oarecare strășnicie; bărbații, doar pe ici pe colo. Pe la biserică nu se mai duc, unii nici chiar la marile sărbători.

Îmbrăcămintea, pe zi ce trece se schimbă și ea. În locul lânurilor trainice își fac loc tot mai mult stămburile târgurilor. Acum 8—10 ani, fetele se duceau la horă îmbrăcate numai în rochii de lână, lucrate în casă ; încălțate cu papuci, firlici sau chiar desculțe și nu era o rușine ; astăzi, au rochii de târg, iar în picioare pantofi și uneori din cei cu tocuri de-o șchioapă. La flăcăi se observă aceeași schimbare : în locul cojoacelor și hainelor de casă, în care se simțeau în elementul lor, au început a împrumuta îmbrăcămintea târgoveților. Ba unii au chiar guler de-o palmă și cravată, alții, numai cravată, sau numai guler.

Vechile obiceiuri, care precedau botezul, nunta, etc. dispar unul câte unul, fiind sau uitate, sau înlocuite.

Treptat, treptat se înlocuiesc toate formele din vechea zadrugă cu obiceiuri luate în bună parte de la Români.

În vorbirea lor au o sumă de cuvinte streine — multe turcești — ; se observă cum pe nesimțite se introduc cuvinte românești, fie pentru noțiuni pentru care nu au cuvinte adecuate, fie înlăturând alte cuvinte străine, sau chiar proprii. De altfel toți știu românește. Răspândirea noilor cuvinte se face prin dese vizite ce și fac unii altora, mai ales toamna. Bulgarii de aici au strânse legături de rudenie cu Bulgarii din toată Dobrogea, dar mai ales cu cei din sud, până prin Cadrilater și chiar prin Bulgaria, unde mulți au fugit ca infractori, dezertori, etc. Cu toate acestea ei țin strânse legături, vizitându-se reciproc, în special toamna. În aceste întâlniri ei discută . . . schimbă unele idei, iar noile vorbe, încetațenite într'o anumită localitate, se răspândesc.

Nu știu dacă aceste schimbări sunt un bine sau un rău, dar sunt cerințe naturale, inexorabile, peste care ei nu pot trece.

Cred totuși că o asimilare cu Românii se face astfel mai ușor.

Alte obiceiuri, credințe, superstiții ¹⁾

Primăvara, când plugarul pleacă pentru prima oară să semene grâu, gospodina ia o finichea cu cărbuni aprinși și înconjură căruța încărcată. Aceasta se face ca grăul să dea roadă frumoasă și galben-aurie, ca focul. La fiecare sac plin se leagă o monedă de 1 leu, iar când căruța pornește la câmp, se svârle de-a rostogolul în urma ei o azimă.

După aceea azima se ia și se mănâncă.

¹⁾ A se vedea „Analele Dobrogei“ Anul X, 1929.

— Când fetele umblă cu Lazărul, ele poartă la gât multe salbe cu galbeni: cum străluce aurul la gâtul fetelor, așa să strălucească spicele bucatelor în holde. Când fetele pleacă, se asvârle după ele o sită. Dacă sita pică cu fundul în sus, e semn că hambarele vor fi pline, iar dacă pică cu fundul în jos, hambarele vor fi goale.

— Primăvara, când pentru întâia oară văd barza sau rândunica, trag o fugă bună, ca să fie ușori tot anul. Când se opresc, își desleagă așa ce au avut-o legată la mână încă dela 1 Martie — mărțișorul — și apoi ridică cea dintâiu piatră întâlnită în cale. Dacă sub piatră sunt gândaci, apoi atunci au noroc la oi, dacă sunt alte gănganii, au noroc la boi și vaci.

— Dacă au aur la ei, când aud cucul întâia oară, va fi bine, căci vor avea bani tot anul.

— Când aud tunând pentru prima oară, iau o piatră și se ciocnesc cu ea pe frunte de trei ori; cu aceeași piatră lovesc magaziile, zicând: să se desfacă hambarele de atâtea bucate.

— În ajunul Sf. Gheorghe, fiecare familie împodobește cu urzici o fetiță de 5—6 ani. Apoi fetița face maia de pâine în care pune și urzici. Seara se aprind lumânări la toate ușile acareturilor: case, magazii, grajduri, cotenețe, satul fiind luminat — când nu bate vântul — a giorno. Procedându-se astfel, întreaga familie va fi sănătoasă tun. Tot în seara aceasta un membru al familiei, cu o mână de meu la el, înconjură cea mai roditoare tarla. În acest caz nici un farmec nu se mai poate aține de sămănături, care vor da o recoltă bogată.

După ce s'a înnoptat, unele femei îmbrăcate în costumul Evei înconjură o tarla cu grâu, smulgând la plecare mai multe fire. La treierat se pune la fiecare harman (arie) câte 1—2 fire. La ultimul harman se pun toate celelalte fire de grâu rămase, ca să se adune atâtea grăunțe în arie, încât caii cari treieră să nu mai poată merge.

Tot în seara aceasta, gospodarul aduce dela târlă mielul de jertfă, care se împodobește frumos; apoi i se dă să mănânce tărâțe cu sare, i se pune o lumânare aprinsă între coarne și e ținut așa tot timpul cât familia ia masa. După masă, capul familiei îi stânge lumânarea pe coarne, îi face o cruce pe frunte, apoi îl taie. Tot sângele mielului se strânge într'un vas și se aruncă în părau (derè), căci

numai așa oile vor da lapte mult. La masa din ziua Sf. Gheorghe, când se mănâncă acest miel, i se strâng toate oscioarele și se îngroapă lângă un furnicar, ca gospodarul să aibă mulți bani.

— *Paștile Blajinilor* (Sufinden). La Paștile Blajinilor, — Paștile morților — Luni, după Dumineca Tomii, se înroșesc ouă și se împart împreună cu grâu fiert, bomboane, zahăr. Femeile se duc la cimitir, seamănă flori și fămâie mormintele ; fămâierea se mai face apoi în fiecare Joi până la Înălțare.

— *Frați* (Prubeatenstu). Dacă unei familii nu-i trăesc copiii, ultimul născut e luat de o rudă, dus la biserică și părăsit în tindă ; aducătorul se ascunde. Primul venit la biserică, care găsește copilul, îl ia și-l duce la el acasă. Mai târziu, părinții se duc și-și iau copilul. La un interval de timp, gășitorul dă o masă, la care invită și părinții copilului. Acum se face înfrățirea. Copilul este adoptat sufleteste de cel ce l-a găsit, fiind considerat ca frate al copiilor lui. Cel ce l-a adoptat primește unele daruri de la părinții copilului.

Jocuri, instrumente muzicale

Hora satului. Vacanța Paștilor a trecut ca o clipă și a sosit Dumineca Tomii ; de dimineață un soare vioiu, auriu, par'că mirat de strălucirea și superba-i goliciune în care se arată, își aruncă razele călduțe, binefăcătoare asupra pământului. Mugurii pomilor au isbucnit ; zarzării, împodobii în floare roz-albă, ca o mireasă în ziua nunții, râd de bucuria reînțarcerii primăverii. Pe câmp, cât vezi cu ochii, s'a așternut pe nevăgate de seamă covor imens multicolor, sărbătorind aceiași reînviere a naturii.

Cristos a înviat odată cu natura pururi frumoasă, dând noi speranțe, noi bucurii, noi deziluzii și noi dezamăgiri.

Muncile agricole ale anotimpului sunt sfârșite ; ploi au fost suficiente.

După amiază, tot satul, fineri și bătrâni, fete și femei, copii și flăcăi, sunt adunați în piața satului. Jur-împrejur, cârciumi, cafenele. În vale se vede pârâul satului, care curge liniștit, leneș, neștiind de unde a pornit, nici unde va ajunge, ca însăși viața. Pe sârma telefonului, un stol de rândunele de curând venite, ciripesc vesele, odihnindu-se după greul drum străbătut de curând.

Flăcăii s'au adunat și, vorbind, răsând, se așează în cerc ; fetele, chihotind rușinoase, unele cu mâna la gură, altele ținându-se

strâns legate prin degetele mânilor, stau pe margine. Copiii, printre toți în fugă și jocuri nebune, pe când bătrânii ceva mai la oparte privesc, unii cu părere de rău pentru timpul ce nu se mai întoarce, alții cu încredere în ficiorii lor, nădejdea zilelor de mâine. Bărbații maturi joacă cărți, sau biliard în cafenele, pe când femeile, care și-au cam trăit traiul, adunate în cârduri, pun satul la cale.

Și cu toții rod avan sămânță de floarea soarelui, împroșcând în toate părțile proiectile nepericuloase, dar destul de incomode pentru vecini.

Flăcăii scot chiote puternice și încet, încet, ultimii întârziați, sau cele din urmă fete gătite cu mai mult dichis, sosesc.

Unul dintre flăcăi scoate cavalul din brâu și o melodie monotonă și înceată picură domol, aceeași, mereu aceeași. Flăcăii se prind în cerc și jocul începe. Jocul, e cel numit *bătaie* și are oarecare asemănare cu bătuta românească. Din când în când câte un flăcău strigă „*molai*” și atunci toți se lasă pe vine, strigând în cor acelaș cuvânt. Măinile și le mișcă ritmic înainte și înapoi, ridicându-le în sus, atunci când se face lăsarea pe vine. Jocul continuă până ce cavaliul nu mai cântă. Flăcăii se despart și încep a chiui și a fluera, anunțând astfel în tot satul, că hora a început. Cei din urmă întârziați sosesc. Din nou cel cu cavalul începe a cânta. Acum se joacă hora dreaptă — *prau hură* —. Fetele încep jocul, flăcăii intră și ei într-o parte a horii. Hora se joacă în pași mărunți, iar (din când în când câte 7—8 fete, una lângă alta, sar mai repede în pași cadențați și merg până înspre mijlocul horei, unde fac o săritură mai mare; apoi revin în hora rotundă, legănându-se agale, ca niște rațe leșești. Cântărețul în mijlocul horei, cu capul într-o parte, se plimbă de colo-colo, spre a face cântecul auzit de jucători. Cavalul din care se cântă e acelaș vechiu instrument de cântece bătrânești, atât de înțrebuințat și în trecutul poporului nostru. Ei au două feluri de caval: unul dintr-o bucată, lung de 40—50 cm, identic fluerului nostru și cavalul propriu zis, format din trei bucăți, ce se desfac.

Dar hora se termină și fetele se trag deoparte, iar flăcăii de-alta. Iubiții se retrag perechi-perechi. Fata are înfășurată batista, făcută sul, în jurul mâinii. Flăcăul se sbate spre a i-o lua.

Cavaliul începe iarăși a cânta. Băieții se prind în joc și se țin de mână. Fetele intră și ele în horă, toate la un loc. Acum joacă „*întoarce bătaia*” (*puvărnăt*). Fac cu toții trei pași mărunți înainte și apoi trei înapoi; apoi lăsarea pe vine, când un flăcău strigă

„*mola*“. Fetele joacă jocul necurmat, fără a mai face lăsarea pe vine. În nici un joc fetele nu se prind în horă lângă flăcăi, ci întotdeauna într-o parte a horii. Dar cavaliul, — flăcău și el — nu mai cântă. La începerea noului joc îi ia locul un alt flăcău cu cimpoiul. Instrumentul constă dintr'un burduf de ied ; într'o parte are o mică bucată de lemn scobit în interior ; în această scobitură se află o țeavă de stuf. În cealaltă parte a burdufului se află un mic fluer (*gaidoniță*). Pe partea unde e țeava de stuf se suflă până ce burduful se umple de aer ; apoi aerul iese afară pe cealaltă parte, unde se face digitația.

Acum se cântă un cântec repede, *tropânca* (*tropăita*). Flăcăii se țin de mână, fac sărituri și lăsarea pe vine. Măinele le mișcă neîncetat. Fetele intră și ele în horă, dar joacă liniștit.

Mai au multe alte jocuri, unele asemănătoare. Astfel se mai oacă :

Inturnat. Flăcăii se țin tot de mâini și încep jocul ; fetele intră mai în urmă. Jocul se face în pași mărunți și deși pe loc. Măinele le mișcă înainte și înapoi.

Talim, în felul sârbei.

Oprit, seamănă cu băluta.

Sus băluta, tot bătaie cu sărituri în sus.

Bai dușca e un joc mai complicat ; de trei ori bat cu dreptul, apoi de trei ori cu stângul ; trei mari pași înainte și trei înapoi. Apoi de-acapo. Cu toții, băieți și fete, se țin de mână.

Diostăia. Numele jocului e turcesc ; proveniența lui n'au știut să mi-o spuie.

Sbornincă se joacă mai mult în ziua de sbor. La acest joc se țin de brâu și flăcăii și fetele.

Uneori, la horă, dar mai ales la nuntă, cântă un țibulcaș. Acesta cântă din țibulcă, care e un instrument în forma mandolinei, însă ceva mai mic. E un instrument primitiv, cioplit ordinar din lemn, are trei coarde și scoate sunete asemănătoare celor de vioară — numai că sunt mai înfundate și pare că nasale. Țibulca se ține pe un genunchiu, sau la mijloc și se trage pe ea cu un arcuș primitiv.

Alteori flăcăii vorbesc, sau se ceartă între ei și atunci fetele se prind singure în horă, cântă din gură și joacă. Strofă cu strofă, se cântă pe rând de câte un grup de 2—4 fete.

Iată cele mai obișnuite cântece cu melodii duioase orientale, multe asemănătoare manelei turcești, dar cântate în tempo de horă :

Cântecul lui Stoian

*Stuian gubidà bidili,
Cerni muvrăvi răsveli,
Ci murejiți svărzali.
Nă cracă teșchi bucăi;
Ci gu temniță zăpreli,
Temnița novă praină,
Pravenă ni du pravină.
Stuian im ziri duridi
I să izeasnu pruvicnă
Brevari vari du Bogă.
Sestra mi Doncă dă dodi,
Dă mi cavali dunisă,
Cavali sās cālăpiti.
Dă mi inghiciu ducară,
Inghiciu z'devet zvăncetă.
Dei ciulă Doncă răsbrala.
Ci mi inghiciu zăcara,
Inghiciu z'deved zvăncetă,
Cavalu sās cālăpiti.
Stuvian iut fâtră ză sfiri
Inghiciu iut vān igraiși.
Turjiți siir struvăvă,
Iosti sās ciudu ciudeha:
„Bre, cac vai tăzi rabota
Cavalu iut fâtră dă sfiri
Inghiciu iut vān dă igrai!“
Tu gasās Stoian pusnăli.*

Pe Stoian l'au învinovăjit,
Negrele nojițe i-au desfăcut,
Și i-au legat mâinile.
La picioare grele lanțuri;
Și'n închisoare l-au aruncat,
Inchisoare nouă făcută,
Făcută, neterminată.
Stoian temnița a terminat
Și-a strigat subfîre, limpede
S'ajungă, ajungă la Domnul.
Sora Donca sāmî vie,
Cavalele sāmî aducă,
Cavalele cu tecile.
Sāmî aducă batalul,
Batalul cu nouă clopote.
Și-a auzit Donca și-a înțeles.
Și i-a adus batalul,
Batalul cu nouă clopote,
Cavalul cu teaca.
Stoian innăuntru cânta,
Batalu'afară juca.
Turcii priveau mirați,
Si'ncă uimiți se mirau:
„Bre! ce fel de lucru-i acesta
Cavalu'năuntru să cânte
Batalu'afară să joace!“
Și-atunci pe Stoian l-au liberat.

Un alt cântec, pe care îl cântă fetele la horă:

Răsbulea mi săi mlad Drăgan,
Mladă voevodă

S'a'mbolnăvit tânărul Drăgan,
Tânăr voevod

*Drăgan zăptii dumăși
„Zăptii, zelcă cadio,
Ias imām teșcu imani,
Dileti dealgu stureți,
Ză mene deal ustavaiți.
Ia simām sestra, Rusiică,*

Drăgan zapciului spunea:
„Zapciule, al satului judecător,
Eu am avere multă,
Impărțiți-o'n părți egale,
Mie o parte-mi lăsați.
Eu am o soră, Rusiica,

<i>Ci teac tvârde dălecu,</i>	Ea este foarte departe,
<i>Pris deved sila disetu,</i>	Peste nouă sate'n al zecilea,
<i>Pris devet guri zileni,</i>	Peste nouă păduri verzi,
<i>Pris deved rechi studeni.</i>	Peste nouă gârle reci.
<i>Zăneie deali deal ustavaiți.</i>	Pentru ea o parte lăsați.
<i>Dei ciulă Rusiică răsbrală</i>	Unde=a auzit Rusiica și=a'nșeles
<i>Vicnălăi răsprela cusà du zimeà.</i>	A dat chiot și=a despletit părul
	până'n pământ.
<i>Vicnălăi esni glasuvi</i>	Și a strigat cu voce tare
<i>Ci pri Drăgan iutidi.</i>	Și la Drăgan s'a dus.
<i>Drăgan, na Bogă dușà predadi.</i>	Drăgan, Domnului sufletul și=a dat.

Un alt cântec pe care fetele îl cântă numai toamna.

Moroiana

<i>Moroiană, Morenchi,</i>	Moroiană, Moroicuță,
<i>Sal tili snaiș dă peiș ?</i>	Numai tu știi a cânta ?
<i>Ti guga tu tivigniși,</i>	Când începi tu a cânta,
<i>Glăsă ti să ciuvă</i>	Versul ți s'aude
<i>Nă nașătă nivă,</i>	La tarlăua noastră,
<i>I as că tu tă ciuie,</i>	Iar eu când te=aud,
<i>la și ti ut guvore.</i>	Eu ție=ți răspund.

După ce și fetele își isprăvesc cântecul, iarăși cântă cavalgiul, până ce amurgul se apropie și cavatul, în ultim suspin, încetează.

Chiote puternice dau șfire că hora s'a terminat. Perechi, perechi, flăcău și fată ținându-se de mâini și făcând planuri de viitor, pornesc spre casă.

Tocmai seara la fântână se întâlnesc iarăși și atunci stau îndelungat de vorbă, croindu=și noua viață de mâine.

Folclor bulgăresc

Bulgarii au mult folclor, care cuprinde mai ales întâmplări din viața lor dusă timp îndelungat împreună cu Turcii, cu cari au luptat atâta și de la cari au suferit dureri și umilinți îndelungate.

Mai ales poezia populară bulgară oglindește viața lor sub Turci.

Am adunat câte ceva din unele genuri de folclor. Astfel, dau mai jos : *povești, ghicitori, proverbe și cântece* diferite.

Notă. După cât se pare, povestea ce urmează, pare a fi scoasă dintr'o legendă despre țarul Petre cel Mare al Rusiei, cu amestec din

Genoveva de Brabant și din Eustațiu, — roman din primele vremuri ale creștinismului. Faptul că e amestecat un țar strein, nu de aspirațiile vechilor Bulgari, dar de naționalitatea lor, nu e de mirat, întrucât povestitorul face parte dintre urmașii acelora cari au fost duși de Ruși în Basarabia. Probabil că e luată deci din rusește.

ȚAR PETRE

Poveste

A fost odată un împărat cu o împărăție mare și bogată. Și a murit de bătrânețe acel împărat. Și el a lăsat împărăția unui fecior al său, Petre. Și acesta era flăcău, iar sfetnicii lui au vrut să-l însoare.

Și Petre primi să se însoare, dar spuse sfetnicilor săi, că nu va lua în căsătorie decât fata care-i va plăcea lui. El ceru mai mulți însoțitori și plecă prin toată Europa să-și găsiască nevastă pe plac. Și se duse el și colindă toată Europa, dar nu găsi fată după gustul lui. Și iarăși se întoarse în împărăția lui. Pe drumul întoarcerii, în țara lui, văzu o casă, care avea în față o grădină frumoasă, frumoasă, cu flori. Împăratul și-a zis atunci că acea grădină nu poate fi de cât munca și grija unei fete frumoase. Descălecă el, dădu calul unui slujitor și intră în casă. Acolo găsi un bătrân și o bătrână, care-l pofțiră să șadă jos. Apoi bătrânul chemă pe Ileana, fata lor, să întrebe musafirul ce pofteste. Fata veni numai decât și când o văzu țarul, rămase încremenit de frumusețea Ileenii, căci Ileana era frumoasă de n'avea pereche în lume.

Țarul Petre, văzând frumusețea fetei, spuse numai decât cine e el și o și ceru în căsătorie. Dar bătrânul nu vru s'o dea spunându-i : „Noi suntem țărani, la Măria Voastră vin oameni mari și fata noastră nu va ști cum să-i primească“. Țarul Petre le spuse însă, că fie cu voia, fie fără voia lor, el tot va lua fata de nevastă. Părinții, nemai-având încotro, i-o dădură, dar îi spuseră să n'o pedepsiască niciodată, până ce mai întâiu n'o va întreba cu deamănuntul asupra vinei ce i se aduce. Și l-au pus pe țar să jure că așa va face. Și s'au logodit tinerii și țarul a plecat cu logodnica la palatul său, din capitala țării.

Când ajunseră acasă, le eșiră înaintea curtenii și mama împăratului. Iar mama țarului Petre fusese cea mai frumoasă femeie din lume. Și când văzu pe Ileana mai frumoasă decât fusese ea vreodată, îi și rămase dușmancă.

Iar țarul Petre făcu nuntă mare și trăi cu Ileana nouă ani de zile. În tot timpul acesta Ileana nu purcese grea și n'avea copii și

țarului îi părea grozav de rău că nu are copii. Iar soacra Ileenii mereu umbra cu pâri nedrepte, însă țarul n'o asculta.

Și iată că Ileana purcese grea în al zecilea an, dar nu spuse nimic bărbatului său. Și se iscă un războiu mare la care trebui să plece și țarul Petre. Iar Ileana rămăsese grea de trei luni, dar nu spuse nimic țarului.

Cât fu țarul la războiu, mamă=sa sili pe Ileana să primească în iatacul ei un ofițer, care s'o păzească. Ea nu vru nici în ruptul capului, dar la urmă, neavând ce face, fu nevoită să primească ca un ofițer să stea ziua și noaptea în iatacul ei. Iar mai pe urmă împărăteasa, văzând că noră=sa a rămas grea, a și scris țarului, că Ileana calcă pe căi greșite. Țarul veni numai decât acasă, n'o mai întrebă nimic pe Ileana, ci o dădu pe seama a doi paznici s'o ducă într'o pădure departe și s'o omoare ; iar pe ofițer îl băgă în închisoare. Slujitorii au luat pe Ileana și s'au dus cu ea într'o pădure și vrură s'o omoare. Domnița se rugă de ei s'o lase, să n'o omoare, căci ea nu se va mai arăta în lume ; iar slujitorii au lăsat=o și au plecat. Trăi Ileana șase luni singură în pădure ; după șase luni ea născu doi copii gemeni, frumoși ca stelele. Iar după naștere nu=i mai plăcu locul în care trăise, își luă un copil în brațe și plecă să găsească un loc mai bun și mai ospitalier. Găsi un loc mai bun, lăsă copilul cu care venise acolo și plecă să=l aducă și pe cel de al doilea. Dar lângă celălalt copil văzu un elefant și=i fu frică să se apropie. Când se întoarse iar la primul copil, nu=l mai găsi nici pe acela. Și era tristă împărăteasa și plângea. Se întoarse diu nou la singurul copil ce=i rămăsese și, cu toată frica ce avea, se apropie de el, iar elefantul nu=i făcu nimic și=o primi cu prietenie. Domnița mai trăi încă o vreme în pădure, iar elefantul o ajuta și o păzia de fiarele sălbatice.

Copilul celălalt fusese furat de un leu. Iar leul a fost omorît de doi vânători, cari luară copilul. Vânătorii, dintre cari numai unul avea copii, erau înțeleși ca orice vânat vor prinde să=l împartă pe din două. Dar cel care n'avea copii, văzând copilul scăpat așa de frumos, vru să=l ia el ; pe când celălalt nu=l lăsa de loc. Ba acesta, văzând că nu se înțeleg, ceru să taie copilul pe din două și să ia fiecare câte o jumătate. În urmă se înțeleseră ei să=l ducă la o mănăstire ; și așa făcură.

Nici Ileana n'a mai stat mult în pădure și, într'o bună zi, își luă copilul și plecă la drum și merse și merse, până ce ajunse la malul mării. Iar elefantul o urma peste tot. Ajunsă la malul mării, domnița

făcu un steag dintr'o haină și-l puse pe o prăjină, pe care o înfipse în pământ ca semnal. Și nu trecu mult și un vapor, care călătorea prin apropiere, văzu semnalul, se apropie și luă copilul și pe mamă=sa, iar elefantul îi urma înnoțând. Căpitanul, văzând elefantul ținându-se după vapor, îi întinse o scară pe care se sui și el în vapor. Căpitanul dădu ordin mateloșilor să pregătească cea mai bună cabină pentru Ileana și copilul ei. Mai târziu căpitanul, văzând frumusețea Ilenii, o ceru de soție, dar ea nu primi. Ea ceru să fie debarcată în cel dintâiu oraș întâlnit în cale. Și vaporul sosi chiar în capitala țării, din care fusese gonită și debarcată acolo. Dar era singură și, neavând cu ce trăi, se duse la mănăstire. Maicile o primiră cu bucurie în mănăstire, iar drept plată pentru odihnă și mâncare, îi cerură să îngrijească ea și un copil adoptat de mănăstire. Ea primi, dar când i se aduse copilul, ea recunoscu băiatul ei; nu spuse însă la nimeni și mulțumi adânc lui Dumnezeu.

În timpul acesta muri și mama împăratului și a fost îngropată; dar noaptea ea ieșea din pământ, căci fusese blestemată de Ileana să n'o primească pământul până ce nu va veni ea s'o ierte. Atunci pricepu țarul Petre că Ileana a fost cinstită și că a gonit-o fără vină. Iar de necaz și obidă, țarul sta mai mult la războiu.

La mănăstire, domnița și-a crescut copiii în liniște, căci n'o cunoștea nimeni. Dar vestea despre frumusețea copiilor se răspândise peste tot. Cel dintâiu sfetnic al țarului veni cu nevasta lui la mănăstire să ia copilul adoptat, să-l crească. Dar când nevasta lui văzu frumusețea copilului — că la soare te puteai uita, dar la el ba —, căzu jos și muri. Ea fu îngropată cu cinste acolo la mănăstire. Apoi sfetnicul luă copilul, ba luă și pe mamă cu celălalt copil, ca să-i îngrijească pe amândoi. Iar un copil fusese botezat Lofciu (prins de vânători), iar celălalt, Lefciu (elefant). Amândoi copiii erau foarte bine îngrijiți; ei învățară carte împreună și erau tot una de deștepți și îndemânatici. Și ei creșcură și se făcură flăcăi și erau cei mai voinici din împărăție. Ei credeau că tatăl lor era sfetnicul care-i adoptase.

Iar țarul Petre era tot la războiu. Flăcării se hotărâră să se ducă și ei la războiu. Și plecară, luând cu ei și elefantul. Ajunseră la locul luptei și băgară spaima în dușman, căci dacă ei omorau un dușman doi, apoi elefantul omora o sută. Și dușmanul a fost învins, iar împăratul i-a chemat și i-a lăudat. Apoi i-a întrebat ai cui sunt ei? Sfetnicul împăratului spuse atunci, că sunt feciorii lui. Dar țarul Petre fu tare supărat, văzând că sfetnicul său are așa voinici și el nu i-a

știut. Pentru că lui nu-i spusese niciodată de acești copii, îl condamnă la spânzurătoare.

Ileana, care era și ea pe-acolo, ieși atunci în fața țarului, și-i spuse : „Eu sunt soția Măriei Tale ; iați inelul după care mă poți cunoaște ; Măria Ta mi l-ai dat ; iar copiii sunt ai Măriei Tale“.

Când țarul Petre auzi acestea, i se umplu inima de bucurie și rugă pe împărăteasă să-l ierte pentru tot răul ce i-a făcut.

Împărăteasa îl iertă și ei se împăcară. Apoi țarul Petre iertă și pe sfetnicul său.

Împreună plecară în capitala țării și lumea îi primi cu bucurie.

Ileana iertă și ea pe soacră-sa, pe care o îngropară cu cinste.

Și ei trăiră fericiți multă vreme.

Povestea celor doi frați

Au fost odată doi frați și ei aveau o soră, pe care o măritară într'un sat vecin cu al lor.

După nuntă, tinerii plecară la casa lor. La o săptămână, după cum e obiceiul, frații plecară să-și vadă sora. Și acești doi frați erau hoji fără pereche. Ajunși la sora lor, mâncară, băură și, la un ră-sfimp, fratele cel mic ieși afară. Se plimbă puțin prin curte, apoi se întoarse în casă și spuse fratelui său, că la noapte va cădea rouă. Aceste vorbe în limbajul lor hoțesc însemnau că el a văzut în curte un porc gras, iar la noapte trebuie să vie să-l fure, căci ar fi păcat să lase neatins asemenea porc frumos.

Fratele cel mare ieși și el puțin afară, văzu și el porcul și fu într'un gând cu celălalt.

După ce se săturară de mâncare și băutură, plecară acasă. Iar pe cumnatul lor nu-l găsiseră ei acasă, căci el fusese în acea zi la oraș. Seara, se'ntoarse și omul acasă ; nevasta îi ieși veselă înainte, îl primi cu drag și-i spuse că frații ei au venit în ospete, iar când să plece, fratele cel mic a zis către cel mare, că la noapte va pica rouă.

Cum auzi bărbatul acestea, căci și el era un puiu de hoț — spuse nevestii că frații ei au pus gând rău porcului și la noapte vor veni să-l fure.

După aceea el luă un cuțit, tăie porcul și-l puse în eslea vitelor. Apoi, liniștit, se culcă. Noaptea cei doi hoji veniră, căutară porcul peste tot, dar nu-l găsiră. Fratele cel mic se duse dar și se culcă pe

furiș lângă cumnatu-său, poate acesta prin somn se va da de gol și va spune unde a pus porcul. Și, în adevăr, prin somn spuse că el a ascuns porcul în eslea vitelor. Hoțul, cum auzi acestea, se sculă, se duse și spuse și celuilalt; apoi intrară amândoi în grajd, cel mare luă porcul în spinare și plecară.

După plecarea lor se trezi și cumnatul din somn, se duse în grajd, dar nu mai găsi porcul. Se luă atunci după hoți, pe cari îi întâlni. Fratele cel mic o luase înainte, cel mare în urmă cu porcul în spinare. Cumnatul își schimbă glasul și zise: — „Mai dă-l, frate, să-l duc și eu“. Celălalt îl dete și el îl luă în spinare și-l duse la el acasă.

Cei doi frați ajunseră și ei pe rând acasă și fiecare credea că porcul era la celălalt. Se întâlniră și, văzând că porcul nu e la nici unul dintre ei, se și gândiră că au fost păcăliți de cumnatul lor. Și atunci fratele cel mare zise: „de la cine l-am luat, tot al lui a fost să fie, să-l mănânce sănătos“.

Altă poveste

Au fost odată doi frați, dar cel mic era mai deștept, iar cel mare mai prost. Și erau ei foarte săraci și nu șiau de ce să se apuce. Se sfătuiră ei mai multă vreme și în urmă cel mic spuse că trebuie să se apuce de hojie, căci numai așa se vor putea îmbogăți. Și s'au apucat de hojie.

Și-au eșit ei într-o zi la marginea satului, iar acolo au văzut un om, care ara cu doi boi la plug. Și-a zis fratele cel mic: — „Eu mă voi duce la marginea tarlalei și voi începe a fiui; omul o să vie, să mă întrebe de ce fac așa; cât eu am să vorbesc, tu furi un bou și fugi cu el în pădure.“ Și plecă fratele cel mic până la cealaltă margine a tarlalei și începu să fiue, și fiui și-și trânti căciula jos și țipă și urlă, până ce omul care ara, ne mai putându-și face treaba, se duse la el și-l întrebă ce are?

— Ce să am, mă mir de tine — răspunse hoțul — cum ari numai cu un bou? În acest timp, celălalt frate furase boul și por-nise cu el în pădure. Când auzi omul vorbe ca acelea, se duse nu-maidecât la brazdă, văzu numai un bou, îl căută pe celălalt, dar pace de-l mai găsește. Plecă și el supărat spre casă.

Frații se întâlniră în pădure și de-acolo plecară într'un târg, ca să vândă boul. În târg vândură boul, iar cu banii luați plăfiră unui

ferar să le facă niște piroane lungi cam de-o jumătate de metru. După ce ferarul le făcu piroanele, ei le luară și plecară în calea lor.

Peste noapte ei se duseră să fure banii din visteria regelui din acea țară. Bătură piroane în zid, făcură așa un fel de scară, se urcară, intrară în visterie și furară la bani de aur, cât putură. Dimineața regele își puse mâinile în cap când văzu lipsa. Dar cum să prindă hoțul? Dădu ordin și slujitorii puseră în visterie un butoiu cu smoală.

În a doua noapte, fratele cel mare, care era mai prost, se duse din nou să fure; făcu scara, se sui sus, dar când să intre în visterie, buf în butoiul cu smoală. Intru târziu, fratele cel mic se duse și el la visterie. Acolo găsi pe cel mare în butoiu, vru să-l scoată, dar nu putu. Îi tăie deci capul, îl luă cu sine, iar corpul îl lăsă în butoiul cu smoală. A doua zi regele se duse în visterie, găsi corpul, dar nu găsi hoțul. Ce să facă regele ca să pună mâna pe el? Încărcă o cămilă cu doi desagi plini cu aur și o trimise astfel să se plimbe pe stradă. El gândea că hoțul va fura din bani și astfel îl va prinde. El pusese și un străjer să urmărească cămila de departe. Cămila merse prin toate părțile orașului, dar nimeni nu se apropie de ea. Când tocmai trecea pe o stradă mare, cămila se opri în fața unui cinematograf. Străjerul intră înăuntru să vadă ce e acolo, iar cămila rămase afară. Dar tocmai acolo era locuința hoțului. El duse cămila acasă la el, luă desagi cu bani, apoi tăie cămila și-o făcu pastramă. Când străjerul ieși afară, se uită în toate părțile, dar ia cămila de unde nu-i. O căută el peste tot, n'o găsi și amărât se duse și spuse regelui isprava. Regele, tare supărat, dori și mai mult să găsească hoțul. Chemă la sine 40 de babe afurisite și le trimise prin oraș să caute pastramă de cămilă. Ele căutară prin tot orașul, dar nu dădură nici de urmă de pastramă, până ce una mai norocoasă se'ntâlni cu nevasta hoțului.

— „Dă-mi maică puțină pastramă de cămilă, că ar mânca baba.“ Nevasta, care nu știa că bărbatu-său e hoțul căutat, o duse în casă și-i dădu o bucată de pastramă. Apoi baba bucuroasă plecă. Dar nu ieși bine pe poartă, că se'ntâlni cu hoțul. Cum o văzu cu pastramă, o sfecli, căci ghici ce i s'ar putea întâmpla. Chemă înapoi pe babă, spunându-i, că are să-i dea el pastramă mai multă, că n'are ce face numai cu o bucățică. Baba bucuroasă, că a dat peste noroc, se întoarse. Hoțul o prinse și-i tăie capul. Regele strânse babele, dar

văzu că una lipsia. Și regele fu tare supărat că nici babele nu putură da peste hoț. Strânse el tot poporul din capitală și-l puse să treacă pe o stradă pavată cu bani. Dar pusese și păzitori, cari să vadă cine se apleacă să fure bani. Trecu toată lumea, trecu și hoțul și ni-meni nu se aplecă să ia vre un ban, dar hoțul își unsese opincile cu miere și banii se lipiseră de opinci. Regele strânse banii, îi numără, văzu lipsa, dar iarăși nu putu pune mâna pe hoț. Și era grozav de mâhnit regele.

Dacă văzu și văzu că așa nu poate prinde hoțul, se hotărî să-i dea jumătate din împărăție, numai să se arate el singur. Și hoțul se arătă atunci regelui. Dar regele dori să-l mai încerce încă, să vadă cât îi poate pielea acestui hoț, care-l supărase atât. Il trimise deci regele, unde va ști el, să-i aducă viu nevătămat un rege. Hoțul se făcu tare că-i va aduce; plecă, trecu granița și se duse într'o țară streină.

Ajuns în capitala acelei țări, se desbracă gol pușcă, se unse cu miere pe tot corpul și apoi își lipi puf, fulgi și pene pe tot corpul. Așa cum se făcuse acum, avea asemănare cu un drac. Și plecă hoțul — așa ca dracul — la palatul regelui. Santinelele de pază, când îl văzură, crezură că e dracul, se speriară, fugiră și hoțul intră în palat. Aci răsbi până în odaia regelui. Dar hoțul avea cu el și o ladă mare. Ajuns în fața regelui, puse lada jos și-i făcu semn acestuia să intre în ladă. Regele, grozav de înfricoșat, intră acolo. Apoi hoțul încuie lada, o luă în spinare și plecă pe unde venise.

Așa cu lada în spinare trecu iarăși granița în țara sa. Aci se îmbracă cu hainele lui, după ce mai întâiu avu grijă să se curețe și să se spele. Apoi se duse la rege și în fața acestuia deschise lada și scoase de acolo, mai mult mort de cât viu, pe regele pe care-l furase.

După aceia regele, stăpânul hoțului, îi dădu acestuia jumătate din moșie, iar pe prizonier îl trimise cu cinste, ca pe un rege ce era, în țara sa.

Cornistul și factorul

Odată, de demult tare, lumea aceasta era locuită numai de animale. Și animalele aleseseră ca rege pe leu. Iar leul făcuse comandan-t peste animale pe jupân Ursilă. Și toate animalele erau mulțumite și trăiau în frăție unele cu altele.

Iar odată leul spuse ursului, că vrea să treacă în revistă toate

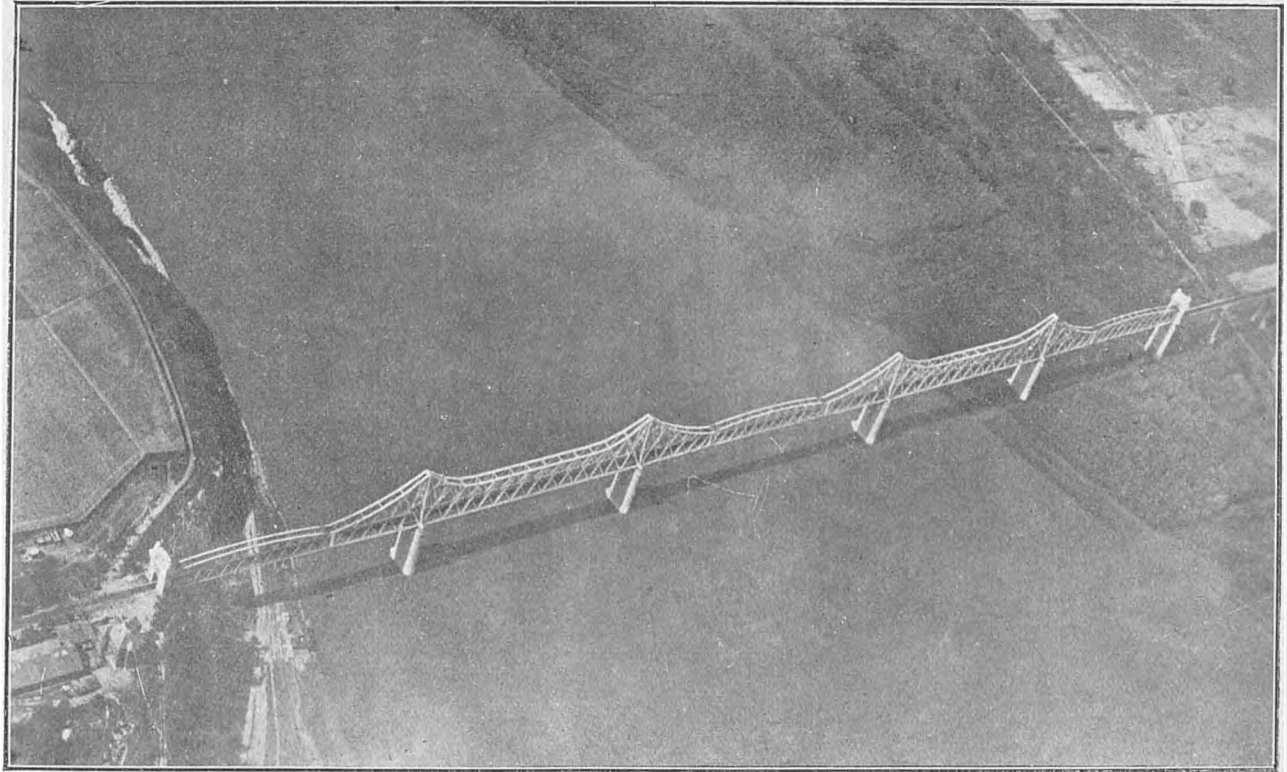
animalele. Și ursul la chemă pe toate și le puse pe un rând, începând cu cele mai de frunte ; iar pe la mijloc așază măgarul, iar spre coadă iepurele. Și veni leul și le văzu pe toate. Și când văzu măgarul, răsse și întrebă pe urs, ce animal e acela cu așa urechi mari ? Și răspunse ursul : — „Acesta e cornistul trupei ; el sbiară și atunci se strâng toți supușii M. Tale“. Merse leul mai departe și văzu iepurele. — „Dar acesta cu picioarele atât de lungi și așa de sfrijit cine e ?“.— „Apoi, Măria Ta, acesta e factorul, căci el e acel ce aleargă după acei din supușii Măriei Tale, cari nu aud cornistul. Și postașul fuge, îi găsește și-i aduce aci“.

Și de atunci leul cunoscă măgarul și iepurele și știu să se folosească de însușirile lor.

Poveste

Odată un călător trecea printr'o pădure. Și pădurea luase foc și ardea cu vâlvății mari. Trecând el pe acolo, auzi un glas jalnic cerând ajutor. Nu departe de drumul călătorului ardea un copac mare, din care ieșea rugămintea : „Om bun, om bun, scapă-mă, că ți=oiu fi și eu de vreun folos“. Omul nostru nu stete mult pe gânduri, puse mâna, curăță scorbura de unde se auzia glasul și un balaur mare ieși de acolo. După ce scăpă de teama focului, balaurul, — drept recunoștință —, spuse omului să=și deschidă gura ca el să=și sufle printre buze și atunci omul va ști dintr'odată toate limbile pământului și pe=ale oamenilor și pe=ale dobitoacelor. Călătorul nu primi, căci îi era frică să nu=l muște șarpele. Dar șarpele, care vroia să=i facă bine, îi spuse din nou : „Dacă ți=i frică, ia fluierul din șerpar, eu voi sufla prin el și tu vei ști toate limbile pământului“. Călătorul își puse fluierul la gură, șarpele îi suflă și el știu atunci toate limbile pământului. Apoi fiecare dintre ei plecară în calea lor. Călătorul era gospodar bun, avea oi multe, herghelii de cai, turme de vite ș. a. Intr'o zi, pe când sta pe lângă casă la umbra unui copac, auzi el cum doi câini de pe lângă turma oilor vorbeau cu lupii din pădurea apropiată. Unul zicea : „veniți voi lupilor mai repede, sfârșicați oile și=mi faceți și mie parte“. Iar celălalt le spunea : „dacă veniți, eu n'o să vă las și=o să=mi rup toate măselele în blana voastră“.

Gospodarul a înțeles numai decât ce=au vorbit câinii și dimineața a și dat ordin să fie omorât câinele, care a chemat lupii. Nevasta omului era și ea de față și, mirată că bărbatul ei a înțeles vorba

Podul de peste Dunăre la Cernavoda, vazut din avion

Fotoglob Constanța

animalelor, l-a și întrebat de unde știe ce-au vorbit câinii cu lupii. El n'a vrut să-i spuie. Femeia însă se finu scaiu de el și atunci bărbatul îi arătă că, dacă va spune cuiva cine l-a învățat să cunoască vorba animalelor, el cum va spune, va și muri. Nevasta tot nu-l lăsă în pace și bărbatul se văzu nevoit să-i făgăduiască că-i va spune. Dădu femeii bani să se ducă la târg să-i cumpere haine nouă și când se va întoarce, el să se îmbrace, să-i spuie și apoi să moară. Femeia, nici una nici două, se duse la târg.

-Dar tot ce-au vorbit ei, a auzit un cocoș. După ce plecă femeia, cocoșul chemă la el toate găinile lui și le spuse: „eu am 40 de neveste și le stăpânesc, iar ciorbagiul are una și n'o poate stăpâni“. Când stăpânul îl auzi pe cocoș, îl întrebă ce să spuie el femeii, când aceasta va veni acasă? Cocoșul îl învăță să ia o nuia bună și să-i dea pe spate una sus, una jos, iar din gură să-i zică: „asta știu, asta spuiu“.

Când a venit femeia cu straietele cele nouă din târg, bărbatul se îmbracă cu ele, luă nuiaua și începu a-și croi nevasta de sus în jos și de jos în sus, zicându-i: „asta știu, asta spui“, până ce nevasta sătulă, îl ruga s'o lase, căci acum știe și ea limba dobitoacelor.

Proverbe

Dau mai jos și câteva proverbe. Au și unele turcești, pe care cei mai în vârstă le spun în turcește, cei mai tineri în bulgărește.

Turc.

1. *Iuvarlaim taş inusul tutmas.*

Bulg.

*Cama că coitu să târcolea ni
faştă măh.*

Piatra care se rostogolește nu prinde
muşchiu.

Turc.

2. *Tengerea e varlamuş ca=
pamu bulămuş.*

Bulg.

*Priscun de hănsa tengerată
nă mere lă și capacă.*

Tingirea s'a rostogolit până ce și-a
găsit capacul.

3. *Trudă e bogastvo.*

Munca-i bogăție.

4. *Un tăruvă, un robuvă.*

Deșteptăciunea domnește, deșteptăciunea robește.

5. *Ne ostăvăi nescăşnată rabotă zăntria.* Nu lăsa lucrul de azi pe mâine.
6. *Cacvo poseişi, tacovo şte pojeniş.* Ce semeni, aceia seceri.
7. *Vlac traşi măghio vremi.* Lupul caută zi neguroasă.
8. *Detu şi tă greie Marteuşco, slănşe po hubo dă tă u hapi izmia.* De cât să te ardă soarele de Martie, mai bine să te muşte un şarpe.
9. *Paren caşa, dufă.* Cât să fie de rece, tot suflă.
10. *Hătuviti să ni tăt, măgărihta teglet.* Căii se bat, măgarii suferă.
11. *Drugăria, să văf mijdă puz navă.* Tovarăşul la nevoie se cunoaşte.
12. *Svoi svoigo ne hrani, gorco mu coi go neamă.* Neamul neam nu-l hrăneşte, dar rău îi pare când nu-l are.
13. *Vsicico nesta na mestatu=si.* Totul la locul său.
14. *Naşta cucică ni dava nă naştu cuci.* Căţeaua noastră nu dă câinelui nostru.
15. *Coito zăvizardă nivijda.* Cine-i gelos de avutul altuia, acela nu are.
16. *Capcă po capcă vir stavă.* Picătură cu picătură potop se face.
17. *Bes măcă neama spalne.* Fără trudă nu izbuteşti.
18. *Coito se uci, toi şte spolnci.* Cine învaţă, acela va isbui.
19. *Na lăjată crăcată să căsi.* Minciuna-i scurtă de picioare.
20. *Con nevidiāl, crăca răzmalia.* Calul, nevăzându-l, dă semnalul.
21. *Ciusdata, svoe ni stavă.* Ce-i al streinului, nu-l poji stăpâni.
22. *Edno mi ină sārşeata, a druga mi ină izica.* Cu una'n inimă, cu alta'n gură.
23. *Vlăc cuce ni stavă.* Lupul câine nu se face.
24. *Vse şto lăşti, mi e slato.* Nu tot ce luceşte-i aur.
25. *Băşta i maica sās pări sāni cupuvăt.* Tata şi mama cu bani nu se cumpără.
26. *Din prăşe prusò păse.* Mistreţul, mei paşte.
27. *Patcă pucină, pac pucină.* Gâsca plesnită, tot plesnită.
28. *Mişti piştiput rāşe.* Ţine şoricul sub ciur.
29. *Bati buri trăcalea.* Nenea, butoiaş duce.
30. *Cravătă să teli, olă gu buli găza.* Vaca fată şi pe bou îl doare c...

Ghicitori

1. *Deaduf tu visi babentă neapă.* A moșului atârnă, a babei cască.
— Cladinjă — — Fântâna —
2. *Dătăl Dobre bes cocăli.* Lungul Dobre fără oase.
— Cădeș — — Fumul —
3. *Beala patcă idin crac sidi.* Gâsca albă într'un picior stă.
— Zeli — — Varza —
4. *Părpua patcă nă idin crac stuvi.* Gâsca sdrențuită într'un picior stă.
— Zeli — — Varza —
5. *Cerven deadu nă găzănu vâlnișă.* Moșul roșu pe șezut cu păr.
— Luc — — Ceapa —
6. *Beli cocoșcă put streahă lejet.* Găinile albe sub streășină dorm.
— Zăbi — — Dinții —
7. *Utuc breag iutuc breag ris tridată beal sneac.* Deoparte mal, de cealaltă mal, la mijloc zăpadă.
— Curitu săs cvăsă — — Covata cu pâine —
8. *Dinea rătăchinea, nuștea du-măchine.* Ziua servitoare, noaptea stăpână.
— Broscă — — Zăvorul —
9. *Itno burinși pulvinătă vinu i pulvinătă rachie.* Butoiu, pe jumătate cu vin, jumătate cu rachiu.
— Ițe — — Oul —
10. *Dălgă Nedă bis seancă.* Lunga Nedă fără umbră.
— Udă — — Apa —
11. *Cetiri citalcită, dvea minz narcită i ino măhălțe.* Patru bețișoare, doi brândușei și o codiță.
— Cotcă — — Pisica —
12. *Țealu, bealu, bizdupcă ut gore săs șurupcă.* Alb, întreg, fără gaură și deasupra coaje.
— Ița — — Oul —
13. *Dăi ciuvec, ni=e ciuvec; râfe neama; cășta pravi; săs us-tasi i cal nosi.* Să fie om, nu este; mâini, nu are; case face; cu gura și lemne și noroiu aduce.
— Liștivicică — — Rândunica —
14. *Prihetiăha beli pceli nă roiac; slănțe pecnă ofletehă.* Căzută-au albe albine în roiu, soarele lucește iar.
— Sneac — — Zăpada —
15. *Tărculi să cerno călbo, tă izmuri țeal sfeat.* S'a întins ghemul negru de a amuțit lumea întreagă.
— Nuștea — — Noaptea —

16. *Dulgheri bis sicivă, gotvaci
bes tendgiri, a praviăt câș-
tieichi i i slatco gaștița.* Dulgheri fără topoare, gospodine
fără tingiri fac căsuțe și dulci
bucate. — *Albina* —
— Cila —
17. *Smoc sfiri po moghili, listi
go cincă po igraie.* Șarpe șueră prin dealuri, frunza
zburând. — *Vântul* —
— Veatăr —
18. *Ceriăn fiğăniam nă vrăta
stnoi.* Țigan negru la ușă stă. — *Lacătul* —
— Cliuceo —
19. *Dvaină bratiă dimia i mustea
să gonăt.* — *Meiș i slănți* —
— Luna și soarele —
20. *Cetiri bratiă uf ina riză stuvăt.* Patru frați într'o cămașă.
— *Etchiti nă orevă* —
— Mezul nucii —
21. *Cerven ol detu păse triva
ni nicui.* — *Oghen* —
Bou roșu, unde paște iarba nu
crește. — *Focul* —
22. *Nose as coju civco.
Văf men tupti sărțe strășlivo
Po crăcată dălghi, lechi,
Coi sām și puznaie sechi.* Eu port cojoc sur,
Am inimă sperioasă,
Am picioare lungi, ușoare,
Mă poate ghici oricare.
— *Zăiac* —
— Iepurele —
23. *Probetno, ștom greini slănți,
Po pole ștoin ecnăt zvănți
Goștiănăn pri nas dohojdă,
Gord, a gordă, să răzhojdă.
Sās dălghi e crăca cerveni,
Hodi po blata poleni.
Tam obiciă dă si grabi
Zmii, cervii i jobi.
Po comini clone zdrave,
Gnezdo trānesto și pravi.
Iii pac ciudno văf mocirlec
Sās dălgătă-si ciovcă tracă.
Vearvām sicichiti dă mă puz-
navăt* Primăvara, cum lucește soarele,
Cum s'aud clopote pe câmpii
Musafir la noi vine,
Semeș, mândru, plimbându-se.
Cu lungi picioare roșii,
Umblă pe'ntinsa câmpie.
Acolo obișnuiește a'ngHITE
Șerpi, viermi și broaște.
Pe lângă hornuri din bețe bune,
Cuibul mărăcinos își face.
Și iar minunat în mocirlă
Cu lungul cioc se bălăcește.
Cred să mă cunoască toți
Ce go znae i gu sreșta.
— *Străchiăl* —
— Barza —
24. *Pultivă cravu pris plet beagă,
upașcăfăi utvăn ostava.* Vacă împungătoare prin gard trece,
dar coada-i rămâne afară.
— *Igla* —
— Acul —

Sednăl Gospod dă viceri

*Sednăl Gospod dă viceri
Săs lănfıtu i săs meseřă.
Buja maică divan sidi,
Divan sidi i să moli :
„Dai=mi Boje cliceoveti,
Dă răsclincea cernă zimea
I rai Boje,
Dă si vidă smărtuviti,
Smărtuviti i buleriti,
Buleriti i siurmařiti“ .
Dadi Gospod cliciuviti
Ci răsclici cernă zemea,
Cernă zemea i rai Boje.
Ci si videa smărtuviti,
Smărtuviti i buleriti,
Buleriti i siurmařiti,
Siurmařiti i dremni diřa.
Buleriti nă itna străna,
Siurmařiti nă drugă străna.
Buleriti nă predeom.
Srebro i slato ;
Siurmařiti nă predeim
Hleap i gozbi.
Siurmařiti idăt, piet ;
Buleriti i să molet :
„Oi ! vă vazi vi siurmařiti,
Vii ni dai=ti hleap i gozbi,
Ni ři vi dem sribro i slată“ .
Iudguvareat siurmařiti :
Oi vă vazi vii buleri,
Vii ři eřti sribro i slată,
Nii ři iden hleap i gozbi.*

Dvamă brate bliznaři

*Trăgnăli=să dvamă brate,
Dvamă brate, dva bliznacă,
Trăgnăli=să dă picelet.*

S'a așezat Dumnezeu la masă

*S'a așezat Domnul la masă
Cu luna ři cu soarele.
Maica Domnului=stă în picioare,
Stă în picioare ři se roagă :
„Dă=mi Doamne cheile,
Să descuiu negrul pământ
Și raiul dumnezeesc,
Să=mi văd morșii,
Morșii ři boerii,
Boerii ři săracii“ .
Datu=ia Dumnezeu cheile
Și=a descuiat negrul pământ,
Negrul pământ ři raiul dumnezeesc
Și ři=a văzut morșii,
Morșii ři boerii,
Boerii ři săracii,
Săracii ři micii lor copii.
Boerii într'o parte stau,
Săracii în cealaltă parte.
Boerii aveau în față
Aur ři argint ;
Săracii aveau în față
Pâine ři mâncare.
Săracii beau, petrec ;
Boerii li se roagă :
„O ! voi săracilor,
Daři=ne voi pâine ři mâncare,
Noi vă dăm aur ři argint“ .
Răspund săracii :
„O ! voi boierilor,
Voi mâncaři=vă aurul ři argintul,
Noi ne mâncăm pâinea ři mâncarea.*

Doi fraři gemeni

*Plecat=au doi fraři,
Doi fraři, doi gemeni,
Plecat=au să muncească.*

*Hodeli-să ispiceleli
Tri godini, tri hilidi.
Vărnăli-să bidilighi,
Bidilighi crivilighi
Ci ghi fărlea făf timnița.
Sijelisă timnelisă
Țeli mi devet gudini.
Iutguvarea po malăc brat :
„Oi tă tebea po guliam brat,
Iași să molea nă tebe,
Păc ti brateo nă temnicerea,
Dă-ni utvarăt vrătată,
Ni dă vidim că coi vreme,
Zimea li-i, letea li-i ?
Cue zimea, dă-ni dunsăt
Studen snizeț.
Cue letea dă-ni dunsăt
Zilen clăsceț“.
Iutguvarea po guleam brat :
„Oi tă, tebea timnicereo,
Ti ni uturi vrătata
Ni dă vidim că coi vreme,
Zime li-i, lete li-i ?
Cue zime dunisi-ni
Studen znijeț ;
Cue letea dunisi-ni
Zilen clăsceț“.*

Pufalăsă Stoian

*Hai, ghidi vinu cervenu,
Coitu tăpie zlo struvă.
Snoște săi Stuiian punăpil
I săi pufalel,
Ci imă concii ranenu.
Ci imă bulci hubăvu,
Făf mihănea pret prazovi gavazi
De gui zăciulă pașata.
Pașa mu haber pruvodi :*

Au fost și-au câștigat
În trei ani, trei mii.
S'au înapoiat și-au fost bănuși,
Au fost bănuși și pârâși
Și-au fost băgași în temniță.
Au stat în temnița'ntunecoasă
Nouă ani întregi.
Cel mai mic frate spune :
„Tu frate mai mare,
Eu mă rog ție,
Iar tu de temnicer,
Să ne deschidă ușa,
Să vedem cum e timpul,
E iarnă, sau e vară ?
Dacă e iarnă, să ne aducă
Zăpadă rece,
Dacă e vară, să ne aducă
Spice verzi“.
Zice fratele cel mare :
„Tu, temnicerule,
Deschide-ne ușa
Să vedem cum e timpul,
E iarnă sau e vară ?
Dacă e iarnă să ne aduci
Zăpadă rece ;
Dacă e vară să ne aduci
Spice verzi“.

S'a lăudat Stoian

*Hai, dă vinul cel roș,
Cin' te bea rău face.
Ăseară Stoian s'a'mbătat
Și s'a lăudat,
Că are căluț hrănit,
Că are nevastă frumoasă,
În cârciumă în fața slujitorilor pașii
Și-a auzit pașa.
Pașa i-a trimis veste :*

„De da go e Stovian, dă dodi,
Dălgă coșie dă pravim,
Ut citirisi sahate,
Citirisi conacă.
Ăcu mă Stuvian nad mini,
Ăzi ŝte mu harija
Moiti citirisi hatuvi.
I moiti beli hanămchi,
Beli cadănchi.
Ăcu gu azi nad mină,
ŝte muzema negu vutu
Bulci hubovo,
I negoftu concu hranenu,
Bulcimi ciubuc da pali“.
Stoian is doră hodiși
Dremnu sălzi ronși.
Stoianutu concinți
Tosi na Stoian dumăși :
„Stovene, moi stupanino,
Ză sto si sălzi ronși ?
Stoian na concu dumăși :
„Concu moe hraneno,
Snoște să, concu, punăpil,
Punăpif i să pufalef,
Ce imăm concu hranenu
I imăm bulci hubăvă.
Pașa mi haber provodi
Dălgă coșie dă pravim“.
Concu na Stoian dumăși :
„Stovene, moi stupanino,
Ia-mă Stovene nă hrăni,
Nă hrăni, ioști năzubi,
Săș bealmă uriz nă hrăni,
Sroinumă vinu nă pui,
Jeltimă smoși pripăși“.
Cimu-să Stuvian văz smetua
Ci pri pășată iutișel.
Stuvian nă pașa dumăși :
Ăfelim, pașo Slivnență

„Unde e Stoian, să vie,
Lungă întrecere să facem,
De patruzeci de ore,
De patruzeci de conace.
Dacă mă ntrece Stoian,
Eu o să-i dăruesc
Patruzeci de armăsari ai mei,
Și-a mele albe neveste,
Ălbe cadăne.
Dacă îl întrec eu,
O să-i iau a lui
Nevastă frumoasă,
Și căluțul lui hrănit,
Nevasta lui să-mi aprindă ciubucul“
Stoian se plimba prin curte
Mărunte lacrimi lăcrămând.
Căluțul lui Stoian,
Lui Stoian spunea :
„Stoene, stăpânul meu,
De ce-ți curg lacrimi ?“.
Stoian calului îi spunea :
„Căluțul meu hrănit,
Ăseară, căluțule, m'am îmbătat,
M'am îmbătat și m'am lăudat,
Că am căluț hrănit
Și nevastă frumoasă.
Pașa vorbă -mi-a trimis
Lungă întrecere să facem“.
Căluțul lui Stoian îi spune :
„Stoene, stăpânule,
Ia și mă hrănește, Stoene,
Hrănește-mă, dă-mi tain,
Cu orez alb să mă hrănești,
Cu vin roș să mă adăpi,
Cu chingă galbenă mă ncinge“.
Stoian pe cal a ncălicat
Și la pașa s'a dus.
Stoian, pașei îi spunea :
„Ăferim, pașă din Slivnița,

*I dălgă cușie pusnăli,
Ut citirisi săhatea,
Sās citirisi hatuvi,
Sās cuprinini ciulovi“.
Pașa hanămchi dumăși :
„Cestăsăi măgla zādala,
Heighe hatuvi de idăt“.
Dudetu pașa izdumă
Stuvian nă porti puhlopa
Stuvian nă pașa dumăși :
„Afelim, pașa, pașuleo“,
Pașata nă Stoian dumăși :
„Stoene, mlado voevodu,
Iutzimi dur citirisi hatuvi
Sās cuprinini ciulovi ;
Ustăi-mi, hiolam, Stoene,
Moiti bele cadâne“.
Stuvian nă pașa dumăși :
„Ni ti iscăm hatuvi
Sās cuprinini ciuluvi,
Netu ti iscăm cadâne,
Cadâne, beli hanămchi,
Dă znaiși pașo dă povniși,
Sās Stuvian șăga ni bivă.*

Mladă Călincă

*Năi incelăsăi Călincă
Se vecer căznu ză iudă,
Sūtrenă ranu prizură
Pocrăi Kirciu vi minava
I nă Kirciu dumăși :
„Dobăr ti vecer, Kirciule
Kirciule, mlado dascălci !“
Kirciu scrit dori sideși,
Bealu si cniji dărjeși,
Cerno si slovo citeșe
Margaretu tiutun pieși,
Hiabălcă mize ideși.*

Intrecere lungă să facem,
Patruzeci de ceasuri,
Cu patruzeci de cai frumoși
Cu pături de mătase“.
Pașa, cadânei spunea :
„Negură deasă s’a lăsat,
Uite-i caii frumoși cum vin“.
Până pașa vorba-și termina,
Stoian la poartă bătea.
Stoian pașii spunea :
„Aferim, pașe, mare pașe“
Pașa lui Stoian spunea :
„Stoene, tinere voevod,
Ia cei patruzeci de cai
Și cu pături de mătase ;
Lasă-mi, Stoene, omule,
Ale mele albe cadâne“.
Stoian pașii spunea :
„Nu-ți vreau caii frumoși
Și cu pături de mătase,
Nici nu vreau cadânele,
Cadâne, albe femei,
Să știi pașe și să pomenești,
Cu Stoian glumă nu’ncape.

Tânăra Călina

S’a învățat Călina
Seara târziu după apă,
Dimineața’n zori pe rouă
Pe lângă Kirciu trecea
Și lui Kirciu îi spunea :
„Bună seara, Kirciule,
Kirciule, tinere învățător !“
Kirciu’n mijlocul curții sta,
Carte albă’n mână ținea,
Slove negre pe ea citea,
Tutun „Margareta“ fuma,
Mizilic, mere mânca.

Călincă is pătiu vărveși.
„Dobăr ti vecer, Kirciule ;
Cădei bulcă Mirieancă
Cii placet tolcos dițata ?
Ah ! dă sām nă tezi dițā,
Dă li nișta dă ghi umira ?“
Mirieancă si niștu ni cază,
I si nă vedi glavatā
I si făf căști flezi.
Stānalāi ranu sābuta,
Zādeană bealā cădeli
Zādeană novu vrātenu.
I făf Călinchini iutivă.
Batele, bate Kralule,
Nă țealu selu zap struvăș,
Na toitā dășterea
Zap ni struvăș
Jēnini măji dălibi
Sās pu tri dițā“ !
Craliu și nistu ni cază,
I si nă Călincă dumăși :
„Călinche, mome hubăvă,
Ia zimi snop cliuciuve,
Răscliuci isbè dălbochi,
Nă tuci roinu vinu,
Bulcă Mirieancă dă pucerpim.
Călincă si fislu priflezi,
Bășta i pudere iutidi
I glavata iudrează.

Mlad Pātuș

Răsbuleal mi săi mlat Pātuș.
Ci lija Pātuș ci buleā
Țelimi devet gudini.
Na disetătă godina,
Pātuș Miliți dumăși :
„Milițe, mila sestrițe,

Călinca pe drum trecea.
„Bună seara, Kirciule ;
Unde-i tânăra Mirieanca
De-i plâng așa copiii ?
Ah ! de-ași fi eu la acești copii,
Oare nu i-ași putea eu împăca ?“
Mirieanca nimic n'a spus,
Ci și-a plecat capul
Și în casă a intrat.
Sâmbătă s'a sculat din vreme,
A început caerul alb
Să-l toarcă pe fusul nou.
Și la Călina s'a dus.
„Neică, nene Kraiule ¹⁾
Intregul sat îl conduci,
Pe fiica ta n'o conduci,
N'o poți stăpâni
Bărbați însurați să iubească
Și cu trei copii“!
Kraliu nimic n'a spus,
Dar el Călinei i-a zis :
„Călino, fată frumoasă,
Ia tu legătura de chei,
Descuie beciurile-adânci,
Scoate din vinul cel roș,
Să servim pe tânăra Mirieancă.
Călina'n beciuri adânci a intrat,
Tatăl după ea s'a dus
Și capul i-a tăiat.

Tânărul Pātuș

S'a îmbolnăvit tânărul Pātuș.
Sta în pat Pātuș și bolea
Nouă ani întregi.
In al zecilea an,
Pātuș Miliței spunea ;
„Miliță, scumpă surioară,

¹⁾ Era primar în sat.

*Stănalul mi devet gudini,
Glavată mi ni poscănă.
Ia mi, Milițe, posteli
Tam gore holăm nă chioșcă”.*
*Milița mu e puslă
I ză răcată gu uluvilă
I gu nă chioșcă zăvelă,
I mu glavată poștiși.
Că tu mu glavată poștiși,
Dremnu si sălzi ronși.
Pătuș Milițe dumăși :*
*„Milițe, milă sestrițe
Sălzi nă stărna capna”,
Pătuș Milițe dumăși :*
*„Miliți, milă sestrițe,
Dăli ti să e dudualeu
Bati=si bolen dă gledesi,
Linti mu rani dă mi eș?
Lenini cărpi dă pereș,
Lenini i mișleanini?”*
*„Ni mi săi, bate, dudualeu,
Tebe ias bolen dă gleden,
Nai mi săi, bate, dudualeu,
Iut tozi ceren harapen.
„Milițe, milă sestrițe,
Ză șto ni mi si cazălă du sega
Dă si selutu iutărva,
Selutu i oști horătă”.*
*„Snoști mi haber pruodi
Nă mene i nă Mărica ciuciuva,
Dă să hubavo priminim
Că tu ză bulcă vinceavăni”.*
*Pătuș Milițe dumăși
„Milițe, milă sestrițe,
Ia flez nislul dălbochi
Dă mi concitu iscarăș,
Concitu ni iscarvănu,
Țelimi devet gudini*

*S'au făcut nouă ani,
Capul nu mi=ai păduchiaț.
Ia așterne=mi, Milițe,
Acolo sus în chioșc”.*
*Milița i=a așternut
Și de mână l=a apuțat
Și la chioșc l=a condus,
Și capul i=a păduchiaț.
Când capul îi păduchia,
Lacrămi mărunte vărsa.
Pătuș Miliței spunea :*
*„Miliță, scumpă surioară,
Lacrime pe obraz mi=au picat”.*
Pătuș Miliței spunea :
*Miliță, scumpă surioară,
Oare ți s'a urât
Pe nen'tu bolnav să=l cauți,
Rănil=i grele să=i speli?”
De cănepă cărpe să speli,
De cănepă pline cu=alifie?”*
*„Nu mi s'a scârbit, nene,
Pe tine bolnav să te caut,
Ci mi s'a scârbit, nene,
De acest negru harap”.*
*„Miliță, scumpă surioară,
De ce nu mi=ai spus până acum
Ca să scap satul,
Satul și oamenii”.*
*„Aseară vorbă mi=a trimis
Mie și Mariei lui unchiu,
Să ne îmbrăcăm bine
Ca mireasa'n ziua nunții”.*
Pătuș Miliței spunea :
*„Miliță, scumpă surioară,
Intră în adânci beciuri
Și=mi scoate calul,
Calul nescos,
De nouă ani întregi.*

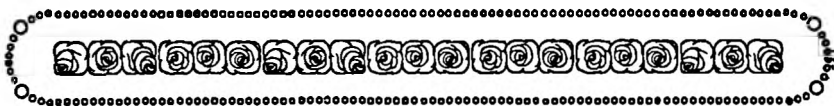
Nă pubratăm¹⁾, lambanten, zăcarai La frate=meu, ferarul, du=1
Dă mi concitu potcovè, Ca să=1 potcoviască,
Săs devet ochi peteli Cu nouă ocale de potcoave
I săs dva ochi gozdovi, Și cu două ocale de caiele,
I săs puslăteni năluvi. Cu potcoave aurite.
Milița si concu ză vedi Milița cu calul s'a dus
Nă pubratemu lambanten La fratele potcovarul.
„Bătele, bate lambanten, „Bădie, bade fierar,
Bate=mă Pātuș pruodi, Nenea Pātuș m'a trimis
Dă mu concitu putcoveș“. Ca să=i potcovești calul“.
„Ia și ti concitu putcovă „Eu am să=ți potcovesc calul,
Zăt tvoita tăncătă znăga, Pentru trupul tău subțirel,
Ză tvoiti cerniti ioci Pentru ochii tăi negri
I ză dvoiti tănchiti vejdi“. Și pentru sprincenele tale subțiri“.
Milița si niștu ni cază, Milița nimic n'a spus,
Pravu pri Pātuș utidi. Drept la Pātuș s'a dus.
Pātuș Milițe dumăși : Pātuș Miliței spunea :
„Milițe, milă sestrițe „Miliță, scumpă surioară,
Putcuva hă li ti concitu ?“ Ți=a potcovit calul ?“
„Batele, bate Pātușă „Nene, nene Pātuș,
Toi ște mi potcuve concitu El o să=mi potcoviască calul
Ză moită tăncătă znăgă, Pentru trupul meu subțire,
Ză moiti cerniti ioci, Pentru ochii mei negri,
Ză moită tănchiti vejdi Pentru sprincenele mele subțiri.
I ză moitu bealutu liși“. Și pentru fața mea albă“.
Pātuș Milițe dumăși : Pātuș Miliței spunea :
„Milițe, milă sestrițe, „Miliță, scumpă surioară,
Ia răstvuri novi sândăfi Ia deschide noile lăzi
Ci isvădi cārpi lenini, Și scoate cārpe de cânepă,
Lenini i coprineni De cânepă și de mătase
Ci mi răniti uvărji, Și rănile leagă=mi,
Iuvărji ioști ză stigni. Leagă=mi=le și strânge=le.
I as și să nă concitu văz smetnă, Eu pe cal o să m'arunc,
Pubrate=mu lambanten șe idă, La fratele ferar să mă duc,
Neștu dă gu popițăm“. Ceva să=1 întreb“.
Lambanten, cătu gu videa Ferarul, când l=a văzut
Ut dăleg mu vicăși : De departe îi strigă :

1) Frate de cruce.

„Prustimi, prustimi holăm Pătușă „Iartă-mă, iartă, nene Pătușe,
„Ias proșcă ni ti davăm, „Eu iertare nu-ți dau,
Ia si glăvată năvedi, Ia apleacă-ți capul,
Dă ti glavată iudreje, Capul ca să ți-l taiu,
Dă ti drehiți iu cărvea“. Să nu-ți murdăresc hainele“.
Lambanten Pătuș dumăși : Ferarul lui Pătuș spunea :
„Prustimă holăm Pătușă, „Iartă-mă nepe Pătușe,
Ias ni misleh ci si juf“. Eu nu credeam că ești viu“.
Pătuș lambanten pităși : Pătuș pe ferar îl întreba :
„Că deie holăm harapci „Unde este harapul,
Harapci cerno iumrazen? Harapul negru și rău :
Dur de si holăm hurtuvăt, Pe când ei își vorbeau,
Harapci iut sreștă idi, Harapul în fața lor veni,
Iut dălec mu sileam davași, De departe salut le dete,
Pătuș sileam ni iutzimă. Pătuș salut nu i-a dat.
Pătuș mu ut dalec dumăși : Pătuș de departe-i spuse :
„Detu ști sileam ia zemă „De cât să-ți primesc salutul
Pohubovu glavata dă iutdreje“. Mai bine capul să-ți tai“.
Harapci nă culeni mu sednă Harapu'n genunchi a căzut
Ia si glavata nă vedi: -Și capul și-a aplecat :
„Dă ti glăvată iut drejă „Să-ți taiu capul,
Zileni drehi dă ni iucărvea“. Verzile haine să nu-ți însângerez“.

I. Sassu

COLINDE BULGĂREȘTI DIN CERNA

culese de G. Coatu-Cerna.

VLAȘCA ZEMEA

*Izgrealo   iasna zora ! ...
Dnes' hubovo Vlașca zemea !
To ne bilo iasna zora,
Na e bilo dob r iunac,
Dob r iunac s' dob r conii ! ...
Toi utide taf c dolu
Taf c dolu v' dolna zemea,
Da se bie s' liuti Turți,
S' liuti Turți i procleți.
Cuga iunac Turți biet,
Zemea i nib  potripera ;
Cuga Turți iunac biet
Raniligu s' devet rani,
Devet rani curșumlii,
Desetata iot nojove.
Padna iunac cerna zemea ;
Posleta mui cerna zemea.
Glavuicica mui bișten cam c,
Pocr vca mui iasna sl na,
Sviticica mui iasna zora,
Svișticica mui iasna zvezda,
Temencița mui t mna m gla ! ...
Nazdravi=ti dobor iunac,
Dob r iunac s' dob r conii ! ...*

Dup  fiecare vers se repet   n c ntec refrenul :

Dnes'hubovo Vlașca zemea !

În traducere :

PĂMÂNTUL ROMÂNESC

*A răsărit strălucitorul luceafăr !
Astăzi e bun pământul românesc !
Acela n'a fost luceafărul strălucitor
Ci a fost un flăcău viteaz,
Flăcău viteaz cu un cal năzdrăvan.
El s'a dus încolo la vale,
In colo la vale spre ținutul de jos,
Ca să se bată cu Turcii iuși,
Turcii iuși și îndrăciși ! . . .
Când flăcăul bătea pe Turci,
Pământul și cerul se cutremura ! . . .
Când Turcii au bătut flăcăul,
L-au rănit cu nouă rane,
Nouă rane de gloanțe,
Iar a zecea de cușite.
A căzut flăcăul în pământ negru,
Urmarea îi este tot pământ negru.
Pernuța-i este piatră nestimată,
Giulgiul îi este brumă curată,
Iconița-i este luceafăr strălucitor,
Lumânărica-i este stea lucitoare,
Tămâetul îi este ceață deasă ! . . .
Să-ți fie de bine flăcău viteaz,
Flăcău viteaz cu cal năzdrăvan !*

După fiecare vers se repetă refrenul :

Astăzi e bun pământul românesc !

Această colindă se cântă pela case, de băeți și flăcăi, în ajunul și chiar în ziua de Crăciun.

CALINCIȚĂ

*Pohvalise malca moma,
Călıno-leo, Călınciță ! . . .
S'noște vecer na cladeniță
Na cladeniță pred iunafi,*

Na sideancă pred divoichi :
„Az sãm malcã, nai mãniucã,
„Az si imam devet rizi,
„Devet rizi cuprinini,
„Desetata s'srebro i zlato.
„Az dã ubleca devet rizi
„Devet rizi cuprinini
„Desetata s'srebro i zlato,
„Sã nadgreia iasnoto slãute ! . . .
Ot de ia zacim iasnoto slãnþe ?
To provodi bãrzi slughi
Da iditi i nameriti malca moma
Da mi=ea tuca dovedete,
Da mi=ea tuca na istuca,
Da sã dvama nadgreavami.
Otiþlesã bãrzi slughi
Nameriha malca moma,
Na iþlesã na istuca
Ci sã dvama nadgreavali.
Iugrealo e iasnoto slãnþe
To iugrealo tri planini,
Tri planini sãs þest stada.
Iugrealo e malca moma,
Tea iugrealo þest planini
þest planini sãs devet stada !
Nadgrealo e malca moma,
Nadgrealo e iasnoto slãnþe.
Nazdravi=ti malca moma ! . . .

Dupã fiecare vers se repetã refrenul :

„Cãlino=leo, Cãlinciþã“ !

În traducere :

CĂLINUȚA

*S'a fudulit fata cea micã,
Cãlino=leleo, Cãlinuþo ! . . .
Pe'nserate la fântânã,
La fântânã ntre flãcãi,
La þezãtoare între surate :*

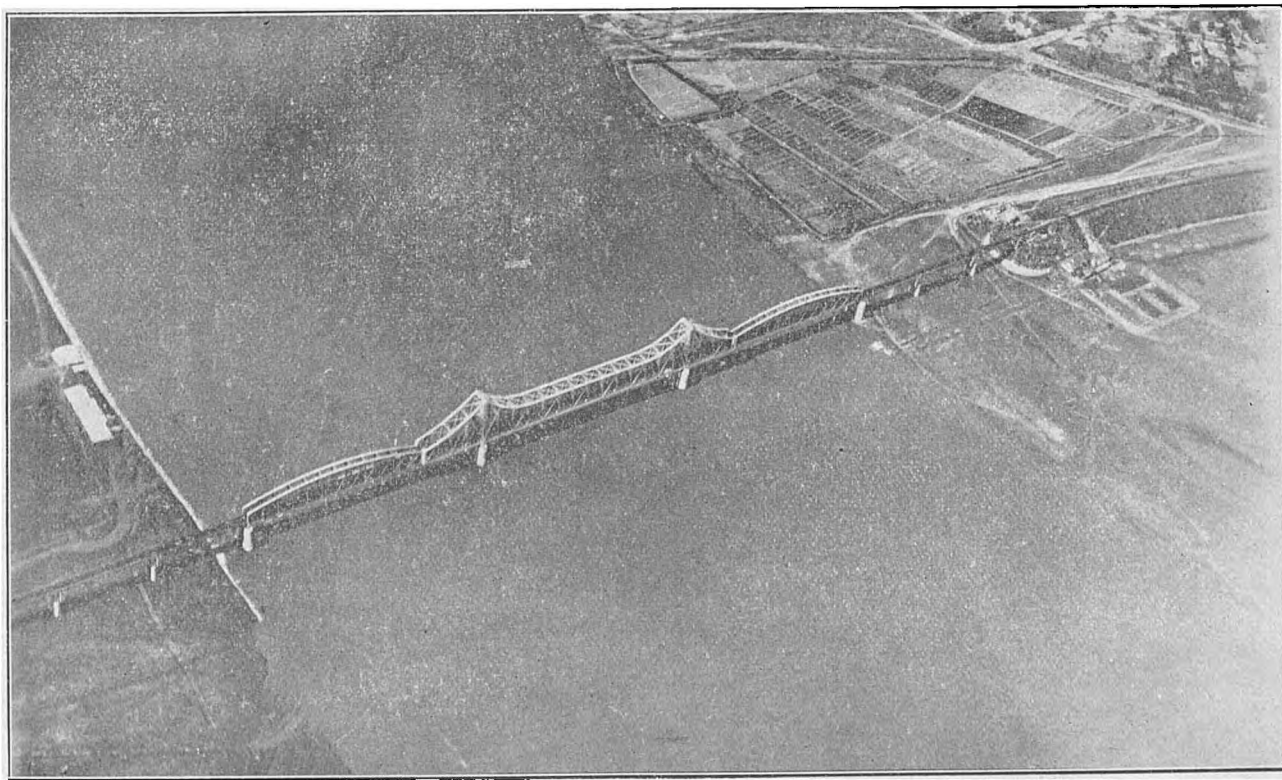
„Eu sunt mică, cea mai mică,
„Dar am și eu nouă cămeși,
„Nouă cămeși de mătasă,
„A zecea cu argint și aur:
„Și de=oiu îmbrăca nouă cămeși,
„Nouă cămeși de mătasă,
„A zecea cu argint și aur,
„Am să întrec soarele în strălucire! . . .
De unde=0 fi auzit=0 soarele lucitor? . . .
El a trimis în grabă slugi
Să se ducă să găsească fata cea mică,
Și numaidecât să i=0 aducă,
S'o aducă chiar lângă el,
Ca să se întrecă amândoi în strălucire.
Și s'au dus grabnic slugile,
Și=au adus fata cea mică,
Au adus=0 chiar lângă el,
Și=au început amândoi să străluciască.
Strălucea măritul soare
Cât coprindea trei ținuturi,
Trei ținuturi cu șase turme de vite! . . .
Strălucea și fața cea mică
Cât coprindea șase ținuturi,
Șase ținuturi cu nouă turme de vite! . . .
Strălucește mărite soare! . . .
Strălucește față mică! . . .
Să=ți fie de bine față mică! . . .

După fiecare vers se repetă refrenul :

„Călino=leleo, Călinuțo!“.

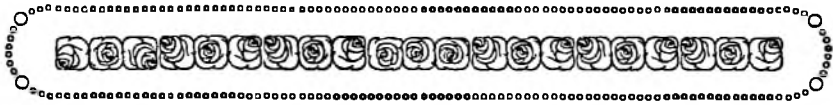
Se cântă de flăcăi, la Crăciun, pe la case.

Podul de peste Borcea, văzut din avion

Fotoglob C. nstanța

Noi informațiuni etnografice, istorice și statistice asupra Dobrogei și a regiunilor basarabene învecinate Dunărei

Am arătat într'o serie de studii publicate anterior care era înfățișarea etnografică a Dobrogei în decursul timpurilor. Informațiunile folosite pentru lămurirea unor asemenea chestiuni se bazau pe informațiunile scriitorilor clasici și pe descoperirile arheologice — datorite în cea mai mare parte lui V. Pârvan — pentru epoca veche, iar pentru cea medievală și modernă pe știrile călătorilor ce-au străbătut aceste ținuturi sau pe anumiți informatori străini apuseni, în ale căror preocupățiuni a intrat și prezentarea diferitelor aspecte ale ținuturilor noastre transdanubiene.

Ca pretutindeni în Peninsula Balcanică așa și la noi, orașele și diferitele administrațiuni ale ținuturilor n'au păstrat știri informative de orice natură în legătură cu trecutul. Furtunile care s'au abătut asupra unor asemenea locuri au fost prea sălbatece, pentru ca de cele mai multe ori să se mai fi pastrat ceva din resturile informative a acelor timpuri, așa că nici vorbă nu poate fi de niscaiva arhive ale unor orașe sau provincii, unde să se găsească asemenea știri. Pe de altă parte, chiar dacă asemenea lucruri vor fi existat, arhivele fostului imperiu otoman de odinioară n'au fost deschise încă cercetărilor pentru a se afla ce coprind ele.

Chiar când ele vor fi deschise, socotim că o încredere prea mare statisticele în deosebi n'ar putea să ofere, de oarece primitivismul cu care se făceau asemenea operațiuni în imperiul turcesc ne-ar de tot dreptul să ne îndoim asupra adevărului ce l-ar exprima.

Diviziunea administrativă a imperiului era făcută după criterii absolut arbitrare, schimbându-se des ; autoritățile din imperiul otoman întrețineau și favorizau chiar deosebirile de rase și religiuni, luând când partea unora când a altora și făcând astfel imposibilă orice studiere serioasă sub raportul etnic sau statistic.

— „La langue prise ordinairement pour le signe distinctif des races, surtout pour les étrangers, n'est pas ici un léger obstacle. Il y a par exemple, en Macedoine, des Grecs qui ne parlent que le bulgare ; presque tous les Grecs d. l'Asie-mineure ne parlent que le turc, et les musulmans de Candie ne parlent que le grec.

Pour tous ces motifs, les statistiques commandés par des raisons politiques, non plus que celles puisées aux archives ottomanes par les voyageurs étrangers, ne méritent aucun crédit. Cependant, notre opinion sur ce sujet, quoique assise sur des données certaines, pouvait être taxé de partialité, par suite de notre origine ¹⁾“.

De cele mai multe ori însă aceste statistice erau defectuoase și din cauza corupțiunii agenților însărcinați să le facă. Alte ori, când se apropia timpul ca să se facă asemenea numărători, capul familiei făcea ca unii din membrii familiei să dispară sau, de îndată ce se ivea în pragul ușii un asemenea funcționar statistic, i se puneau un bacșis în mână, acela trecând în tabloul său numai trei indivizi bărbați în loc de cinci, câți erau în realitate.

Câte odată, făcându-se statistice, se numărau casele și apoi se socotea în mod arbitrar o cifră rotundă, spre ex. de patru pentru fiecare

* 1) A. Bernardakis : *Aperçus économiques et statistiques sur la question d'Orient, la Grèce, la Turquie etc.*, în *Journal des Économistes*, Paris 1878 tom. 3. Juillet à Septembre pg. 154. Cf. I. Beyran : *La Turquie médicale au point de vue des armées expéditionnaires et des voyageurs*. Paris 1854 pg. 9 : ... „Aucun géographe n'a put donner, jusqu'à présent, le nombre exact de la population, non seulement de l'Empire ottoman, mais même de celle de Constantinople“. *Bibliomappe ou Livre-cartes : Textes analytiques, tableaux et cartes indiquant graduellement la Géographie naturelle...* Paris 1824—1826. 2 vol. ; t. I. pg. 632 : „... Autant qu'on en peut juger d'après le relevé des meilleurs cartes, car les Turcs ne savent ce que c'est un recensement ou un cadastre et d'après les relations comparées des voyageurs les plus exacts, la superficie de la Turquie européenne, y compris les îles, est d'environ vingt-cing mille lieues carrées, sur lesquelles est répartie une population de dix à douze millions d'âmes“. M. N. Bouillet : *Atlas universel d'histoire et de géographie...* Paris 1877, pg. 1072 : ... (Turquie d'Europe) ... „Les statistiques sont très imparfaites“... *Population*. Rien de plus difficile que d'obtenir des statistiques exactes dans les pays musulmans, les femmes échappant d'abord à toute opération de relevé“. R. Cobden : *Notes d'une excursion en Turquie*, în *Revue britannique* ou choix d'articles traduits des meilleurs écrits périodiques de la Grande-Bretagne. Paris 1841 pg. 285 „Dans un pays où jamais n'a été fait un recensement exact et ou par conséquent toute évaluation n'est fondée que sur des conjectures, il n'est pas surprenant qu'il y ait une grande diversité d'opinions même parmi les hommes les mieux informés par rapport au chiffre de la population“.

casă, cu care se înmulția numărul total al caselor, stabilindu-se prin o astfel de operațiune fictivă, numărul general al populațiunii ¹⁾).

Neputându-se, prin urmare, expune prin alte mijloace aspectul etnic și demografic al ținuturilor noastre dobrogene, ne-am luat ostenala de a strânge orice informațiune străină asupra unor asemenea chestiuni, din diferiții călători ce-au umblat pe aici, din rapoartele consulare sau militare făcute asupra acestor regiuni, cât și chiar din lucrări geografice, istorice, sau chiar enciclopedii informative. — Coroborarea atentă a informațiunilor strânse și expuse ne poate apropia de stabilirea adevărului, care, până la descoperirea cine știe căror documente și izvoare de o autenticitate neîndoiasă, nu poate fi încercat a fi stabilit decât pe această cale găsită de noi ca singură posibilă în actualele împrejurări de informațiune științifică.

* * *

Călătorii în special ne pot fi de mare folos în stabilirea stărilor din Dobrogea și din regiunile basarabene sudice.

Pe lângă cele știute până acum, aflăm unele lucruri nouă din lucrarea D-lui P. P. Panaitescu : *Călători poloni în țările române* (Academia română, studii și cercetări XVII), București 1930.

În 1557 *Erasm Otwinowski*, întovărășind pe castelanul de Chelm Andrei Bzicki, ne informează despre Oblucița, despre Babadag „în pădure”, unde „e un loc de închinăciune idolatră la mormântul unui derviș sau călugăr turc, anume Nicolae”, precum și despre satul Alcapi, lângă Bazargicul mic, unde „sânt ziduri clădite de împăratul

¹⁾ I. Baker : *Die Türken in Europa*. Stuttgart 1878 pg. 56 : „Über die Zahl der Bulgaren und eben so auch über die Zahl jedes anderen Theils der Bevölkerung in der Türkei ist es schwer eine genaue Kunde zu gewinnen, da man sich auf die offizielle Statistik nicht verlassen kann, und ich bin geneigt, zu glauben, daß die Volkszahl sehr unterschätzt wird. Die Ursache hiervon muß in der Corruption der türkischen Beamten gesucht werden, ferner in der Thatsache, daß die Christen anstatt der Theilnahme am Militärdienst eine Taxe bezahlen. Das Haupt der Familie kennt die Zeit, wo der Einsammler dieser Taxe erscheint, und weist einige männliche Personen an, sich um diese Zeit nicht blicken zu lassen. Indem der Einsammler in die Thüre tritt, fühlt er schon, daß ihm ein Bakschisch in die Hand schlupft, und nun geht die Zahl der männlichen Hausgenossen auf drei herab, wenn in der Wirklichkeit ihrer fünf sind. Es ist auch noch eine andere Methode der Steuer-Erhebung im Gebrauch : man zählt die Häuser und nimmt dann die durchschnittliche Zahl der männlichen Personen einer Familie zu vier an ; aber es springt in die Augen, daß mit einem solchen Verfahren die Sache nur im Rohen und Groben abgemacht wird, und auch hiebei wirkt wieder der allmächtige Einfluß des Bakschisch ein“.

Anastasiu, care se întind de la Marea Neagră la Marea-Albă“ (Marmara) și care „au fost zidite din cauza deselor năvăliri ale Bulgarilor și Tătarilor în Grecia“ ; autorul constată că ele mai stau în picioare pe o întindere de șase mile... (I. c. pg. 7).

Solia lui *S. Krasinski* la Constantinopol, din 1636, descrisă de un anonim, ne arată pentru Dobrogea orașul *Sifistra*, numit „românește *Derzstor*“, așezat pe malul Dunării într'un loc frumos și vesel. „Nu are întărituri afară de apărarea oferită de râu. Are un castel de zid, dar nu e întărit, iar în spre câmpie este un zid vechiu în ruină. Cea mai mare parte a caselor este de lemn ; în aceste case locuiesc Grecii ; sânt însă și multe case de cărămidă nearsă ale Turcilor. E rară casa pe care să nu fie două-trei cuiburi în care stau și clocesc berze. Mecete sau moschei, adică biserici turcești, sânt șapte de zid, cu o arhitectură frumoasă ; pe lângă fiecare din ele este câte un turn înalt cu balcoane de jur împrejur, de unde hogoia sau preotul turcesc anunță ora rugăciunii. „(Ibidem pg. 33).

Ion Gniński, palatinul de *Culm*, în 1677—1678, în solia ce-o are la Constantinopol, trecând prin Dobrogea, arată că „Isacceia este un oraș mic, cu ulițe strâmte, case mici, câteva de zid“ ; *Babadagul* „oraș lung între dealuri“ are case de zid, patru geamii și forturi mici. De aici, călătorind în jos, el trece prin „*Staserverdi*, sat tătărăsc“ (*Tariverdi* de astăzi ?), spunându-ne că în Dobrogea se aflau atunci două sute de sate tătărăști „care trimit fiecare oameni la oaste pentru războiu“. — Localitățile ce le mai întâlnește în Dobrogea sunt : *Adungere*, *Inaczani*, *Cernavoda*, *Bulbular*. (I. c. pg. 79).

O relațiune destul de interesantă, mai cu seamă asupra înțeleșului ce-l avea odinioară Dobrogea — ca și astăzi numai la ciobanii mai vechi și la țăranii băștinași — este aceea a lui *Rafael Leszczyński* din 1700 care, trecând Dunărea pe la *Măcin*, întâlnește satele dobrogene *Daia-Kioi*, *Sarai-Kioi*, *Băltăgești* (*Baltadzieszty*) de unde, adică de la acest sat înainte „intrarăm în țara Dobrogei (*Dobrucza* ziemea) unde mai înainte locuiau Tătarii dobrogeni. Sânt și azi sate locuite de Tătari, dar nu le poți cunoaște, căci și ca îmbrăcăminte și ca limbă sânt asemenea cu Turcii“. — În valea *Carasu* vede o stâncă unde „este locuință de pustnic, cu loc pentru foc, pentru pat și pentru trecere“. — Interesantă este și distincțiunea pe care o face călătorul din nou între Dobrogea și țara bulgărească, care începe abia din împrejurimile *Provadiei* și *Bazargicului*. La întoarcerea lui prin Dobrogea ne enumără și anumite localități cu distanța dintre ele : „*Kara-Acz*

(3 mile), Baltadzi (5 mile), Saray=Kioy (5 mile), Daia Kioy (2 mile), Jeni=Kioi (4 mile) adică Satul nou, Măcin (3 mile)“ (l. c. pg. 96—97).

În al doilea drum al aceluiaș călător polon prin părțile dobrogene aflăm faptul deosebit de interesant pentru populațiunea de atunci a Dobrogei că, pornind de la Măcin spre sud „în drum pe câmpie o mare mulțime de țărani Moldoveni au întâmpinat pe sol cu daruri, deasemenea și Turcii călări ne-au însoțit în drum. Opt ceasuri am mers până la conacul Thaga=Kioy (Daia=Kioi) așezat pe malul Dunării. La o jumătate milă de acel sat ne-au întâmpinat aga turcești trimiși de seraschier cu câteva zeci de Turci pentru a însoți pe sol. Deasemenea Moldovenii de rit grecesc cu călugării lor au eșit din sat în întâmpinarea solului cu multe daruri, cerând să-i sărute mâna dreaptă. Ei așteptau de mult, deși vremea era foarte rea. „— După un popas în satul Băltăgești, se face un drum lung până la conacul din Ghi=verli“ unde nu găsirăm nici un lucru pentru odihnă.

Satul e o așezare bogată, dar cu oameni nefericiți, căci în afară de puținii Turci, locuitorii sânt de-ai noștri, Poloni, luați prizonieri de Turci, precum și o mulțime de creștini Greci. Unii sub mari greutăți și apăsări ale păgânilor încă își păstrează credința, iar o altă parte mai mare au adoptat, spre durerea sufletelor credincioase, greșelile bisurmanilor“. (l. c. pg. 107—108).

Această aparițiune a Moldovenilor ni se confirmă și în relațiunea călătoriei a treia a aceluiaș drumeț, când ni se spune că la conacul Dagha=Kioj „sat numit pe polonește Mamcza, pe Dunăre“ a fost întâmpinat din nou de aga și de „Moldoveni de rit grecesc cu călugării lor, cari ieșiseră din sat, urându-ne bun sosit și călăuzindu-ne“ (pg. 119).

Între 1712—1714 creștinii erau mulți în Dobrogea, dar într’o stare decăzută, după cum se poate afla din relațiunea părintelui iezuit *Francisc Gosciecki* asupra călătoriei către Constantinopol a lui *Stanislav Chomełowski*, voevodul Mazoviei.

„După casele lor, îmbrăcăminte și înfățișare se vede că sânt în robie. Casa creștinului e mică și joasă, compusă dintr’o singură încăpere. În unele sate este compusă dintr’un acoperiș, fără tavan deosebit, sprijinit pe patru stâlpi. Grajduri, staufe sau hambare nu se găsesc în această țară, căci nu e obiceiul să păstrezi pe lângă case grâne sau animale. Roadele câmpului sunt treerate în câmp, vitele nu părăsesc câmpul toată iarna. Cei cari n’au loc în case se odihnesc în câmp chiar în timpul gerului de iarnă și suportă noaptea întregă chinurile

frigului. Nici în case nu e mult mai bine, căci nu obișnuiesc sobe, ci numai câte o vatră. Iar când cade zăpada, de sigur că pe acei cari stau în aceste case cu haine ușoare îi apucă frigurile“.

De la Bazargic, „capitala țării Dobrogei“, se întinde o câmpie roditoare pe unde călătorul timp de două zile n'a văzut nici o locuință „fie că satele sânt rare, fie că sânt puțini locuitori cari să se ocupe cu munca câmpului“ și autorul constată că „oamenii aceștia se gândesc mai puțin la producerea pâinei și a „kașei“ decât la cultura harbușilor, pepenilor și castraveșilor“ (pg. 140—141).

Când în 1722 *Filip Orlik* a trecut spre Constantinopol prin Dobrogea, a găsit la 14 Iulie, acelaș an, creștini în satul Hârșova, cari l-au rugat să stăruiască la Constantinopol ca să li se permită clădirea unei biserici. (*Ibidem* pg. 174).

Satul dobrogeean Peceneaga este pomenit în descrierea soliei lui *Iosif Podoski* din 1759, — de unde, după șase ceasuri de drum, se ajungea în localitatea dobrogeană Saray; iar de aici, după alte cinci ceasuri de călătorie, se întâlnea satul *Straja*, de sigur pe malul Dunării. Nu știm ce să credem despre înălțimile pe care descrierea le înfățișează de așa natură, că au pe ele zăpezi care „nu dispar în tot cursul anului“, spre care s'a abătut din drum secretarul solului ca să aducă zăpadă de acolo „trecând și printr'un sat turcesc bine populat“. !!

Din nou se numește că „această țară, de la Dunăre până la Bazargic, se numește Dobrogea“ (pg. 212—214).

Se pare că toate aceste misiuni poloneze în spre Constantinopol străbăteau acelaș drum prin Dobrogea, de oarece și ziarul soliei lui *Toma Alexandrovici* din 1766 pomenește de Măcin „orașel turcesc, foarte sărăcăcios“, de Ieni-Kioi, de Daia-Kioi, „un orașel în ruine“ de unde, după șapte ceasuri de drum, se ajungea la Siradzi și apoi, după alte cinci, la Carasu „oraș vestit pe vremuri și populat, azi însă ruinat din pricina birurilor mari. Aici începe țara Dobrogei, care e supusă Pașii de Silistra“. — Mai departe, prin satele Ghivimle, Hazerkiuinsy „care ține de orașul Balcic“ se ajungea la Bazargic, „oraș foarte populat“, unde „numai ienicerii sânt în număr de 12 mii“, având și câteva geamii împodobite cu un ceasornic“. Împrejurul acestui oraș se săvârșiau multe tâlhării. (*l. c.* pg. 221—222).

Apropiindu-ne cu aceste însemnări ale diferiților călători poloni de sfârșitul veacului al XVII, începem să constatăm și efectele războaielor asupra ținuturilor dobrogene.

Așa *W. Chrzanowski*, un oarecare atașat comercial, însemnân-

du-și călătoria din 1780, ne arată că Babadagul era ruinat de ultimul războiu, de oarece el găsi aici „o mie și câteva sute de case cu totul ruinate și părăsite de proprietarii lor fugiți în Rumelia sau alte provincii. Acum nu se mai află aici decât câteva zeci de case locuite de Armeni, pe când mai înainte orașul avea cincisprezece mii locuitori . . .” (pg. 239). — Înainte de a ajunge la Babadag, el întâlnise Măcinul, unde casele erau clădite de lut „după felul moldovenesc” ; orașul era locuit „numai de bulgari și turci, casele lor sânt zidite pe jumătate de piatră cu lut” și în el se afla reședința unui agă care, „ca tot finutul numit Dobrudzia, ține de pașa comandant al Silistrei, cetate la Dunăre unde și rezidează”.

Din Babadag ajunge la satul „Hassana, la șase ceasuri de drum de Măcin, locuit numai de mahomedani. Locuitorii acestei regiuni, Dobrodzia, care a suferit foarte mult de pe urma ultimului războiu, sânt de natură sălbatecă și trăesc izolați, fără activitate”. — Din Hassana prin „Kassyndze” (Casimcea ?) până la Satuskioi sânt opt ceasuri de drum. „Tustrele aceste sate sânt foarte bine așezate, case mari și comode”. „De acolo, cale de cinci mile până la satul zis Celebi=Kioi, așezat pe lacul cel mare Karasu, adică apă neagră, care are comunicație cu Dunărea și Marea=Neagră. Dela Celebi=Kioi, prin satul Kubadin, am sosit la Kalfa=Kioi, după nouă ceasuri de drum. Nu departe de cel dintâiu din aceste două sate treci un pod sau dig de piatră așezat pe mlaștinele formate de lacul Karasu spre Marea=Neagră. . .

„Dela Calfa=Kioi am trecut prin satul Casapgi și sosii la orașul Bazargic după șase ceasuri de drum. În acest oraș locuit de Turci se află și câteva case de Armeni cari fac negoț cu vin, fructe și blănuri. . .

Constanța și Mangalia. Cel dintâiu se numia în vechime Constanția, este unul din cele mai însemnate porturi unde vin corăbii grecești și turcești. Aflai acolo două corăbii de negoț din Stambul, care aparțineau unor Greci. Orașul Constanța este acum în ruine, dar așezarea lui e foarte frumoasă. Mangalia a suferit și ea de pe urma războiului, ca și celelalte orașe ce aflai în această regiune la întoarcerea mea la Provadia”. (pg. 239—240).

* * *

Împărțirea administrativă a imperiului turcesc în așa zisele san-giacate a făcut ca orașul Silistra, — așezat la colitura pe care o face Dunărea atunci când determină prin schimbarea direcțiunii ei către nord aspectul special al pământului dobrogean, — să fie reședința

unuia din aceste sangiacuri, găsit ca propice prin așezarea acestui oraș, tocmai fiindcă de aici se putea ține în pază toată Dobrogea, regiunile dunărene, precum și pământul românesc din față al Principatului muntenesc.

Din această cauză orașul Silistra număra în veacul al XVIII și în special către sfârșitul lui o populațiune destul de numeroasă, care se cifra la 60.000 locuitori câți avea pe acea vreme și Bucureștii, capitala Munteniei ¹⁾).

Alte ori această cifră variază în jurul lui 40.000, cum este pentru anii 1804—1806, când ni se dă și populațiunea Basarabiei, care era de 500—400.000 de locuitori, unde Benderul singur avea 75.000 de suflete ²⁾, pe când la 1813 o informațiune ne arată că populațiunea Basarabiei era numai de 150.000 de locuitori, ceia ce credem că este prea puțin ³⁾).

Evenimentele istorice și politice de la începutul veacului al XIX, care au avut ca urmare războaie dese între Ruși și Turci în aceste regiuni, au făcut ca populațiunea Silistrei să scadă la cifra aproximativă de 20.000 loc.; orașul era puternic întărit cu o cetate mică, având 5 moschei, 2 băi adăpostind în acelaș timp și reședința unui mitropolit grec ⁴⁾).

¹⁾ I. A. F. Randel: *Statistische Übersicht der vornehmsten Deutschen und sämtlichen Europäischen Staaten...* Berlin 1786, pg. 132—135; *Historisch geographische Nachrichten vom Tuerkischen Reiche fuer Zeitungleser*, Berlin 1788 pg. 18; Beaufort: *Le grand Porte-feuille Politique, à l'usage des Princes et des ministres...* Paris 1789, tabela 4; I. Pinkerton: *Geographie moderne, redigée sur un nouveau plan, ou description historique, politique, civile et naturelle des Empires, Royaumes, Etats et leurs colonies...* Paris 1804 t. III pg. 152. „Silistra sur le Danube en conflent environ 60.000 habitants; on porte au même nombre les habitants de Bucharest, capitale de la Walachie“. A. G. I. Galletti: *Allgemeine Weltkunde oder geographisch-statistische historische Übersichtsbilder aller Länder...* Leipzig 1807.

²⁾ I. F. Ockhart: *Europens monarchische und republikanische Staaten nach ihrer Grösse, Macht...* Leipzig 1804—1806 pg. 219. (Aici se dă și populațiunea Iașilor ce era de 12.000 loc. și a Bucureștilor 45.000).

³⁾ Fr. L. Lindner: *Gemälde der Europäischen Türkei*. Weimar 1813 pg. 135.

⁴⁾ G. Hassel: *Geographisch-statistisches Handwörterbuch nach den neuesten Quellen und Hilfsmitteln in zwei Bänden*. Weimar 1817 pg. 450; E. Cortambert: *Geographie universelle, ou description générale de la terre, considérée sous les rapports astronomiques, physique, politique et historique*. Paris 1826 pg. 223; I. Huetz: *Beschreibung der Europäischen Türkei nebst einer allgemeinen Uebersicht des ganzen Türkischen Reiches*. München 1828 pg. 183.

În 1828 această populațiune era cuprinsă în 2.250 de case, din care 1800 erau turcești, 360 grecești, 50 armenești și 50 evre-ești ¹⁾, numărul tuturor acestor locuitori ridicându-se la 24.000. Orașul făcea un destul de însemnat comerț ²⁾. Că într'adevăr micșorarea numărului populațiunii din aceste localități ale Dobrogei și Bulgariei răsăritene se datorește mișcărilor de populațiune provocate, între altele, și de războaiele ce se desfășurau aici, se vede din emigrarea populațiunii bulgărești către Basarabia sudică, unde la 1823 acești Bulgari ajung a fi în număr de 30.000 ³⁾. În 1839 aceste colonii bulgărești și grecești — pentru acestea din urmă de bună seamă că autorul în-

¹⁾ *Observations sur les routes qui conduisent du Danube à Constantinople à travers le Balcan ou Mont-Haemus...* Paris 1828 pg. 20—21.

²⁾ A. Balbi: *Balance politique du Globe en 1828, à l'usage des hommes d'Etat...* à Paris. Cf. M. Fr. Thielen: *Die europäische Türkei...* Wien 1828 pg. 262; W. Kloss: *Beschreibung der türkischen Völker, ihrer Sitten und Gebräuche etc. nebst der Kaiserstadt Konstantinopel, Schumla, Silistra, Varna, Bukarest, Adrianopel und Widdin.* Magdeburg 1829 pg. 89; *Vollständige Gemälde von Constantinopel und seinen Umgebungen.* Pesth 1829. vol. II pg. 153. Zedlitz: *Europa im Jahre 1829.* Berlin 1830 pg. 307; *Die Europäische Türkei geographisch und historisch in alphabetischer Ordnung beschrieben.* Halberstadt 1829 pg. 145: I. Chr. Seitz: *Geographisch-statistisches Handwörterbuch...* Halberstadt 1829, 3 vol. III, pg. 329; Malte-Brun: *Traité élémentaire de Géographie...* Bruxelles 1830—1831, vol. 3, vol. I pg. 881—882; V. Parisot: *Géographie de l'Europe,* Paris 1832—1833, II partie pg. 22; C. A. Malchus: *Handbuch der Militär-Geographie von Europa...* Wien 1832—1833. pg. 940—941. Chr. G. D. Stein: *Kleine Geographie oder Abriss der gesammten Erdkunde...* Leipzig 1833 pg. 212; „Silistria... 20.000 Einwohner“; I. Mac. Gregor: *The resources and Statistics of Nations...* London and Paris, 1834 pg. 102: „Silistra or Dristra 20.000“; V. Fr. K. Hoffmann: *Europa und seine Bewohner. Ein Hand- und Lesebuch für alle Stände.* Leipzig und Stuttgart 1835—1841, IV Bd. pg. 58—59: „Silistria oder Silistra, das Drystre oder Dristra der Alten... die vor dem letztem Kriege 20.000 Bewohner, theils Türken, theils Bulgaren und theils Griechen, auch viele Juden hatte“; C. Moreau: *Empire ottoman,* in *Journal des travaux de la société française de statistique universelle.* Paris 1837—1838 pg. 640: „Silistrie... 20.000 habitants“; A. Balbi: *Abrégé de géographie rédigé sur un nouveau plan d'après les derniers traités de paix et les découvertes les plus recentes.* Paris 1838 pg. 583: „Silistrie à laquelle on s'accorde à donner 20.000 habitants“; N. E. A. Schlieben: *Staatengeographie der Länder und Reiche von Europa...* Halle 1838 pg. 670: „Silistra... 20.000 Einwohner“; *Journal des travaux de la société française de statistique universelle.* Paris 1838, vol. III No. 10 pg. 639: „Silistrie... 20.000 habitants“; Fr. Rudtorfer: *Militär-Geographie von Europa.* Prag 1839 pg. 558: „Silistra 20.000 Einwohner“.

³⁾ *Nouvelles annales des voyages et des sciences géographiques.* Paris 1827 t. 3 pg. 91.

țelege coloniile găgăuțe — atingeau o populațiune de 31.003 locuitori, așezați în 72 de sate ¹⁾).

Această cifră a coloniștilor veniți în Basarabia de peste Dunăre între anii 1812—1837 este mult mai mare arătată de A. Skal'kowskij, care susține că numărul acestora era de 30.317 bărbați și 27.345 femei ²⁾).

Peste câțiva ani numai, adică în 1840, în Basarabia sudică coloniile bulgărești erau în plină prosperitate, numărând 10.153 familii cu 32.916 bărbați și 29.314 femei. De asemenea coloniile germane din sudul Basarabiei erau grupate în 19 sate cu 1736 familii; starea lor însă nu era tocmai înfloritoare ³⁾).

Populațiunea bulgărească, plecată din răsăritul Bulgariei, trecuse în număr destul de mare în Basarabia la 1831, rămânând prea puțină în Dobrogea, unde o descriere a acestui ținut din acest an găsește la gurile Dunării locuind pe Lipovenii Zaporogi și Nekrasovji; în jos de gurile Dunării „endlich kommt die Steppe von Dobrudscha, die sich bis Basardjik erstreckt und ausschliesslich von Tataren bewohnt ist, unter denen sich nur eine geringe Anzahl Türken befindet. Endlich ist das Land, welches zwischen Basardjik, Kosludschi und Varna liegt, von Türken bewohnt, so zwar, das auf dieser ganzen Landstrecke auf hundert Menschen kaum ein Bulgare kommt“ ⁴⁾).

Între anii 1833—1834 Turtucaia cuprindea 6.000 loc., Silistra 20.000 și Babadagul 10.000 ⁵⁾); între 1837—1844 Silistra avea de asemenea 20.000 și Babadagul 10.000 loc. ⁶⁾).

¹⁾ *Historisch-statistische Bemerkungen über die im südlichen Russland gegründeten Kolonien* in *Annalen der Erd-, Völker und Staatenkunde*, Berlin, 1839 pg. 178.

²⁾ A. Skal'kowskij: *Historisch-statistische Übersicht Bessarabiens von 1812 bis 1837* (Aus der Russischen St. Petersburger Zeitung) in *Annalen der Erd-, Völker- und Staatenkunde*. Berlin 1841 pg. 332.

³⁾ X. Hommaire de Hell: *Prise de possession de la Bessarabie par la Russie* in *Revue de l'orient*. Paris 1845 pg. 315 nota 1 și pg. 316.

⁴⁾ *Das Ausland*. Ein Tagblatt für Kunde des geistigen und sittlichen Lebens der Völker. München 1831 Ihrg, IV No. 29 pg. 1036.

⁵⁾ Chr. G. D. Stein: *Handbuch der Geographie und Statistik...* Leipzig 1833—1834 Bde 8, vol. III pg. 35.

⁶⁾ H. Berghaus: *Allgemeine Länder- und Völkerkunde*. Stuttgart 1837—1844 pg. 65, 39; A. G. Galletti: *Allgemeine Weltkunde oder Encyclopädie für Geographie, Statistik und Staatengeschichte*, Pesth 1840 pg. 396; J. H. Moeller: *Geographisch-statistisches Handwörterbuch über alle Theile der Erde...* Gotha, 1840-1846 vol. II pg. 456: „Silistria, Dristra 20.000 Einwohner“; H. Mertens: *Neuestes Städte-*

Pe lângă aceeași cifră de 20.000 loc. ai orașului Silistra, mai aflăm că numărul Turcilor Dobrogeni era la 1843 de 100.000 ¹⁾, cari erau numiți impropriu Tătari de către unii autori ²⁾.

În 1844 Silistra ne este înfățișată de către un istoric al imperiului otoman cu o populațiune numai de 12.000 loc., Hârsowa „petite place forte qui, avec celles de Matschin, d'Ysakchy et de Toultscha, défend la rive droite du Danube“ număra 5000 loc., Bazar-gicul 6000 și Babadagul 7000, care, „dans la Tartarie Dobrudjé près du lac Rasëin, fait un grand commerce et occupe une bonne position militaire ³⁾“.

O parte din populațiunea bulgărească călătoare prin Dobrogea se stabilise în unele orașele dobrogene ca Măcin, Isaccea și Tulcea, numite de o informație contimporană „Kleine bulgarische Seeplätze in dem Donaudelta ⁴⁾“.

O descriere a Basarabiei, publicată în 1855, înfățișează populațiunea acestei provincii, formată din Moldoveni, Ruși, Rusniaci sau Ruși mici, Sârbi, Bulgari, Greci, Armeni, Evrei, Germani și Țigani, cu un număr, în 1828, de 428.000 suflete; în 1830: 469.780; în 1836: 503.060; în 1842: 741.600 și în 1846: 792.000 — populațiune repartizată în 8 orașe, 16 târgușoare și 1030 de sate.

Pentru anul 1850 populațiunea celor 83 colonii bulgărești din Basarabia atingea cifra de 85.461 locuitori, dintre cari 69.525 Bulgari, 56 Țigani, 12.805 Moldoveni, 1440 Rusniaci, 1328 Arnăuși și 307 Greci ⁵⁾.

Orașul Silistra arată o descreștere a populațiunii sale, care se vede din știrile ce ni le dau anumite publicațiuni și care nu mai corespund aproape unanim, cum era cazul pentru epoca dintre anii

lexikon enthaltend Städte, Flecken und Verkehrsorte von Europa, sowie die ausereuropäischen Handelsplätze. Leipzig 1844 pg. 265: „Silistra 20.000 Einwohner“.; *Annuaire général de commerce, de l'industrie, de la magistrature et de l'administration*... Paris 1847 pg. 1495: „Silistrie villa de 20.000 habitants“.

1) J. J. Hellert: „*Nouvel atlas physique, politique et historique de l'Empire ottoman et de ses États limitrophes*... Paris et St. Petersburg 1843, pg. 35, 60.

2) Rudtorffer: *Géographie militaire de l'Europe.* Paris 1847, pg. 853.

3) Juchereau de St. Denys: *Histoire de l'empire ottoman depuis 1792 jusqu'en 1844.* Paris 1844, pg. 56.

4) *Die Gegenwart,* Eine encyklopädische Darstellung der neuesten Zeitgeschichte für alle Stände. Leipzig 1849, pg. 144, 145.

5) *Das Ausland* Eine Wochenschrift für Kunde des geistigen und sittlichen Lebens der Völker. 28. Jhrg, No. 36, 37. Stuttgart und Augsburg 1855, pg. 858 859.

1820—1840. Astfel, pentru anul 1851, într'un loc găsim că cifra populației acestui oraș este 15.000 loc.¹⁾, pe când o știre din 1853, amintind că cetatea aceasta avusese la 1828 cam 24.000 loc., acum număra abia 4000²⁾. Probabil că în acest an se vor fi petrecut mari schimbări în populațiunea localității amintite, de oarece alte știri ne dau o populațiune mai mare ca cea dată mai înainte, care se păstrează tot la aceia de 20.000, printre cari numai garnizoana orașului număra 6000 oameni³⁾.

Întregul sangiacat al Tulcei avea la 1850—1851 o populațiune de 97.167 loc., dintre cari 42.635 creștini cu un coeficient de 44% și 54.542 mahomedani cu coeficientul de 56%⁴⁾. Printre creștini erau în mare număr Moldovenii, cari începuseră să fugă din Moldova în Bucovina, în Basarabia și în Dobrogea⁵⁾.

Toate informațiunile ce le-am putut aduna pentru anii 1853—1855, din nefericire nu ne arată decât populațiunea Silistrei, care se ridică din nou la cifra de 20—25.000 loc., menținându-se aici⁶⁾, — și a unor târgușoare ca Balcicul, ce înainte de 1840 fusese un sat mizerabil și care acum număra o populațiune de 3000 loc., datorită exportului de grâu ce-l făcea⁷⁾, — precum și Kavarna cu 600 loc.⁸⁾.

Descrierea unui turist, ce-a străbătut între alte ținuturi și Dobrogea, ne arată Balcicul ca „une échelle importante. La ville pro-

1) Mislin : *Les saints lieux* . . . Paris 1851, 2 vol., vol. I pg. 58.

2) *Die Grenzboten. Zeitschrift für Politik und Literatur.* Leipzig 1853, pg. 247.

3) Th. Lavallée : *Les villes du Bas-Danube* în *Revue de l'orient, de l'Algérie et des colonies.* tom. 14. Paris 1853, pg. 403 ; Fr. H. Brachelli : *Die Staaten Europa's in Kurzer statistischer Darstellung.* Brünn 1853, pg. 486.

4) *The Frontier Lands of the Christian and the Turk: comprising Travels in the Regions of the Lower Danube in 1850 and 1851.* London 1853, t. II pg. 415.

5) G. Chainoi (I. Ghica) : *Dernière occupation des Principautés danubiennes par la Russie.* Paris 1853, pg. 101.

6) Alf. Bessé : *L'empire turc. Histoire et statistique, état politique et religieux, moeurs et usages — situation actuelle.* Paris 1854, pg. 95 ; *Le moniteur universel* No. 53, Paris 1854, pg. 209 ; N. A. Kubalski : *Tableau de l'Europe orientale ou recherches historiques et statistiques sur les peuples d'origine slave, magyare ou roumaine.* Paris 1854, pg. 171.

7) *Der Kriegsschauplatz im Norden und Süden.* Conversations Illustrierte Heft IV, Leipzig 1854, pg. 4.

8) A. V. Malte-Brun : *Geographie du théâtre de la guerre, accompagnée de trois cartes Baltique-Danube-Mer Noire et ornée des plans des principales villes,* Paris 1854, pg. 32.

prement dite consiste en trois cents maison environ — pe lângă care „Kavarna n'est plus qu'un miserable bourg de deux cents feux, habité par des rayas, des Hellènes et quelques ottomans” — iar Mangalia sau Callatis, așezată la 10 leghe spre sud de Constanța, avea o populațiune compusă exclusiv din musulmani și care nu trecea de 1000 suflete ¹⁾).

În 1855 A. M. Perrot dă o descriere a Silistrei cu 20.000 loc. și așezată pe malul Dunării la confluența pâraiașului Missovo. De jur împrejur se găseau șanțuri adânci de 3—4 metri „garnis de distance en distance de redoutes palissadées”. „La citadelle située à l'extrémité occidentale de la ville est ceinte d'un double rang de murs très hauts, précédés du côté de terre d'un fosse large et profond”. — Orașul avea căzărni mari, magazii și spitale, dar străzile-i erau strâmte, sucite, rău pavate și murdare, pe când casele sunt joase și posomorâte. Industria sa pușină, iar comerțul consta mai mult din lemne și animale pentru părțile vecine din Muntenia, de unde se aduce sare și cânepă ²⁾). Lângă Silistra se găsesc pușine vii, iar mai departe pământul este necultivat. În acelaș timp mai știm că lângă Cernavodă se găseau așezați coloniști ruși, — că satul Rașova avea cam 150 case ³⁾ și Sulina număra o populațiune de 3000 suflete ⁴⁾).

Ğ. Lejean, cunoscut prin interesantele sale informațiuni etnografice asupra imperiului otoman, ne arată în 1858 și situațiunea coloniilor bulgărești din Bassrabia.

În regiunea retrocedată Moldovei din Basarabia, după războiul Crimeii, se găseau numeroase așezări bulgărești împărțite în două ocoale : acela dintre Cahul și Prut și acela al Ismailului, despărțite prin lacul Ialpulğ. În cel dintâi ocol se aflau satele : Volconești, Curci, Colibași, Cășlița, Brânza, Slobozia, Văleni, Giurgiulești, Cișmea (Fântână), Anadoli (Răsăritul), Tricația (Frecăței ?), Caragaci, Cartal, Hagi Abdulah, Împușita, Barta, Bulboca, Satu-nou, Etuia, Bugeac ;—

¹⁾ J. D. Bois-Robert : *Nil et Danube. Souvenirs d'un touriste. Egypte, Turquie, Crimée, Provinces-Danubiennes.* Paris 1855, pg. 301, 302, 304.

²⁾ A. M. Perrot : *Itineraire de la Turquie de l'Europe et des Provinces Danubiennes. Description géographique et militaire de toutes les routes, villes, forteresses et ports de mer de cette empire.* Paris 1855, pg. 13.

³⁾ T. Spratt : *Route between Kustendje an the Danube by the Kara-Su and Jeni Keui Valleys,* — in — Th. Journal of the Royal Geographical Society. London 1856, pg. 208.

⁴⁾ P. Paléocapa : *Mémoire hydrographique sur les bouches du Danube.* Paris 1858, pg. 42.

în al doilea ocol erau : Bolgrad, Tabac, Caracurt, Vaisal, Banova, Fântâna Zinelor, Jenichioi, Cifirlichitai, Traian vechiu, Pocroveni, Taşbunar, Erdecburnu, Dolichioi, Cişmeaua-Văruiţă, Kairakli Babil, Dermandere. Dincolo de lacul Saşic se mai găseau trei colonii şi anume : Tropoglu, Eski-Polos şi Caragaci-Nou. Graniţa care se trăse se între partea basarabeană dată Moldovei şi Basarabia nordică rămasă rusească făiasc arbitrar coloniile bulgăreşti Comrat, Kirsan şi Beşalma, lăsând o parte din teritoriul lor Moldovei, iar satul Congaz fusese chiar tăiat în două de această graniţă.

„Les villages bulgares franchent vivement par la régularité de leur plan, leur propreté, leur bien-être, avec le reste du pays. Leurs noms, généralement turc, viennent des Tartares boudjak, que les Bulgares ont remplacés en Bessarabie ; cette population sobre et laborieuse, cultive la vigne et s'occupe de la production des céréales et de l'élève des troupeaux“. — Lemnul lipseşte cu totul. Bolgradul, capitala coloniilor, avea o populaţiune de 8000 suflete, — aşezat pe o colină ce domină lacul Ialpulg „d'une régularité de construction toute russe, avec de jolies promenades publiques“. Tabacul, un Bolgrad în miniatură, e aşezat la 2 Klm. la nord de Bolgrad pe drumul Chişinăului, atingând chiar valul lui Traian ¹⁾.

Aceste colonii, formate din refugiaţi Bulgari din Peninsula balcanică, fuseseră în mare parte aduse şi ajutate în această peregrinare spre Dobrogea şi Basarabia chiar de armatele ruseşti, începând dela sfârşitul veacului al XVIII-lea şi continuând viguros în prima jumătate a celui următor, după cum am arătat în alte lucrări anterioare ²⁾.

Între actele din arhiva senatorilor din Chişinău se găsesc unele care ne ajută să ne lămurim mai bine cum s'au făcut aceste aşezări bulgăreşti în sudul Basarabiei, întregindu-ne astfel cunoştinţele ce le avem în această privinţă.

Aceşti Bulgari „ce s'au adus de peste Dunăre de către oştile împărăteşti şi s'au aşezat cele mai multe în Basarabia, iar altele la unele din jănături“, cum glăsuieşte un act al Divanului Moldovei din

¹⁾ G. Lejean : *Mission dans les Provinces danubiennes* în Bulletin de la société de Géographie tom. 15. Paris 1859, pg. 112—113.

²⁾ Al. P. Arbore : *Aşezările Bulgarilor în Arhiva Dobrogei*. Bucureşti 1916, vol. I, pg. 17—60 ; Al. P. Arbore : *Informaţiuni etnografice şi mişcări de populaţiune în Basarabia sudică şi Dobrogea în veacurile XVIII-lea şi XIX-lea, cu specială privire la coloniile bulgăreşti din aceste regiuni*, în *Analele Dobrogei*. Cernăuţi 1929, anul X, pg. 1—66.

26 Iulie 1811, se socoteau ca națiune privilegiată, nevoind să plătească cuvenitele dări companiei căreia i se vânduse de către cârmuirea Moldovei încasarea și strângerea dărilor din această regiune. În această atitudine ei erau încurajați și susținuți de autoritățile rusești, deși Basarabia în această vreme nu încăpuse încă sub stăpânirea rusească. Pe lângă plângerile pe care le ridică cumpărătorii veniturilor țării, aveau să se jeluiască încă și boerii „afară de Basarabie“, cari dovedeau nesupunerea Bulgarilor ce deveniseră, pe lângă celelalte toate, și uzurpatorii proprietăților pământenilor, „cari poartă greutățile și sarcinile oștilor împărătești“, suferind visteria, care nu mai putea încasa dările prin companiștii antreprenori ai acestora, din cauză că pământeni, fiind scoși din drepturile lor prin aceste încălcări, nu mai puteau plăti nici ei dări pentru ceia ce nu le mai sta în posesiune. Tot din aceste documente mai aflăm că acești Bulgari, nu numai că nu voiau să plătească dările, dar ridicaseră și pretențiunea de a li se îngădui „ca, unde le va plăcea locu, să aibă a-și face cășile și a să așaza cu cidere“.

La 5 August, acelaș an, Divanul arată că, pe lângă acești Bulgari ptribegi, se mai adaugă acum și neplăcerea Lipovenilor „ce se numesc Inamcazaci și Malorusieni, care în mare număr de familii au mers și merg spre locuință în Basarabie“, — unde toți aceștia primiseră poruncă din partea unui rohmestru „să nu plătească nimic cumpărătorilor, nici pentru dijme, nici pentru cârciumi, nici pentru orice marfă“, — ba, mai mult încă, se spune că „al patrulea li-au poruncit ca să fie volnici a-și face pe câmpul Basarabiei cășile și odăi, ori unde vor vrea și nimic să nu plătească“. Atât de intolerabilă ajunsese această situațiune, care era oarecum susținută de generalul Tucicov, încât Divanul în frunte cu exarhul Gavril Bănulescu spune destul de răspicat că, din momentul ce nu se ia nimic dela acești noi așezați îndărătnici, cumpărătorilor veniturilor nu le mai rămâne nimic și „Basarabia urmează a fi pentru bejănari“. Reprezentantii acestor Bulgari au mers chiar la București, unde s'au jăluit că sunt jefuiți de cumpărătorii veniturilor, cari le luase suma de 12 lei de familie. Antreprenorii dărilor au cerut atunci Divanului ca să fie și ei scăzuți de o anumită sumă în raport cu numărul familiilor Bulgarilor băjenari ce nu-și plătesc dările, și cu acest prilej aflăm că numărul lor, fixat atunci de Coronele, era de 2700 familii „căci altă scriere de dânșii nu să poate face mai cu amănuntul, pentrucă nu lasă nici să se apropie de dânșii cinovnicii pământești“.

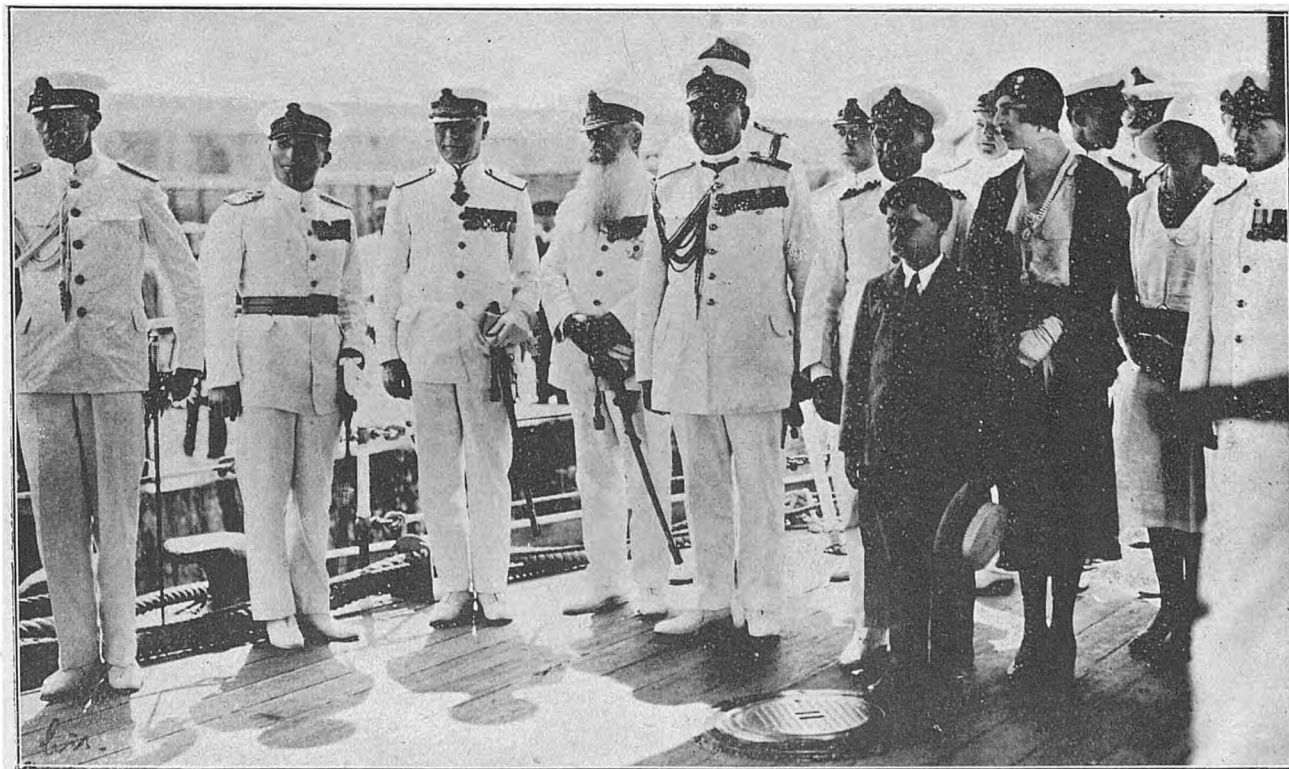
Numărul lor creștea într'una, căci o plângere din 18 Iulie, anul 1811, spune textual :

„Băjenării Bulgari, cari au venit de peste Dunăre și vin neconținut și să așază pe locul Basarabiei, ei după porunca mai marelui comandiriu nu sânt supărați de către ocârmuirea Moldovei nici cu dare de bir, nici cu cea mai mică havale. Nici cu ce mai puțină împărțășire sau amestecare asupra lor nu are, ce să ocârmuesc de cătră nacialnicii lor“. „Și paguba aceasta nu va fi mai mică și ne-sămțătoare, ce foarte mare, și nimică nu să va alege de venitu Basarabiei, pentrucă bejănarii s'au înmulțit și se înmulțesc. Și trag împreună cu dânșii și pe alții încă și Lipoveni streini ; și aceia asemenea să depărtează de plata pământului. Și rânduiții nacealnici asupra bejănarilor nici lasă, nici îngăduie pe cumpărători, nici dijmă să e, nici pentru vitele lor plată, nici pentru alte obicinuite a câmpului“.

Atitudinea acestora provocase o complectă anarhie în administrațiunea Basarabiei sudice, îndemnați de un rohmestru Neculai Griparie, care între altele „li-au mai poroncit ca să fie volnici a-și face pe câmpul Basarabiei și odăi ori unde vor vrea și nimica să nu plătiască, măcar până la un han, orice pentru cosire fânului, oricât vor faci și la cele mai bune locuri, dar nici pentru pășune și călcare vitelor în toate imășurile ce vor prinde“. — Profitând de această stare anarhică în ceia ce privește plata dărilor s=„au mai adaos a amesteca printre dânșii și lăcuitori vechi“. De asemenea „Sârbii din sate Basarabiei să numesc că sânt bejănari cu toate vitele lor, împreunându-le cu a bejanarilor“, după cum se face constatarea că „nu se va face prelungire a se mai arata, că întru această nerânduală au venit lăcuitorii din Basarabie, încât cei mai mulți de prin sate să număsc ca sânt din forstaturi și nu vor să plătiască nimică“.

Din aceste acte se vede că în satul Cășlița erau Lipoveni ce se numiau „Eschichilieni“, probabil veniți din satul Eschichilia (Chilia=Veche?) pomenit în aceste documente ; de asemenea se mai constata din încheerea de scădere a antreprenorilor dărilor pentru suma ce nu trebuiau s'o achite visteriei ; — deoarece nici ei nu putuseră încasa dările corespunzătoare dela acești băjenari Bulgari, Lipoveni și Sârbi, — că numărul lor pentru anul 1810 era de 2508 familii și pentru anul 1811 aceste familii atingeau cifra de 2700 ¹⁾.

¹⁾ T. G. Bulat : *Divanul Moldovii și Bulgari din Basarabia* (1810—1812) în *Arhivele Basarabiei* (Chișinău) 1929, an. I, No. 2, pg. 8—30.

Regina Elena, Marele Voevod Mihai și marinarii noștri pe bordul unui vas de războiu

Fotograf Constanța

J. Michel, unul din inginerii ce-au luat parte la construirea liniei ferate Cernavoda-Constanța, ne dă o scurtă dar precisă descriere a Dobrogei și a naționalităților ce-o locuiau în anul 1861. Populațiunea acestui ținut aparținea „à cinq races distinctes“.

„Sur les bords du Danube ce sont les Roumains, dont les villages, bien peuplés, ont une apparence de prospérité malgré les avanies continuelles que leur font subir les Turcs. Ils parlent la même langue et ont la même origine que les Valaques et les Moldaves de la rive gauche du fleuve. Les villages voisins de Bazardschik dans l'intérieur des terres sont habités par les Bulgares, dont la langue est le dialecte slave meridional, peu différent dit-on des dialectes du Nord, parlés en Pologne et en Russie.

Sur les bords de la mer Noire jusqu'à la hauteur de Kustendjé, on trouve les Turcs en grande majorité.

Entre Rassova et Kustendjé et au nord jusqu'à Babadagh sont les villages tartares, peuplés par des colonies venues au siècle dernier de la Crimée et du midi de la Russie.

Enfin au nord, près des bouches du Danube, entre Toulcha et la mer, on trouve des Cosaques. Ils ont quitté les bords du Don et du Dniéper, fuyant les persecutions religieuses, et sont devenus sujets turcs rayas comme les Valaques et les Bulgares...¹⁾

În mozaicul acestor naționalități ale Dobrogei, Silistra cuprindea 23.000 loc., aici fiind și reședința unui mitropolit grec, — Rașova avea 8.000 loc., — Tulcea, cetate cu 5.000, — Babadagul, cetate cu 10.000, — Mangalia 7.000, — Bazargicul 5.000, fiind totodată și un mare târg, — Balcicul, port cu 4.000²⁾, — Sulina, în 1853

¹⁾ J. Michel: *Les travaux de défense des Romains dans la Dobroudja. Kustendjé et le retranchement connu sous le nom de fossé du Trajan, d'après les documents réunis pendant la mission danubienne* în *Mémoires de la société impériale des Antiquaires de France*, t. 5, Paris 1862, pg. 217. Cf. pentru Bulgarii din Dobrogea și Basarabia din această vreme: *Grenzboden, Zeitschrift für Politik und Literatur*, Leipzig 1861, pg. 117; — A. Ravelet: *La question politique et la question religieuse à Constantinople* în *Revue contemporaine*, Paris 1863, pg. 649.

²⁾ Fr. H. Brachelli: *Dreissig statistische Tabellen über alle Länder und Staaten der Erde*, Leipzig 1862, tabela XXIII, osmanisches Kaiserreich (mit den Vasallenländern). Pentru populațiunea Silistrei, ce avea 23.000 loc., confer. Ad. G. Kloeden: *Handbuch der physischen Geographie*, Berlin 1859—1862, tom. II, pg. 1190—1191; — L. J. Farley: *The Resources of Turkey considered with especial reference to the profitable investment of capital in the ottoman Empire*, London 1862, pg. 5 (Silistra... 20.000 loc.).

nu număra mai mult de 1.000—2.000 de locuitori, cei mai mulți Greci, ionieni și „malfais“, iar la 1862 acest oraș cuprindea 4.000 suflete ¹⁾.

Când Turcia europeană a primit pe cei 283.000 de Cercheji, veniți din Caucaz ²⁾, atunci către câmpiile Dobrogei în special au fost îndrumați aceștia ca și Tătarii ce părăseau Crimeia și se refugiau de asemenea în hotarele imperiului otoman ³⁾.

Tulcea, cu o populațiune de 3.000—5.000 loc. la anul 1842, își mări considerabil numărul locuitorilor datorită faptului că s'a permis exploatarea pădurilor ce se găseau pe malurile Dunărei în partea sudică a acestui oraș, pentru construirea corăbiilor. În 1854 guvernul otoman, văzând că toate aceste păduri fuseseră secătuite printr'o exploatare sălbatecă, a optrit să se mai taie din ele, ceia ce a avut ca urmare o

¹⁾ Ed. Engelhardt: *Etudes sur les embouchures du Danube*, Galatz 1862, pg. 52, 57.

²⁾ *Archives diplomatiques. Recueil de diplomatie et d'histoire*, Paris 1864, pg. 320.

³⁾ C. B. Collas: *La Turquie en 1864*, Paris 1864, pg. 269; — *Recueil consulaire*, Bruxelles 1862, tom. VIII, pg. 252. Pentru emigrațiunea Tatarilor din Crimeia vezi: J. Reully: *Voyage en Crimée et sur les bords de la Mer-Noire pendant l'année 1803*, Paris 1806, pg. 192. Cum s'a făcut această transportare a Tatarilor din Crimeia în Dobrogea și în alte părți ale imperiului turcesc se poate vedea și din următoarea expunere a lui Ed. Dulaurier: *La Russie dans le Caucase* în *Revue des deux mondes*, 25 année, tom. 61, Paris 1865—1866, pg. 42; „À partir de 1859 et dans le courant de 1860, Constantinople vit arriver 50.000 de ces Tartares de la Crimée; en comptant ceux qui les suivirent et qui furent disséminés dans les différentes provinces de la Turquie, ils dépassèrent le nombre de 300.000 d'après les calculs officiels de la Porte“. Pg. 49: „Dans le mois de Décembre (1863) on transporte plusieurs milliers sur divers points du littoral de la Mer-Noire; 2.000 furent envoyés à Constantinople et logés au milieu de la ville, dans les Khans, d'où le mal dont le germe était en eux ne tarde pas à se répandre dans les quartiers environnants; 40.000 débarqués sur le côte d'Europe, à Varna et à Kiustendjé, furent de là dirigés dans l'intérieur du pays, jusqu'aux environs de Widdin, par la navigation du Danube, par la voie ferrée, ou par d'autres moyens de locomotion. Leur sort ne fut pas meilleur que celui de leurs autres compatriotes. Ils marquèrent ses traces de leur passage dans les plaines basses et marécageuses de la Bulgarie en onchant les chemins de leurs cadavres, en semant le typhus et la variole partout où ils passaient“; — C. Durando: *Rapporto agricolo-commerciale sulla Bulgaria* în *Bolletino consolare*, vol. VII, parte II, Roma 1871, pg. 7: „La maggior parte di Circassi, che emigrarono di Russia circa dieci anni sono, furono dalla Porta allogati în Bulgaria con larghi ajuti concessioni di terre e esenzioni di tasse. Ne perirono già oltre la metà; l'altra rimasta va anche estinguendosi. Non sono fatti per lavoro; si accasciano finchè l'inedia li toglie. Tutto al contrario i Tartari della Crimeia che furono stanziati nella Dobruccia. Essi prosperano perchè laboriosi e solerti“.

stagnare a populațiunii orașului, care atinsese în acest an cifra de 28.000 loc. și care număr rămâne de acum înainte staționar, fiind alcătuit din Moldoveni, Bulgari, Greci și Ruși¹⁾.

O minunată descriere a Dobrogei din 1864 ne arată că întinderea acestui ținut era de 7.500 mile pătrate engleze; se indică granițele provinciei, aceasta fiind foarte favorabilă pentru agricultură, unde „și trovano multe traccie ei fortificazioni, e le rovine che la popolano dimostrano che là fu il gran passaggio per cui irruperero nell'Europa le orde asiatiche. Molti delle moderne città occupano i siti delle antiche, come : Kustendjé che fu la Tomi dei Romani e la Constantia dei Genovesi :

Kora=Herman	che fu	Silvonja ;
Toulcha	„ „	Agiosa ;
Matchin	„ „	Chrisopolis ;
Kirshova	„ „	Carsium ;
Rassovata	„ „	Acheopolis.

„Il gran numero di villaggi rovinati che visono attesta che una popolazione molto più densa abitava questa regione, ove un milione di persone potrebbe vivere, mentre non ne contiene al presente che un centinaio di mille, cioè dieci persone per ogni miglio quadrato“.

Așezarea acestui pământ lângă mare și Dunăre, face ca primăverile să fie timpurii ; lângă orașe se găsește pământ de cultură, iar în interior pășuni renumite.

Urmează o obiectivă înfățișare a etnografiei Dobrogei, pe care ne facem o plăcere reproducând-o exact mai jos : „La popolazione di questo distretto è composta di almeno dodici nazionalità diverse, e consta di gente volontariamente esiliatasi dai vicini paesi, che venne a cercare mezzi di sussistenza in queste fertili regioni. Si contano 19.000 famiglie tra Turchi, Tartari, Valacchi, Bulgari, Liparani, Arabi, Cosacchi, Greci, Tedeschi, Zingani ed Armeni. I Turchi abitano le coste del mare, i Valachi le rive del Danubio, e sono i due popoli, per dir così, più anziani del distretto. I Tartari emigrati dalla Crimea si soffermarono dapprima nella Bassarabia, e di là poi vennero nella Dobrutcha. Il loro numero fu di molto accresciuto nel 1856 e nel 1860. I Bulgari vennero solo da 40 anni. I Cosacchi ed i Liparani emigrarono dalla Russia, e ne cresce il numero ogni giorno. I Greci

¹⁾ E. Cadiou : *Les principautés roumaines et le commerce du Bas-Danube* în *Revue maritime et coloniale*, tom. 11, Paris 1864, pg. 253—254.

non si trovano che nella città, come anche gli Armeni. I Tedeschi formano una colonia agricola stanziata nelle vicinanze di Toultscha“.

Orașele Dobrogei erau : Bazargic, Tulcea, Isaccea, Măcin, Babadag, Hârșova, Mangalia, Constanța, Bogos-Koë (Cernavoda) și populatul sat cu Tatari Megidia.

Bazargicul se găsea așezat într'o vale acoperită de vii și avea 4.700 loc. ; 750 case erau turcești, 110 bulgărești, 50 armene și 40 țigănești.

Tulcea număra o populațiune de 23.000 loc., din cari majoritatea este ocupată cu aprovizionarea numeroaselor bastimente ce vin dela Galați și Brăila. Două sute de Greci au meseria de piloți. Construcțiunea de bărci și de corăbii ușoare a făcut mari progrese în acest oraș ; de asemenea se exportă lână, său și grâu de aici.

Populațiunea orașelor Isaccea și Măcin era alcătuită din Turci și Valachi, îndeletnicindu-se cu comerțul și cu pescăria în aceste părți ale Dunărei de jos.

Babadagul și Megidia sunt ținuturile cele mai populate ale Dobrogei după acelea ale Balcicului și Bazargicului și produc grâu în mare abundență.

Mangalia are cel mult 100 case, din care 75 locuite de Turci și e puțin cercetată de corăbii din cauza portului nefavorabil, care ar fi putut fi ușor reparat.

Constanța avea în 1857 numai 400 loc., și acum, în 1864, cam 3.000. Se găsea aici și o cetățuie construită de Genevezi, dărmată mai apoi de Ruși. Prin acest port se exportă acum tot grâul ce odinioară pleca prin Galați și Brăila, calculându-se cam la două milioane kgr. de grâu și 200.000 oca de lână.

Balcicul era portul cel mai sigur, oferind, din cauza colinelor ce-l apără de vânturi, un sigur adăpost corăbiilor, în timpul ernii mai ales, ca și în vreme de pericol. Cea mai mare parte din grâul cultivat în Dobrogea se încarcă la Balcic ; iar dintre toate porturile Bulgariei, Balcicul exportă cel mai mult orz, care se cultivă și crește excelent în ținuturile vecine acestui orașel. Aproape toți neguțătorii din Varna își au la Balcic reprezentanții lor, din care cauză populațiunea acestui târgușor, ce acum zece ani era de vre-o 4.000 loc., din cari vre-o mie creștini, merge acum crescând ¹⁾.

¹⁾ *La Bulgaria ed il porto di Varna. Cenni descrittivi e statistici. Rapporto del R. vice-consolare, sig. avv. Perrod in data 20 Settembre 1864 in Bolletino consolare pubblicato per cura del Ministero per gli Affari Esteri di S. M. il Re d'Italia, vol. III, Torino 1865, pg. 351, 352, 353 . . .*

Această diversitate de populațiuni ce locuia Dobrogea, atestată explicit¹⁾, a făcut simțită nevoia consulatelor. Astfel la 1866—1867 Rusia are consulat la Tulcea, Anglia are vice-consulat la Sulina și Constanța, Olanda are consulat la Ruscuc cu vice-consulat la Tulcea și Sulina și Austria este reprezentată printr'un vice-consulat la Tulcea și Sulina și o agenție consulară la Constanța, toți depinzând de consulatul din Galați²⁾).

Prin mijlocul acestor consuli începem a avea informațiuni din ce în ce mai amănunțite asupra stărilor din Dobrogea, cum este pentru anul 1867, când știm că Silistra avea 2.413 proprietăți (Grundstücke), 1.522 case, 49 prăvălii, 394 magazii, 3.787 bărbați și 3.759 femei, — pe când Turtucaia avea 1.650 proprietăți, 1108 case, 136 prăvălii, 404 magazii, 2.437 bărbați și 2.250 femei³⁾). De asemenea mai știm că populațiunea Silistrei, cam în aceiași vreme, nu trecea de 12.000 loc.⁴⁾.

Pentru anii 1869—1870 posedăm, tot pe această cale, și alte știri despre populațiunea unor localități dobrogene.

Tulcea are 10—14.000 loc.

Silistra cam 8.000 loc., dintre cari 4.700 Turci, 2.300 Bulgari, (?) 300 Armeni, 200 Evrei, 200 Țigani. Numărul caselor locuite din acest oraș era de 1523, la care se mai adăugau 497 magazine de negoț, 394 magazii, 2 căzărmi, 4 Hans, 13 moschei, 5 biserici și 2 sinagoge. Din 1867 unele strade se mai regulase și se clădise și unele case solide.

Turtucaia avea cam 5.700 loc., și anume 2.700 Bulgari(?) și 2.000 Turci. Orașelul luase un avânt deosebit, posedând 1.108 case, 404 magazii și accesorii, 136 magazine de vândut mărfuri, 3 moschei, și 2 biserici.

Balcicul număra cam 4.000 loc., 824 case, 10 moschei și 2 biserici, iar Mangalia cam 800 loc., 154 case și 2 moschei. În general deci sangiacatul de Tulcea era alcătuit din 8 orașe, 3 târgușoare și 250 sate⁵⁾).

1) *Annales des voyages de la geographie, de l'histoire et de l'archéologie* Année 1868, tome 4, Paris, pg. 108.

2) *Austria, Wochenschrift* ... 1867, pg. 1111.

3) *Ibidem*, Wien XIX, No. 39, anul 1867, pg. 1110.

4) *Registrande der geographisch-statistischen Abteilung des grossen Generalstabes*, Berlin, 1869, pg. 532.

5) C. Sax: *Geographisch-Etnographische Skizze aus Bulgarien in Mittheilungen der K. Königl. geographischen Gesellschaft Wien* 1869 pg. 466, 470, 471, 478.

Cifra care ni se dă pentru Constanța variază între 5.000 și 8.000 loc.¹⁾, cea mai mare parte Bulgari și Turci, mulți Greci și Tatars și unii emigranți Circasieni.

În 1872 în Constanța se găsea și o colonie italiană compusă din 10 bărbați, 3 femei; 5 căsătorii, 8 celibatari; 3 analfabeți, 10 știutori de carte; 11 majori, 2 minori: total 13 —, pe când la Balic erau de totul numai 3 bărbați italieni²⁾.

Cifra de 20.000 loc. pentru populațiunea Silistrei în epoca 1873—1880, pe care o dau unele lucrări³⁾, nu mai poate să fie cea adevărată, ci credem că este numai o reproducere a unor date statistice mai vechi, cari erau folosite în unele lucrări generale de ordin informativ și care nu mai trebuiesc considerate că exprimă adevărul în această privință. În schimb numărul locuitorilor acestui oraș scăzuse simțitor din cauza evenimentelor politice din ce în ce mai tulburi în această regiune, ridicându-se la cifra de 8—10.000 locuitori⁴⁾.

În partea nordică a Dobrogei la 1873 se găseau 15—20.000 coloniști ruși, parte ortodoxi, parte vechi credincioși (starovieți), parte lipoveni și o parte chiar protestanți⁵⁾.

O informație din 1874 asupra catolicilor din Bulgaria dunăreană ne arată numărul lor și pentru Dobrogea. Astfel la Constanța

1) A. Balbi: *Abregé de Geographie*. Paris 1869 pg. 820. Acest autor ne arată că un francez M. More, stabilit la Igliza a descoperit în 1861 urmele cetății romane ocupate probabil de legiunea V macedonică. Ne mai înfăptuiește de asemenea asupra medaliilor și inscripțiilor din acest loc, prezentate Academiei, din Paris de către M. Regnier; se amintesc și cercetările făcute acolo de Engelhardt și de ajutorul dat acestuia de către căpitanul de fregată Cadiou. Cf. asupra Constanței: *Navigazione e commercio di Kustendjé*, Rapporto del cav. Berio R. Console à Galatz. Luglio 1869, in *Bolletino consolare* vol. VI, Firenze 1870 pg. 458.

2) C. Durando in *Bolletino Consolare*. vol. VIII, parte I Roma 1872 pg. 451.

3) C. Mostras: *Dictionnaire géographique de l'Empire ottoman*. A. St. Petersburg, Riga, Odessa, Leipzig 1873 pg. 104; E. Doumergue: *Geographie pittoresque* . . . Paris 1874—1875, vol. II pg. 281; Fr. Crousse: *La peninsule Greco-slave. Son passé, son présent et son avenir. Étude historique et politique*. Bruxelles 1876 pg. 194; E. Reclus: *Nouvelle géographie universelle*. Paris 1876 pg. 229.

4) C. Sax: *Türkei* in *Officieller Ausstellungs-Bericht* herausgegeben durch die Generaldirektion der Weltausstellung 1873, Wien 1873 pg. 26: „Silistra mit 8.000 Einwohner“. G. Aubaret: *Province du Danube* in *Bulletin de la société de Géographie*. Paris 1876 tome XII pg. 154: „Silistrie enferme 7 à 8.000 âmes“; *Revue militaire de l'étranger*. Paris 1877, vol. XI pg. 52: „Silistrie, ville de 10.000 âmes“; C. Arendts: *Der europäische Orient in seiner Neugestaltung*, Kempten 1878 pg. 47: „Silistria 8.000 Einwohner“.

5) C. Sax in *Officieller Ausstellungs-Bericht* . . . Wien 1873 pg. 7.

și Cernavoda erau 200, la Tulcea 400, la Malcoci, lângă Tulcea, se numărau 300 de coloniști alsacieni catolici, la Sulina 200. Acești catolici erau serviți de proșii cari se găseau câte unul la Tulcea, Malcoci și Sulina, depinzând de episcopatul de Nicopole ¹⁾.

Tot din punct de vedere religios, sangiacatul Tulcei avea, la 1876, 83.000 creștini și 136.000 mahomedani ²⁾, cifră pe care o confirmă, pentru acelaș an, aproape întocmai și informațiunea lui E. G. Ravenstein, unde aflăm că sangiacatul Tulcea, cu o întindere de 5.080 sg. m., cuprindea o populațiune de 220.000 loc., din cari 136.000 mohamedani, repartizați 62 musulmani per ct. și 43 locuitori în general pr sg. m. ³⁾.

Întregul vilayet al Dunărei, numit și Bulgaria, cu o suprafață de 91.624 klm², era împărțit în șapte sub-guvernământe sau *sangiacuri*, care la rândul lor se împărțiau în cazale sau arondismente. Aceste șapte sangiacuri purtau numele orașelor de reședință ale lor care erau: Varna, Tulcea, Rusciuc, Târnova, Sofia, Widin și Niș.

Sangiacatul de Tulcea avea o întindere de 11.856 klm², în care se cuprindea populațiunea de 200.000 loc. ⁴⁾. Din aceasta, partea bărbatească era formată din 44.147 creștini și 56.724 mahomedani ⁵⁾.

Cazaua Bazargicului singură avea 111 sate, iar orașul Bazargic număra 18.000 loc. ⁶⁾.

Majoritatea populațiunii Dobrogei era musulmană, venită în bună parte din Rusia, cum arată și cifra de 136.000 atestată de Ravenstein.

¹⁾ *Mittheilungen der Kaiserlich-Königlichen geographischen Gesellschaft*. Wien 1874, Bd. XVII pg. 288; Cf. pentru catolicii din satul Malcoci de lângă Tulcea: I. Brucker: *Question Orientale*. Lyon-Paris 1877—1878 tom. I pg. 650 nota 1.

²⁾ F. Stein: *Die Vorgänge in der Türkei in ihrer ethnographischen und geschichtlichen Begründung* în *Mittheilungen aus Iusthus Perthes geographischer Anstalt* Gotha 1876 pg. 242.

³⁾ E. G. Ravenstein: *Distribution of the population in the part of Europe overrun by Turks* în *The Geographical Magazine*. London 1876 vol. III pg. 260—261.

⁴⁾ *Journal de la société de statistique de Paris*. Paris 1877 pg. 168.

⁵⁾ C. Sax: *Ethnographische Karte der europäischen Türkei und ihrer Dependenz zur Zeit des Kriegausbruches im Jahre 1877*. Wien 1878 pg. 15—16; A. Ubicini: *L'empire ottoman, ses divisions administratives et sa population* în *L'economiste français* (journal) Paris 1877 No. 30 pg. 107; Sandjacul Tulcea împărțit în 6 cazale avea 87.455 locuitori; *Empire ottoman. Loi constitutive du département formé sous le nom de vilayet du Danube*. Constantinople 1865 pg. 3.

⁶⁾ W. Baring: *Turkey*. Reports by Her Majesty's Secretaires of Embassy and Legation on the Manufactures, commerce etc of the countries in which they reside. London 1876 pg. 637.

„Come d'altra parte al di sopra di Silistria sino alle foci del Danubio abita una raza tarțara, affine a'Turchi, che fuggi innanzi alla conquista russa della Crimea nel 1784, della Bessarabia nel 1812, e valicato al Danubio dettero alla nuova sede il nome distintivo della loro tribù, Doobrodja 1)“.

Așa fiind, informațiunea lui H. Kiepert 2) că în Dobrogea populațiunea ar fi fost bulgărească mai mult de jumătate și numai într'o mică măsură turcească, nu poate să fie exactă, deși el culesese această știre de la W. Pressel din Wiena, fost mai înainte directorul căilor ferate turcești; în această privință este categorică mărturisirea lui P. Boutet, care spune că Bulgarii erau cei mai numeroși din Slavii imperiului turcesc „à part le sandjak de Toulcha, où ils ont été déplacés par les Tatars 3)“. Aceștia, împreună cu Turcii, alcătuiau populațiunea covârșitoare a Dobrogei, care era socotită ca o provincie aparte, distinctă de Bulgaria, cu o întindere de 8.700 mile patrute engleze; din totalul populațiunii de 318.000 loc., ei se ridicau la cifra de 184.500, după cari urmau 11.000 Greci, 57.000 Bulgari și 35.000 Români și Țigani 4).

Războiul din 1877 a produs mari perturbări în populațiunea Dobrogei, micșorând-o foarte simțitor, așa că această provincie ajunge să aibă aspectul unui întins pustiu. „Dieses ganze, wohl 200 Quadratmeilen grosse Land zwischen dem Meer und einem schiffbarem Strom ist so trostlose Einöde, wie man sie sich nur vorstellen Kann, und ich glaube nicht, daß es 20.000 Einwohner zählt 5)“.

Când s'au restabilit lucrurile după acest războiu și când a fost vorba în tratatul preliminar de la San=Ștefano din 1878, ca partea limitrofă cu Marea Neagră din răsăritul Bulgariei și Dobrogea să alcătuiască Principatul Bulgariei pe baza numărului mare al populațiunii bulgărești, s'a produs un puternic protest adresat Porții otomane, semnat de aproape 200 de fruntași musulmani, greci, armeni și evrei cu muftiul și arhiepiscopul grecesc în frunte, prin care se protesta

1) R. Bonghi: *Le razze e lo stato in Turchia* in Nuova Antologia di scienze lettere ed arti. II serie vol. 5 Firenze 1877 pg. 771.

2) H. Kiepert: *Ethnographische Uebersichtskarte des Europäischen Orients*, Mit erläuternden Text. Berlin 1877 pg. 11.

3) P. Boutet: *La population de la Turquie* în Exploration (Journal des conquêtes de la civilisation sur tous les points du globe). Paris 1877 tome I pg. 42.

4) E. G. Ravenstein: *Th populations of Russia and Turkey* in Journal of the statistical society of London. London 1877, vol. 40 pg. 449, 450 451 tabela IV.

5) *Illustrierte Zeitung Leipzig*, 1877 (68 Bd. Januar bis Juni 1877), pg. 473.

împotriva acestui fapt, pentru simplul motiv că populațiunea bulgărească era în număr cu totul inferior față de cea musulmană în primul rând.

„Donner la préférence à une minorité au prejudice de la majorité est un procédé non seulement contraire à l'équité, mais qu'aucun État au monde ne saurait sanctionner. A cet effet nous croyons devoir faire savoir que le Sandjac de Varna, qui est composé du district de cette ville et de ses villages ainsi que Baltikic (Balcic?), Pazardjic, Pravedi et Couzeldjé, avec les bourgs et communes, ont une population de 84.000 âmes, dont 57.000 sont Musulmans, 12.000 Grecs, 2.000 Arméniens et 100 Juifs, chaut aux Bulgares ils n'y forment qu'une minorité insignifiante par rapport aux Musulmans, étant avec eux dans la proportion d'un à dix. De même à Kioustendjé, Soulina, Kilia, Mahmoudiyé, Baba=Daghi, Matchin, Spaldja, Hrissowa, Medjidjé, Bogaz-Kioi, Silistra, Tutrakan, Shoumla, Osman=Bazari, Hezan=Grand et Djoumai=Atique, qui se trouvent dans les circonscription des Sandjacs de Toulche et de Roustschouk, la population Bulgare en proportion de celle des Musulmans, Grecs, Arméniens et Juifs est minime. Aussi à Trnovo, Cazgan (sic, Cazan) et d'autres localités pareilles, où l'élément Bulgare est supposé être en force, les Musulmans tiennent le premier rang et le second est tenu par les Grecs, les Arméniens, les Juifs et d'autres nationalités. Est-il juste, après celà, que ce pays soit mentionné sous le nom de Bulgarie et que les droits des Musulmans et des autres nationalités soient foulés aux pieds? Nous nous en rapportons pour cela au jugement de sa Majesté et nous concluons en faisant savoir aussi que nos compatriotes Grecs, Arméniens et Juifs ne sauraient d'aucune manière donner leur assentiment à une funeste arrangement pareil ¹⁾“.

Cum se explică atunci aparițiunea unei populațiuni bulgărești, destul de considerabile în Dobrogea după 1877—1878, când toate informațiunile noastre și memoriul citat mai sus ne arată destul de limpede că această populațiune și aici ca și în regiunea Târnova, Șumla, Varna era foarte puțin numeroasă? Am arătat și în alte lu-

¹⁾ *Correspondence respecting the objections raised by Populations inhabiting Turkish Provinces against the Territorial changes proposed in the Preliminary Treaty Signed at San-Stefano 1878. Presented to both Houses of Parliament by command of Her Majesty. 1878 London pg. 51 (Extract from Petition to the Porte from Mussulmans, Grecks and Armenians). (Le 27 Mars, 8 Avril 1878).*

crări anterioare cum populațiunea bulgărească a venit din Balcani, Rodope, Tracia și s-a așezat în Dobrogea și Basarabia sudică.

Acum am mai avea de adăugat următoarele.

După ofensiva rusească de la sfârșitul anului 1877 și începutul lui 1878, atunci când batalioanele lor treceau pasurile Balcanilor și eșeau în valea Mariței, împingând înaintea lor resturile armatei lui Suleiman Pașa, locuitorii satelor musulmane, unii de frica dușmanului, alții ascultând de ordinele comandamentului superior turcesc, vânzându-și pe nimic tot avutul lor, au emigrat în masă: „les femmes et les enfants cheminant lentement sur les arabas, les hommes à pied, le fusil en bandoulière. À mesure que l'on se rapprochait de la chaîne qui sépare la Roumelie orientale du reste de la Thrace et de la Macédoine, les rangs de ces derniers s'éclaircissaient. Les plus jeunes, ceux qui ne traînaient pas avec eux une famille, se dispersèrent dans le montagne et gagnèrent isolément ou par petits groupes le Rhodope, où nous les retrouverons tout à l'heure; les autres, continuant leur marche vers le sud, se répandirent dans les cazas d'Andrinople, de Sultan-Ieri, de Gumurdjina, de Ienidjè.

Le nombre des fugitifs à la mi-janvier atteignait déjà 150.000¹⁾.

După preliminările de pace de la San-Ștefano și după pacea de la Berlin au mai avut loc două mari exoduri de populațiune turcească. O corespondență din Constantinopol de la sfârșitul luni Aprilie arată că la Adrianopol se refugiase din Rumelia orientală 50—60.000 de emigranți. Un alt număr venit de la Slivno, Aidos și din alte ținuturi din vest se imbarcase la Burgas pentru Constantinopol.

Și în Iulie dura încă exodul emigrării, așa că la Slivno și în regiunile vecine *nu mai rămăsesc nici un turc*, după cum arată raportul generalului Stolipin cu data de 20 Iunie (2 Iulie) 1879.

În special populațiunea musulmană din Bulgaria de nord cât și din Dobrogea a început să emigreze după tratatul din Berlin.

„Ceux qui maintenant se hâtaient vers l'exil n'étaient pas comme les émigrants de la première heure, des fugitifs en proie à la panique. Ils avaient traversé sans se plaindre la période de l'invasion et de la guerre. La paix de San-Ștefano leur porta une plus rude atteinte. Beaucoup songèrent à rejoindre leurs frères en terre musulmane.

¹⁾ A. Ubcini: *La Roumelie orientale depuis le traité de Berlin*, în *Revue de Géographie*. Paris 1880 tome 6 pg. 104.

Toutefois ils attendirent encore. Le musulman est prêt à toute heure pour le départ; le Prophète lui-même n'a-t-il pas dit: Ne fixe point ta tente avec des piquets. Dès lors à quoi bon devancer l'heure? La Russie avait parlé; mais l'Europe n'avait pas dit son dernier mot. On pouvait espérer encore. Le traité de Berlin, en leur élevant leur dernière illusion, consumma la dispersion. L'exil avec son inconnu et ses misères leur parut moins triste que la nécessité de vivre au milieu de leurs anciens raïas devenus leurs maîtres. Ils partirent emmenant avec eux leurs femmes et leurs enfants. Ceux-là ne devaient pas revenir.

On ne saurait préciser exactement le total de ces émigrations partielles. Les évaluations les plus probables flottent entre 240 et 250 mille, dont environ les deux tiers, soit 160.000, pour la Roumelie orientale“.

Din acești 160.000 prea puțini s'au mai întors înapoi, așa după cum arată generalul Stolipin în raportul său amintit; iar aceștia, când au venit pe la locurile de unde plecase, și-au găsit locuințele ocupate de Bulgarii emigrați din Tracia și Macedonia după îndemnul și ajutorul autorităților rusești.

Aceiaș lucru s'a petrecut întocmai și în Dobrogea, unde satele locuite de musulmani le găsim în mare parte, după pacea de la Berlin, ocupate în special de Bulgari.

În călătoriile mele în Dobrogea am avut dese ori prilejul de a auzi de la unii Bulgari bătrâni, cari veniseră atunci în Dobrogea ca fineri sau copii, cum aceștia găseau sate întregi pustii, cu locuințele nedevastate, părăsite de Turci și Tatari, unde acești Bulgari se așezau pe de-a gata și de unde de foarte multe ori n-au mai eșit de loc.

„À leur retour dans leurs villages, la plupart des *mouhadjirs* trouvèrent leurs anciennes demeures — celles du moins qui étaient au debout — occupées par des étrangers, C'étaient presque tous des Bulgares venus de la Thrace et de la Macedoine dans la Rumelie orientale, où ils s'étaient établis dans les maison et sur les terres des émigrés. Ceux-ci réclamèrent auprès des nouvelles autorités. Rarement leurs plaintes furent écoutés. Ce déni de justice découragea ceux de leurs compatriotes qui se disposaient à les suivre. Plusieurs qui s'étaient déjà mis en route, rebroussèrent chemin¹⁾“.

Această situațiune o zugrăvește și raportul vice consulului Calvert la pagina 748.

¹⁾ *Ibidem* pg. 106,

În acest fel populațiunea Bulgariei răsăritene și în special a Dobrogei se schimba treptat-treptat, așa că în această ultimă provincie, devenită românească după pacea de la Berlin, găsim pentru anul 1880 următoarea situațiune a naționalităților ¹⁾.

	Districtul Tulcea,	Districtul Constanța	Totalul
Români.	22.000	8.977	30.977
Bulgari	21.861	6.854	28.715
Ruși	16.420	—	16.420
Greci	2.865	300	3.165
Germani	2.471	—	2.471
Tatari	2.945	3.595	6.540
Osmani (Turci).	6.049	10.444	16.493
Evrei	1.000	51	1.051
Armeni	788	15	803
Diferiți	308	—	308
Total	<u>76.707</u>	<u>30.236</u>	<u>106.943</u>

Suprafața Dobrogei anexată atunci era evaluată la 586.500 hectare, iar populațiunea acestei provincii, pe care consulul francez Laigue din Galați o credea a fi fost înainte de războiul din 1877 de 150.000 loc., care se redusese în timpul ostilităților la 90.000, era evaluată după 1880 de acelaș consul, prin raportul său datat din Galați la 23 Iunie, la cifra de 117.000, fiind alcătuită din Români, Turci, Tatari, Ruși, Bulgari, Armeni și Greci.

Consulul credea că „ces Bulgares composent l'élément essentiel : on les évalue à 40.000, soit 77.000 pour les six autres races réunies ou une moyenne de 12.000 à 13.000 âmes pour chacune d'elles pris isolément“ ²⁾, socoteală pe care o credem exagerată mai ales pentru populațiunea bulgărească în raport cu cifrele citate imediat înainte după marea publicațiune geografică *Globus*.

Pe lângă cele câteva colonii germane din Dobrogea ³⁾, se mai găseau aici, în special pe lângă litoralul Mării Negre, Greci și Găgăuși, pe cari autorul lucrării în chestiune îi socotește de origină greacă.

¹⁾ *Globics*, Illustrierte Zeitschrift für Länder- und Völkerkunde. 38 Bd. Braunschweig 1880 pg. 335.

²⁾ Laigue (consul de France à Galatz): *Considerations générales sur la Dobroudja* in Bulletin consulaire français. Paris 1880 pg. 762.

³⁾ H. Kiepert: *Die neuen Territorialgrenzen auf der Balkanhalbinsel vom Gesichtspunkte der Nationalgrenzen* in *Globus* 1878 (33 Bd) pg. 268.

„A Philippopoli, Adrianopoli, Varna, Burgas et tutto lunghesso il littorale abitano in buon numero—sono ben piu degli otto o dodicimila dati da Sax, da Aubaret, da Vivien de Saint-Martin e da altri, i Greci, e Greci d'origine sono indubbiamente i Gagausi della Dobruscia che scrivano il turco colle lettere greche come fanno i Bazargiani dell'Azof, ed i Caramanlii dell'Asia Minore ¹⁾“.

Coloniile bulgărești din Basarabia ne sânt semnalate de asemenea de anumite informațiuni contimporane. În special după tratatul din Adrianopol au început să se așeze Bulgari în teritoriul Ismailului din Basarabia și apoi mai târziu s'au substituit în sate Tatarilor Nogai ce emigrau în Turcia mai cu seamă din motive religioase. Astfel că în această vreme avem două curente de emigrare în aceste regiuni basarabene : unul format de Tatarii ce se duc în imperiul turcesc și altul determinat de creștinii Bulgari, ce vin din sud în pământurile Rusiei sudice, așa cum devenise după 1812 și Basarabia.

În 1877 în circumscripția Akkerman, dependentă de districtul Bugeacului de jos, erau 7 colonii bulgărești, iar în districtul Cahulului 21 colonii, având amândouă o populațiune de 28.000 suflete. În districtul Bugeacului superior se găseau 20 colonii cu 28.500 suflete, în districtul Ismailului 16 colonii cu 31.000 suflete și în acela al Cahulului—Pрут, 19 colonii cu 22.000 suflete ²⁾.

Stăpânirea românească așezată în Dobrogea ar fi trebuit ca imediat să procedeze la expunerea metodică și științifică a tuturor stărilor pe care le prezenta provincia alipită în acest moment ; acest lucru ar fi fost de o necesitate absolută măcar în ceia ce privește numărul populațiunii și caracterele ei etnice, pentru ca să fi putut avea o icoană adevărată a noului ținut măcar din punctul de vedere demografic și etnografic. Lipsa noastră de organizare științifică de atunci și puțina pricepere a administrațiunii noastre n'au dat cuvenită atențiune acestui lucru, din care cauză chiar după 1878—1880 ne lipsește o situațiune exact științifică a acestui pământ sub acest raport și de aceia

¹⁾ A. Bruniati : *La nuova Bulgaria* in Nuova Antologia vol 19. Roma 1880 pg. 117. Cf. pentru aceiași origine grecească a Găgăușilor și N. Iorga in *Bulletin de l'institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale* 1915 pg. 242.

²⁾ G. Fossati-Reyneri : *Immigrazioni, emigrazioni e colonie nella Russia meridionale* in Bolletino consolare. Roma 1877 vol. XIII partea I, pg. 601—603. Cf. *Les Bulgares* in La republique française 5 annee No. 1214, 12 Mars 1875. Paris ; *Grenzboten, Zeitschrift für Politik, Literatur und Kunst.* 36 Jhrg. Leipzig 1877 pg. 189. ; *Neue militärische Blätter.* Berlin 1877 pg. 463.

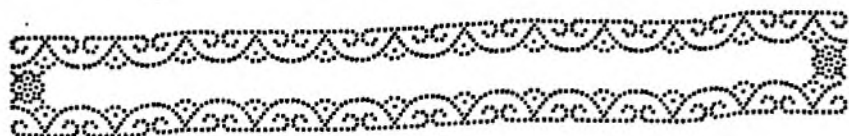
..a trebuit multă vreme să apelăm tot la informațiunea străină pentru cunoașterea stărilor de la noi, care au fost prezentate tendențios și tocmai din această cauză au dat naștere la fel de fel de interpretări dușmănoase liniștei și prosperității acestui ținut așa de însemnat pentru existența și prosperitatea statului ca și a neamului românesc.

Vara anului 1930.

Al. P. Arbore

profesor la liceul „Unirea” din Focșani.

MUNTELE

*Din adâncimea humei frământate,
Când totul vajnic năzuia la viață,
Enormul munte'nvăluit de ceață
Și-a fost durat arida maiestate.*

*Și'naltu-i pisc pe care se rășfață
Aprinșii zori și-amurgurile toate,
A profilat prin văi îndepărtate
O lume nouă de eternă ghiață.*

*Dar cum, de jos, spre magica-i splendoare,
Nici vulturii nu îndrăsnesc să sboare
Infiorași de țința ce și-au pus,
El stă de-atunci ca un titan răpus
Și-și plânge parcă'n graiuri de izvoare
Destinul care l-a urcat prea sus.*

V. Lăiniceanu

CÂND LINIȘTEA

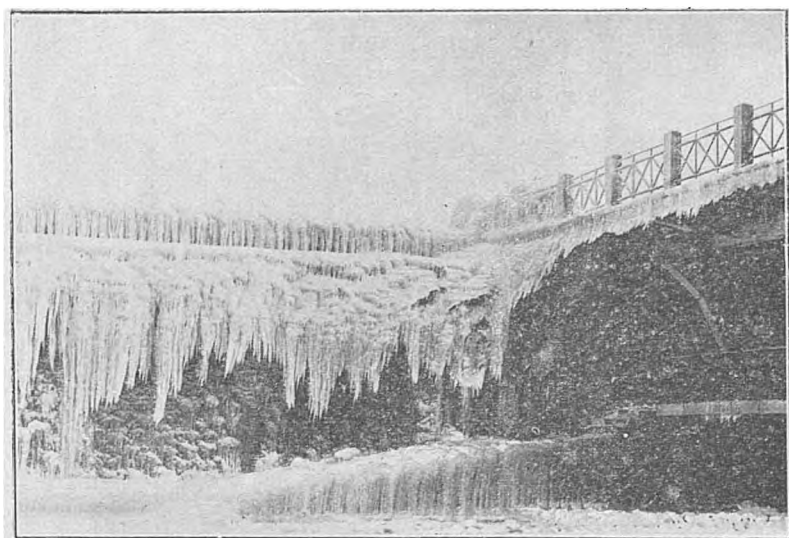
*Când liniștea=i deplină stăpânitoare'n case,
Pustiul și durerea la pieptul lor mă strânge:
Sunt singurii prieteni ce'n lume îmi rămase, —
Incolo, gânduri, visuri, din suflet mi se stâng.
Și'n liniștea deplină stăpânitoare'n case
Mă'nchid în mine însu=mi trecutul să mi=l plâng.*

*În viitor trecutul e prins de'ntunecare,
Iar pânza neagr'a nopții s'apropie mereu,
Prin răzbufneli de crivăf vorbește=o desperare
Care=a făcut natura un vast mormânt al meu
Și care=mi dă putere, în turburea'nserare
Cu greu cuvânt să=l blastăm pe însuși Dumnezeu.*

*Dar în dureri sunt robul gândirilor rebele
Și=ameninș, fără voie, un cer încremenit.
Viața are taine cât Dumnezeu de grele,
Iar lanțul existenței, sub veacuri oșelit,
Mă'nvăluie, mă strânge cu dese=i inele,
Dar să le poată rupe, nu omul e sortit.*

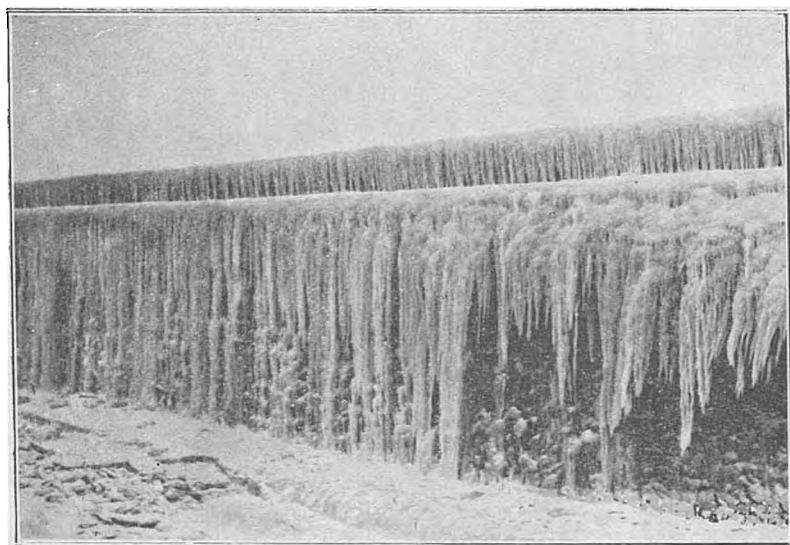
Mihail F. Pricopie

Fotoglob Constanța

Stalactite de gheață lângă Cuibul Reginei în portul Constanța Iarna anului 1929

Fotoglob Constanța

Stalactite de gheață pe digul portului Constanța, 1929

SERVICIUL HIDROGRAFIC AL MARINEI ȘI LUCRĂRILE SALE

Serviciul hidrografic al Marinei de Războiu și-a luat ființa în anul 1926, pe baza deciziei ministeriale No. 126 din 23 Februarie, care cuprinde următoarele trei articole:

Art. 1. — Se înființează un Serviciu special de *hidrografie, geofizică și astronomie* pe lângă Divizia de mare.

Art. 2. — Acest serviciu se va ocupa respectiv cu toate *studiile, sondajele și ridicările relative la mare*, precum și cu *procurarea, păstrarea și asigurarea navelor cu hărțile și instrumentele necesare navigației și ridicărilor hidrografice*, cum și cu controlul cronometrelor și executarea semnalului de oră din portul Constanța, date meteorologice, aerologice, oceanografice etc.

Art. 3. — Inspectoratul general al Marinei se însărcinează cu aducerea la îndeplinire a acestei decizii.

Ministerul de războiu: *Inspector general al Marinei:*
General de divizie: Mărdărescu Contra Amiral: Scodrea

Pe baza acestei decizii ministeriale, Inspectoratul general al Marinei a fixat apoi, printr'un ordin amănunțit, modul de organizare și misiunile acestui serviciu nou creat, precum urmează:

Serviciul hidrografic al Marinei de Războiu va cuprinde trei secțiuni și anume:

I Secția de hidrografie și oceanografie

Aceasta are misiunea de:

1. A depozita și a corecta la zi hărțile marine.
2. A elibera navelor hărțile și instrumentele de navigație de care au nevoie.
3. A face *ridicări hidrografice*, căutând în primul rând a *întocmi harta coastei României*.

4. Ți să cȃuta să determine *curenții din Marea Neagră*, stabilind direcția, viteza și întinderea lor.

5. Ți stabili cu precizie, în punctele principale dealungul coastei noastre, în afară de *adâncimi* și *natura fundurilor*.

Pentru aceste misiuni, secția de hidrografie și oceanografie va avea :

a) *Un depozit de hărți marine* necesare pentru navigație. Aceste hărți se țin la curent cu toate corecțiunile survenite după tipărirea lor și apoi se eliberează, la cerere, la nave.

b) *O colecție completă de instrucțiuni nautice*, cărți de faruri, portulane, cărți-pilot, efemeride, table nautice și orice publicațiuni ce conțin date cu privire la navigație.

c) *O colecție completă de avize de navigație*, necesare pentru facerea corecțiilor în hărțile marine, cât și în instrucțiunile nautice ; cărți de faruri, cărți pilot și portulane.

d) *Un depozit de instrumente nautice* ca : sextante, stațiografe, orizonturi artificiale, busole, deflectoare, lochuri metalice, raportoare, compase, linii paralele, binocluri, distanțiere etc, necesare navelor pentru navigație.

e) *Un depozit de aparate și instrumente de hidrografie propriu zise* ca : cercuri hidrografice, sonde de mână, sonde mecanice, drage curentometre etc., necesare pentru lucrările hidrografice de studiere a fundurilor și curenților marini.

II Secția de astronomie nautică

Aceasta are misiunea de :

1. Ți face controlul cronometrelor, contoarelor și ceasornicelor pe bord, instituind carnetele matricole respective.

2. Ți păstra și a îngriji de cronometrele, contoarele și ceasornicele de bord, veghind la reparațiunile eventuale de care au nevoie.

3. Ți recepționează semnalele orare ce se dau de diferite posturi de radiotelegrafie din străinătate în vederea determinării orei exacte.

4. Ți institui și face semnalul de oră în portul Constanța, necesar navelor existente în port.

Pentru aceste misiuni, secția de astronomie nautică va avea :

a) *Un depozit de cronometre, contoare și ceasornice de bord*, pentru a le păstra în bune condițiuni, a asigura buna lor funcționare prin eventuale reparațiuni de care au nevoie și a le elibera apoi, la cerere, navelor, în vederea necesităților de navigație.

- b) O *instalație de recepție* a semnalelor orare radio-telegrafice.
- c) O *instalație cu aparatele necesare pentru semnalul de oră în portul Constanța*.
- d) *Aparatele și instrumentele de astronomie* necesare ca : teodolit universal, cerc meridian, astrolab, cronografe etc.

III Secția de meteorologie și geofizică nautică

Aceasta are misiunea de :

- 1. A determina elementele necesare pentru cunoașterea și prevederea timpului pe mare, starea mării, vânturi, direcția, tăria și probabilitatea lor.
- 2. A institui în portul Constanța semnalul de anunțarea furtunilor.
- 3. A face cunoscut năvilor datele determinate, în legătură cu cunoașterea și prevederea timpului pe mare.
- 4. A distribui năvilor aparatele de meteorologie necesare, în legătură cu nevoile navigației.
- 5. A determina elementele magnetice în diferite puncte, atât pe coastă cât și pe mare.
- 6. A determina și preciza regiunile cu eventuale perturbațiuni magnetice.
- 7. A studia și determina nivelul mediu al mării.

Pentru aceste misiuni, secțiunea meteorologică și geografică nautică va avea :

- a) *Un depozit de aparate și instrumente de meteorologie și aerologie*, ca : termometre, barometre, higrometre, anemometre etc., ce se vor distribui la nave, după cerere, în vederea nevoilor de navigație, asigurând buna lor funcționare prin eventuale reparațiuni.
- b) *Un post central meteorologic la Constanța*, cu toate instalațiile complete.
- c) *O serie de posturi meteorologice de observație* în diferite puncte pe coastă, pentru obținerea datelor meteorologice necesare în vederea cunoașterii timpului pe mare.
- d) *O instalație la Constanța pentru anunțarea furtunilor*.
- e) *Aparatele și instrumentele pentru cercetări magnetice*, în vederea lucrărilor pentru determinarea elementelor magnetice atât pe coastă, cât și în diferite regiuni pe mare.

IV. Ca o **Completare a secțiunilor ce-l compun**, Serviciul hidrografic va mai avea :

1. *Un atelier pentru reparațiuni*, în scopul de a face, în condițiuni cât mai bune și riguroase, reparațiunile necesare întregului complex de aparate și instrumente aflate în depozit la acest serviciu.

2. *O bibliotecă a Serviciului*, care va cuprinde lucrări de specialitate cu privire la : navigație, hidrografie, oceanografie, astronomie, geodezie, topografie, meteorologie, aerologie, geografie, geologie și ori ce alte publicațiuni în legătură cu misiunile și studiile ce va întreprinde serviciul hidrografic.

Ca șef al serviciului hidrografic, în prezent, se află d-l Locot. Comandor *Al. Stoianovici*.

În decurs de patru ani, câți au trecut dela înființarea acestui serviciu, și în limita mijloacelor bugetare de care s'a dispus, Serviciul hidrografic al marinei a realizat următoarele lucrări :

1. Ridicarea hidrografică completă a lacului Mamaia (Siut-ghiol).

2. Ridicarea hidrografică completă a lacului Tașaul, executând în ambele cazuri și forage pe aceste lacuri, pentru a cunoaște cu mai multă precizie natura fundului.

3. Ridicarea hidrografică a regiunii litorale dela capul Midia până la capul Singol din apropiere de Constanța.

4. Campania hidrografică din anul 1927 în regiunea gurilor Dunărei, între Jibrieni și Sulina, în vederea determinării și cunoașterii adâncimilor și a curenților marini din această regiune.

Reproducem, în cele ce urmează, datele mai importante ale acestor studii, care pot interesa pe geografi și, în genere, pe toți iubitorii pământului românesc.

Lacul Mamaia

Menținem numele de „*Mamaia*“, motivat prin existența satului, a plâjii și a cunoscutelor instalații balneare cu acelaș nume și cerem ca și Serviciul hidrografic al Marinei, Serviciul geografic al Armatei și Serviciul pescăriilor Statului să binevoiască a înlocui nesimpaticul nume de „*Siut-ghiol*“ prin cel de „*Mamaia*“, așa precum de mult s'a făcut în literatura noastră geografică.

Asupra lucrărilor efectuate de Serviciul hidrografic al Marinei în campania anului 1928 avem un bun articol al d-lui Locot. Comandor

Al. Stoianovici, publicat în „*Revista Marinei*“ An. III, No. 4, Oct.—Dec. 1928, sub titlul: „*Darea de seamă asupra activității Serviciului Hidrografic în campania 1928.*“ Extragem aci datele mai importante. Lucrările din 1928 asupra lacului Mamaia erau o confinuare a celor executate în anii 1926 și 1927. Au participat la ele 3 ofițeri, 2 maestri, 2 elevi dela Institutul maritim și 20 oameni cu 2 bărci mari a 10 rame, legate printr'o platformă de lemn, o lotcă și o șalupă mică, apoi o sondă de forage și toate accesoriile sale, capre, palancuri diferențiale, juguri etc.

Suprafața lacului: aproape 17 Km².

Lărgimea maximă: circa 4300 m. în dreptul satului Ovidiu.

Lărgimea minimă: 750 m, în dreptul băilor Mamaia și a satului Palazul Mare.

Perisipul ce desparte lacul de mare are o lungime de 7 Km în direcția N=S. Lărgimea sa maximă e de 620 m în punctul cel mai sudic al lacului; lărgimea minimă e de circa 425 m, cam pe la jumătatea distanței dintre pavilionul Institutului hidrobiologic și Pavilionul Regal Mamaia. Dunele de pe perisip se ridică, unele, până la o înălțime de 5 m peste nivelul mării; ele au direcția cam E=W.

Insula Ovidiu din lac se află în dreptul satului Ovidiu (Canara). Are o suprafață de circa 600 m²; e în mare parte stâncoasă; e acoperită de sălcii înalte și înconjurată de stuf.

Izvoare: La Sud de satul Ovidiu, nu departe de insula Ovidiu, se varsă în lac un izvor ce vine dela 500 m depărtare de mal și care înainte de războiu punea în mișcare o mică moară. În această parte se observă pe malul lacului și chiar sub apă, pe o lungime de 150 m. resturi de zidărie romană, care par a fi o conductă de apă, un canal îndreptat spre insula Ovidiu. La Sud de acest izvor se află o cherhană și colibe pescărești.

Lacul Mamaia se varsă în lacul Tăbăcăriei de la Sud printr'un canal larg de 1.50 m; iar lacul Tăbăcăriei se varsă în mare printr'un canal identic, lângă Institutul hidrobiologic.

Spre Nord, lângă satul Mamaia, lacul se varsă în mare printr'un canal larg de vreo 2 m. iar șuvoiul de aci mișcă roțile unei mori de apă. Tot în acest lac Direcția pescăriilor Statului (Ministerul de Domenii) a construit din beton, între anii 1926 și 1927, un canal cilindric, prin care se scurg apele dulci ale lacului Mamaia spre lacul Tașaul amenințat a seca. Nivelul lacului Tașaul era, în epoca nivel-

mentului, cu circa 1.50 *sub* nivelul mării; pe când nivelul lacului Mamaia (variabil după ani) cu circa 1.80 m *peste* nivelul mării. Variațiile de nivel ale lacului Mamaia ating și 0.50 m. (Și nivelul mării variază!).

În mijlocul lacului, cam în dreptul insulei Ovidiu, se găsesc două gropi: una mai mică, adâncă de 7 m și cealaltă mai mare, având o adâncime de 17.40 m pe o înfundare de circa 200 m². Aceste gropi sunt formate de niște izvoare puternice de apă dulce ce ies pe fundul lacului. După o perioadă de ploi abundente, ele se cunosc după clocoteala apei ce vine dinspre fund. (Iarna, deasupra lor, apa nu îngheață, sau îngheață mai greu).

Adâncimea lacului a fost măsurată cu sonda cu plumb, pe 45 linii de sondagii dispuse în direcția E-W și depărtate unele de altele cu 150—250 m. În total s'au făcut 4826 sondagii.

Adâncimea maximă a lacului este de 6.80 m (exceptând cele două gropi); adâncimea medie este de 5—6 m. Jumătatea de Sud a lacului e mai adâncă decât jumătatea de Nord.

Sondagii în mare. Pentru acestea s'au întrebuințat sondele de plumb cu saulă. Măsurătorile s'au făcut dela capul Midiz, la nord, până la capul Singol, la sud și, în larg, până la isobatha de 10 m, care a fost marcată pe mare prin ancorarea de balize cu pavilioane, la depărtare una de alta de 500—800 m. În total s'au făcut 3821 sondagii în mare, dealungul unor aliniamente depărtate între ele cu 250—300 m. La aceste operațiuni au servit: remorcherul „Stoicescu”, o barcă cu patru rame și două lotci. Rezultate: în dreptul marginii de S. a lacului, curba de 10 m se află la 1200—1300 m depărtare de țărnișă, pe când în dreptul marginii de N. a lacului aceeași curbă se află la circa 2500 m depărtare; în dreptul lacului Tașaul la circa 3200 m; în dreptul capului Midia la 1400 m. — Fundul mării, în toată această zonă litorală, e nisipos. Numai în dreptul capului Singol și a Institutului hidrobiologic fundul e stâncos până la adâncimea de 15—16 m; apoi în imediata vecinătate a capului Midia, în dreptul satului Corbul (Gargalâc), unde stâncele stau la 1 m sub apă, până la o depărtare de 350 m dela țărnișă și pe o lungime de 400 m.

Curenți. S'a constatat prezenta unui curent litoral N-S, care se apropie de țărnișă mai ales în dreptul capului Singol; aceasta după dările vizibile spre S. în urma balizelor ancorate pentru sondagii. Curentul poartă în suspensie sedimente, pe care le depune în locurile mai adăposite din lungul țărnișii.

Date meteorologice. Aceleași ca și la Constanța. Iarna predomină vânturile de N. și N.-E., care aduc scăderi de temperatură ; vânturile de S. calde, sunt rare. Vara predomină vânturile de S. și S.E. ; cele de N. și cele ploioase de W. sunt mai rare. Când nu bat vânturi puternice, suflă brizele : dimineața dela S.-E. mai târziu dela S. ; după amiază suflă dela S.-W. iar seara dela W. Noaptea brizele fac ocolul : N.-W. N. și N.-E. pentru ca dimineața să sufle dela E. S.E. și apoi S. Se învârtesc, adică, în sensul acelor de pe cadran.

Lacul Mamaia e puțin adăpostit de vânturi. El e complet deschis vânturilor de N.E. E. și S.E. Capul Midia dela N. nu-l poate apăra destul de vânturile de N.E. De aceea, când tăria vântului crește, pe lac se ridică valuri până la jumătate de metru, iar valurile mării inundă perisipiul pe o lărgime până la 50 m.

Foragii pe lac. Ele au avut drept scop să determine natura fundului și au fost executate în anii 1926, 1927 și 1928 cu ajutorul sondei ordinare de foragii, adică un burghiu de oțel, care se'nșuru-bează și pătrunde în teren. S'au făcut, în total, 337 foragii, distanțate la 100—150 m și dispuse pe anumite Jinii, precum se vede din alăturata hartă.

Rezultate : Fundul lacului Mamaia e format, în general, dintr'un strat de nămol fin, în grosime de 1—5 m. Sub el se află strate de nisip fin, apoi strate de nisip cu scoici de mare, apoi strate de nisip gresificat, destul de rezistente la pătrunderea sondei. Pe alocuri și mai ales aproape de malul de W., „sub aceste straturi sus menționate s'au întâlnit și straturi de pământ roșu (argilos) și apoi *sub* el pământ negru“ (sic. pag. 36).

Nămolul e mai gros în jumătatea de Sud al lacului, adică în regiunea unde și adâncimile sunt mai mari. Aci sonda pătrunde 9—10 m sub nivelul lacului numai în virtutea greutății sale, fără a mai fi nevoie a-i da o mișcare de rotație spre a sfredeli fundul cu burghiul. Particularitatea aceasta s'a observat și în N.W. lacului, unde nu erau adâncimi prea mici.

La depărtare de vreo 200 m de perisip nămolul dispare pe fundul lacului și e înlocuit cu nisip.

Fund pietros s'a găsit numai în dreptul satului Palazul Mare, la 150 m dela mal și la o adâncime de 4.50 m sub nivelul mării ; apoi în 6 puncte în jurul insulei Ovidiu, la 50—100 m dela malul de W. și N. al insulei, la o adâncime de 2—9 m sub nivelul mării ; în fine în dreptul unui cap de lângă satul Ovidiu, până la o depăr-

tare de mal de circa 300 m, fiind lângă mal chiar la fața apei, iar mai în larg la 9 m sub nivelul mării. Suprafața stâncoasă de aci are 35 hectometri pătrați. Dealungul malului de N. al lacului s'a dat de piatră la o adâncime de 7—9 m sub nivelul mării și la o depărtare de 120—200 m dela țarm.

Foragii pe perisip. S'au făcut pe cinci aliniamente duble, plus 19 foragii în diferite puncte ale plăjii, în total 60 de foragii. Aci s'a întrebuințat și sonda cu tuburi.

Rezultate: până la aproximativ 3 m aproape pretutindeni se află nisip, apoi vine un strat de nisip amestecat cu scoici și pietriș (!), strat gros de 2—4 m. Dedesubt vine un strat de nisip ceva mai înfoiat, iar mai jos un strat de nisip gresificat, de culoare cenușie deschisă și de o grosime de 1—2 m. Adâncimea maximă la care a pătruns sonda a fost de 11 m sub nivelul mării. Nicăeri nu s'a dat de piatră. Nisipul gresificat s'a observat mai mult spre N. decât spre S.

Acest perisip nu e decât un cordon litoral depus de curenții marini dela N. și legând capul Midia de capul Singol. Lărgimea sa crește în fiecare an și anume mai mult spre satul Năvodari și Mamaia dela N. decât spre băile Mamaia dela S. La capul Singol nu crește mai de loc.

Foragii în mare. S'au executat 39 foragii (vezi harta).

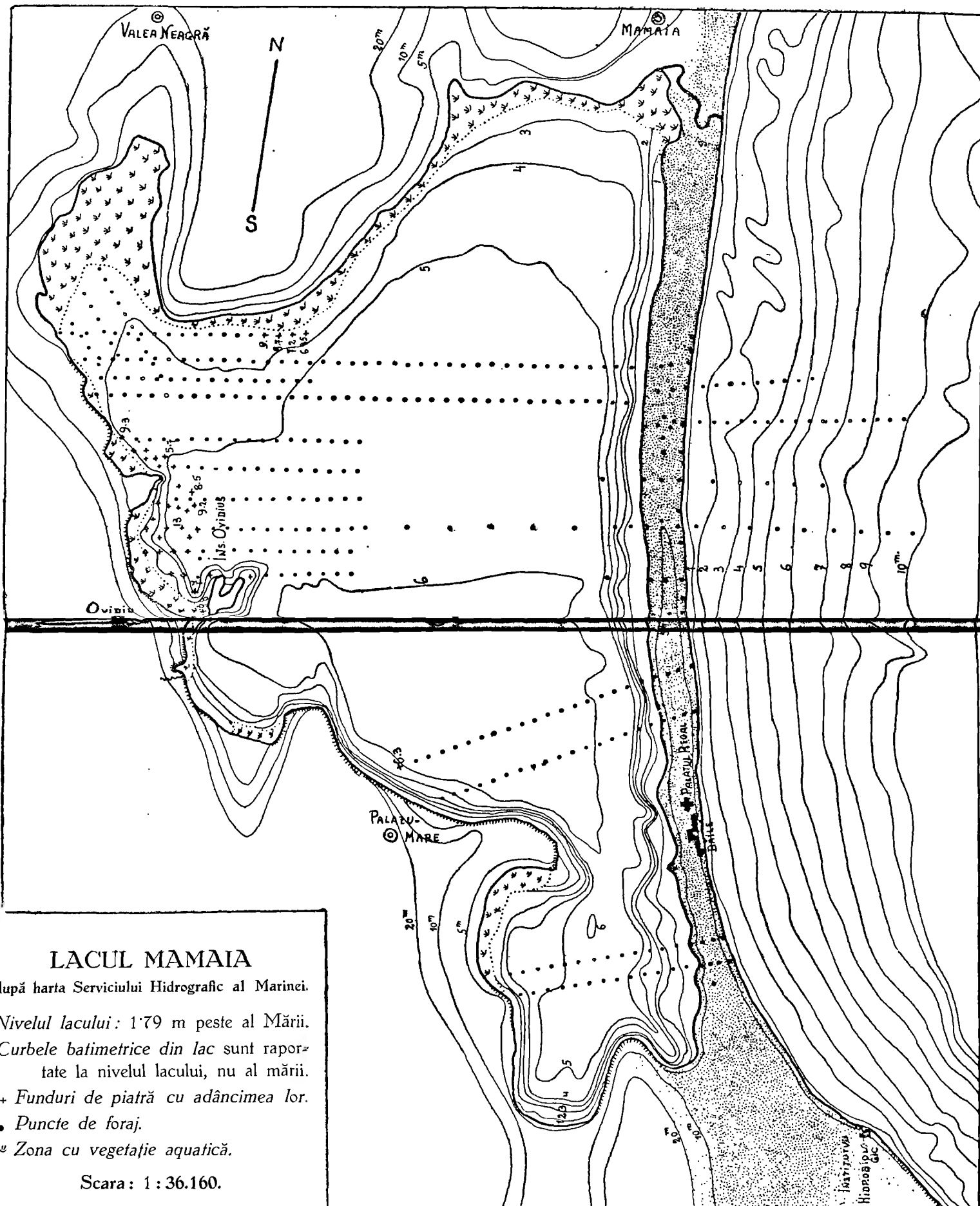
Rezultate: în vecinătatea țarmului sonda a trecut prin strate ceva mai dese de nisip până la 10 m sub nivelul mării. La 600 m în larg s'a străpuns nisipul până la 11 m sub nivelul mării. Nicăeri nu s'a întâlnit piatră.

Exprimăm aci un desiderat, și credem că va fi luat în considerare, ca pe viitor să se păstreze în cutii etichetate și prevăzute cu toate indicațiile necesare (locul, adâncimea, grosimea stratului) probe din stratele străpunse de sondă, cum ar fi s. ex. nisipurile cu conchilii, stratele de pietriș de pe perisipul Mamaia (foarte interesante), sau succesiunea de strate de nămol, nisip, argilă și pământ negru (?) din fundul lacului Mamaia.

Lacul Tuzla

Se află sub coasta de lângă Balcic.

A fost studiat în luna Octombrie 1928 de Serviciul hidrografic al Marinei.

LACUL MAMAIA

după harta Serviciului Hidrografic al Marinei.

Nivelul lacului: 179 m peste al Mării.

Curbele batimetrice din lac sunt raportate la nivelul lacului, nu al mării.

+ Funduri de piatră cu adâncimea lor.

• Puncte de foraj.

» Zona cu vegetație aquatică.

Scara: 1:36.160.

Nivelul lacului e cu 225 mm sub acela al mării.

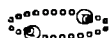
Adâncimea maximă, la nivelul actual al lacului, e de 0.45 m ; iar adâncimea medie e de 0.25—0.30 m.

Înainte de 1913 a fost exploatat pentru sare. Și acum fundul său e podit cu scânduri.

S'au făcut aci 225 sondagii pe lac și 11 foragii pe terenul dintre lac și mare. Rezultatele foragiilor nu se dau.

Așteptăm publicarea sondagiilor și foragiilor din lacul Tașaul.

Sals

FOLKLOR ROMÂNESC DOBROGEAN

cules de G. Coatu=Cerna

PLUGUȘOR DE ANUL NOU

*Aho ! Aho !
Sara lui Sfântu Vasile
La mulți ani boeri cu bine ! . . .
Că, decând s'a inserat,
Ciocârlia a cântat,
Negru Vodă s'a sculat,
Peste câmpuri s'a uitat,
Ca s'aleagă loc curat
De arat și sămănat,
Grâu mărunț și grâu de vară,
Să dea Domnul să răsară ! . . .
Grâu mărunț și arnăuț
A dat Domnul s'a făcut !
La urechi cu clopoșei
Dați-i gură măi flăcăi !
Hăi ! . . .*

*Am tras plugul la perete
Iar flăcăi'n sat la fete :
Cei mai mici
La mămăligi,
Cei mai mari,
La fete mari ! . . .
Pela fiecare casă
Flori și galbeni mulți pe masă ;
Prin grădini
Tot smochini ;
În ogradă
Stau, grămadă*

Oi bârsane, codofane
Și cirezi de vaci și boi.
La 'mpărțea-lă=aici și noi !
Îndemnați din biciu flăcăi !
Hăi ! . . .

De urat am mai ura, .
Frică ni=i c'om însera,
Pela curtea dumnevoastră
Departa de casa noastră.
Dumnevoastră aveți parte
De palate luminate,
Văruite, șindrilita
Și cu tabl' acoperite.
Noi avem bordeie mici,
Bune de plugari voinici,
Cu gunoaie=acoperite
Și cu humă văruite.
Mânați plugușorul măi ! . . .
Hăi ! . . .

De urat tot am ura,
Teamă ni=i de=a nu 'nsera
Pela ușa dumnevoastră,
Departa de cocioaba noastră,
Că nu suntem de ici, colea,
Ci suntem dela Urliga
Unde=i mare mămăliga ;
Și mai suntem dela Cuca
Unde= fac numai cât nuca,
Stau o mie cu măciuca
Să n'o mănânce furnica.
Ă pișcat un biet gândac,
I=au dat cu măciuca'n cap,
La pământ l=au răsturnat !
Grâu mărunț durat în clăi,
Ia mai îndemnați flăcăi ! . . .
Hăi ! . . .

*Mai suntem din Buza Veche
Unde mâța strechie
Și motocul, bată=l focul,
Nu=și găsește locul,
Că și=a pârpalit cojocul!...
La opinci cu zurgalăi,
Tot mai îndemnați flăcăi!...
Hăi!...*

*Vă lăsăm boeri cu bine
În palate luminate
Și cu mese încărcate,
Cu paharul plin pe masă,
Cu găina friptă, grasă!...
Beți, mâncați, vă veseliți,
Dar și la noi vă gândiți,
C'am venit cu gând curat
La fereastră v'am urât
Precum Domnul a lăsat.
La mulți ani cu fericire,
Bună pace și iubire!...
Și=acum dați=ne=un covrig,
Că prea tremurăm de frig
Și mai dați=ne și=o pâine,
Să ne meargă tot cu bine.
Iar bani dați=ne cât vreți
Să plecăm toți mângâieți!
Și ne dați câte=un colac
Ca să vă lăsăm cu drag!
Dejugăți flăcăi, aho!...
Aho!...*

Plugușor popular cules din Cerna—Tulcea

FOICICA LEMNULUI

*Foicica lemnului!
La curțile Geandruului¹⁾,
Gendruleasa cea frumoasă
Cu ochii de puic' aleasă*

¹⁾ Geandru = om bogat.

Mi=are o fată prea frumoasă ;
Catinca că mi=o chema.
Hârtie că=i trimetea,
Ca s'o deie Turcilor,
Turcilor, 'nicerilor !
Când cofile și le=a luat,
Cofile ca florile,
Cobilița ca Crăița,
Și la apă mi=a plecat,
Pe ochi negri s'a spălat,
Ochi pe Dunăre=a aruncat
Și mi=o văzut de=un caic,
Cu postav verde 'nvelit,
Dinnătru șicuit.
Dar într'însul cine=mi șade ?
Tot Turcii, enicerii !

Pe Catinca vin s'o iea
Și lui Pașa să mi=o dea.
Catinca când i=a văzut
La maică=sa a aleigat,
Și din gur'a cuvântat :
— Ascunde=mă măiculiță,
În sandâc, ori în chivniță,
Că vin Turcii să mă ia
Și lui Pașa să mă dea ! . . .

Maică=sa cheia a luat,
Sandâcul mi=o discuiat
Și'n sandâc că mi=o 'nchia.
Șapa 'n mână că=mi lua
Și'n grădină că intra,
Groap' adâncă că=mi săpa,
Dar în groapă ce=mi punea ?
Numai chituci
Și butuci

Și cheia lăcatului,
Lăcatul sandâcului,
La capul mormântului ! . . .

Până groapa a sfârșit,
Iaca Turcii mi-au sosit,
Și din gură i-au grăit :
— Gendruleasă cea frumoasă,
Cu ochii de puic' aleasă,
Scoate fata cât de grabă
Să ne căutam de treabă,
Că fâfile ți-om taia,
Cu sare le-om presăra
'Și fata tot ți-om lua ! ...
— Turcilor,
Pagânilor ! ...

Catincuța mi-o murit
Și-am îngropat-o'n grădină,
În grădină la fereastră,
Ca să-mi vie doru'n casă ! ...
Înapoi că i-a 'nturnat ! ...

Bine vorba n'a sfârșit
Și iar alții mi-au sosit,
Și așa ei i-au grăit :
— Gendruleasă cea frumoasă,
Cu ochii de puic' aleasă,
Catincuța ce-ai făcut-o,
De-aici unde-ai mistuit-o ? ...
— Catincuța mi-a murit
Și-am îngropat-o'n grădina,
În grădină la fereastră,
Ca să-mi vie doru'n casă ! ...

Turcii vorba n'au crezut,
Sapa'n mână mi-au luat
Și'n grădină c'au intrat
Și mormântul mi-au săpat,
Înnăuntrul ce-au aflat ?
Tot chituci
Și butuci
Și cheia lăcatului,
Lăcatul sandâcului.

Sandâcu l=au discuiat,
Pe Catinca mi=au luat
Și pe mă=sa au lăsat.
Pe Catinca mi=o pornea,
În caic că mi=o punea
Și la Pașa mi=o ducea.
Când pe Dunăre mergeau,
Cum la mijloc ajungeau,
Ea cu zâmbet mi=i privea
Și din gur' așa grăia :
— Turcilor, 'nicerilor,
Deslegați=mi mânila,
Ca să=mi dreg sprincenile
Și=apoi să=mi îmbrac cămașa,
Ca să=i plac mai mult lui Pașa ! . . .
Dar, pe când mi=o deslega,
Ea din gur' așa grăia :
— Masă bună racilor,
Așternutul broaștelor,
Căpătăiul peștilor ! . . .
Și'n Dunăre s' arunca
Și cu zile se 'nneca ! . . .

Auzit dela presbitera Tudora Bunescu din Zebil—Tulcea, care știa să=l cânte.

Sandâc = ladă, cutăr.

Chituci = rădăcini.

FOAIE VERDE MĂRGĂRIT

Foaie verde mărgărit,
Dealul dela răsărit
Vede=l=aș de=un foc pârlit,
De dorobanți ocolit,
Barabanele sunând,
Ofițerii aliniind,
Căpitaniii comandând
Pe secții și pe plutoane.
Mă rog domnu Căpitane
Dă=mi drumu din concentrare,

*Că de când m'ai concentrat
Boi la jug n'am înjugat,
Plug de coarne n'am luat,
Pâne albă n'am mâncat,
Vinișorul n'am gustat,
Numai prutișor uscat
Și cu ciorb'amestecat.*

Auzit dela Iordan Roibu din Zebil-Tulcea

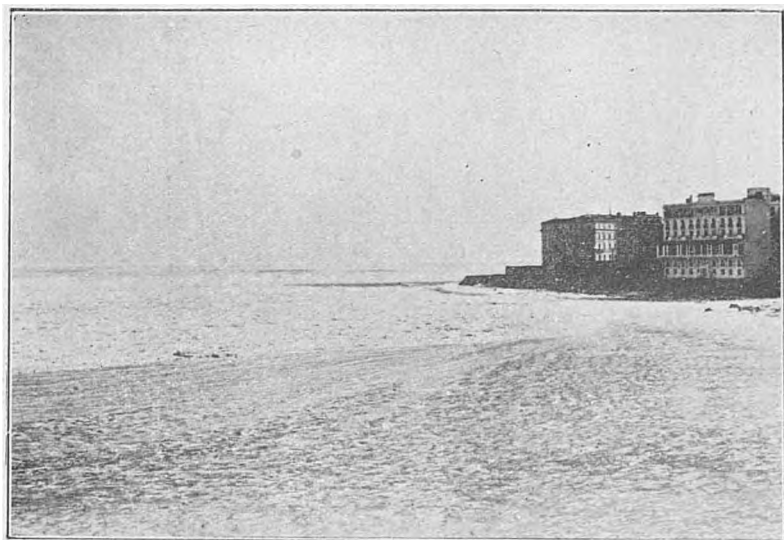
LATĂ-I DUNĂREA

*Lată-i, lată-i Dunărea,
Să facem un pod pe ea
Să trecem la Turtucaia.
Jos la Varna pe câmpie
S'a deschis o căsăpie.
Căsăpia nu-i de vaci
Ci mi-i de soldați săraci.
Căsăpia nu-i de boi
Ci mi-i de voinici ca noi,
Curge sângele șiroi.
Pe copita murgului
Sânge de-al Românului;
Pe copita negrului
Sânge de al Turcului ;
Pe copita roibului
Sânge de-al Bulgarului ;
Pe copita șargului
Sânge de-al Germanului! ...*

Auzit dela Pascal Iacob din Agighiol

FRUNZĂ VERDE ȘI-O LALEA!...

*Fruză verde și-o lalea,
Doamne, lată-i Dunărea! ...
Să'ntindem un pod pe ea.
Dela Turtucaia'n vale
S'a'nceput o luptă mare
Făr'de prânz, făr'de'ncetare,
Curge sângele șivoaie.*

Fotoglob Constanța

Marca Neagră la Constanța, înghețată până la orizont. Iarna anului 1929

Fotoglob Constanța

In largul Marii înghețate. In fund, Cazinoul din Constanța 1929

Da nu=i sângele de boi,
Ci e de voinici ca noi :
Și nu=i sângele de vaci,
Ci e sânge de săraci !
Vai, săraca Dobrogea,
C'a intrat Țărăpimea !
Merg cu caii de căpestre
Cu ochii după neveste ;
Merg cu caii și de frâne
Cu ochii după copile !

Foaie verdè foi tot trei
Pe șoseaua Silistrei,
Trec soldați cu miile
Zurnăindu=și pintenii
Blăstămându=și părinții,
Cari i=au făcut pe ei
Așa nalți și subțirii
Dă trec gloanțele prin ei.
Cade unul, cade doi,
Cade unu'ntr'o cărare,
Mi=l găsește=o față mare,
Care mi=l plângea cu jale.
Iac'un general călare,
Și din gură=i spune tare :
Stânge față lumânarea,
C'așa=i viața de soldat,
Să moară'n câmp împușcat
Și de sabie tăiat,
Fără lumânări la cap,
Fără lumânări de său,
Fără om din satul său ;
Fără lumânări de ceară,
Fără om dintr'a lui țară.

Foaie verde meri domnești,
Să vii mamă să privești
Luptele din Mărășești, .

Cum luptăm și ne trudim,
Pe Germani ca să-i gonim !
Și-am zis verde foaie lată,
Luptați, băeți, înc'odată,
Să le luăm țara toată,
Bulgaria jumătate
Și'n Sofia să bem lapte.

Și'ncă verde nalbă mare,
Vine-un ordin de'mbarcare,
Tocmai la Vinerea mare.
La Galați ne-au imbarcat,
La Bârlad ne-au debarcat
Și din ordin am aflat
Că Dobrogea-i ocupată
De Germani și de Tătari
Și de tâlharii Bulgari !
Dar Germanii ce ziceau ?
Luptați, băeți, cu curaj,
Ca s'ajungem pân'la Iași
Și în Iași da'om intra,
Bună masă vom lua :
Numai lapte cu cafea !
Vin Germanii, vin turbați,
De trei zile nemâncați.
Iar Românii ce făceau ?
Repede se echipau
Și la Mărășești porneau.
La Mărășești de-ajungeau
În tranșeie se'ngropau
Trei divizii românești
Contra a zece nemțești.
Dar Germanii ce făceau ?
Tunuri grele'ngrămădiau
Tunuri cu calibru mare
Ca pe toți să ne omoare,
Tunuri cu calibru mic
Să nu rămâie nimic.

Și am zis verde colilie
Cade unul în câmpie
Și'nnapoi mai cad o mie ;
Cade unul în cărare
Și mi-l vede o fată mare
Și mi-l vede și-l privește
Și la dânsul drept pornește
Și i aprinde o lumânare
Și m-l plânge așa cu jale ! . .
Atunci trece un ofițer
Sprintinel și frumușel,
Și la dânsa se ducea
Și din gur' așa i zicea :
— „Stinge fată lumânarea
„Și nu te mai bată jalea,
„C' așa i viața de soldat,
„Ca să moară împușcat
„Și de sabie tăiat !“

Foaie verde matostat,
De când s'a mobilizat,
Eu pe-acasă n'am mai dat.
La trei ani, dac'am venit,
Eu părinții n'am găsit,
Frați, surori, toți mi-au murit !
Lăsai casă, lăsai masă,
Lăsai grădină frumoasă !
Foaie verde sălcioară,
Căprioară surioară,
Saltă-te'n două picioare
Și roade codrul pe poale.
Roade poala codrului
Să văd lunca Oltului,
Gura Topologului
Și drumul Ciocanului ! . . .

STRIGĂRI ȘI CHIUITURI LA JOC

I

*Pârăiaș cu apă rece
Pela poarta mândrei trece !
Dare=ar Dumnezeu să sece,
Să rămâie numai tina,
Să mă iubesc cu Didina ! . . .*

II

*Mândru'nalt cât un Săcui,
Mândra pân'la brâul lui ;
Mândru'nnalt cât o surcea,
Mândra'n creștet mi=l privea !*

III

*Ia mai zi, mai zi, mai zi,
Că la vară fi=oi cosi,
Unde=o fi iarba mai deasă,
Și mândruța maț frumoasă !*

IV

*Fetele'n horă se'ndeasă,
La războiu nu știu să țeasă ;
Se grăbesc la măritat,
Și'n războiu nici n'au intrat ! . . .*

V

*Verde foaie și=o cicoare,
Ca mândruța nu=i sub soare ;
Și e harnică drăguța,
Ca să golească sticluța ! . . .*

VI

*Mult mi=i mândra de frumoasă,
Când își dă cu roș pe față ;
Dar să mergi la ea acasă,
Stă trei luni cenușa'n vatră ! . . .*

VII

Foaie verde colilie,
Mândro, plec în cătănie ;
Vino dragă să te joc,
Să te joc mândro cu foc ! ...

VIII

Fata tușii e bărbată,
Că prin ițe și prin spată,
Trece alba'mpedecată ;
Printre ițe și fuscei,
Trece=0 scroafă cu purcei ! ...

IX

Foaie verde foi de soc,
Vino puică să te joc,
Căci ca mâne voiu pleca,
Nu știi de te=oiu mai juca ! ...

X

Fire=ar ceasu=afurisit
Când plecai după iubit ;
Că el, de era mai bun,
Nu=mi scotea pe toanta'n drum !

XI

Uită=te, leleo, la mine,
De ți=0 părea că joc bine,
Să dai fata după mine ;
De ți=0 părea că joc rău,
Du=0'n vale la pârău,
Să bea apă de izvor
Și să=i treacă de=al meu dor ! ...

XII

Uciğă=te crucea drace,
Ce nu dai babelor pâce,
Să mai facă rugăciuni,
Să nu tot poarte minciuni ! ...

XIII

*Hop ! . . . Săraca mînda mea,
De mîncare=mi aducea,
Mămăligă pe=o surcea,
Lapte acru'ntr'o lulea ! . . .*

XIV

— „Foicică flori domnești ! . . .
„Cu bărbatu=și cum trăești ?
— „Trăesc bine ca cu dracu,
„Că și=aseară mi=a spart capu ! . . .

XV

*Arunca=mi=aș conciu'n foc,
Că n'avui nici un noroc,
Și conciu și'nvălitoarea,
C'așa mi=a fost ursitoarea ! . . .*

XVI

*Hai de doi, de doi, de doi,
Cu teleaga cu doi boi ! . . .
Mânce=i lupu pe amîndoi,
Să rămâie roatele,
Să le arză soarele ! . . .*

XVII

*Foaie verde foi de nap,
Fata stă ca marfa'n raft,
Și așteaptă ca s'o dea,
Negustorul cui o vrea ! . . .*

XVIII

*Harnică=i mîndra la lucru
C'a avut noroc cu cucu.
I=a cântat de s'a sculat,
C'o mânca muștele'n pat !*

XIX

*Siță verde și iar verde,
Fetele cât ar fi fete,
Nu le vezi la crâșmă bete;
Dar dupăce se mărită
Câte șapte la o litră!...*

XX

*Câte oale pe cuptor,
Toate-așteaptă peșitor;
Dar băboiul dela foc,
Așteaptă pe protopop!...*

XXI

*Eu la joc mândra la loc,
Mălaiul de Joi în foc;
Bate Măța cu vătraiul,
Că de ce n'a scos mălaiul!...*

XXII

*Cât îi Dobrogea de mare,
Haz ca Topologu n'are,
Topologu=i mititel,
S'a'ncuibat dragostea'n el!...*

XXIII

*Topologu=i apă dulce,
Cine-o bea nu se mai duce;
El rămâne'n sat cu bine,
Ca să plece nu=i mai vine!...*

XXIV

*Topolog picior de raiu,
Când ai sare n'ai mălai.
Când ai mălai din belșug,
Nu=fi mai trag boii la jug.
Când în vatră ai de toate
Apa din casă te scoate!...*

Aceste strigături, împunsături și chiuituri sunt culese din satul Topolog, dela flăcăi. Acest sat se știe că este populat de Români ardeleni veniți și așezați aci după războiul dela 1877.

FEMEIA LENEȘĂ

Femeia leneșă zice :
Lunea, Marția n'am lucrat
Mai de când m'am măritat.
Mercurile, dintre ele, le-am ținut
Că de lucru=s rele.
Joile tot așa, așa lucra
Dar mi=e că mânilor mi s'ar usca.
Vinerile sunt legate,
Așa lucra și-mi fac păcate.
Numai Sâmbătă=am lucrat
Și-am făcut o bubă'n cap.
Duminică am apucat un somn în mână,
Și-am dormit o săptămână
Și atunci mi=a fost bine !

•••••

Ioane, Ioane ! . . . Deaseară ai murit
și tot nu te pot uita !

PROVERBE, ZICĂTORI, CREDINȚE POPULARE

1. Tăcerea mormântului îi mai pătrunzătoare decât sgomotul lumii.
2. Calea flămânzilor este calea cea mai lungă.
3. În casa leneșului este întotdeauna sărbătoare.
4. Apa cât de tulbure, tot stânge focul.
5. Nu râde de măgar, că vine vremea să-l încaleci.
6. Să nu fii oaie între lupi, dar nici lup între oi.
7. Din nori tot mănânci ceva ; dar din uscăciune, nimic.
8. Fân bun din iarbă rea, anevoie vezi.
9. Mai bine un armăsar arăbesc, decât o herghelie tăărească.
10. Cine se teme de brumă, să nu sădească vie.
11. Dacă nu sameni porumbul până la Arminden, poji să bagi melesteul în foc.
12. Dacă nu plouă în Maiu, nu se mănâncă mălaiu.
13. Dacă tună după Simion Stâlplnicul, este semn de toamnă lungă.
14. Porumbul este rupt din Jidov ; de aceia ține la secetă.
15. Să ari când înflorește măcieșul și să sameni porumbul.
16. Paște iarba pe care o cunoști.

17. Să te 'ngrași din seul tău.
18. Țara piere de Tătari,
Mândra bea cu lăutari !
19. Cu lăută și cu masă,
Aduci pe drăcu în casă !
20. Cu un găinaș de cioară nu se spurcă marea.
21. Par'că se plimbă melcii pe față. (Când te sărută o femeie bătrână).
22. Și-a pus capul în traistă. (A plecat să spioneze inamicul).
23. Ori să fie, ori să nu se mai sfârșească.
24. La 2 Februarie (Intrarea în biserică) bursucul iese din culcuș. Dacăși vede umbra, intră înapoi și nu mai iese patruzeci de zile. Dacă e soare în acea zi, însemnează că iarna mai ține 40 de zile.
25. În ziua de 2 Februarie ciobanii sunt mai bucuroși să vadă o haită de lupi venind la oi, decât soarele. Vor mai avea de furcă cu iarna și e tocmai vremea fătatului.

CÂTEVA GHICITORI ȘI FRĂMÂNTĂRI DE LIMBĂ

1. Sus chele, jos chele, umflă-te 'ntre ele. (Obrajii).
2. Căciula mutului în fundul pământului.
(Găleata de scos apă).
3. Pe o vale adâncă descântă popa de brâncă.
(Mămăliga cu făcălețul).
4. Ce e mare, mare
Și rădăcină n'are ? (Căpița de fân).
5. Intru în casă ca să scap și casa esă pe fereastră.
(Peștele, plasa și apa).
6. Sus, pe scara ferecată, mii de oameni cu capetele retezate.
(Grâul la moară).
7. Țândărică, lemn uscat, duce veste'n Țarigrad.
(Pușca).
8. Am o curcă cucuiată ;
Șade 'n cămară 'ncuiată.
Doar să mor să n'o discui,
Săși pun mâna la cucui. (Pușca).
9. Cu cinci pari și-o nua,
Îngrădesc cât ai vrea. (Ciorapul și cârligele).

10. De aici până la mare,
Tot funduri de căldare. (Mușuroaiele).
11. Albă, neagră, pestricioară,
Sforăe din mustăcioară.
Iar când vede-un șoricel,
Hop!... Mi-l prinde sprintinel!... (Pisica).
12. Bute peste bute,
Sus coadă de vulpe. (Stuful)
13. Ce crește fără ploaie? (Dobânda la bancă).
14. Capra sare, scoarța crapă ; cum a crăpat scoarța în patru,
așa să crape capul caprei.
15. El a zis, că eu am zis ; dar eu n'am zis și nici n'oiu zice
ca să zic, c'am zis, c'oiu zice.
16. Vana rândunelelor, vrâsta furturelelor !

Culese dela flăcăii din satul Meidanchioi-Tulcea și comunicate de învățătorul
C. Pușianu.

ÎN AMINTIREA LUI G. G. MATEESCU

Prin moartea lui Gheorghe G. Mateescu, întâmplată în vara anului 1929, arheologia Dobrogei, ca și în genere istoria celui mai vechiu trecut al Sud-Estului Europei, suferă o dureroasă pierdere. Răpus de o suferință năprasnică, după o viață numai de 36 de ani, el lasă în urma sa un gol, pentru a cărui însemnătate stau ca mărturie o considerabilă operă de erudiție și o neștearsă amintire de muncă și de entusiasm pentru știință, demnă de marele Vasile Pârvan, căruia Mateescu i-a fost unul din cei mai vechi și mai merituoși discipoli.

Născut la Giurgiu în anul 1892, după terminarea studiilor liceale s'a înscris la Facultatea de Litere din București, unde a urmat în special cursurile și seminariul de istorie veche ale lui Pârvan, care, deși numai cu opt ani mai în vârstă, era în plină dezvoltare a covârșitoarei sale personalități. Influența acestuia a fost decisivă pentru Mateescu, spirit viu și activ, care nu aștepta decât primele îndrumări pentru a păși hotărît pe calea realizărilor personale.

Încă de pe băncile universitare se distinge prin *Tomis-Oescus*, studiu concis al unei importante inscripții grecești din Constanța privitoare la istoria legiunii *V. Macedonica* (extras din *Bulet. Comisiunii Mon. Ist.*, 1915) și mai ales prin *Cercetări asupra Tracilor: Emendațiuni la CIL* (In *Bul. Com. Mon. Ist.*, 1916, fasc. 33, p. 29 sgg.), o contribuție foarte importantă la cunoașterea celor mai vechi strămoși ai noștri, aducând modificări și noi puncte de vedere în interpretarea unora din inscripțiile publicate altădată de Mommsen, modificări care nu întârzie să se impună învățaților mai bătrâni din țară și din străinătate, în lucrările cărora se întâlnesc citate adesea. În aceste două lucrări, cu care Mateescu își începe prospera lui activitate științifică, se poate vedea toată acea severitate de metodă și de erudiție pe care i-a insuflat-o Maestrul său și se pot întrezări principalele calități per-

sonale care îi caracterizează toată opera de mai târziu : o neîntrecută putere de muncă și un ager spirit de investigație. În acelaș timp aceste două studii îl fixează de la început pe Mateescu în cercul preocupărilor de istorie și arheologie tracă, specialitate de primă însemnătate pentru protoistoria neamului nostru, în care va deveni în cele din urmă autoritate demnă de comparat cu cea a unui Tomaschek.

Paralel cu aceste strălucite începuturi de erudiție, Mateescu se instruieste pentru arheologia pe teren, făcând parte din acea entusiastă pleiadă de fineri care secundează pe Pârvan în magistrarele lui săpături din Dobrogea. E un părtaș activ la explorările cetăților Ulmetum și Histria și la mai toate cercetările din 1915, la Tomi, la Callatis, la Candidiana și la Tegulicium, iar în 1916 i se încredințează lui singur săparea cetății *Abrittus* din județul Durostor.

După războiu, ca profesor secundar e printre cei dintâi cari își aleg catedre în mijlocul provinciilor desrobite. Se stabilește în Cluj, unde paralel cu împlinirea exemplară a datoriei lui la liceu, își continuă și preocupările științifice asupra tracilor, creiându-și noi merite, pentru care în 1922 e numit Membru al Școlii Române din Roma. Făcând parte din prima serie de reprezentanți ai acestei instituții academice întemeiată și condusă de Vasile Pârvan, a contribuit la stabilirea strălucitului ei prestigiu cu una din lucrările lui principale, *I Traci nelle epigrafi di Roma (Ephemeris Dacoromana, I 1923, pp. 57 sgg.)*, operă de o formidabilă erudiție, care îi atrage elogiul din toate părțile și o deosebită admirație din partea savanților italieni. Aceștia chiar îi încredințează redactarea unor importante articole pentru marea enciclopedie a lui De Ruggiero, *Dizionario epigrafico*, precum *Jambadules*, studiu concis și complet privitor la anume fapte din religia tracilor. Cei doi ani petrecuți la Roma, pe care și-i termină cu un valoros studiu despre *Nomi traci nel territorio scito-sarmatico* (în *Ephemeris Dacorom.*, II 1924, p. 223 sgg.), sunt un prilej pentru Mateescu de a-și desăvârși pregătirea științifică cu o pasiune și cu o voință rară.

Intors în țară în 1924, își trece doctoratul la București și puțin după aceea, în continuarea elanului său productiv de la Roma, dă la iveală un nou studiu, *Granița de Apus a tracilor* (în *Anuarul Inst. de Ist. Națională* din Cluj. III, 1924—25, p. 377 sgg.). În 1926 devine suplinitor al conferinței de epigrafie și antichități greco-romane de pe lângă Universitatea din Cluj, la care în anul următor, după trecerea examenului de docență, e numit titular.

În aceiași vreme, pe lângă o neobosită activitate de popularizare

a cercetărilor sale privitoare la originile cele mai vechi ale neamului nostru, prin nenumărate conferințe ținute în diferite centre ale Ardealului, la București și la Vălenii de Munte, — cele rostite în această ultimă localitate publicându-le cu titlul colectiv de *Strămoșii noștri* (*Revista Istorică*, XIII, 1927, p. 210 sgg.), — Mateescu își reia preocupările arheologice pe teren, întrerupte de războiul, săpând la *Tibiscum* în Banat și revenind în Dobrogea, unde în 1926 începe explorarea puternicei cetăți de lângă Slava Rusă, presupusă a fi vechea *Ibida*.

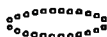
În 1927, când după fulgerătorul sfârșit al lui Vasile Pârvan. Școala Română din Roma rămâne fără conducător, Academia Română, în urma propunerii făcute de D-l Prof. Nicolae Iorga, recomandă pe Mateescu în locul regretatului său Magistru, acordându-i prin aceasta o recunoaștere a meritelor lui științifice. Luând această onorabilă, dar grea sarcină, într'un moment când dificultățile materiale ale înaltei noastre instituții din Italia erau din cele mai mari, Mateescu s'a străduit să fie la înălțimea speranțelor puse în el, muncind până la limita puterilor lui sdruncinate tot mai mult de boala, care în mai puțin de doi ani avea să-l răpună.

În 1928 reprezintă Școala Română din Roma la Congresul Internațional de studii istorice de la Oslo, unde ține o apreciată comunicare în italiană despre *Perpetuarea populației trace în Macedonia imperială romană*. E cea din urmă manifestare a preocupărilor lui despre Traci în public, căci altminteri el le-a continuat până când a fost doborât de greaua sa suferință. În cele din urmă prepara o carte de sintesă, — în care aveau să intre foarte multe contribuții personale, — asupra Daciei antice, din vremea preistorică până la părăsirea de către Romani. Reușise să termine și să pregătească pentru tipar opera lui capitală, *Onomasticon thracicum*, un monument de sârguință și metodă, a cărui apariție, de o primordială necesitate pentru cercurile competente de pretutindeni, fusese anunțată încă din 1926 (cf. Pârvan în *Ephemeris Dacorom.*, III 1925, p. VI). Totuși, moartea lui Vasile Pârvan, sub auspiciile căruia urma să se publice ca primul număr al *Bibliotecii Școlii Române din Roma*, a întârziat cu mult această apariție, care acum e și mai amenințată prin sfârșitul atât de prematur al însuși autorului. Nu ne rămâne decât nădejdea că se va găsi o persoană sau o instituție care să sprijine publicarea acestei opere de mare valoare, faptă care ar constitui nu numai împlinirea unei pioase

datorii față de amintirea regretatului învățat, dispărut atât de tânăr, dar și o însemnată cinste pentru știința țării noastre.

Moartea lui G. G. Mateescu a curmat în chip tragic firul unei nobile existențe închinată intens pasiunii pentru adevăr și dragostei pentru trecutul patriei, răpind științei românești, în plină ofensivă pentru afirmare și pentru strălucire, pe unul din cei mai vrednici luptători ai ei și nimicindu-i pentru totdeauna una din cele mai frumoase speranțe.

Radu Vulpe

SE DUC !

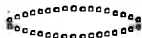
*Un car cu boi domol scoboară n vale
Pierzându-se prin zdrențele de ceață ;
Pe loitră stă românul, tras la față,
Cu glasul stins îngân'un cânt de jale.*

*Iar în tăcerea grea de dimineață
Pierdute sunt acordurile sale.
In scârțâitul carului pe cale
Și ntr'a naturii împetrită viață.*

*Doi boi plāvani își pun în jug puterea
Și ncet își duc greoaia lor povară...
Parcă=i pricep românului durerea.*

*Se duc!... Se duc!... Și ceața=i înfășoară,
Le stăvilește la un pas vederea,
Dar merg mereu!... Tot în adânc scoboară!...*

Mihail F. Pricopie

ÎN OCHII TĂI

*În ochii tăi de-am cutezat privirea
În seara=aceia să-mi mai rătăcesc,
E că'n avântu=mi larg și tineresc
Le=am fost râvnit o clipă strălucirea.*

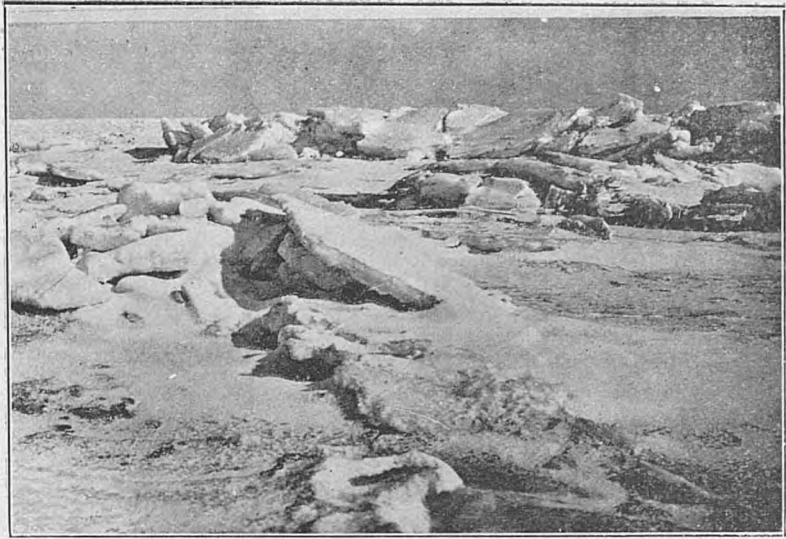
*Și de m'am smuls din rostul omenesc
Cu mii de aripi dăruind gândirea,
E că prin tine=am vrut desăvârșirea
Pe veci de veci atunci s'o cuceresc.*

*Dar n'am putut... căci grațiile tale,
La fel ca și o ploaie de petale,
Mi=au troenit al inspirării drum*

*Și=apoi curând prin spații siderale
Cohortele=mi de visuri ideale
S'au risipit fantasmagoric fum.*

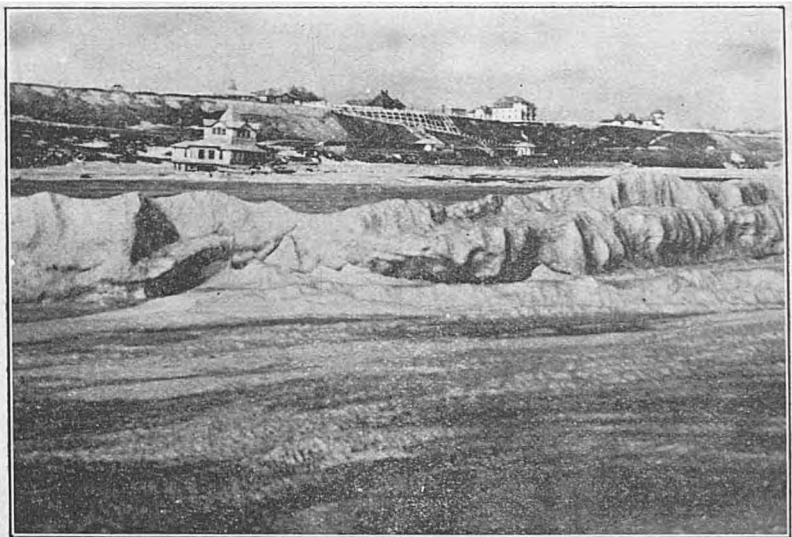
V. Lăiniceanu

Fotoglob Constanța

Oceanul polar de nord sau Marea Neagră ? Iarna anului 1929

Fotoglob Constanța

Plaja dela Carmen-Sylva cu marea înghețată. Iarna anului 1929

GREERUL

... Și s'a'noptat. Târziu
Coboară pacea grea în casă ;
Trăiesc într'un imens pustiu ;
Îmi cade capul greu pe masă.

Roesc în jur vrăji de descântec
Și nu vrea somnul să mă prindă.
Ascult mereu acelaș cântec
Care coboară de pe grindă.

Fluerături țârâitoare
Ce se repetă necurmat, —
În lumea asta schimbătoare
Atât rămâne neschimbat.

Că s'au topit iubiri nebune,
Că-i stins și focul din priviri,
Un cânt de greer crud îmi spune
Schimbările eternei firi.

Prietene pitit sub grindă,
Să-mi cânți mereu acelaș cânt,
Să-mi poată gândul să cuprindă
Mai bine-al vieței vast mormânt.

Și să mă fac mai bun în viață . . .
Cu sufletul etern curat
Să gust a morții dimineață
Cu moartea veșnic împăcat.

Mihail F. Pricopie

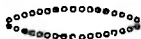
CÂNTEC

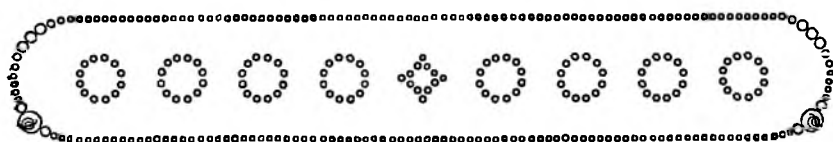
*Amurgul tainic al iubirei
In toamna rece și târzie,
Pe truda sufletelor noastre
Așterne=a lui melancolie.*

*Așterne=a lui năframă sumbră
Și=apoi în largul amintirei,
Vâslaș neîndurat al morții,
Ne poartă pradă amăgirei.*

*Și'ncet, încet, sub bolfi de groază,
In bezna ce cuprinde zarea,
Ne lasă palide fantome,
Zădarnic mai chemând uitarea.*

V. Lăiniceanu

SCRISOARE

*Sunt singur iar . . . și seara, cu ștersele=i contururi,
In preajma mea coboară turburătoare pururi
Și'n taina grăitoare de=afâtea doruri sfinte,
Din nou îmi redeșteaptă aducerile=aminte
Pe care anii vitregi cercat=au să le'ngroape
In volbura=mi din suflet ca'ntr'un abis de ape.*

*Sunt singur iar . . . și'n zare, spre singurul lor bine,
Hoinaru=mi stol de visuri se'ntoarnă către tine.*

*Se'ntoarnă'n sbor năvalnic și nu mai știu anume
Ce rugă se'nfiripă, ce dor fără de nume,
Că'n liniștea ce crește sub vasta nesfârșire
Mă simt ca'ntr'o uitată și veche mânăstire
In care=mi plec genunchii și fruntea'ngândurată
Icoanei tale blânde de=amurg străluminată.
Și=atunci pătruns de=a serii răscolitoare vraje,
Sub luna care=și urcă neadormita straje,
In sufletu=mi nostalgic și'n veci făr'de hodină
Te chiamă'n svon de șoapte o dragoste deplină
Ce'n calda=i avântare, ca s'o'nțelegi pesemne,
Îți face de departe stăruitoare semne.*

*Sunt singur iar . . . și'n noaptea de umbre=aducătoare
Aștept cu teama'n suflet să vii . . . Veni=vei oare ?*

V. Lăiniceanu

N. Grămadă : LA SCIZIA MINORE NELLE CARTE NAUTICHE DEL MEDIO EVO

(Contribuzione alla topografia storica della Dobrogea) în *Ephemeris
Dacoromana* (Annuario della scuola romana di Roma)
IV pg. 212—256.

Topografia istorică a Dobrogei în epoca clasică se poate studia pe baza informațiilor scriitorilor greci și latini și pe baza inscripțiilor găsite prin diferite săpături arheologice. În evul mediu Scythia minor a avut de suferit mai mult decât orice altă parte a imperiului roman după urma năvălirilor barbare; această operă de esterminare începută cu cei dintâi barbari năvălitori a fost desăvârșită de Avari pe la sfârșitul secolului al VI. Astfel cetățile acestui ținut, cu vechile lor instituții politice, cu tradițiunile de cultură și cu o viață comercială înfloritoare în trecut nu mai erau pe după anul 600 d. Chr. decât o ruină.

În interiorul provinciei, barbarii întemeiaseră colonii efemere lipsite de orice strălucire ca aceia a cetăților de odinioară; aceste colonii aveau alte numiri decât cele de mai înainte, iar populațiunea lor supraviețuitoare greacă și romană, săracă și fără legătură cu porturile bizantine, ocupându-se cu pescuitul și cu un comerț local, n'a mai putut să ridice aceste localități din decăderea în care le adusese năvălirile barbarilor. Din această epocă săracă n'au mai rămas nici inscripțiuni, nici zidurile înconjurătoare ale cetăților, nici monumente, care toate ar fi putut oferi mărturii ale unei vieți dezvoltate în forme superioare de cultură.

După trecerea Bulgarilor, Maghiarilor și Rușilor, singură stăpânire bizantină, până la cucerirea turcească, — cu toate schimbările politice și năvălirile Pecengilor, Cumanilor și Tatarilor, — a adus o epocă de prosperitate; după ce această stăpânire este substituită de aceia a Venețienilor și Genovezilor, traficul s'a intensificat și prosperitatea acestor localități a devenit evidentă. La înflorirea acestora a

contribuit de bună seamă și bogățiile câmpiei valahe, care procura cereale și alte produse agricole, ce erau transportate de navele acestor orașe-republici italiene.

Cucerirea turcească aduce o decădere complectă. Aceasta se vede și din lipsa legăturilor cu occidentul a acestor ținuturi, care lipsă de relațiune se constată din hărțile de navigațiune. În al XII și al XIII veac numirile localităților sunt transcrise foarte exact, pe când în al XIV și al XV aceleași numiri sunt foarte mutilate, aproape de nerecunoscut.

După anul 1000 d. Chr. informațiunile istoriografilor bizantini sunt foarte rare asupra Dobrogei, fiindcă după întemeierea statului bulgăresc, Bulgarii și-au îndreptat toate eforturile lor de expansiune către sud, ținta lor principală fiind Constantinopolul. Chiar dacă se mai întâlnesc unele numiri, acestea privesc numai litoralul maritim; interiorul provinciei dobrogene rămâne deșert, necultivat, plin de fiare sălbatece.

Singuri unii călători ce-au străbătut aceste ținuturi mai dau oare care informațiuni; altele de acest fel se mai pot găsi în cancelaria patriarhatului de Constantinopol și în aceea a bisericii bulgare, precum și în arhivele Veneției și Genovei, unde poate făcându-se cercetări ar putea fi găsite, —deși D-l N. Iorga, în recenzie pe care o face acestei lucrări în *Revue historique du sud-est européen* No. 7—9 (1930) pg. 190 spune: „à Gênes il n'y a pas à ce sujet, certainement rien après nos recherches et celles de M. G. I. Brățianu“.

Informațiunile geografului arab Edrisi ne-ar putea aduce unele lămuriri interesante pentru veacul XII dacă n'ar fi confuze și contradictorii. Lelewel (*Géographie du moyen-âge* III, 125—126) a căutat să lămurească informațiunile încalcite ale lui Edrisi, dar a încurcat și mai mult identificarea localităților din regiunea dobrogeană. Numai numiri ca *Deristra-Silistra*, *Berisclava-Preslava mică* și probabil *Desina-Vicina* pot fi cu mai multă siguranță identificate.

Pe lângă toate izvoarele literare înșirate mai sus și care contribuie la cunoașterea toponimiei Dobrogei, mai avem la îndemână și izvoarele cartografice reprezentate de hărțile medievale de navigațiune, publicate de C. Müller, *Geographi Graeci minores*, 2 vol. Paris, A. Didot 1854.

După o serie de considerațiuni asupra portulanelor din veacul de mijloc, care sunt un fel de *descripțiune literară* a coastelor maritime, autorul arată deosebirea acestora de hărțile de navigațiune ce

arată *delimitarea cartografică* a coastelor, oferind câte odată și destul, indicațiuni vagi asupra interiorului diferitelor țări.

Raportându-ne la toponimia Dobrogei, observăm că în timpul veacului al XIII și al XIV, hărțile de navigațiune nu arată în mod fidel totdeauna numele localităților singuraticice, ceea ce ne dovedește legăturile permanente din acest timp dintre Italieni și Dobrogea, de oarece majoritatea Cartografilor de atunci erau Italieni.

În veacul XV și XVI, în schimb, numirile localităților din aceste provincii sunt schimbate și mutilate; după căderea în mâna Turcilor a coloniilor genoveze din Marea Neagră, a încetat aproape orice contact între occidentali și porturile pontice, ceea ce a provocat decăderea și uitarea lor.

Cele mai însemnate hărți¹⁾ nautice ce cuprind localitățile de pe coasta pontică a Dobrogei și aceia a Basarabiei sunt următoarele: *Carta nautica pisană* (sec. XIII), *Carta nautica di Carignano*, *Pietro Vesconte carta nautica di Vienna* (1318), *L'atlante catalano* (1375), *Carta nautica anonima* (Del XIV sec.), *Andrea Bianco* (1436), *B. Pareto* (1453), *Grazioso Benincasa* (1471), *Giacomo Bertran di Maiorca* (1482), *Giorgio Calapoda* (1552), *Juan de la Cosa* (1500), *Jacobus de Maiolo* (*G. Maggiolo*) (1561), *Jaume Ollives Marloquien* (1559), *Bart. Olives* (1561), *Bart. Crescentius* (1596), *Carta nautica anonima del XVI sec.* (Vaticana Barb. Lat. 4313), *H. Janszon o Martin Janszon* (sec. XVII).

După harta nautică din Viena a lui Pietro Vesconte din 1318 ele erau următoarele: Uarna, Castri, Carbona, Caliacra, Laxeluzo, Pangallia, Costanza, Zanauarda, Grossea, Banbola, Le donavici, Grossea, Stra-viq(ui), S(an)c(t)i Georgy, Aspera, Solina, Licostomo, Licostomo, Saline, Farconare, Mauro Castro.

Numele topografice ale Dobrogei, transmise de izvoarele literare și cartografice se pot împărți în patru categorii: a) numiri antice ce nu mai erau întrebuițate în evul mediu târziu; b) numiri care reprezentau traducerea numelui indigen în diferite idiome străine; c) nume date de italieni unor localități în parte după asemănarea altor localități din țara lor (pentru aceste localități indigenii nu aveau un nume propriu, sau acest nume nu este cunoscut) și în sfârșit d) nume folosite de populațiunea băștinașă.

¹⁾ Localitățile cuprinse în toate aceste hărți sunt cam aceleași, având însă numirile uneori foarte schimonosite, din ce în ce mai mult cu cât înaintăm în epoca turcească.

Schimbările politice dese întâmplare în regiunea Dunării de jos și deosebitele stăpâniri politico-comerciale succedate aici au determinat o continuă și mare schimbare în toponimia Dobrogei. Aceiași localitate are de multe ori numiri deosebite, după diferitele izvoare de proveniență bizantină, arabă sau italiană, numindu-se diferit de Bizantini, de Slavi, Români, Italieni și de Turci.

În nici o parte din Europa toponimia n'a suferit atâtea schimbări ca în Dobrogea.

Pentru asemenea cercetări toponimice trebuie deci să se stabilizească forma primitivă a numelui topografic, formă care de cele mai multe ori nu este identică cu cea mai veche formă atestată de izvoare; pentru aceasta trebuie fixată *conruperea* (alterarea) adevăratei forme a numelui toponimic datorită acelor străini ce nu cunoșteau nici regiunea, nici limba sau dialectul regional, urmând ca după aceea să fie stabilit în ce fel s'a făcut această modernizare a numirilor, urmărindu-se, dacă se poate acest lucru, în tot materialul documentar existent.

Din nenorocire, a încerca o prezentare a diferitelor forme prin care au trecut numele de localități din Dobrogea, este o imposibilitate, tocmai fiindcă lipsește, pentru lungi intervale de timp, orice material informativ.

Căutând să arate originea cuvântului „Dobrogea“, autorul crede că numirea de Borschan, Berdan sau Berdzan întâlnită la geografii arabi din sec. IX—XII pentru a desemna Dobrogea, trebuie să fie extinsă asupra întregii Bulgarii medievale.

Numele „Dobrogea“ vine dela despotul Dobrotici ce formase aici, după 1360, o organizație politică independentă. Sub forma *Dobritza* sau *Dobritze* se întâlnește pentru întâiași dată în veacul XV la Leunclavius (*Historiae musulmanae Turcorum de monumentis ipsorum esscriptae libri XVIII*. Francforte sul Meno 1591 pg. 265). La călătorul raguzan Paolo Georgio din anul 1595 se găsește forma *Dobruccia*, destul de apropiată de forma actuală a cuvântului.

După această precizare a numelui ținutului întreg, autorul trece la fixarea și identificarea diferitelor numiri de localități din Dobrogea.

După Varna se amintește în hărți și portulane numele *Castrici*. Diferitele variante ale acestui nume sunt: *Castri*, *Catrici*, *Catrizi*, *Chustrici*, *Castro*, *Castrie*, *Castric*, *Catrichi*, *Castrisa*, *Catrisa*, *Castrisi*, *Castrisce*, *Castria*, *Castrica*, *Castari*, *Castise*.

Urmând concluziunile lui C. Irecek, autorul arată că această

localitate trebuie să fi fost așezată între Ecrene și Dișpudak, unde se pot vedea și astăzi ruinele unei cetăți medievale.

În legătură cu Castrici trebuie să menționăm și localitatea *Cranea* sau *Geranea*, pomenită în veacul XIII în actele Patriarhatului de Constantinopol ca un castel al acestuia în regiunea Varna. *Geranea* era așezată în locul satului de astăzi *Ecrene*, din al cărui nume derivă acesta din urmă. Prin urmare *Kraneă* era așezată la țărmul mării ca port, în vreme ce în dosul acestui port se ridica fortăreață *Castrici*. Numele de *Castrici* deriva dela bizantinul *Καστρισιον*. Cetatea ar fi fost întemeiată de Bizantini în timpul stăpânirii lor asupra regiunilor Dunării, în timpul fundării imperiului româno-bulgar (pg. 232).

Carbona era așezată pe locul vechiului *Cruni*, numită mai târziu *Dionysopolis*, acolo unde se ridică astăzi orașul *Balcic*. Aici și-a avut reședința către anul 1345 un oarecare *Balica*, care a coprins și un oarecare teritoriu împrejurul cetății, căci din acest teritoriu și-a putut strânge un număr de 1000 de războinici trimiși în ajutor împărătesei bizantine *Ana* sub conducerea fraților *Teodor* și *Dobrotici*. (Cuvântul *balic* înseamnă în cumană pește. *Géza Kunn : Codex Cumanicus*, Budapesta 1880 pg. 307).

Cavarna este localitatea *Bizone* din antichitate. Pentru prima dată se găsește numele pomenit într'un document al Patriarhiei de Constantinopol din 1320 sub forma *Κάρναβα*; în unele hărți de navigațiune forma e *Gauarno* și *Cauarna*. În veacul al XVI, *Cavarna* era un „portus latissimus et pulcherimus“.

Caliacra. Aici *Lisimachus* și-a ascuns unele din comorile lui. În 514 *Vitalianus* și-a ales *Caliacra* ca punct de sprijin pentru acțiunea militară împotriva împăratului *Anastasiu*. Mai târziu *Dobrotici* își are reședința aici, după ce pierde *Varna*, eucerită de *Bulgarii* țarului *Șişman*. În antichitate se numește *Tirizis* și *Tirizis Akra*. Frumusețea pozițiunii promontoriului a făcut pe *Bizantini*, în evul mediu, să-i dea epitetul de „frumoasă“ (*καλή ακρα*), de unde numele de astăzi: *Caliacra*. (D=I N. Iorga crede că traducerea înseamnă „bon promontoire“ „bonne baie“. Cfr. *Revue historique* . . . 1930, No. 7—9 pg. 190). Nici o altă localitate medievală nu prezintă atâtea variante ca aceasta. În relațiunile scriitorilor străini se întâlnesc formele: *Cailliabesia* (în povestirea expedițiunii orientale a lui *Amedeo VI* di *Savoia*), *Kallaccercha* (la *Schiltberger* în 1396), *Callacrium* (la *Callimachus* și *Bonfinius*). În hărțile de navigațiune se întâlnește un și mai mare număr de forme variate ale acestei localități: *Caliacla*, *Caiacra*, *Caiacara*,

Calliagra, Caiacri, Cagaca(ra), Chagliachra, Caiacla, Chaliacra, Taiacra, Taraca, Caiacea, Gaiacla, Tiasca, Caliacri, Caracra, Taiacea, Tayasca, Caiascha, Tayaceya, Caliasca, Tayacrya, Layacea, Taiascia și Tuxata, (într'un atlas portughez anonim din veacul XVI).

Turcii au numit această cetate : Capo Gelare, Celigra Burun și Kilagra. Localitatea a servit în timpul lor ca un punct vamal între Mangalia și Balcic.

Laxiluccio. Localitatea înfățișează o puzderie de variante pe diferitele hărți și altaze geografice. Identificarea ei întâmpină o mulțime de greutăți. Se pare că autorul crede că acest oraș ar fi fost așezat „sub posto dell'odierna Sciabla“. — (D=1 N. Iorga identifică această localitate cu „Petit Anchiare“, le grand étant aussi Lassilo ; donc *Αρχα λούβινο*, 7. — *Ibidem*, 190).

Pangalia. Orașul era în locul vechii cetăți Callatis. A fost un puternic centru creștin. În evul mediu a avut o importanță mare, de oarece în harta Pisana din veacul XII pe tot litoralul Dobrogei numai Varna, Pangalia și Costanza aveau calificativul de „porto“. În acelaș sens e descrisă localitatea și de Jean de Wawrin în veacul XIV. Numele derivă din grecescal *Παγκαλία* ; alte forme în hărți mai sunt : Pangalia, Pangalea, Pangala, Pangalla, Pangalay, Panguala, Pangali, Pancalia. În veacul XV s'a întâmplat transformarea ce-o arată forma actuală : *Mangalia*, care se găsește apoi în 1593 la raguzanul Paolo Giorgi. Une ori întâlnim și forma *Mankalia*.

Costanza. W. Tomaschek credea că vechiul Tomis n'ar fi fost unde era Constanța de odinioară, ci mai jos pe unde este astăzi satul Techir-Ghiol. Astăzi este stabilit că vechiul Tomis a fost pe locul corespunzător începuturilor orașului modern Constanța. Căutând să arate ce raport este între cetatea Tomi și orașul Constanța, autorul după ce enunță părerile lui Tomaschek, Pick, Netzhammer, evidențiază opiniunea lui V. Pârvan ce credea că Constantiana trebuie să fie o fundațiune creștină din sec. IV, așezată lângă Tomi și restaurată mai târziu de Iustinian. Autorul crede că Constantiana nu era așezată pe litoralul mării, ci în interiorul Dobrogei, pe linia Axiopolis-Tomi, mai aproape de mare decât de Dunăre, iar orașul Constantia nu este decât vechiul Tomi, schimbându-și numele după Constantius II, care a reînnoit zidul cetății ; mai mult încă : aceeași localitate a avut un oarecare timp două nume : Tomis și Constantia. Derivarea numelui de Constantia în Costanza s'a putut efectua în regiunea Dunării de jos în imba poporului românesc, ceia ce ar fi, după autor, încă o dovadă a

continuității elementului românesc în Dobrogea, în evul mediu (pg. 238).

Zanauarda este considerată de autor „senza dubio, una colonia cumana“, de la numele cuman janauar și ianawar (*animal* în limba cumană). Se arată cum au cercat unii autori să identifice așezarea acestei localități: Desimoni o credea la Cargalâc, Tomaschek la Caharahman, în timp ce Kretschmer o consideră la Cernavoda. Autorul crede că *Zanauarda* ar fi fost așezată în lagunele Zmeica, Golovița și Razim, probabil pe unde este astăzi satul Jurilofca.

Grossea este așezată de unele hărți nautice în partea de sud a insulei Dranov, pe limba de nisip ce se întinde de la sud de Sf. Gheorghe (Catârleț) până la Portița. Ceva precis nu se poate afirma despre această localitate.

Proslaviza poate să fie identică cu localitatea de astăzi Prislava dintre Mahmudia și Tulcea.

Brillago. Fără a încerca o indentificare, autorul o pune în legătură cu vorba românească „bârlog“, ceia ce credem că este riscant; mai multă probabilitate o oferă asemănarea cu forma Brăila.

Banbola; *Lo(eLe)Donavici*. Despre cea dintâi nu se poate spune nimic precis. Al doilea nume este sigur brațul Dunavăț ce curge din brațul Sf. Gheorghe al Dunării în lacul Razim.

Il Delta del Danubio. În cea mai mare parte a hărților de navigațiune medievală brațele Dunării, începând de la sud spre nord, erau: *Stravico*, *Laspera*, *San-Georgio*, *Solina*, *Licostomo*.

1. *Stravico* este, după autor, numele medieval al Dunavățului; denumirea se da de asemenea și insulei Dranov, ἡ Πεύκη a geografilor vechi. [În privința acestui nume D-1 N. Iorga zice textual: „*Stravico*, qui ne peut être ni „Istriavico“ ni „Slavitza“, ni, non plus, „Ostrovitza“, parait devoir être interprétée ᾽ς Τράβικο, où *vicus* est reconnaissable. Les formes *Straviqui*, *Straviti* représenterait ᾽ς τα βικιοι (le nom latin conservé; donc ce serait tout simplement βικιοι, *vici*, *Ibidem*, pg. 191).

2. *Aspera* este poate numirea unui vechiu braț al Dunării ce mergea sau în lacul Razim, sau în Mare, pe unde ar curge astăzi Cernețul din sudul deltei Dunării. [Cfr. N. Iorga *l. c.* pg. 191: „D’après le même procédé, La Spera, donc Spera est tout simplement ᾽S πέρα, „de l’autre côté“. Il ne faut pas penser à ᾽Ασπρα].

3. *San-Georgio* corespunde cu actualul braț al Dunării, cu acelaș nume, ce’n vechime se numea τὸ κελὸν στόμα.

4. *Solina* numea atunci ca și astăzi brațul din mijloc al Dunării,

denumirea fiind în legătură cu o oarecare lagună saliferă. Numele *Tuzla* ce se întâlnește pe litoralul mării în Dobrogea, precum și în Basarabia, nu este altceva decât traducerea turcească a acestui nume.

5. *Licostomo* desemna atunci brațul cel mai nordic al Dunării, numit astăzi Chilia. Numirea veche ce însemnează „gură de lup“ n'o mai amintește astăzi decât denumirea localității Vâlcof, ce este o traducere slavă necompletă a celui dintâi.

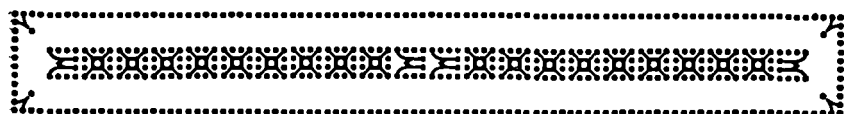
La sfârșitul studiului se dă o listă de 215 hărți de navigațiune care cuprind și Marea Neagră, — precum și reproducerea fotografică a patru frumoase hărți dintre acestea.

Lucrarea este o merituoasă contribuțiune pentru lămurirea toponimiei Dobrogei în evul mediu, ajutându-ne serios la cunoașterea din ce în ce mai bună a acestui pământ românesc cuprins între Dunăre și Marea Neagră.

1930. XI. 5

Al. P. Arbore
profesor

FOLCLOR GRECESC DIN SATUL REGELE FERDINAND=TULCEA

Cules de N. Bonjug

TRAVUDI TIS MANAS

No, Custandinusu micròs,
Chi micròs Custandinus.
Micron tun ehi mánatu,
Micron chi canacàri.
Micron tun arivoneji,
Micri ineca pèrini.
Micron tun irfi minimas,
Na pai ştù şüfèri.
Chi mánatu tun jìmuni
Nafran tun paçsimàri.
Mi fi pònus tun jìmuni !
Mi fi dàcrea tun plathi !
Chiò mi fi anaştenàzmata,
Furniji cşifurniji.
Chi io caliřu tun chirnài
Mena hrisò pufiri.
Nosa putiria tun chirnài
Tosa lòia tun lei :
— „Nişi dapàs bre Custandi
Chi mèna pu mi afinis ?“
— „Prota şi afinu su theò,
Tu defteru şiş ài.
Şi afino chi şi mána=mu.
Chi sta ghlicàmu adèrfia“.
— „Ti da mi càmì mána=su,
Dihus şi şena Custandi ?

Ti da mi camn ta adèrfheas?

Pàri chi mèna, Custandi,

Măji mi tu caravi!“

— „Demburu, còrim, dèmburu,

Demburu na și pàru!

Ta scularichias vrundùn,

Chi pudeisu vàzun“.

— „Pàri chi mèna Custandi

Măji mitu caràvi!

Ta scularicheamu vghàzu

Chi tis pudiezmu còffù!

Pàri chi mèna Custandi,

Maji mitu caràvi!“

— „Demburu, còrim, demburu

Demburu na si paru!

Chio Custandis dandevichi.

Su scamni fin ièvanan,

Dan tun ciubani fin cùrivan.

— „Nadi, schila, sta pròvata!

Nadi, schila, sta idiia!

Nòsun dèn gàms hilea pròvata,

Chi pindiacòșa idiia,

Su nearò na mi cathevis

Cavàli na lalișis!“

Nècami hilea pròvata

Chi pendiacòșa idiia.

Stu nearo catèvichi,

Cavali làliși,

Chiò Custandinis irti.

— „Calimèra, bre ciubani!“

— „Calistmera, bre Custandi!“

— „Pu mi cșèris pu imi Custandis?“

— „Eo imi icaliso!“

CÂNTECUL MAMII

Ei, Constantin mititel,

Și mititel Constantin.

Mititel il are măsa,

Mititel și cavaler!

Mititel îl logodește,
Mică nevestă ia.
De mic i-a venit veste
Să meargă la războiu.
Și măsă îi frământă
Pufos aluat.
Cu ce durere îi frământă,
Cu ce lacrimi îi înfindea,
Și cu ce suspine răscolea cuptorul !
Și iubita lui îl cinstea
Cu un pahar de aur.
Câte pahare îl cinstea
Atâtea vorbe îi spunea :
— „Tu te duci, mă Constantine,
Și pe mine unde mă lași ?“
— „Mai întâi te las la Dumnezeu,
Și al doilea la sfinți.
Te las și la mama
Și la dulcii mei frați“
— „Ce-o să-mi facă mie mama ta,
Ce-o să-mi facă mie frații
Fără tine Constantine ?
Ia-mă și pe mine, Constantine
Împreună cu corabia !“
— „Nu pot, dragă, nu pot,
Nu pot să te iau,
Că cerceii tăi sună
Și poalele tale foșnesc“.
— „Ia-mă și pe mine, Constantine,
Împreună, cu corabia !
Cerceii mei mi-i scot
Și poalele mi le tai.
Ia-mă și pe mine, Constantine,
Împreună, cu corabia !“
— „Nu pot, dragă, nu pot,
Nu pot să te iau !“
Și Constantin a plecat . . .
La scaun mi-o puneă,
Ca un cioban mi-o tundeă !

— „Hai, cățea, la oi !
Hai, cățea, la capre !
Până nu faci o mie de oi
Și cinci sute de capre,
La apă să nu te lași,
Din caval să cânți !“
A făcut o mie de oi
Și cinci sute de capre
Și la apă s'a lăsat,
Din caval a cântat,
Și Constantin a sosit.
— „Bună dimineața, mă ciobane !“
— „Mulțumescu-ți, bre Constantine !“
— „De unde știi că sunt Constantin ?“
— „Eu sunt iubita ta ¹⁾ !“

NEVRÈICA (UVRESA)

Pòlimus ienifi.
Mana tu pidițt éricși,
Mes fis angâthes tu éricși.
Pernuși uvriòs chi uvresa.
Uvresa lei tun àndraț :
— „Àde, bre, na tu parumi,
Na tu mighalenumè.
Șena da și lei babà,
Mena da mi lei mana !“
Eșchipsi chi tu piri,
Chi tu mighàlinan.
Tun uvriò baba tun ìpi,
Tin uvresa mana fin ìpi.
Tu Ivanciu cacu pethani.
Tu Ivanciu mana lei :
— „Àdi na și răuneasu,
Na pas na vris fis cacuis ta èlea,
Tis càcuis fin purpățisa pu èhi“.
Șeluși Ivancius tu àlgho,
Chinși chi pai
Nà vri fis càcust ta èlea pu èhi.

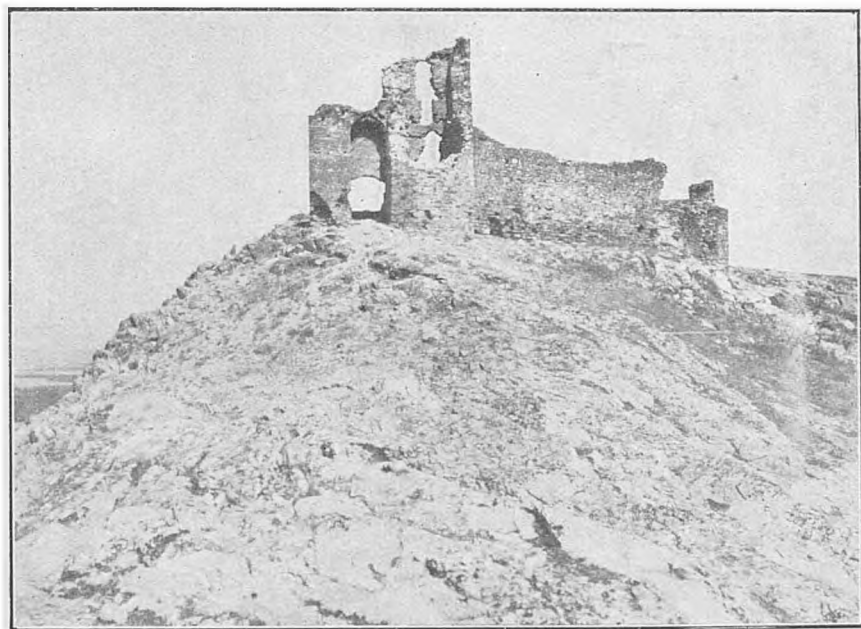
¹⁾ Cules dela Panait D. Iofciu.

Sêfchi mêși ênan casabà.
Uvreșis stû serianl paenan.
Pernài Ivàncius chi fis calimirnai.
Irși mnea chi tun chitacși chi êlași
Tis cacust ta êlea êhi,
Tis cacist fin pûrpățisà êhi,
Irși Ivàncius chi pâr,
Ti mânăf lei :
— „Ah, mânia, vrica mnea
Pu mneàj fin cacum,
Ama dèni hrishianeà,
Ini uvresa“.
Tu Ivanciu mânia lei :
— „Ăs ini uvresa“
Càleși Ivancius sim bitsirios
Na pài na fi feri.
Stu dromu vrichi mnea arcuda.
Irêvl ni tu Ivancio na palêpși.
— „Stăști chi mazoști na tin palêpsu“.
Chi tin palipși chi tin vròndicși
Chi sabrustà pan
Ti nift na pâr.
Știn aclišà fin pan.
Știs aclišàs fin pòrta êftasan,
Portis sfâlsan ;
Stis tsiris êftasan,
Tsiris clidusan ;
Aclišà ta chiramidiaț êricși,
Candilis ejvisan.
Mazòthan papadis chi dascăli,
Chi rufșcan :
— „Ti dulea ini afi ?
Na mi ini aderfhia ?“
Nift lei tu Ivanciu :
— „Mena mânia mi êricși“.
Ivancius lei :
Dichim aderfi mânia fin êricși“.
— „Ancși thêm fis thiris
Na șèumi mesa, dan aderfhia“.

Vara la plajă. În fund Constanța

Foto C. B.

Cetatea Heraclia de la Enisala

Foto C. B.

Chi șefcan mesa.
Chi thios fis sacatipși
Pu ena hteri.
Papadis ipan :
— „Nă cșerti pu parican dio aderfhia“.

EVREICA

Războiul începe.
Mama ș'a aruncat copilul,
In mărăcini l=a aruncat.
Trecu evreul și evreica.
Evreica îi spuse bărbatului :
— „Aide, măi, să=l luăm
Și să=l creștem.
Ție o să=ți spue tată,
Mie o să=mi spue mamă“.
S'a aplecat și l=a luat,
Și l=au crescut.
Evreului tată i=a spus,
Evreicii mamă i=a spus.
A lui Ivanciu soră murise.
A lui Ivanciu mamă spuse :
— „Haide să te logodesc,
Să te duci să găsești a soră=ți privire,
Al soră=ți umblet ce=l are“.
Incălecă Ivanciu calul,
A pornit și s'a dus
Să găsească a soră=si privire ce=0 are.
Intră înăuntrul unui oraș.
Evreicile la plimbare mergeau.
Trecea Ivanciu și le salută.
Se întoarse una și=l privi și râse.
A soră=si privire are,
Al soră=si umblet are.
Se'ntoarse Ivanciu și se duse
Și măsii îi spuse :
— „Ah, mamă, am găsit una
Care seamănă soră=mi.
Inșă nu e creștină,

Este evreică“.

A lui Ivanciu mamă spuse :

— „Las’să fie evreică“.

Vesti Ivanciu nuntașii

Să meargă s’o aducă.

La drum eși un urs.

Vrea cu Ivanciu (mirele) să se frântească.

— „Stați și v’adunați, să=1 trântesc“

Și l=a trântit și l=a bușit

Și înainte merseră pe mireasă s’o ia.

La biserică au dus=0.

La a bisericii poartă au ajuns,

Porțile s’au închis ;

La ușe au ajuns,

Ușile s’au încuiat ;

Biserica cărămizile și le=a aruncat,

Candelele s’au stins.

S’au adunat preoții și dascălii

Și s’au întrebat :

— „Ce treabă este asta ?

Să nu fie frați ?“

Mireasa spuse lui Ivanciu :

— „Pe mine mama m’a aruncat“.

Ivanciu spuse :

— „Pe soră=mea mama a aruncat=0“.

— Deschide, Doamne, ușile

Să intrăm înăuntru ca frați !

Și=au intrat înăuntru,

Și Dumnezeu i=a ciungit de câte o mână.

Preoții spuseră :

— „Să știți că s’au luat doi frați ¹⁾ !“

TRAVUDI TU POLIMU

Tròfi chi pînti, vrè pidià !
Naftòn tun hrònu tun calòn !
Nosu na Ièrfi nàlusu hrònus,
Ia zùmi, ia pithienumi,
Ia șàlun cozmu pàmi !

¹⁾ Cules dela Ioana D. Iani-Casapu.

Hariti ! Na harùmi, vre pidià ! . . .
Chi dan paiens, calòs na pàs,
Ti manùla-mu habàri
Na pòhi Iani palicàri.

CÂNTECUL RĂZBOIULUI

Mâncași și beși, măi băeși !
În acest an bun !
Până să vie cellalt an,
Ori trăim, ori murim,
Ori pe altă lume mergem !
Bucurași-vă ! Să ne bucurăm măi băeși ! . . .
Și dacă mergi, cu bine mergi,
La maica mea răspuns să-i dai
Că Iani e cavaler ¹⁾ !

PROVERBE

1. *Andras na ferì mitu amàcși chi inèca na scrupài mitu curfi tu velonì chi pale avere den ièniti.*

Bărbatul să aducă cu carul și femeea să imprăștie cu vârful acului și tot nu se face gospodărie.

2. *Gnethi mane, ido mun opi hius dulevi chinus troi !*
Toarce mamă, aicea numai cine muncește acela mănâncă.

3. *Tin inèca cangamneafra na mi piștevs.*

Pe nevastă niciodată să n'o crezi.

4. *Tu pșihu pidi optu mighalévis, mighalévis enan dușmanì mes tu spifì.*

Pe copilul de suflet când îl crești, crești un dușman în casă

5. *Ti inèca sa deca loia ena loghu na tin bis.*

Nevestii din 10 cuvinte 1 să-i spui.

6. *Tu imeru tu arnì vizànì și diiò manes.*

Mielul blând sugă la două mame.

7. *Thiòs àșși diiò scàles, ti mneànan na anivens, chi ti mneà na cativèns.*

Dumnezeu a lăsat 2 scări, una de urcat și una de scoborit.

8. *Tu psima èhì topo, ta alitheà denihi topo.*

Minciuna are loc, însă adevărul n'are.

¹⁾ Cules dela Iana Panait Iotciu.

9. *Ophius hàinevi na purpati, dehurtenî na plâli.*
Cui e lene să umble, nu se satură alergând.
10. *Pu tun mitijmenum atrăpu chi tu lişarcu tu şchili fêvghî.*
De omul biat și câinele turbat fuge.
11. *Na èni ermu tu spiti dihus cuduni.*
Să fie a dracului casa fără clopot.
12. *Ophius purpati mi pirsă loia tun len masalgi.*
Cine umblă cu multe vorbe i se spune flecar.
13. *Enas loghos sustos, timnios dulea.*
Un cuvânt sănătos, un lucru asigurat.
14. *Tu fidi da dendu patiis, de și dangòni.*
Șarpele dacă nu-l calci, nu te mușcă.
15. *Tu schili anda tu hurtâis, irnâi chi și dangòni.*
Câinele când îl saturi, se întoarce și te mușcă.
16. *Mnea dulea cali anda halâș, pu tu chifâlî halnâi.*
O treabă bună dacă se strică, dela cap se strică.
17. *Strava na cași, işia na huratêvs.*
Strâmb să șezi, drept să vorbești.
18. *Şimirni dulea mi tin afins ia avre.*
Lucrul de azi nu-l lăsa pe mâine.
19. *Pos și miruși, thios eci da pas.*
Cum te-a miruit Dumnezeu, așa ai să mergi.
20. *Ophius crui tu pramat, crui tin ghișat; òphius crui tî
inecat, crui tu chifâlî.*
Cine bate vita, bate punga; cine bate nevasta, bate capul.
21. *Ènas csudiâji, âlus van tu onumat.*
Unul cheltuește, altul pune numele.
22. *Ophius o ti cami, theli na tu travicși.*
Oricine ce-și face, trebuie să tragă.
23. *Mi nuniiz talnu tu hamnò, eti ini di cos tu hamnò.*
Nu te gândi la răul altuia, că e răul tău.
24. *Tu vòdi scalij tu homa şapàn; tu fêniti paén sa urania,
ama pefi pupànut.*
Boul scurmă pământ; el crede că aruncă sus la cer, dar pă-
mântul cade peste el.
25. *Ophius jêfi vodia, monahus ini vòdi.*
Oricine înjugă boii, singur e bou.
26. *Ophius sicòniti tupurno, macrea ftani.*
Oricine se scoală de dimineață, departe ajunge.

27. *Ophius hainèvi na purpati, de hainèvi na plali.*

Cui e lene să umble, nu-i e lene să alerge.

28. *Tu licu tun roşan : iati ini limois hondros ? Iati camnu ti duleam monahus.*

Pe lup l-a întrebat : de ce ți-i gâtul gros ? Pentrucă fac singur lucrul.

29. *Anda acus chiraşa pirsà, na pers tu calathi micro.*

Când auzi de cireşi multe, să iei coşul mic.

30. *Na mi afingresi su cşenu parathiri, eti acus ta dicas.*

Să nu ascuți la fereastră străină, că auzi ale tale.

31. *Da erevzi na piştepsi tun theò, chitacşi ta urnithea : anda pin nerò, chitaz tun theò.*

Dacă vrei să crezi în D=zeu, priveşte găinile : când beau apă, privesc la D=zeu.

32. *Munàhus ànda halnàis ti duleàs, ena huriio dèmburì na tu işaşi.*

Singur când îți strici treaba, un sat nu poate să o îndrepte.

33. *Càthi pietniùs şi'n pureat lali.*

Fiecare cocoş la poarta lui cântă.

24. *Tu guòrţu den peffì macreà pu ti gurceà.*

Para nu cade departe de păr.

35. *Ti na camni andras, a dènihi ineca prucumèni ; andras paieni, ièrhiti, mes tu spiti den gieri ti ieniti.*

Ce să facă bărbatul dacă n'are femei pricopsită ; bărbatul se duce, vine, în casă nu ştie ce este.

36. *Ophius luiricş coma liura flani.*

Cine ocoleşte mai degrabă ajunge.

37. *Tu pidi poti tu mas na huratevi, theli na şi vriş.*

Copilul când îl înveți să vorbească, trebuie să te înjure.

38. *Ophius scàfti ti ùnam, monàhus peff mesa.*

Cine-mi sapă groapa, singur cade într'însa.

39. *Chi ghàta èhì mustachea, ama pundichea ʒacòni.*

Şi pisica are mustăți, însă şoareci prinde.

40. *U lu tu caluchèri pulimumi, chi gòleavi purpatumi.*

Toată vara muncim și goi umblăm.

41. *Càthi pètnius şin gupreat lali,*

Fiecare cocoş la gunoiul lui cântă.

42. *Tu amàcşi ànda gialtumiji, dromi pirşi.*

Carul când se răstoarnă, drumuri multe-s.

43. *Tu ghaiduri ieti tu calnun ? tu nearò sòfchi.*

Măgarul de ce-l poștești ? pentru că apa s'a isprăvit.

44. *Micro tu cùfuru cșièrni mighàlo amàcși.*

Rădăcina mică răstoarnă carul mare.

45. *Ghlosa cocala din ihi, ama cocala făchi.*

Limba oase n'are, dar oase fărâ mă.

46. *Ichi pu deni duleas na mi pas ; ichi pu și fanaz na pas.*

Unde nu ți-i treaba să nu te duci ; acolo unde te cheamă să te duci.

47. *Tu șchili pu den gier na gaviji, feri tu licu sa pròvata.*

Câinile care nu știe să latre, aduce singur lupul la oi.

GHCITORI

1. *Hilea milea chi tripilea*

Hilea na pis chi na mi tu vris.

Mii și mii găurite

Mii să spui și să nu găsești.

Calannes (Miriștea)

2. *Ehu ena ghaiduri*

Ti mera tu furtuno

Ti nichta tu cșifurtono.

Am un măgar

Ziua îl încarc

Și noaptea îl descarc.

*Sinduchi (Lada și stiva de haine
ce se pune dimineața și se ia seara).*

3. *Hilea sa anășchina*

Hilea sa bròmata

Hilea na pis chi na mi ti vris.

O mie pe spate, o mie pe brânci

O mie să zici și să nu găsești.

Chiramidia pasu spiti

(Cărămida pe casă)

4. *Eho èna vodí, òsu den còpsu tin nurat*

Den șivèn mès tu dam.

Am un bou, până nu-i tai coada

Nu intră în grajd.

Gorfu (Para)

5. *Clidonu, mandalonu,*
Tun glefti mesa tun clidonu.
Încui, descui,
Pe hoț înăuntru-l încui.

Scupa (Mătura)

6. *Cati, cati pas tu cati;*
Anda hasu tu cati
Te tu camnu tu șinducachi ?
Fir, fir peste fir,
Dacă pierd firul
Ce-mi mai trebuie lădița ?

Pșihî (Sufletul)

7. *Pis și èna cialachi*
Chei èna chirachi.
În dosul unei mă răcine
Arde o lumânare.

Cihîrni cacinda
(Brândușa galbenă)

8. *Cuțurachi marmurachi*
Ștêchi su èna pudarachi.
Ghnorși ti ine ?
Rădăcină marmoree
Stă într'un picior.
Cunoaște ce e ?

Mantara (ciuperca)

DESCÂNTECE

1. *Pos irnâi tu mavru tu fidî și māvri ti gaguecâ, èci na iriși*
aflalôs dicșâ, na erfi sun doput.

Cum se răsucește șarpele pe mă răcînile negru, așa să ți se răsucească buricul spre dreapta, să vie la loc.

2. *Maî pas tu maî, pîrsa maîa midia, chi tu diavazum chi*
lêu èci : dan ini putun ândra, na pes ta arhidia ; dan inî pu ti
inêca, na còpși tu ghalaf, chi dan ini...

Ochi peste ochi, mai mulți ochi, și să-l descânt și zic : dacă-i de bărbat, să-i cadă c ; dacă-i de femeie, să i se taie laptele ; dacă-i....

FRÂNTURI DE LIMBĂ

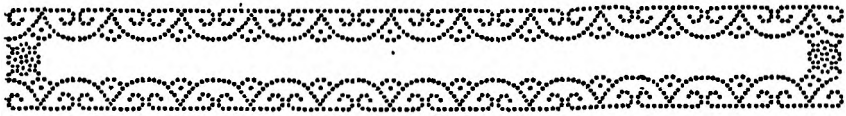
1. *Ilius, ilius chi fingari,*
Pu pandreundi Vurghari?
Hiòni, hiòni chi vruhi,
Pu pandreundi ftuhi?
Alas, alas chi piperi,
Pu pandreundi Birberi?

Soare, soare și lună,
Unde se însoară Bulgarii?
Zăpadă, zăpadă și ploaie,
Unde se însoară săracii,
Sare, sare și piper,
Unde se însoară Berberii?

2. *Fingaràchi=mu fênghi=mî*
Nă purpatò na pau stu sculiò,
Na mathenu ghràmata
Tu theò ta pramata.

Lunișoară, luminează=ni
Ca să merg la școală,
Să învăț scrisul
Și lucrurile lui D=zeu.

NOTE ASUPRA TOPONIMIEI GRINDURILOR ȘI APELOR DIN DELTA DUNĂREI

Cercetând harta Deltei Dunărei, ridicată de Administrația pescăriilor Statului, am constatat că făuritorii acestei hărți și-au dat multă osteneală să afle vechile numiri ale grindurilor și apelor din Deltă. Mai toate aceste numiri, cu mici excepții, sunt românești, căci dintre locuitorii, cari viețuiesc astăzi prin întinsurile Deltei, cei dintâi, cari au îndrăsnit să se așeze prin păpuriș, au fost Băsărăbenii. Cunosc mare parte din numirile Deltei de acum 40—43 ani dela bătrâni locului, căci sunt băștinaș al Deltei, ca unul ce m'am născut în satul *C. A. Roseți* în anul 1880, apoi am trecut în câmpul Sfântului Gheorghe, unde părinții mei ș'au durat târla și am fost învățător în satul *Sf. Gheorghe* la 1900. Am cutreerat în copilărie și finerețe câmpul *Letei* cu grindurile lui, câmpul *Sf. Gheorghe* și câmpul *Carormanului*. De aceea mă simt îndemnat a aduce și eu contribuția mea la cunoașterea Deltei, căci văd cu durere că din an în an numirile vechi românești se rusifică, iar o hartă este un document prețios pentru geografii, istoricii și filologii viitori.

Bătrânii, dela cari cunosc numirile, sunt: Moș Fudulu din *Chilia=Veche*, născut și mort în acel orașel în vârstă de peste 100 ani; Moș Andrei, tatăl meu, venit din *Basarabia* în *Caraorman* la 1854, mutat în *Letea* la 1855, apoi în *C. A. Roseți* la 1856, fiind unul din întemeietorii satului, iar la 1890 în câmpul *Sf. Gheorghe*, și mort în vârstă de 110 ani, la 1914; Grigore, fratele meu, născut în *C. A. Roseți*, în vârstă de 70 ani, astăzi în viață; fratele *Platon*, în vârstă de 53 ani, născut tot în *C. A. Roseți*, și care moștenește târla bătrânească; *Sava Dima* în, viață, în vârstă de 95 ani.

1. *Ostrovul Tătaru*. S'a numit astfel după niște cete de Tătari, precum se spune, care, când voiau să prade *Chilia=Veche*, se

adunau în acest ostrov și de aici, peste brațul dunărean cu același nume, treceau în câmpul Chiliei.

2. *Brațul Tătaru*. Brațul Tătaru și în harta pescăriilor Statului¹⁾, vadul trecerii cetelor de Tătari prădalnici.

3. *Ghiolul Batocu*. Batocu și în H. P. S. În acest lac se pescuiau crapi foarte buni pentru prepararea batocului. (Batoc numesc pescarii crapul sărat și uscat la soare).

4. *Grindul Batocu*. Batocu și în H. P. S. Aici pescarii pregăteau batocul.

5. *Gâtul Batocului*. Neînsemnat în H. P. S. este curmătura ce desparte grindul Batocu de grindul Stipoc.

6. *Grindul Pustiu*. În H. P. S. Stipoc. S'a numit astfel, căci fiind inundabil, nimeni nu se statornicea pe el. După ce au început să se așeze Rușii în Chilia-Veche, l-au numit Stipoc, care înseamnă pustiu.

7. *Ghiolul Baghița*. Babina în H. P. S. Babina în rusește înseamnă Baghiță. S'a numit astfel, căci pe malul lui și astăzi baghițele (pelicanii) își au cuiburile.

8. *Ghiolul Mama*. Matifa în H. P. S. Matifa în rusește e mama, deci tradus în rusește.

9. *Ghiolul Roșca*. Roșca și în H. P. S. S'a numit astfel, fiindcă pe fundul lui cresc plante de apă ale căror frunze, ieșite la suprafață, se înroșesc toamna și dau apoi un aspect roșcat; iar nu după o persoană numită Roșca.

10. *Ghiolul mare al morții*. Merheiul mare în H. P. S.

11. *Ghiolul mic al morții*. Merheiul mic în H. P. S. Pe fundul acestor lacuri creșteau ierburi de apă foarte dese până aproape de suprafața apei. Cine dădea cu lotca în aceste ierburi, greu isbutea să mai iasă; luptă cu moartea. De aici numele lor.

12. *Gârla lui Ene*. Sulimanca în H. P. S. S'a numit Gârla lui Ene, după numele unui vechiu pescar bășărăbean. În urma lui Ene a pescuit pe dânsa un turc, Suliman, și de aici numele de Sulimanca, care se păstrează și astăzi.

13. *Gârla seacă a lui Ene*. Sulimanca seacă în H. P. S. Este o gârlă, care de multe ori în timpul verii seacă. Atât Ene cât și Suliman, primăvara, când începea apa să scadă, pescuiau pe ea. Pescuirea în asemenea locuri e foarte ușoară, căci apa scăzând în

1) Pentru ușurință, vom nota Harta pescăriilor Statului cu H. P. S.

jurul gărlei sau jăpcii, peștele se adună în apa rămasă și rămâne închis.

14. *Japca lui Iacob*. Neînsemnată în H. P. S. Astăzi i se zice Sahaia lui Iacob. Saha în rusește înseamnă japcă. S'a numit astfel după numele unui vechiu târlaș băsărăbean, care își avea târla în locul unde astăzi e satul Periprava.

15. *Ghiolul Nebun*. Nebunu în H. P. S. I se zice așa, fiindcă toți cari au îndrăsnit să plutească pe el, s'au înecat, răsturnându-li-se lotca.

După războiul Intregirii Neamului, un învățător tânăr n'a voit să dea crezare spuselor locuitorilor și luând cu el doi elevi, s'a avântat pe suprafața lacului. Și lui i s'a răsturnat lotca și cu toții s'au înecat.

16. *Cuciuhurul lui Iacob*. Neînsemnat în hartă, e duna din sudul satului Periprava. Băsărăbenii din Delta numesc dunele *cuciuhuri*. S'a luat numele dela târlașul dela care ș'a luat numele și japca.

17. *Grindul Mare*. În hartă capătului despre nord i se păstrează numele, iar dela curmătură spre sud îi însemnat Grindul lui Ichim, numele unui lipovean, ce ș'a făcut târla pe el în vremea noastră.

18. *Ghiolul Prundoi*. Prundoi și pe hartă. F se zice așa după plaurul plutitor.

19. *Japca Mare*. Japca Ichim în H. P. S. numele aceluiaș lipovean, care ș'a făcut târla pe Grindul Mare și care târlă acum 40 ani nu exista. Exista în 1890, când eram copil, târla popei lipovinesc din Șfiștofca. *Grindul Mocinca*, din H. P. S. n'avea nume în 1890, căci Mocinca, un lipovean din Șfiștofca, încă nu se așezase pe el.

20. *Gârla Mare*. Gârla mare și în H. P. S.

21. *Gârla Popii*. Gârla Popina în H. P. S. În această gârlă pescuia pe vremuri un popă.

De lângă satul Periprava începe pădurea Letei, formată din fâșii ungi, numite hasmace. Esențele pădurii : stejar, frasin, peri și meri sălbateci, cari cresc pe jăpci. Plopii cresc pe grinduri sau pantele jăpcilor. Arinii de asemenea cresc pe jăpci. Pe tulpina bătrânilor copaci se încolăcește vița de vie sălbatică ; de asemenea curpănușul de pădure. Tufe de păducei, porumbei, soci, călini și măcriș sălbatic abundă în toate părțile.

22. *Hasmacul Mare*, numire foarte veche.

23. *Fântâna lui Cocoșel*, fântână veche.

24. *Nisipii Albi*, numire de asemenea veche. Mai multe șiruri de dune înalte, ce ating înălțimi până la 15 m.

25. *Nisipii lui Omer*, mai multe șiruri de dune, ce ating și ele 10—15 m. S'au numit după numele unui turc, care ș'a avut târla în coasta acestor dune.

26. *Hasmacul Popii*. În capul de sud a hasmacului ș'a avut târla un popă. De aci numele hasmacului. Locul unde ș'a avut popa târla se numește și astăzi *Târla popii*.

27. *Hasmacul lui Hujă*.

28. *Hasmacul lui Șchiopu*.

Aceste două hasmace poartă numirile a doi târlași băsărăbeni. Hujă a venit înainte de războiul dela Crimeia ; Ion Șchiopu a venit pe la 1855 și ș'au făcut târle în coastele lor. Urmașii lui Hujă trăesc în Letea și s'au rusificat. Doi feciori ai lui Ion Șchiopu, Gheorghe și Iacob, stăpânesc astăzi grindul Schiopului.

29. *Hasmacul mic*.

30. *Hasmacul Letei*, în coasta căruia, la capătul de sud, se află satul Letea.

31. *Grindul Lat*. Neînsemnat în H. P. S.

32. *Grindul Părului*. Grindul Lat în H. P. S. S'a numit Grindul părului, căci pe el în vechime se afla un păr sălbatic.

33. *Grindul lui David*. Grindul părului în H. P. S. S'a numit astfel după numele unui vechiu târlaș, ce-și cosia fân pe el.

34. *Grindul Răducului*. Grindul Răducului și în hartă, s'a numit așa după un vechiu târlaș, ce ș'a prăpădit viața și vitele pe pe acel grind.

35. *Ghiolul Răducu*. Răducu și în H. P. S. Lacul unde pescuia Răducu târlașul.

36. *Ghiolul mic al Răducului*. Răducușu în H. P. S. Rușii îi zic Răducel.

37. *Ghiolul Magearu*. Menționat și în H. P. S. Numele unui vechiu pescar, adică porecla lui dată de băștinași, fiindcă servise la unul Magearu. În deltă poreclele sunt în mare cătare. Așa vom găsi numirile : moș Hogeș și Geambula, poreclele a doi Români, cari unul a servit la un hogeș, altul la un turc.

38. *Grindul Arion*. Larion în H. P. S. Numele unui rus, ce s'a așezat recent în el. Făcea grădinărie. A murit acum câțiva ani.

39. *Grindul Căpățână*. Căpățână și în H. P. S. Numire nouă.

40. *Grindul lui Chirilă*, s'a numit astfel după un rus așezat de curând aci. Aceste trei grinduri : Arion, Căpățână și Chirilă

acum patruzeci de ani n'aveau nume; se numiau grindace și erau nelocuite.

41. *Grindul Ifim Pocora*. Grindul Ichim în H. P. S. Ichim este unul din frații Pocora cari au venit în Deltă pela 1860 și s'au așezat pe acest grind. Până la el acest grind n'avea nume, căci era locuit vremelnic, pentrucă e greu de pătruns în el.

Astăzi acest grind e stăpânit de urmașii lui Ifim, vr'o zece la număr.

42. *Grindul lui Bălan*. În H. P. S. poartă numirile: Grindul Pocora, Semiratca Mare și Semiratca Mică.

Acest grind se numea grindul lui Bălan, un târlaş băsărăbean, care își avea târlaş în capătul despre Sulina, căruia astăzi i se zice Semiratca Mare. Urmașii lui Bălan îl stăpânesc și astăzi.

Pe la 1860 s'au stabilit în Letea frații Pocora: Alexe, David, Ifim și Nichifor, cazaci veniți din Tatarbunar. Alexe s'a așezat pe grindul lui Bălan, spre Letea, și grindul s'a numit Pocora. Urmașii lui îl stăpânesc și astăzi.

43. *Grindul Movila*. Movila și în H. P. S. E un grind mic, puțin înalt și numirea sa e recentă.

44. *Grindul Șchiopului*. Grindul Șchiopului și în H. P. S., după numele unui târlaş așezat pe el după 1860.

45. *Grindul Cherhanalei*. Cherhănoiu în H. P. S., este o ramură a grindului lui Hujă și s'a numit astfel, fiindcă pe el se afla o cherhana, o clădire unde se adună peștele și cel care nu se poate vinde proaspăt se sarează.

46. *Grindul lui Hujă*. Ujă în H. P. S., numele unui târlaş băsărăbean, acela al cărui nume îl poartă și hasmacul.

47. *Grindul Sulina*. Sulina și în H. P. S., numire foarte veche.

48. *Ghiolul Sărăturile*, neînsemnat în H. P. S., e o numire foarte veche. Acest lac are apa sărată și primăvara, când vin înundațiile, se mărește și se întinde peste jăpcile sărate despre apus, pe care băștinașii le numesc *Sărături*. De aici și numele lacului.

49. *Cardonul*, un fel de han, ridicat la 1877, cu ocazia staționării armatei rusești în ostrovul Letei. Numire rusească.

50. *Grindul Ciarmurlia*, Ceamurlia în H. P. S. E o numire nouă. Până după 1856 i se zicea grindul Caraorman și a fost despărțit de Caraorman abia după 1890, când s'a tăiat canalul Sulinei. După 1856, Comisiunea Europeană Dunăreană ș'a fixat aci un post

de supraveghere, post pe care îl are și astăzi. Japca, despre răsărit de postul fixat, era glodoasă. De aici numele postului *Ciamurlia*, care în limba turcă înseamnă Glodoasa.

51. *Ghiolul Obretin*. Obretin și în H. P. S. Este o numire a cărei explicație n'o cunosc.

52. *Ghiolul Gorgova*. Gorgova și în H. P. S. Explicația n'o cunosc.

53. *Ghiolul Gorgoveș*, puiul Gorgovei.

54. *Ghiolul Potcoava*. Potcoava și în H. P. S. Are forma unei potcoave. Numire foarte veche.

55. *Ghiolul mic al lui Isac*. Isăcel în H. P. S.

56. *Ghiolul lui Isac*. Isacova în H. P. S. Isacova în limba rusă înseamnă al lui Isac. Numele unui vechiu pescar român.

57. *Ghiolul Lebedea*. Lebedea și în H. P. S. Numire foarte veche. I s'a zis așa fiindcă toamna îl înălbeau cârduri de lebede.

58. *Ghiolul Cuib-lebedea*. Cuibedea în H. P. S. Pe malurile lui își aveau lebedele cuiburile lor. Numire foarte veche.

59. *Grindul Caraorman*. Caraorman în limba turcă înseamnă pădure neagră.

60. *Ghiolul lui Iacob*. Iacob și în H. P. S. Este numele unui vechiu pescar român.

61. *Japca lui Matei*. Mațteefca îi zic Rușii. Numele unui vechiu târlaș român.

62. *Japca Popii*. Popovca îi zic Rușii. Un popă român în vremurile depărtate își avea târla pe el.

63. *Japca Lată*. Șeroca îi zic Rușii, ceea ce înseamnă lată.

64. *Hasmacul Ruptura*. Priboina îi zic Rușii, adică Ruptura, fiindcă are marginile râpoase. Acum 40 ani era foarte des, astăzi au mai rămas numai câțiva stejari bătrâni.

65. *Hasmacul Hultanului*. Orlova îi zic Rușii, care în limba rusă înseamnă a Vulturului. În acest hasmac foarte des se înălțau pe vremuri plozi uriași și hultanii (vulturii) își aveau în ei cuiburile lor. Cei câțiva plozi, ce-au mai rămas, poartă și astăzi cuiburi de hultani în vârful lor.

66. *Hasmacul Poamei*. Uzium astăzi, nume turcesc, care înseamnă poamă (struguri). S'a numit astfel, fiindcă strugurii sălbateci făceau podoaba pădurii. Acum 40 ani era foarte des. Azi au mai rămas doar câteva șiruri de stejari foarte groși, cari se usucă și pe cari îi desrădăcinează vântul.

67. *Hasmacul Jugul Dracului*. Rușii îi zic : Ciortova Iarma, (jugul Dracului). I se zice astfel, căci a fost și este încă foarte deș și încurcat de curpeni de pădure, încât nu oricine poate să-l străbată. Numai cu ajutorul securii îți poți face loc de trecere. Cine cutează să-l treacă, trebuie să muncească din răputeri, muncă tot așa de obositoare ca aceea, pe care ș'o inchipuie țăranul că ar fi când te pune Dracul la jug.

68. *Hasmacul lui Bușov*, numele unui rus care ș'a avut târla în marginea lui.

69. *Hasmacul Bulgarului*, căci un bulgar ș'a avut târla acolo. — Rușii îi zic Bulgarsca.

70. *Hasmacul Crucii*. Rușii îi zic Hristova. În acest hasmac se afla o cruce foarte veche.

71. *Hasmacul Berbecului*. Rușii îi zic Baranova. — În coasta acestui hasmac se aflau arcacele (oboare făcute din mărcini), unde se închideau berbecii toamna, când se alegeau din oi.

72. *Hasmacul Bursucului*. Rușii îi zic Bursucova. Aci bursucii își aveau culcușul.

73. *Hasmacul Porcăreașa*, își păstrează numele. Aci erau crescătoriile de porci. — Aceste hasmace și astăzi sunt dese.

74. *Siliștea*, urmele unei așezări foarte vechi.

75. *Ghiolul jumătatea Belciugului*. Erenciuc în H. P. S. Nu știu când ș'a luat acest nume. Acest lac are forma unei jumătăți de belciug. El a fost braț al Dunărei. Pescarii au scos din fundul lui bucăți de corabie.

76. Aci ¹⁾ se găsesc mai multe movile. Săpând în movile, se dă de foarte multă șgură și la o adâncime de 1,20—1,50 m se dă de piatră, care nu mai permite săpături. Stratul de șgură asigură liniștea pietrelor, căci cetățenii renunță la o muncă obositoare. — Trebuie să fie urmele unei cetăți vechi.

77. Urmele unei cetăți vechi. Zidul e format din cărămizi pătrate 0,59 m și 0,54 m. Ș'a dat și de urmele canalizării, formată din țuburi de pământ ars, lungi de 0,52 m. Aci poate să fie urmele localității Conopa, pomenită de Constantin Porfirogenitul.

Printr'o întâmplare descoperindu-se zidul cetății, sătenii au început a disloca cărămizile și țuburile. Cărămizile sunt minunate pentru a face vetrele cuptoarelor și sobelor oarbe, iar țuburile bune pentru burlane. E bine să se cerceteze aceste urme.

¹⁾ În grindul Caraorman.

78. *Grindul lui Tarara*. Tararovca îi zic Rușii. Numele unui vechiu târlaş basarabean. — Nemenționat în H. P. S. E un grind jos și în fiecare primăvară e inundabil. Tarara își cosea fân pe el.

79. *Grindul Decia*. Nemenționat în hartă. Nu cunosc originea numelui.

80. *Grindul Mocanului*. Nemenționat în hartă. Un mocan își avea târla pe el.

81. *Grindul Lat*. Șirecu în hartă, este un grind lung de 3,5—4 km. și c'o lățime până la 800 m. Mărginile grindului sunt înalte, dune mărișoare îl străjuesc. Mijlocul grindului pe unele locuri are gropane rotunde în forme de căldări cu fundul lat. Fundul gropilor sunt sărături ierboase. O iarbă foarte fină crește din belșug. Aci se recoltează fânul cel mai bun, numit „Fân de sărătură“. Povârnișul gropilor e păduros; astăzi pădurea e foarte rară. Pe vremuri, acum 50 de ani, era foarte deasă, de nepătruns, inele uriașe, minunate perdede naturale pentru economii de vite. În partea de apus a inelelor păduroase se întindea un hasmac foarte des și i se zicea hasmacul cel des. Astăzi numai des nu mai este, deși își păstrează numele. Mai dăinuiesc câțiva stejari bătrâni și scorburoși.

82. *Groapa I*. (Perva iama îi zic Rușii).

83. *Groapa lui Toma*.

84. *Groapa lui Maxim*.

85. *Groapa lui Cuciuc*, porecla unui târlaş.

86. *Groapa lui Ilie*.

Gropile poartă numirile vechilor târlași ce le-au stăpânit. — Rușii le-au tradus în rusește și le zic :

1. Perva iama (Groapa întâia); 2. Atomiusca iama (Groapa lui Toma); 3. Maximiusca iama (Groapa lui Maxim); 4. Cuciuchisca iama (Groapa lui Cuciuc); Iliova iama (Groapa lui Ilie).

În groapa lui Maxim a fost pe vremuri sățișor. Vântul, ridicând nisipul, a desgropat o parte a vechiului cimitir. Fratele meu Gherasim a putut recunoaște 6 coșciuguri, între care și de copii mici. Coșciugurile sunt așezate cu capul la apus și picioarele la răsărit, așezare creștinească, deci satul a fost locuit de creștini.

87. *Grindul Luminile*. Grindul Lumina în H. P. S. Lunina îi zic Rușii. S'a numit astfel, căci duce spre lacul Luminile.

88. *Grindul Puiuleț*. Puiuleț și în hartă. Seamănă cu un pui culcat. Nume foarte vechiu. Bătrânii, cei dintâi descălicători, aveau obiceiul ca lacurilor mai mici din jurul celor mari să le dea ca nume

Fotoglob Constanța

Piatra mormântală cu inscripții turcești, din curtea gâmiei din Babadag

diminutivul lor. Astfel avem : Puiul=Puiuleț, Roșu=Roșuleț, Lumine=Lumiņa, Gorgova=Gorgovița etc.

89. *Japca lui Macovei*. Sahaua Macovei în hartă. Este numele unui vechiu pescar.

90. *Ghiolul Porcului*. Porcul în hartă. În plavurile dimprejurul acestui lac trăesc și astăzi mulți porci sălbateci. Din el beau apă porcii.

91. *Ghiolul Porculeț*. Porculeț și în hartă. În plavurile din jurul lui trăesc godănacii și se adapă din el.

92. *Ghiolul Luminile*. Lumina în H. P. S. Acest lac mare e înconjurat de tufăriș înalt și des, care întunecă zarea celui ce-l străbate. Când scapi de tufăriș și dai în lac, zarea se luminează din toate părțile. De aci numele de *Luminile*.

93. *Ghiolul Puiul*. Puiul și în hartă. Numire foarte veche. I se zice astfel fiindcă are forma unui pui.

94. *Ghiolul Potcoava*. Potcoava și în hartă. Are forma unei potcoave.

95. *Grindul Roșu*. Roșu și în hartă. Se prelungește până în Dunăre, cuprinzând și Grindul Porcăreața.

96. *Grindul Porcăreața*. Porcăreața și în H. P. S. Înainte vreme se zicea : La Porcăreață. Aci își aveau locul crescătorii de porci.

97. *Grindul Bahniții*. Neînsemnat în H. P. S. Rușii îi zic Bahaiva.

98. *Ghiolul Roșu*. Roșu și în hartă.

99. *Ghiolul Roșuleț*. Roșuleț și în hartă. Pe fundul acestor lacuri cresc ierburi, ale căror frunze ieșite la suprafața apei, se înroșesc toamna și dau apei culoarea roșie. De aci numele de Roșu și Roșuleț.

100. *Grindul Trecătorii*. Ivancia în hartă. — Până la 1900, când s'au tăiat coturile Brațului Sulina, pe acest grind era singura trecătoare pe unde se putea trece în tot timpul anului din părțile Tulcii în insula Sfântul Gheorghe cu căruța și cu vitele. Pe la 1850 la Ivancea Mare se găseau târle stăpânite de Basarabeni. Tot Basarabeni țineau podul umblător de trecere peste Dunăre. Între 1851—1853 au venit și s'au așezat la Ivancea Mare trei frați bulgari : Dumitru, Rașcu și Ivanciu. Au cumpărat podul dela Băsărăbeni și s'au făcut târle pe grind. Podul îl stăpâna Ivanciu, care își făcuse târla în malul Dunării. Grindul de atunci s'a luat numele de Ivancea. În timpul războiului de la Crimeea, Dumitru și Ivanciu au plecat, nu

se ştie în ce parte. Raşcu s'a aşezat în Caraorman, unde a şi murit.

101. *Grindul Roşu*. Roşu şi în H. P. S.

102. *Gârla Împuşita*. Împuşita şi în hartă. I se zice astfel din cauză că putregaiurile de pe plavurile ce o înconjoară produc un miros urât.

103. *Japca Lungă*. Neînsemnată în H. P. S.

104. *Grindul Cerbului*. Cerbului şi în hartă. Este o numire foarte veche. În pădurea Caraormanului şi în acest grind au trăit cerbii până pe la 1840. Bătrânii i-au apucat. În acest grind pustiu îşi aveau culcuş cerbii.

105. *Câmpul Sf. Gheorghe* e format din grinduri înguste şi jăpci tot înguste. Jăpcile spre Dunărea Sf. Gheorghe sunt pline de stufăriş. Către mare ele sunt sărate. Pe unele nu creşte nimic; suprafaţa lor e albă de sarea ce le acopere. Pe altele, mai puţin sărate, creşte iarba sărăturii, o iarbă cu frunze rotunde. Această iarbă toamna, când o bat brumele, se înroşeşte şi jepcile par acoperite cu covoare roşii. Acestor jăpci băştinaşii le zic *Sărături*.

106. *Poteaca*. Neînsemnată în H. P. S. Este drumul croit peste jăpci şi grinduri, din Grindul Cerbului până în câmpul Sf. Gheorghe.

107. *Grindul lui Andrei*. Neînsemnat în hartă. E un grind jos, unde un târlaş, Andrei, în timp de secetă îşi tăia nutreţ pentru vite.

108. *Grindul lui Nică*. Neînsemnat în hartă. E un grind jos, unde un târlaş, Nică, îşi tăia nutreţ pentru vite în timp de secetă.

109. *Grindul Lupului*. Neînsemnat în hartă. În capătul despre Dunăre îşi scoteau lupoaicele puii.

110. *Grindul lui Cazacu*. Grindul Portocala în H. P. S. S'a numit Grindul lui Cazacu, căci un târlaş, Gheorghe Cazacu, şi-a făcut înainte de 1877 iernatic pe acest grind mai răsărit. Iernaticul a dăinuit până acum câţiva ani. Acest Cazacu s'a însurat cu o ruscă din Sf. Gheorghe, s'a stabilit în acest sat şi-a murit nu de mult. — Urmaşii lui trăesc şi astăzi în Sf. Gheorghe. Pe unii din copiii lui Cazacu i-am învăţat carte în 1900. — În 1899, s'a stabilit în acest câmp un târlaş transilvănean, Dumitru Portocală. Ş'a făcut târla pe grindul Târlelor, între târla lui Doroftei Jalbă şi iernaticul lui Cazacu.

Câţiva ani în urmă Portocală ş'a mutat târla pe Grindul lui Cazacu, în apropierea Dunărei. De atunci acestui capăt de grind i s'a zis Grindul lui Portocală.

111. *Grindul lui Purcel*. Purcelu în H. P. S. Poartă numele unui târlaş, ce-și cosia fân pe acest grind.

112. *Grindul târlelor*. Neînsemnat în hartă. Pe acest grind, care e mai ridicat și neînundabil, se înșiruesc târlele.

Celelalte grinduri, fiind mai puțin ospitaliere, au fost și sunt folosite de târlaşi, dar nu ș'au putut primi nume.

113. *Ostrovul Dreanău*. Astăzi Dranov. — Băștinașii și astăzi îi zic Dreanău. Numele îi vine dela *dreană*. Dreană numesc Bășărăbenii băștinași peștele mreană. Lacurile acestui ostrov erau bogate în acest soi de pește. Cel mai bogat era lacul căruia i s'a dat numele de Dreanău, dela care și numele întregului ostrov. — Rușii l-au pocit și îi zic Dranov.

Ostrovul Dreanău are multă baltă. Grindurile se respiră prin stufăriș, nu alcătuesc câmp ca în celelalte ostroave. Aceste grindur sunt mai sălbatice, mai puțin ospitaliere. Vitele se aclamatizează greu. El a fost și este mai puțin populat.

114. *Ghiolul Belciug*. Belciug și în H. P. S. Are forma unui belciug.

115. *Grindul Plopilor*. Grindul Crasnicol.

S'a numit Grindul Plopilor, căci pe el erau niște plopi bătrâni. Rușii îi zic Crasnicol. Acest grind îi mai ridicat și oferă pescarilor loc bun de popas. În marginile lui se poate înfige sigur fărușul de care se leagă lotca. Pe mărginile lui se înșiruiău multe fărușe. — Acestui făruș în limba rusă i se zice Crasnicol. De aci numele grindului. În H. P. S. numai o ramură a grindului poartă acest nume.

116. *Grindul Frasin*. Frasin în H. P. S. S'a numit astfel, căci pe el se afla un frasin bătrân.

117. *Grindul lui Gâscă*. Grindul Paladi și Grindul Gâsca în hartă. Gâscă a fost un vechiu târlaş ; urmașii lui trăesc în Tulcea. După Gâscă vine Palade, ai cărui urmași îl stăpânesc și astăzi.

118. *Grindul Țiganului*. Țiganului și în hartă. Aci un târlaş brunet își avea târlaş. Confimporanii îi ziceau Țiganu.

119. *Grindul Sterpului*. Grindul Dranov în hartă. Pe el îl stăpânea în vechime un târlaş, care n'avea copii.

120. *Ghiolul Rotund*. Cruhlic în hartă. Cruhlic = Rotund în limba rusă.

121. *Japca Lungă*. Sahaua Lungă în hartă.

122. *Grindul lui Vasile*. Grindul Vasile și în H. P. S. Acest grind era neprielnic vitelor. Acum 60 de ani Vasile Cornei, zis și Comârzan, om cuprins, cu zăvoade de pescărie, ș'a făcut târla pe el. Acum 30 de ani, când eram învățator în Sf. Gheorghe, trăia încă și-mi era prieten.

123. *Grindul Mocirla*. Grindul Mocirla și în H. P. S. Este o numire foarte veche.

124. *Grindul Crasovici*. Grindul Crasovici și în hartă. E numire recentă.

125. *Japșa Sărată*. Japșa Sărată și în hartă. Numire veche.

126. *Grindul Perișor*. Grindul Perișor și în hartă, iar capătul ce înaintază spre Grindul Sterpului, e notat Grindul Călugărului. Pe acest grind se afla un păr sălbatec, chircit și îmbătrânit. În capătul, zis Grindul Călugărului, acum 30 de ani călugării din Mănăstirea Saon își aveau târla. Din cauza vitregiei locului l-au părăsit.

127. *Ghiolul Dreanău*. Dranov în H. P. S. Dela el ș'a luat numele întreg ostrovul.

128. *Drumul Scorpiei*. Canalul Regelui Carol I. S'a numit în vechime Drumul Scorpiei. Se zice că în ostrovul *Popina* trăia o scorpie, care multă stricăciune făcea oamenilor. Nimeni n'o putea învinge. Atunci Sf. Gheorghe, auzind de faptele scorpiei, a venit călare pe calul său alb ca lumina soarelui, ca s'o răpue. Scorpia simțindu-l, a părăsit culcușul și a luat-o spre Dunăre și de acolo spre mare, căci nădăjduia de scăpare. Pe unde trecea, scorpia scurma cu ghiarele și dâra făcută se umplea cu apă. Când Sf. Gheorghe o ajungea și căuta s'o impungă cu sulita, ea cotia și dâra era cofită. În cele din urmă Sf. Gheorghe a omorât-o, tocmai când era gata să intre în mare. — Acestei dări i s'a dat numele: „Drumul Scorpiei“, apoi Dunavăț și astăzi numele ce-l poartă de când s'a canalizat.

129. *Ostrovul Scorpiei*. Este insula *Popina* din hartă. Aci își avea culcușul scorpia pe care a ucis-o Sf. Gheorghe. În urmă s'a numit Ostrovul Popei, fiindcă un popă își avea așezământ pescăresc pe dânsa. Rușii i-au zis *Popina*, care înseamnă a popei.

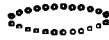
130. *Ghiolul Razâm*. Razelm în H. P. S. S'a numit Razâm, căci razimă balta, adică o sfârșește. Acum 42 ani, când eram în clasele primare la C. A. Roseti, nu se pomenea de Razelm. În foaie geografice era însemnat *Razim*.

131. *Portița*. Gura Portiții în hartă.

132. *Ostrovul Lupilor*. Insula Lupilor și în hartă, căci aci lupii își aveau bârloagele lor.

133. *Ostrovul Chitic*. Chituc în H. P. S. S'a numit Chitic, căci are forma unui chitic. Rușii au pocit cuvântul și-i zic Chituc.

Ion Constantinescu
Învățător, Constanța

TABLOU DE NOUA ÎMPĂRȚIRE ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI CONSTANȚA¹⁾

JUDEȚUL CONSTANȚA

No. Consilierilor : 30

Capitala : Municipiul Constanța No. consilierilor de ales : 32

Comuna urbană Carmen Sylva No. consilierilor : Comuna urbană Mangalia No. consilierilor : 16
 „ „ Cerna Voda „ „ „ „ Medgidia „ „ 16
 „ „ Hârșova „ „ „ „ Tekirghiol „ „ 16

No. curent	Numele comunelor rurale	No. consilierilor comunal de ales	Sate și unități administrative sătești cu consilii		Satele cu adunare sătească		Plasa
			Numele satelor	No. consilierilor sătești de ales	Numele satelor		
1	ALBEȘTI (Sarighiol)	9	Albești *) (Sarighiol) Arsa Coroana Două Mai Hagieni (Hagilar) Limanul Peceneaga (Gherengic) Răcari (Duranculac) Vârtoful	8 8 8 8 8 10 12 8 8	Brazda (Geferfacă) Hotarele (Calichioi) Vama Veche (Ilanlâc) Vâltoarea (Ăcângi) Vânători (Ascilar)	Mangalia	

2	BASARABI (Murfatlar)	9	Basarabi *) (Murfatlar) Castelul (Chiostel) Cuza-Vodă (Docuzol) Galeșu (Nazarcea) Nisipari (Caratai) Poarta-Albă (Ălacap) Siminoc Valea-Dacilor Valea-Seacă (Omurcea) Valul lui Traian	10 8 10 8 8 8 8 8 8 8	Cocoșul	Ovidiu
3	CETATEA (Asarlâc)	12	Asănești (Hasancea) Cadiul (Korno-Kadievo) Cetatea *) (Asarlâc) Dobromirul-din-Deal Dobromirul-din-Vale Fundeni (Saragea) Lespezi Nastratin Pădureni Poenița (Borungea) Șipotele (Ghiolpunar) Tudor-Vladimirescu Valea-Rea (Enișenlia) Valea-Țapului	8 10 8 10 10 10 8 8 8 8 10 8 8 8		Traian

¹⁾ Din Monitorul Județului Constanța.

*) Satele cu asteriscă indică reședința comunei rurale formată din mai multe sate.

No. curent	Numele comunelor rurale	No. consilierilor comunalii de ales	Sate și unități administrative sătești cu consilii		Satele cu adunare sătească		Plasa
			Numele satelor	No. consilierilor sătești de ales	Numele satelor		
4	COBADIN	12	Ciocârlia=de=Jos (Biul-Biul-Mic) Ciocârlia=de=Sus (Biul-Biul-Mare) Cobadin *) Curcanii Isvorul=Mare Osmancea Peștera Petroșani (Chioseler) Vișoara	10 8 10 8 8 8 10 10 10	Ciobănița (Agemler) Furca (Becter) Veteranul	Traian	
5	DOMNEȘTI (Cogealac)	18	Baia (Hamangia) Casian (Șeremet) Domnești *) (Cogealac) Dorothea (Tari=Verdi) Fântânelele (Inancișmea) Gura=Dobrogei (Cavargic) Istria Mihai=Viteazu Nunțași (Duingi) Pandurul (Potur) Săcele Sinoe (Casapchioi) Vadul	10 8 10 10 10 8 10 10 10 10 10 12 8	Traian	O v i d i u	

6	FERDINAND I (Cara=Murat)	15	Carol I Corbul=de=Jos (Gargalâc=Mic) Corbul=de=Sus(Gargalâc=Mare) Dorobanțu Ferdinand I *) (Caramurat) Luminița (Șahman) Mamaia Năvodari Ovidiu (Canara) Palazul=Mare Palazul=Mic Piatra (Tașaul) Sibioara Târgușor (Pazarlia) Valea=Neagră (Cogealia)	10 10 8 8 12 8 8 10 8 8 8 8 8 8 10	Oituz	O v i d i u
7	HORIA (Muslubei)	15	Albina (Balgii) Bălăceanu (Cadicâșla) Căpădava Ciobanu Cloșca Crișana Dulgheru Gârliciu Ghindărești (Ghizdărești) Horia *) (Muslubei) Saraiu Stejarul (Carapelit) Șiriu (Sublt. Mandai) Tichilești Topalu	8 8 8 12 8 8 10 10 10 8 10 8 8 8 12		D u n ă r e a

No. curent	Numele comunelor rurale	No. consilierilor comunitari de ales	Sate și unități administrative sătești cu consilii		Satele cu adunare sătească		Plasa
			Numele satelor	No. consilierilor sătești de ales	Numele satelor		
8	ION CORVIN (Cusgun)	15	Abrud (Mulciova) Adam-Clisi Băneasa (Parachioi) Beilic Brebene Caraiman (Caraamat) Cărpinișul (Ghiuvegea) Cocargea Cucuruzul (Iusuf-punar) Deleni (Enigea) Făurei (Calaicea) Ion Corvin *) (Cusgun) Negureni (Caranlâc) Rariștea Răzoarele Strunga (Câșla) Urluia Zorile (Kerim-Cuius)	8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8	Floriile (Baccuius) Mircești		Traian
9	NEGRU VODĂ (Cara-Omer)	12	Căscioarele Cerchezul Comana Cotul Văii (Chiragii)	8 10 8 10	Orzari Pelinul (Carachioi)		

			Darabani Grănicerul Măgura (Docuzaci) Negru-Vodă *) (Cara-Omer) Tatarul (Azaplar) Vâlcelele (Valalâ) Viroaga (Calfachioi)	8 8 8 12 8 8 8			Mangalia
10	OLTINA						Traian
11	PANTELIMON	12	Călugăreni Cheia (Chirșlic) Colilia (Colelia) Crucea (Safișchioi) Gălbiori Grădina (Toxof) Mireasa (Ghelengic) Nistorești Pantelimon *) Pantelimonul de jos Râmnicul de Jos Râmnicul de Sus Runcu Stupina (Erkesec) Vulturul (Cartal)	8 8 8 8 8 8 8 8 10 8 8 8 8 8 10			Dunăreasa

No. curent	Numele comunelor rurale	No. consilierilor comunali de ales	Sate și unități administrative sătești cu consilii		Satele cu adunare sătească		Plasa
			Numele satelor	No. consilierilor sătești de ales	Numele satelor		
12	PLOPENI (Cavaclar)	12	Chirnogeni (Ghiuvenlia) Conacul (Beșaul) Dumbrăveni Fântâna Mare (Bașpunar) Furnica (Schender) General Scărișoreanu Independența (Baeramdede) Maior Chiriacescu Movila Verde (Cazil=Murat) Negrești Olteni (Demircea) Plopeni *) (Cavaclar) Tufani (Caraaci)	12 8 10 8 8 8 10 8 10 8 8 10 8	Căciulați (Cealmagea) Credința (Sofular) Frasinul (Terzi=Veli) Periș (Armutlia)		Mangalia
13	RASOVA	9	Adâncata Aliman Cochirleni Hațeg Ivrinezul=Mare Ivrinezul=Mic Mârleanu Rasova *) Vlahii	8 10 10 8 8 8 10 10 8			Traian

— 172 —

14	TOPRAISAR	15	Agigea Amzacea Bărăganul (Osmanfacâ) Cumpăna (Hasiduluc) Domnița Elena (TaflageacMare) Dulcești (Taflageac=Mic) Lanurile (Ebichioi) Lazul (Laz=Mahale) Lungeni Mereni (Enge=Mahale) Miriștea (Edilchioi) Moșneni Potârnichea (Abdulah) Regele Mihai I Schitul Straja (Mahometcea) Topraisar Tuzla	8 8 10 10 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 10 10	Biruința Costinești Muratan		Mangalia
15	TORTOMAN	12	Băltăgești Dropia (Derinchioi) Dunărea Făclia Gherghina (Defcea) Mircea=Vodă Saligny Satul=Nou	8 8 10 8 8 8 8 8	Remus Opreanu		Dunărea

— 173 —

No. curent	Numele comunelor rurale	No. consiile- rilor comu- nali de alis	Sate și unități administrative sătești cn consilii		Satele cu adunare sătească	Plasa
			Numele satelor	No. consi- liilor să- tești de alis	Numele satelor	
15	TORTOMAN (urmare)	12	Seimeni-Mari Seimeni-Mici Siliștea Ștefan cel Mare Țepeș-Vodă Țibrinul (Geabacu) Tortoman	8 8 8 8 8 8 8		Dunărea (urmare)

NOTĂ. — Am dat acest tablou nu atât pentru noua împărțire administrativă, cât mai ales pentru cunoașterea noei toponimii a satelor din jud. Constanța, toponimie a cărei schimbare, făcută pe baza propunerilor noastre, o socotim ca un succes al luptei duse de noi și verbal și prin paginile Analelor Dobrogei.

C. Br.

Canalul navigabil de la Dunăre la Mare (Cernavoda-Constanța) și perspectiva unei Baze Navale la lacul Tașaul ¹⁾.

În revista „Analele Dobrogei“ din anii 1922 și 1927, am publicat două proiecte cu privire la Canalul Navigabil de la Dunăre la Mare, legând Cernavoda cu portul Constanța.

Aceste două proiecte au fost întocmite în vederea aceluiaș scop. Totuși ele conțin puncte care se deosebesc de la un studiu la altul. Era vorba de a se hotărî dacă ar fi mai nemerit ca săpătura Canalului pe tot parcursul său (60.200 m.) să se execute sub cer liber, sau ca acest Canal să aibă deschizătura liberă numai pe traseul de la Cernavoda până la punctul Valul Traian (cota 25 m. deasupra nivelului mării) pe o distanță de 47.400 m., iar de la punctul Valul Traian până la Constanța-port (distanță de 12.800 m.) această parte a Canalului să fie străbătută prin două tunele maritime boltite, paralele și gemene, care ar urma o linie dreaptă până la debușeul în Mare. În afară de aceste diferențieri în execuție de lucrări, se mai găsesc în cele două studii menționate alte aspecte distincte în ceea ce privește adâncimea apei din Canal și lățimea Canalului; adevărat se hotărî dacă o adâncime de 6 m. sau una de 8 m. și o lățime de 40 m. sau de 60 m. a fâșiei de apă ar fi mai apropiate cerințelor de navigație.

Am arătat în publicațiile anterioare din „Analele Dobrogei“ că prin deschiderea unui asemenea Canal nu se urmărește o continuă vărsare, prin scurgere a debitului de apă luat din Dunăre, de capacitatea cuprinsă în Canal, pentru a fi aruncată în mod integral la Mare. Am socotit pentru scurgerea apelor Canalului o viteză de cel mult 0.25 m. pe secundă. Între Dunăre și Mare, Canalul va avea o înclinare de 0.129 m. la suta de metri (0.129 m./o) și în scopul de a regulariza

¹⁾ Regretăm sosirea cu întârziere a acestui articol, așa că suntem nevoiți a nu pune la locul cuvenit.

cu mai multă eficacitate viteza de scurgere în Mare a apelor Canalului, precum și menținerea unui calaj (adâncimea apei din Canal) la Constanța de 6 m. sau la 8 m., am prevăzut construirea unui sistem de baraje cu ecluze și porți mobile, care să fie stabilite la capătul Canalului, la Constanța-port, în locul celor pe care le propuneam la Cernavoda. Prin manevra acestor porți de comandă, se va stăpâni, urmând împrejurărilor, volumul de apă din Canal. Apele Canalului sunt legate de o scurgere naturală către Mare prin faptul că, între apele Dunărei și Mare, diferența de nivel între fâșiile lor de ape este de 8 m. (Dunărea la efiaj are 8 m. deasupra nivelului Mării). În aceste condițiuni și cu întocmirea lucrărilor prevăzute mai sus, debitul de apă, pe care Canalul îl va vărsa în Mare, nu va depăși 120.000 metrii cubi în 24 ore. Urmează de aci că un volum de 120.000 m. c. furași Dunărei în fie-ce 24 ore, nu stânjenește cursul permanent al batrânului fluviu și nici nu-i micșorează debitul, care în drumul lui poartă zilnic către Mare, prin gurile Chilia, Sulina și Sf. Gheorghe, mai bine de 20,000.000 metrii cubi pe o zi siderală.

Traseul urmat de Canal între Cernavoda și Constanța este acela indicat de situația topografică a terenului, și anume: el va parcurge Valea Carasu, al cărei profil pe distanță de 24.800 m. (Cernavoda=Chiostel) este de 4 m. deasupra nivelului Mării. Cu începere de la Chiostel, mergând spre Mare pe traseul Murfatlar=Palas=Constanța-port (35.400 m.), profilul terenului merge ridicându-se treptat la 10 m., 15 m., 20 m., 30 m., și el atinge la Palas cota cea mai ridicată, 56 m. deasupra nivelului Mării. De la Palas către Constanța profilul terenului descrește gradual și se termină cu 25 m. altitudine la malul Mării.

Lucrările de săpături se prezintă a fi mai anevoioase pe traseul Chiostel=Murfatlar=Palas=Constanța-port, în lungime de 35.400 m. Este de remarcat însă faptul îmbucurător, că așezământul acestui podiș (Chiostel=Constanța) este format din pământ-galben-humă și din pământ roșu-galben de slabă rezistență. O confirmare experimentală a lucrului ne-a dat-o constatarea făcută la săparea unui puț la punctul Palas (56 m. altitudine) de către conducta de petrol care, pătrunzând în adâncime până la 42 m., a întâlnit pământ galben-humă, pământ roșu-galben, ambele de o slabă rezistență, afară numai de un imperceptibil strat de piatră, gros de 0.50 m., la o adâncime de 15 m. În asemenea condițiuni, tăerea canalului în aer liber este ușurată și ea se prezintă cu avantajii serioase de înlesniri, ceea ce ar exclude greutățile

și cheltuelile enorme pe care le-ar reclama tunelele maritime de pătrundere între punctul Valul Traian și Constanța-port (12.800 m.).

Pe traseul canalului au fost prevăzute bazine-porturi la Cernavoda, Megidia, Murfatlar, cu trotoare dealungul canalului pentru halajul șlepurilor, cu o uzină electrică centrală la Megidia, cu șase poduri metalice pentru traversarea canalului și un port amenajat la vărsarea canalului în Mare, la Constanța, care va fi pendinte în partea de sud a portului maritim existent.

Nu socot necesar de a mai reveni asupra devizului-proiect, privitor la lucrările de săpături, de zidării, de construcțiuni și a. Ele se pot vedea complet amănunțite în Revista „Analele Dobrogei” din anii 1922 și 1927. Cheltuelile reclamate pentru executarea Canalului ereau apreciate pe atunci la circa 3 miliarde lei. Canalul, odată umplut, ar conține un volum de apă de aproape 20 milioane metri cubi. Din acest însemnat volum de apă se vor scurge în Mare — după cum am arătat mai sus — vre-o 120.000 m. c. în 24 ore.

Scopul urmărit prin deschizătura unei căi navigabile între Dunăre și Mare (Cernavoda-Constanța) este privit ca un mijloc de a înlesni transportul mărfurilor pe drumuri fluviale, legând astfel Constanța—care se găsește așezată cu privirea către întinsul orient — cu Rotterdam, orașul cu poarta deschisă la Marea Nordului. Basinul Dunărei, care străbate deacurmezișul Europa Centrală și cea de apus, va forma calea de unire între Marea Neagră (Constanța-port) și Marea Nordului (Rotterdam), deschizându-se ca un bulevard natural așezat și creat pentru a înlesni traficul de mărfuri.

Concomitent cu proiectul Canalului navigabil de la Cernavoda la Constanța a intervenit o nouă și mare problemă, pe care o reclamă interesul apărării naționale și care privește litoralul Țării la Mare. Această problemă se prezintă preocupării generale prin latura imperios exigibilă de a dispune de stăpânirea coastei Mării contra vre-unui atac din afară. Este vorba de realizarea Bazei-Navale la unul din punctele de coastă proprii unui asemenea așezământ, așa fel ca o flotă de războiu, bine alcătuită și adăpostită într'un nou port maritim, să poată supraveghea întinsul coastelor și să fie gata de a deschide lupta contra ori-cărei incursiuni streine.

Se vorbea și s'a scris în jurnale (Universul din August 1930) că s'ar fi hotărât ca lacul Tașaul, așezat la Nord de Constanța, să fie amenajat pentru Baza Navală și că, pentru acest scop, se vor

întocmi lucrări de mare amploare, ca să se umple lacul cu apa Mării printr'un canal îndiguit, care să pătrundă pe distanță de kilometri în largul Mării (lacul Tașaul se găsește cu 1.80 m. mai jos de nivelul Mării). Și natural că lucrările cerute de o Bază Navală nu se opresc aci; mai sunt chemate a fi împlinite multe altele, cum de exemplu portul maritim propriu zis, cu dane, cheiuri, arsenal, căzărmi, depozite pentru armată ș. a. Pentru apărarea unui litoral maritim, nu mai există secret sau ignoranță în ceea ce privește planurile de întocmit. Se cunosc în mod precis lucrările stabilite pe coaste (în afară de bazele navale propriu zise), ele fiind prevăzute cu armamente stabile, așa cum sunt grupurile de baterii espasate la distanțe calculate, cari au rolul de a stăpâni fășii mari din largul Mării, prin barajele lor de focuri. Bateriile de coastă conlucrează deci cu flotele de războiu pentru complectarea unui plan determinat, al cărui țel este de a opri o debarcare de trupă vrăjmașe în vreun punct al coastei — de a împiedeca bombardarea orașelor de Mare — de a deschide lupta contra dușmanului pentru a-l respinge și chiar de a-l distruge. La aceste puternice mijloace de apărare se mai adaugă sistemul barajelor de mine, așezate în largul Mării sub forma unor pânze de păianjeni, care prin veghea lor vigilentă și efectivă formează o primă fortificație de avansare pentru turburarea și oprirea de la înaintare a flotei streine. Pe deasupra celor arătate, se are în vedere încă un factor însemnat de luptă atunci când se aruncă, în furtuna bălăliilor, escadrilele de aeroplane — această modernă armă a războaelor — care, dispunând de un câmp de activitate mult superior altor arme, vine să complecteze în mod fericit întreg sistemul de apărare al Coastei Mării. Nu există îndoială că toată Țara este interesată și atentă la lucrările proiectate pentru apărarea integrității teritoriale, iar în cazul special de față, care privește stăpânirea, prin puterile noastre, a țărmlui Mării, suntem cu toții doritori ca proiectele întocmite în acest scop să ia ființă cât mai repede și să fie înzestrate cu armamentele și utilajele cele mai eficace.

Incursiunea sumară pe care o făcui despre Baza Navală ce-ar urma să se realizeze la lacul Tașaul, ar părea surprinzătoare, dacă nu curioasă. Totuși, atunci când s'a scris în „Universul“ (August 1930) despre proiectul Bazei Navale la lacul Tașaul, se îngloba în acel proiect și derivarea Canalului Navigabil de la Cernavoda la Constanța, pentru a i se da un nou fraseu acestui Canal; adecă, legătura Dunărei cu Marea prin Canalul Navigabil să pornească de la Cerna-

voda pentru ca să deașeze în lacul Tașaul, înlăturând prin urmare atingerea la Constanța a capătului Canalului. Nu întrevăd nici un folos și nici o nevoie ca o lucrare de importanța Canalului navigabil să fie deviată din drumul natural pe care-l reclamă traficul comercial, scop primordial al realizării acestei lucrări. Câte=va observațiuni ne vor da prilejul de a ne verifica părerea pe care am susținut-o în lucrările precedente.

a) Se crede oare că lacul Tașaul să fie umplut cu apă de Dunăre prin aducerea Canalului la Tașaul? Cazul se exclude dela sine. Patul lacului trebuie să fie adâncit cu încă 8 m. și atunci el se va găsi cu 9,50 m. mai jos ca nivelul Mării. Legătura directă cu Marea va umplea lacul de apă, fără a cere acest ajutor dela Dunăre.

b) Se urmărește oare ca prin drumul Canalului să se facă legătura mai apropiată între flota de Dunăre și flota de Mare? Pentru un atare scop nu cred ca să se arunce miliarde prin săparea Canalului către Tașaul, unde va întâlni altitudini de teren mult mai ridicate decât traseul Cernavoda=Constanța. În special cu începere dela Murfatlar, direcția N.=E. către lacul Tașaul, podișul se înalță mereu până peste 70 m. altitudine. Dacă socotim însă realizat Canalul navigabil așa cum l=am propus, adecă Cernavoda=Constanța, acest drum de apă va îngădui flotei de Dunăre să atingă portul Constanța și de aci până la lacul Tașaul, unde s'ar stabili Baza Navală, distanța de 25—30 km., s'ar parcurge în cel mult o oră, pentru ca flota de Dunăre să vie în contact cu flota de Mare.

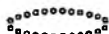
c) Se plănuește oare construirea unui port comercial alături de Baza Navală la lacul Tașaul? Eu cred că nu. Portul Constanța își are locul stabilit; cheltueli enorme s'au făcut pentru îmbogățirea lui cu clădiri, silozuri, magazii, rezervoare de petrol ș. a., pentruca, printr'un capriciu greu de înțeles și mai greu de explicat, să se părească această poartă deschisă comerțului maritim, pentru a ne avertura în haosul pe care l=ar crea singura gândire că la lacul Tașaul se va ridica un nou port comercial în locul celui existent dela Constanța.

Vreau să cred că în tot ce s'a vorbit și s'a scris pentru deviația Canalului din drumul pe care l=am socotit, adecă traseul Cernavoda=Constanța, pentru ca el să fie deviat la lacul Tașaul, nu a fost decât o naivă vânturare de idei. — Canalul Navigabil dela Dunăre la Mare (Cernavoda=Constanța), care va fi și va rămâne o întreprindere comercială cu însușiri de rentabilitate, formează prin el

singur un capitol distinct de proiectul Bazei Navale, deasemeni extrem de important, dar care se înglobează cu de la sine putere într'un cadru propriu intereselor mari ce urmărește, fără ca aceste două grandioase lucrări să se socotească indubiabil lipite una de alta. — Cu toții dorim ca ambele lucrări să se înfăptuiască și să-și ia fiecare din ele avântul și dezvoltarea la care sunt chemate.

Constanța, 5 Decembrie 1930.

Jean Stoenescu-Dunăre
Inginer

RECENSII

Carl Patsch : *Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa*.
III. Die Völkerbewegung an der unteren Donau in der Zeit von
Diokletian bis Heraklius.

1 Teil : Bis zur Abwanderung der Goten und Taifalen aus
Transdanuvien. (Mit zwei Kartenbeilagen). Akademie der Wissen-
schaften in Wien (Philosophisch-historische Klasse) Sitzungsberichte,
208. Band, 2 Abhandlung, 1928, Wien und Leipzig, S. 68.

Studiul de față este o continuare a celor publicate mai înainte
de autor în *Anzeiger*-ul Academiei din Viena în 1925, pg. 69 sq.
și 181 sq.

Cercetările lui Patsch caută să stabilească dintr'un început că
unul din locurile de intrare în Balcani ca și de eșire din acești
munți au fost localitățile *Transmarisca* și *Marisca*, precum și râul
Mariscus. Comentând informația geografului Ravennas, Patsch soco-
tește că râul *Mariscus* nu poate să fie Mureșul transilvănean, ci trebuie
pus în legătură cu localitățile *Transmarisca* și *Marisca* din părțile du-
nărene ale Moesiei inferioare ; în acest caz *Transmarisca* nu este
decât Turtucaia de azi — după toate distanțele Itinerariilor romane
— iar râul *Mariscus* nu poate fi decât Argeșul, a cărui vărsare în
Dunăre se face chiar în fața acestei localități, având la vărsarea lui,
pe malul stâng dunărean, localitatea *Marisca*, corespunzătoare Olte-
niței de astăzi.

Prin aceste locuri : — vărsarea Argeșului, Oltenița, Turtucaia —
se deschide una din cele mai bune treceri de pe un mal pe celălalt
al Dunării în aceste regiuni ale Moesiei inferioare.

Această punte de trecere în peninsula balcanică devine însem-
nată din nou și începe a fi constatată după 271 p. Chr., când Dacia
este părăsită și Dunărea ajunge din nou graniță a Imperiului.

Cei mai turbulenți dintre toți năvălitorii ce se semnalează de
acum încolo sunt Goții. Sub Aurelian, Probus și Dioklețian se în-

tâmplă războaie mari aici; mai cu seamă sub acesta din urmă, când teatrul luptelor va fi în regiunea Transmarisca și Tropaeum Traiani (pg. 7). Karpii și Bastarnii, așezați de demult în Ardeal, năvălesc urmași apoi de Goți. La începutul lui Septembrie 294 Dioklețian, în drumul spre Nicomedia, trece prin Moesia inferioară pe la Marcianopolis, iar mai târziu pe la Retiaria, Cebrum, Varianae, Appiaria, Durostorum și Transmarisca. O inscripție din zidul cetății aceștia pomenește despre acest împărat în legătură cu asemenea evenimente. În intervalul 315—317, când se reclădește de către împărații Constantin și Licinius cetatea Tropaeum Traiani, distrusă probabil între 293 și 305 de o invaziune barbară, care trebuie să fie aceia a Carpilor, Bastarnilor și mai cu seamă a Goților, se va fi reclădit și cetatea Transmarisca distrusă pe urma invaziilor pomenite. De la 303 nu se mai pomenește de vre-o mișcare mare de năvălire a Goților sau a altor seminții barbare, din cauză că trupele de apărare pe linia Dunării nu mai fuseseră micșorate și apoi fiindcă însuși Galerius, ca împărat, se așează în locul său de naștere, *Romulianum* nu departe de vărsarea Timocului în Dunăre.

Războiul său prim cu Maximinus Daia, stăpânitorul Orientului în 313 și conflictul cu Constantin, împăratul de apus, au deschis din nou poarta de invazie, în special a Goților, cari vor începe iarăși să tulbure ordinea stabilită câțeva vreme în aceste părți. Ciocnirile lui Constantin cel Mare cu Goții ne sînt atestate indirect printr'o inscripție mauritanică din 313 și o alta africană din 319, unde este numit Goticus maximus și Carpicus maximus. Reclădirea și popularea din nou a orașului Tropaeum Traiani între 315—317 a fost o măsură de apărare împotriva năvălirii Carpilor și mai cu seamă a Goților, de cari avea să se teamă în deosebi imperiul roman. În acelaș timp se va fi pregătit și valul defensiv de pe valea Carassu între Axiopolis (Cernavoda) și Tomis (Constanța); această întăritură putea să-l țină în respect, nedându-i voie să înainteze mai departe spre sud, pe oricine ar fi trecut Dunărea în susul despărțirii brațelor sale, adică prin colțul nord-vestic al Dobrogei.

În 322 Sarmatii de vest sau Iazygii atacară localitatea dunăreană Campona de la sud de Budapesta, iar Constantin, nu numai că-i respinsese, dar chiar merse la ei. El străbătea Banatul apusean, în care locuiau atunci Sarmați. Se vede din unele monede că creștinismul pătrunsese la Sarmați, ba chiar aceștia, în anul 332, au obținut ajutor împotriva Goților. În 323 începe o a doua invazie a Goților

în partea de răsărit a Peninsulei balcanice, trecând peste valul Axio-polis=Tomii, de unde fuseseră retrase trupele de pază, — „per neglectas limites eruperunt“, — înaintând până în Moesia inferioară și Tracia. Constantin conduse în persoană războiul împotriva lor, îi împinse peste Dunăre, în Muntenia, și bătu pe șeful Goșilor, Ransimond, pe o ridicătură de pământ, unde fugarul își căutase adăpost într-o pădure.

După ce Goșii au fost potoliți și s'a restabilit o oarecare liniște la Dunărea mijlocie și de jos, Constantin a hotărât creierea a două treceri permanente între cele două maluri ale Dunării: una pentru Oltenia, unde se găseau Taifalii și alta pentru Muntenia, în care se aflau Goșii (pg. 20). — În 328 s'a inaugurat un pod de piatră în prezența chiar a lui Constantin, care pod lega cele două maluri ale Dunării, între satul bulgăresc de astăzi Gigen pe dreapta vărsării Iskerului și satul Celei de pe malul românesc; celălalt pod s'a construit între Transmarisca=Turtucaia și Oltenița=Marisca, numindu-se *Constantiana Daphne*. Însemnătatea dată unei asemenea opere de Constantin se vede și din faptul că a lăsat să se bată chiar o monedă cu prilejul inaugurării acestui pod. Legăturile acestea între cele două maluri ale Dunării au adus o epocă de liniște, care a făcut ca să se întindă creștinismul pe malul stâng între Goși și prin populațiunea latină ce se stabilea aici, având garantată siguranța. Din a doua jumătate a veacului al 3-lea erau de bună seamă aici creștini, în urma convertirii prin clerici greci, cari fuseseră aduși ca prinși în războaie din Kapadocia, Frigia și Galatia și prin influența provinciilor dunărene și ale Mării Negre cu coloniști Goși, unde cel puțin Singidunum, Bononia, Rafiaria, Durostorum, Axioopolis, Noviodunum și Tomii aveau comunități creștine chiar înaintea consiliului dela Nicaea (325); creștinismul era răspândit pe deoparte în urma influenței provincialilor aduși din ținuturile balcanice, pe de altă parte datorită amestecului de populațiune ce-l provoca serviciul militar roman (pg. 23—24). La consiliul dela Nicaea a luat parte și episcopul Teofil al Goșiei, pe care episcop Harnack îl presupune a fi acela al Tomisului. La început, atât Teofil cât și Wulfila au fost ortodocși și numai după aceea au trecut la arianism; prin Teofil, care era din răsăritul imperiului s'a întărit influența grecească asupra creștinismului Goșilor, care începuse prin misionari din Asia Mică. Wulfila știa grecește, latinește, gotica, după mărturia lui Auxentius de Durostorum; — greaca îi era poate mai familiară și datorită faptului originii lui capadociene, sau

influenței înaintașului său Teofil, după cum arată și alfabetul întrebunțat de el, care în mare măsură este grecesc (pg. 27). De când greceasca era în mare cinste la aceste căpetenii religioase, în poporul gotic de jos limba latină se împământenisise mai puternic, fiindcă Goții se găseau în raporturi cu aceste țări romane de margine în care limba latină era predominantă, la această supremație a ei contribuind în bună măsură și *enclavele romane rămase încă peste Dunăre*, — ceiace ne face să credem că Patsch nu admite o părăsire completă a Daciei Traiane și o golire a ei de populațiunea romană. . . . „wie alte römische Enklawen in Transdanuvien, die Durchsetzung des Landes mit Kriegsgefangenen aus den Balkanländern, Heiraten und Heeresdienst, zu ihrer Verbreitung beitrugen“ (pg. 27). Chiar Wulfila a predicat în latinește. Liniștea pe care o asigură Constantin imperiului roman din partea Goților face să i se dea titlul de *Imperator Caesar Constantinus maximus Gothicus victor ac triumphator Augustus*. După anul 328 s'au înființat chiar jocuri gotice — Ludi Gotici —, anuale între 4—9 Februarie.

În 322, când izbucni războiul cu Sarmații Argaragantes din Banatul de astăzi, fu trimis fiul lui Constantin ce se numește Constantin V și care=și mai adaugă numele de *Goticus maximus* după biruința câștigată asupra năvălitorilor.

Fiindcă împotriva creștinilor din ținuturile stăpânite de Goți s'au deslănțuit cruzimi mari și persecuțiuni, împăratul Constantius năvăli în 348 dincolo peste Dunăre la Goți, intervenind pentru creștini; dacă văzu că aceste încercări ale lui sunt zădarnice, el luă cu dânsul, transportându-i peste Dunăre pe credincioșii creștini ai lui Ulfila, din care cauză căpătă și denumirea de *Goticus maximus*. Așezarea acestora, numiți *Goti minores*, a fost făcută în Moesia inferior, în ramificațiunile Balcanilor din regiunea orașului de atunci Nicopolis (astăzi satul Stari-Niküp la Rossitza, la nord=vest de Trnovo) într'un ținut păduros și bogat în pășune, în care ocupațiunea lor era numai puțină agricultură și în deosebi creșterea vitelor mari și mici, așa încât și la 200 ani după colonizare erau încă săraci „gens paupera“. Numărul lor trebuia să fi fost destul de respectabil, deoarece au reușit să se mențină încă multă vreme, devenind o populațiune pașnică, datorită în bună parte și învățaturii lui Ulfila care se și numește *montanus*, nume corespunzător patriei diocesei sale, unde se așezase această populațiune creștină. Episcopatul de Nicopole, regiune în care se așezaseră acești

Goți minores, rămase și după moartea lui Wulfila reprezentantul cel mai de seamă al arianismului din toată Peninsula Balcanică.

Goții păgâni de dincolo de Dunăre rămaseră mai departe federați ai Imperiului. Sarmatii Limigantes din Banat atacă Moesia superioară în 355, 357 și 358. După o expediție din anul 358, Sarmatii Limigantes au fost siliți să depună armele și să stăpânească Banatul. În 359, din cauza iernei grele ce începuse, ei au cerut să fie primiți în Imperiu; au căutat să săvârșească un atac împotriva lui Constantius, însă au fost măcelăriți fără milă, iar neluptătorii au fost luați în sclavie și în acest fel a dispărut numele lor din istorie, în timp ce în Banat au fost așezați ca federați *Sarmatae Argaragantae*, și mai apoi *Viktovalii* din Ungaria superioară ca primă populațiune germană în Banat (pg. 38).

După aceasta împăratul ridică în fața orașului Margum din Moesia superioară cetatea *Constantia*, ca să asigure și să stăpânească ambele maluri ale Dunării după exemplul anterior al tatălui său, asigurându-se un fel de paralelism corespunzător de cetăți pe ambele maluri ale Dunării ca: Bononia=Onagrium, Transdierna=Dierna, Transdrobeta=Drobeta, Transmarisca=Constantiana=Daphne și podul dela Oescus. În aceste orașe se făceau și târguri, unde venea lumea barbară din stânga Dunării.

Urmașul lui Constantius, Iulian, puse în stare de apărare și orașele din răsăritul Peninsulei, pentru eventualitatea unei turburări războinice.

Sub Valens se întâmplă la Dunărea de jos complete schimbări politice și etnografice. Acestui împărat, care se găsea în drum spre Siria, i se comunică după 30 Iulie 365, că Goții plănuesc un mare atac împotriva Imperiului. În timpul războiului civil din 365—366 dintre Valens și Prokopius, acesta din urmă rudă a lui Iulian, o ceată de circa 10.000 de Goți a trecut Dunărea în răsăritul Peninsulei Balcanice îndreptându-se în marș către Constantinopol. Aceștia au fost prinși și internați în diferite orașe din Imperiu. În iarna lui 366/367 Valens își așează cartierul la Marcianopolis, pregătindu-se pentru o ofensivă în Transdanuvien. Când trece la 367 pe la Transmarisca=Constantiana=Daphne, Goții din câmpia Munteniei se retrag în munți. La 25 Sept. 676 Valens se reîntoarce, gășindu-se la Durroforum.

Dincolo peste Dunăre, în Muntenia de astăzi, nu se găseau înfărituri de lemn sau de pământ care să fi oprit înaintarea romană.

Locuințele vor fi fost primitive — „wie die rumänischen Bauernhütten primitiv“ — (pg. 47), lesne de părăsit de o populațiune mișcătoare ca aceia de stepă, luându-și tot avutul fără a lăsa nimic în cale. Țara era în mare parte acoperită numai cu păduri, iar agricultura era făcută numai pe văi în mod cu totul neîndestulător, ceia ce se vede din aprovizionarea cu cereale și furaje pe care este silită să și-o facă armata romană ce opera în aceste părți. Moldova și Basarabia par a fi fost pe acea vreme mai bogate în agricultură, căci Hunii găsiră aici bogate prăzi, care făceau anevoioasă înaintarea hoardelor războinice (p. 47).

În 368 Valens se întoarce din nou la Marcianopoli, rămânând din iarnă până în toamnă în Dobrogea, în *Vicus Carporum*, localitate ce arată o așezare carpică aici și care se găsea așezată, după harta lui Patsch și după alte considerațiuni strategice, între Hârșova și satul Gârliciu de astăzi.

Inscripțiunea publicată în C. I. L. No. 6159 și găsită în ruinele orașelului *Hissarlik*, lângă satul Gârliciu, arată că s'a zidit aici, pe ruinele unei întărituri mai vechi, o cetate de apărare.

De la 9 Noembrie 368 până la 3 Maiu 369 Valens este la Marcianopolis, localitate corespunzătoare astăzi cu satul plin de mori Reka Dewnja, la puțină distanță spre apus de Varna.

În 369 izbucni din nou războiul la extremitatea nordică a Dunării de jos, spre Basarabia, unde își avea reședința căpetenia Vizigoților, Atanaric. Trecerea armatelor s'a făcut pe un prod de vase pe la Noviodunum, astăzi Isaceea, unde se găsește Valens la 3—5 Iulie acelaș an.

Goții s'au retras în fața armatelor romane și luptele s'au terminat fără mari pierderi pentru Goți, iar Valens fără captivi și prăzi se reîntoarce în lagărul de iarnă de la Marcianopolis.

După aceste expediții Goții au cerut pace, care s'a încheiat ne mai plătindu-se lor nici un subsidium bănesc și ne mai având voie să vie ei în târgurile dunărene decât numai în două locuri. — Această pace s'a încheiat de asemenea la Noviodunum=Isaceea, (pg. 54), și a avut oarecare durată din partea Goților, din care cauză Valens și tovarășul său din vest, Valentinian, capătă titlul de *Goticus maximus*.

Sub Constantius creștinismul capătă proporții printre Goți, deși fusese mai înainte în scădere. Astfel activitatea misionară a sectei călugărești ascetice a bătrânului Audius, exilat din Mesopotania în Scythia, deveni în anumite părți îndepărtate ale Goției așa de bogată

în urmări, încât adepții lui Audius aveau comunități cu episcopi în frunte și cu mănăstiri. Printre acești episcopi, în afară de Audius, mai era și un oarecare Silvanus (pg. 56). — În timpul lui Valens, *Vetranio, episcopul din Tomi*, un capadocian, arată multă grijă pentru reîntărirea arianismului.

Persecuțiunile împotriva creștinilor au început din partea lui Atanarich încă din anul 369 și au continuat până la 12 Aprilie 372, în care zi sfântul Sava, din comunitatea Atharid, a fost înecat în râul Buzău, refuzând să tăgăduiască creștinismul așa după cum cereau Goții păgâni. Episcopul de Caesarea din Capadocia, Vasile cel Mare, ceru corpul său și-l obținu din partea lui Iunius Soranus, comandantul general de atunci al provinciei Scythia (pg. 57).

Acei din Audiani, cari au putut trece hotarele, au pribegit după moartea lui Audius spre Chalcis în Siria, la Damascul Eufratului, la coreligionarii lor; cei mai mulți au trecut în Peninsula balcanică, găsindu-și adăpost la Wulfila.

Tot în aceste părți ale Goției proponentice s'a întâmplat arderea în biserică a întregii populațiuni creștine a unui sat cu sfinții goți Wereka, Batwin și călugărul Arpylas, ale căror resturi au fost duse de mâini pioase în Kyzikus, pe coasta sudică a Mării Marmara.

Din cauza împrejurărilor nepriincioase dincolo de Dunăre, o parte din Goți trecură Dunărea și se așezară în dioceza Traciei, unde ei spărau să găsească un „*domicilium remotum ab omni notitia barbarorum*“ . . . Astfel ei trecură granița pe la Durostorum sub conducătorii Fritiger și Alaviv, în toamna anului 376, în așa mare grabă, încât nici măcar nu se putea face numărătoarea lor.

Din cauza unor anumite interese personale ale generalilor Lupicinus și Maximus, cari au temporizat transplantarea acestui popor fugar în spre Tracia și din cauza reșinerii pe nedrept a hranei ce li se cuvenea, silindu-i să-și dea copiii căpetenilor pentru a căpăta hrana, acești Goți au devenit un flagel al Peninsulei Balcanice, ajungând ca să se ridice ei precum și alți venetici din Peninsula împotriva stăpânirii, bățând lângă Adrianopol la 378 pe Valens și omorându-l, urmând după aceasta o superioritate evidentă a populațiunilor de dincolo de Dunăre — germanice, turce și slave — care a cauzat schimbarea culturală și etnografică a întregii Peninsule Balcanice, limesul dunărean pentru apărarea imperiului sfărâmându-se. — Când Wizigoții lui Fritigerus s'au mișcat din regiunea Durostorumului, întovărășiți de trupele ce erau în această regiune, — au început să treacă și Ostrogoții lui

Alatheus, Saphrax și Farnobius, iar mai târziu Alanii și Hunii și mai apoi Taifalii.

Infățișarea etnografică a Peninsulei Balcanice se schimbă prin aceste așezări gotice.

Atanarich trece dela Siret prin Valachia, care la vest era plină de Taifali, peste Dunăre și la 11 Ianuarie 381 era cu suita sa lângă Constantinopol, alungat de Goții săi pe care-i ducea în *Kaukaland*, țară pe care Patsch o socotește a fi în munții Bănatului și o pune în legătură cu tribul localnic în Dacia, *Καυκογηστοι*, pomenit acolo de Ptolemaeus.

Atanarich muri la 25 Ianuarie 381. — După dânsul veni la Constantinopol Wulfila.

La începutul anului 395 Alarich, urmașul lui Fritigerus, stătea în Moesia, ca de aici să-și întindă năvălirile și jafurile până în Peloponez. Când vizigotul Gainas, intrat în serviciul roman, fu silit să părăsească Constantinopolul, el trece din nou în *Transdanuvien* — dincolo de Dunăre — unde locuiau încă cei de un neam cu dânsul și unde fu prins de căpetenia hunică Uldin, la 23 Decembrie 400.

Hunii, stăpâni pe câmpia Valahiei unde stătuseră mai înainte Vizigoții și Taifalii, au silit pe cei dintâi să părăsească și regiunea muntoasă a Banatului. Când Radagais ajunge cu Goții păgâni până la Fiesole lângă Florența, trebuie să fi fost în cetele lui și Goți din *Kaukaland*; de acum primejdia Vizigotă dispăre pentru Peninsula Balcanică, iar în locul ei are să survină aceia provocată de dușmanii noi ce tind să se așeze cu forța în ținuturile de dincolo de Dunăre.

1930, XI 1.

Al. P. Arbore
profesor.

* * *

Observațiuni asupra trecerii păsărilor călătoare pe deasupra Insulei Șerpilor.

Este neîndoios că, dintre toate viețuitoarele, păsările călătoare sunt cele mai bine înzestrate cu un simț special, ce nu se înșeală măniciodată, asupra schimbărilor viitoare de timp. Observațiuni sistematice asupra „pasagiilor“ de păsări pot fi de un real folos meteorologiei practice și de aceea facem loc, în paginile Buletinului nostru, alăturatului studiu, tradus din revista *Forschungen und Fortschritte* și datorit D-ului Rudolf Drost, conducătorul observatorului de pasări de pe lângă stațiunea biologică din insula Helgoland.

Acest studiu devine cu atât mai interesant pentru noi, cu cât el se referă la observațiuni făcute chiar în țara noastră și anume în insula Șerpilor.

În Marea Neagră, la vreo 40 km. spre Est de gurile Dunărei, se află insula Șerpilor, o insulă stâncoasă, pleșuvă, având o suprafață numai de 17 ha. și care se aseamănă foarte mult cu insula Helgoland. Ca și în insula Șerpilor și acolo există un „pasaj” al păsărilor mai mult sau mai puțin evidențiat. În interesul cercetărilor, ar fi de dorit să se caute în amănunt, care este proporția trecerii păsărilor și pe deasupra Helgolandului.

Cu sprijinul Ministerului de Culte Prusian, autorului i-a fost dată posibilitatea să călătorească însoțit de o călăuză pe Marea Neagră, rămânând o lună, în primăvara anului 1928, și pe insula Șerpilor, care era locuită numai de trei păzitori de faruri și doi mateloți români.

Observațiunile asupra pasagiilor păsărilor le-a început chiar din prima zi.

Lucrul zilnic consta esențial din următoarele : 1. Constatări și determinări asupra speciilor observate ; 2. Numărătoarea indivizilor fiecărei specii ; 3. Observarea trecerilor, sosirii și plecării păsărilor, folosind ochianul, busola și ceasul ; 4. Observarea trecerilor nocturne ; 5. Observarea direcțiunilor de sbor ș. a. m. d.

Timp de o lună, dela jumătatea lui Aprilie până la jumătatea lui Mai, au fost identificate un total de 146 specii numai europene, lucru foarte interesant din punct de vedere științific. Dintre acestea multe își aveau proveniența din Sudul și Sud-Estul Europei, de ex. :

Calandrella brachydactyla, *Galerida cristata tenuirostris*, *Plegadis falcinellus*, *Ardeola ralloides*, *Glareola prauficola*, *Sturnus vulgaris balcanicus*, *Cardiolis c. rumaeniae*, *Emberiza melanocephala*, *Oenanthe pleschanka*, *Accipiter brevipes*, *Anthropoides virgo* ș. a. m. d.

Din Europa centrală s'au observat de asemenea destul de numeroase păsări, pe când din Estul Europei s'au identificat mult mai puține (ex. : *Colocus monedula soemeringii*). Din regiunile nordice au fost observate șiruri întregi de : *Aythya cervinus*, *Motacilla flava thunbergi*, *Turdus musicus*, *Falco columbarius aesalon*, *Colymbus stellatus*, *Squatarola*, *Tringa erythropus*, *Tr. nebularia*, *Colymbus a. arcticus*. Într'o singură zi au fost observate 74 specii. În general pasagiile erau vioaie și, la unele specii, cât se poate de regulate (ex. : la *Șoimuți=Lanius*, *Phoenicurus ph. phoenicurus*, *rândunele=Hirundinidae*, *turturele=Streptopelia t. turtur*, *Coturnix*). La câteva,

pentru prima dată s'a găsit existența unei ordine de pasaj (pasaj după vârstă și sex, de ex. : *Mărăcinar=Saxicola r. rubreta*, *privighetoare=Luscinia m. megarhyncha*).

Numărul cel mai mare de indivizi observați într'o singură zi a fost de 1.300.

Observațiunile asupra momentului din zi al trecerii arată că multe specii, călătoare noaptea, sosiau de cele mai multe ori în cursul zilei ; ele nu au fost atrase prin lumina farurilor și au avut probabil un lung sbor înapoia lor. La unele specii, momentul din zi al pasajului era mai mult sau mai puțin constant (ex. : *prigoare=Merops apiaster* L.). Diferențele în momentul din zi al sosirii depind în cea mai mare parte de direcția pasajului observat. Specii, care veniu dintr'o direcție în care țărmul era aproape, sosiau devreme, ca de ex. : *ciorile*, pe când altele, a căror direcție de pasaj indica o coastă depărtată, sosiau mai târziu (ex. : *rândunelele*).

Treceri de păsări s'au notat din aproape toate direcțiile, dar mai ales dela W. prin N. până la E. ; totuși, se pare că trei direcțiuni sunt preferate și anume Nord=West, Nord și Nord=Est, dar mai ales prima.

Importante oscilații în direcție s'au observat câte odată în pasajul păsărilor ce aparțin aceleiași specii, dar de cele mai multe ori la o aceeași specie s'a precizat o direcție predominantă, de predilecție. Astfel, *ciorile* se îndreaptă mai ales dela Sud=West spre Nord=Est ; din contră, specii ca cintezoii (*Fringillidae*), șoimuții (*Lanidae*), rân-dunele (*Hirundinidae*) trec de obicei în direcția Nord=West.

O mare parte din specii trec transversal Marea Neagră pe un drum lung de peste 500 km.

Observațiunile directe trebuie să urmărească în acelaș timp și folosul ce-l prezintă diferitele direcții de orientare ale pasagiilor, pentrucă multe păsări se îndreaptă într'o direcție oarecare și după repartiția insulelor dealungul drumului de străbătut.

Pe insula Șerpilor s'a observat întrucâtva o concordanță între pasajul păsărilor și factorii atmosferici, ce devine sigură atunci când curentul valurilor se accentuează puternic.

Cu ajutorul sistemelor folosite și la observatorul de păsări dela Helgoland, s'au putut prinde în insula Șerpilor 750 păsări, printre care 24 păsări de pradă (8 *Falco t. tinnuculus*, 1 *Vespertinus*, 1 *Circus ae. aeruginosus*, 4 *Macrouros*, 9 *Accipiter n. nisus*, 1 *Ā*.

brevipes, 4 *Purpurea*, 49 *Coturnix*, 169 *Hirundo rustica*, 110 *Lanius c. collurio*, 8 *Upupa epops*, 4 *Merops*).

Observațiunile asupra apariției pasagiilor peste Helgoland arată o mare asemănare cu acelea din insula Șerpilor. Deaceea insula Șerpilor merită pe drept cuvânt numele de „Helgolandul Mării Negre“.

(Din Buletinul Meteorologic, lunar, Iulie 1930)

Trad. de V. C. D.

* * *

Aurélien Sacerdoțeanu, *Guillaume de Rubrouck et les Roumains au milieu du XIII-e siècle* (thèse pour le doctorat d'université); 175 p. în 8°; Paris, J. Gamber, 1930.

În acest studiu, pornind dela însemnările de călătorie ale călătorului minorit *Wilhelm de Rubrouck*¹⁾ și utilizând izvoarele contemporane cunoscute, precum și o sumă de studii, autorul își propune să lămuriască unele puncte obscure din istoria Românilor în mijlocul secolului XIII.

Să desprindem din această lucrare trei puncte: 1. *Când și-a scris Rubrouck însemnările sale?* 2. *Care este adevărata Vlahie de care ne vorbește el?* 3. *Situația Dobrogei în vremea aceea.*

1. La pag. 27 și 41, autorul spune că Rubrouck și-a scris povestirea călătoriei sale la Acre (Accon), pe coasta Siriei, ne mai putându-și continua călătoria până în Franța, fiind prea slăbit de drum. Aceste însemnări ale lui aveau să fie cetite de regele Franței, Ludovic IX, care-l trimisese în această călătorie la hanul Tătarilor.

Dacă, într'adevăr, Rubrouck și-a scris opera la Acre, în Siria, cum putea spune el despre țara lui Asan că se află „ultra Danubium, versus Constantinopolim?“ De unde se afla el atunci, nu putea spune așa. Mai curând el și-a scris opera chiar în timpul călătoriei, sau cel puțin o parte a însemnărilor sale. Pe de altă parte, mulțimea de amănunte pe care le dă, fac să se creadă că le-a însemnat chiar în vremea când le-a observat. La Acre n'ar fi făcut, poate, decât să le revadă și să le completeze cu ultima parte a călătoriei, în care, fiind slăbit, probabil că n'a mai însemnat la vremea aceea credea el că trebuie.

2. Vorbind despre întinderea stăpânirii Tătarilor în spre W. Rubrouck spune: „*Ab orificio Tanais versus occidentem usque ad Danubium totum est eorum, etiam ultra Danubium, versus Constan-*

¹⁾ O traducere a părții care interesează istoria Românilor a făcut D-l prof. univ. C. Brătescu în *Analele Dobrogei*, II, 4, p. 507—535; Constanța, 1921.

tinopolim, Blakia, que est terra Assani et Minor Bulgaria usque in Sclavoniam, omnes solvunt eis tributum“.

Deși această informațiune este atât de precisă, d=l S. spune că Vlahia, despre care ne vorbește Rubrouck, nu trebuie confundată cu Vlahia lui Asan, din dreapta Dunării. Vlahia lui Rubrouck este în stânga Dunărei, Vlașca de astăzi, pe care el însuși o confundă cu Vlahia lui Asan, din cauza cunoștințelor vagi pe care le avea despre aceste ținuturi.

D=sa își sprijină părerea în felul următor :

a) Pe la mijlocul sec. XIII, Românii existau și la Nordul Dunărei, locuind împreună cu Cumanii în state teritoriale^{*} independente cumano=române, iar stăpânirea tătarească nu trebuie privită decât numai din punct de vedere al suzeranității. Pentru aceasta apar foarte curând statele românești din stânga Dunărei ca state naționale.

Este perfect adevărat că Românii locuiau și la Nordul Dunărei — menționați în diferite diplome și organizați în state teritoriale cumano=române *independente*, dar sub stăpânirea (?) Tătarilor, chiar dacă această stăpânire nu era decât o simplă suzeranitate ; dar aceasta nu este un argument solid din care să putem deduce că Vlahia lui Rubrouck ar fi una din aceste Vlahii (mai curând Cumano=Vlahii) din nordul Dunărei, care ar fi Vlașca de astăzi, pentru simplul motiv că aceasta nu este „*ultra Danubium versus Constantinopolim*“ și nici „*terra Assani*“.

b) În această epocă, jumătatea sec. XIII, însuși d=l S. spune că teritoriul cuprins între Carpații meridionali și Dunăre, dela Orșova până în Moldova inferioară (o linie Oituz=Bârlad), precum și la Est de Dunăre (Dobrogea) se numia *Cumania* (Neagră).

Ceva mai mult : constată că în sec. XIII—XIV, numele de Cumania subplanta pe acela al Daciei aproape întregi și că chiar în sec. XV numele de Cumania se mai întrebuița pentru Țara Românească, deși Cumanii nu mai existau de mult în aceste ținuturi.

Mai spune d=l S. că Rubrouck este primul autor care dă numele de Vlahia (Vlașca de astăzi) ținutului din stânga Dunărei, adevărata Țara Românească.

Am văzut că ținutul dintre Carpați și Dunăre, cel puțin pe vremea lui Rubrouck, nu se numia decât *Cumania* și cu acest nume îl cunoștea toată lumea, cum trebuie să-l fi cunoscut și Rubrouck. Dacă el ar fi voit să vorbească despre acești Vlahi din stânga Dunării, n'ar fi spus decât : *Vlahii din Cumania*. Cum era să vorbească despre

o țară necunoscută (prin însuși faptul că nu avea un nume) numind-o pe numele ei adevărat, el care nici n'o văzuse măcar și despre care știa din auzite că se cheamă Cumania. Ar fi ca și cum astăzi ar numi cineva Elveția sau o parte din ea cu unul din numele de : Italia, Franța, sau Germania, fiindcă sunt acolo locuitori din fiecare dintre aceste neamuri.

Pentru Rubrouck era clar : *Cumania era în stânga Dunării ; iar în dreapta era Vlahia, țara lui Asan*, cunoscută cel puțin tot așa de bine ca și Cumania, chiar de Rubrouck, măcar din auzite.

c) Al treilea motiv care face pe d-l S. să creadă că Rubrouck a confundat Vlahia lui Asan cu Vlașca este că acesta întotdeauna așează pe *Vlahi lângă Cumania și între Bulgari și Ruteni*. Dar :

1. Vlahii din stânga Dunărei, din Vlașca, nu erau *lângă Cumania*, ci *în Cumania* (cum reiese clar din studiul d-sale), iar Rubrouck vorbește despre cei de *lângă Cumania* (cum spune însuși autorul), deci de cei din dreapta Dunărei, din Vlahia lui Asan.

2. Vlahii din Vlașca, chiar dacă i-am socoti *lângă* și nu *în Cumania*, nu erau în vecinătatea imediată a Rutenilor, căci între unii și alții era Cumania ; poate că nu erau nici vecinii imediați ai Bulgarilor, dacă am putea ști precis până unde se întindea Bulgaria pe vremea Asaneștilor. Vlahii Asanești însă erau, sigur, lângă Bulgari, iar între ei și Ruteni era aceeași Cumanie ca între Vlașca și Ruteni. Și Vlahii Asanești și cei din Vlașca erau tot așa de între Ruteni și Bulgari, mai ales dacă socotim că Asaneștii stăpâneau și Dobrogea, cum se va vedea mai departe.

Informația lui Rubrouck pare a mai avea încă un înțeles : el spune că, dela gura Donului și până la Dunăre, Tătarii sunt stăpâni, tot acest teritoriu făcea parte integrantă din imperiul tătăresc ; aici, prin urmare, este vorba de Cumania și Românii din Vlașca. Apoi adaugă Rubrouck că de dincolo de Dunăre, unde este Vlahia, țara lui Asan și Bulgaria mică și Slavonia, Tătarii luau numai tributul. Aici nu mai era o stăpânire efectivă tătărească, cum era în stânga Dunărei. Și cu acest prilej vorbește Rubrouck de Vlahia pe care o precizează : „*ultra Danubium, versus Constantinopolim, Blakia, que est terra Assani*“. Și aceasta este Vlahia adevărată, pomenită de Rubrouck.

3. Cu privire la Dobrogea, d-l S. afirmă categoric : Dobrogea n'a făcut niciodată parte din imperiul Asaneștilor, pentru că aceștia n'au stăpânit niciodată mai la Nord de o linie între Silistra și Balcic.

Dovadă : lipsa isvoarelor istorice literare și a urmelor arheologice, care să ateste această stăpânire. Ioan II Asan, în privilegiul acordat Ragusanilor, precum și în inscripția fundațiunii sale, nu pomeniște niciun oraș din Dobrogea, ceea ce înseamnă iarăși că aceasta nu era în stăpânirea lui, ci că făcea parte din Cumania și, împreună cu aceasta, din imperiul tătăresc. Însăși situația geografică lega Dobrogea cu Orientul, coastele ei fiind orientate către Est, iar Dunărea făcea o strânsă legătură între Dobrogea și Cumania și, prin aceasta, iarăși se lega cu Orientul. Dacă Dobrogea n'ar fi fost sub aceeași stăpânire cu ținutul din stânga Dunărei, n'am găsi-o, imediat după înjgheberarea Țării Românești, ca posesiune a Domnilor români.

Așa dar, sprijinit pe o sumă de considerațiuni de ordin teoretic, d-sa ajunge la concluzia că Dobrogea n'a făcut parte din stăpânirea Asanilor.

Am arătat mai sus că d-l S. spune că n'avem niciun izvor istoric literar care să ateste stăpânirea Asanilor în Dobrogea. Și cu toate acestea este unul, destul de bine cunoscut : *Ansbertus*, cronicarul cruciadei lui Frederic Barbarosa. Iată ce spune el : „*Pe lângă aceasta în cea mai mare parte a Bulgariei, precum și către Dunăre, unde se varsă în Mare, stăpânia un oarecare Român Calo-Petru, și fratele său Crasian, împreună cu supușii lor Români*¹⁾“. Așadar, chiar pe vremea lui Petru și Asan, Dobrogea (până unde Dunărea se varsă în Mare) era în stăpânirea lor. Cu atât mai mult pe vremea lui Ioniță, despre care putem spune că trebuia s'o aibă, prin faptul că, ocupând Varna, Dobrogea îi revenia dela sine, Bizantinii ne mai putând-o păstra dincolo de țara lui Ioniță.

Tot în legătură cu Dobrogea : înfățișând diferitele interpretări care s'au dat informației lui Rubrouck cu privire la Vlahia, d-l S. afirmă că d-l prof. C. Brătescu ar fi identificat-o cu Dobrogea (p. 99). Controlând trimiterea pe care o face la : C. Brătescu, Nume vechi ale Dobrogei, pp. 18, 30—31²⁾, găsim la pag. 18 : „*Arătând care sunt teritoriile supuse Tătarilor, W. de Rubruquis pomeniște și de Valahia lui Asan, ce se întindea dela gurile Dunărei spre miazăzi, în direcția Constantinopolei, până în munții Balcani*“ ; la pag. 30 : „*Ce s'a făcut oare massa aceasta de Vlahi, după cari și țara lor dintre Balcani și gurile Dunărei s'a numit Vlahia ?*“ ; iar la pag. 31 :

¹⁾ C. Brătescu, Populația Dobrogei (în Dobrogea — 1878—1928 — cincizeci de ani de viață românească), pag. 216 ; Buc., Cult. Naț., 1928.

²⁾ În Arhiva Dobrogei, II, 1, p. 18—31 ; București 1919.

„Dacă pe la 1253 călugărul Rubruquis numește țara dintre gurile Dunărei și Balcani »Vlahia lui Asan«; dacă cu puțin mai înainte, un cronicar francez numește munții Balcani de răsărit »munții Vlahiei«; dacă în alte izvoare mai târziu acelaș teritoriu poartă denumirea de »Vlahia albă«, — aceasta n'a fost o nomenclatură topică zadarnică, ci se întemeiază pe existența în acest teritoriu a unei masse puternice de Români, ai căror conducători, de acelaș sânge cu ei, au reușit să joace un rol destul de însemnat în istoria universală“.

Acestea sunt reproduceri ale pasagiilor din lucrarea d-lui C. Brătescu la care se referă d-l S.; din aceste citate a tras d-sa concluzia că d-l C. Brătescu identifică țara lui Asan cu Dobrogea. Va vedea d-l S. că nu numai la paginile 18, 30—31 (citate de d-sa) n'a afirmat d-l Brătescu acest lucru, dar nici în celelalte pagini. Vom mai reproduce câteva pasagii, ca să fie bine încredințat d-l S. că s'a înșelat, redând inexact părerea d-lui C. Brătescu : a) „Vlahii aceștia locuiesc ca popor independent la nord de munții Balcani și mai ales în spre Marea Neagră. Ei au în mâinile lor strâmtorile munților Balcani, iar partea răsăriteană a fării dintre aceșii munți și Dunăre, se numește Vlahia, după cum rezultă din acest pasaj“ (urmează un pasaj din Ville-Hardouin) (p. 19—20). b) Alt pasagiu : „De aci se vede clar că Balcanii răsăriteni erau locuiți de Vlahi; că ei apărau clisurile munților de atacurile ce veniau dinspre miazăzi; că lanțul munților Balcani, dela orașul Elena spre Mare se numiau »munții Vlahiei« — »la montagne de Blaquie« — și că, prin urmare, țara dela acești munți se numia Vlahia, după cum rezultă și din pasagiile anterioare, privitoare la transportul captivilor“ (p. 20). c) În altă parte spune : „Petru, Român de neam, stăpânia ținutul dintre Balcani și Dunăre; că acest ținut mai spre apus se numia Bulgaria, dar mai spre răsărit, către Marea Neagră, era un teritoriu deosebit“ (p. 22). d) „O parte din acești Vlahi veniau și din nordul Dunării ca aliați ai fraților lor Asanizi; însă grosul îl formau Românii din Dobrogea, răsăritul Bulgariei și dela clisurile Balcanilor, căci dacă n'ar fi locuit aci o massă compactă de Români, nu s'ar fi numit »Valahia lui Asan«, sau mai simplu »Valahia« (p. 23). e) „Deasemenea trebuie să stabilim că semnalul răscoalei împotriva Bizantinilor n'a pornit din Rodope ca să se întindă și în nordul Balcanilor, ci a pornit din părțile românești ale Bulgariei răsăritene, ca să se întindă mai târziu și la Românii din Strunița și Rodope“ (p. 26). În sfârșit un ultim pasagiu : „La început stăpânirea Asanizilor s'a limitat numai

asupra acestei Zagore și asupra podișului răsăritean, ce se lasă până în Dunăre. Cetățile maritime precum: Constanța, Varna și celelalte mai meridionale erau în stăpânirea Bizantinilor“ (după Choniates) (p. 27).

Din citatele înșirate mai sus, precum și din cele la care s'a referit exclusiv d-l S., nu rezultă că țara lui Asan este identică cu Dobrogea, ci că Dobrogea făcea parte integrantă, deși nu chiar dela început, din Vlahia lui Asan. Să sperăm că d-l S. va observa confuzia pe care a făcut-o.

D. A. N.

* * *

D-l Dr. Carlo Tagliavini, profesor de filologie romanică la Universitatea din Budapesta și membru corespondent al Academiei Române, publică în „Studi Rumeni“ IV (1929—30) următoarea recenzie asupra volumului nostru : „Dobrogea, cincizeci de ani de viață românească“ (Anul IX, vol. I al Analelor Dobrogei) :

„La 1928 s'au împlinit 50 ani din ziua când biata Dobroge, provincia de dincolo de Dunăre la care nimeni din România nu aspira, fu cedată noului Regat român de Țarul Rusiei, care împreună cu Românii a cucerit-o dela Turc, în schimbul Basarabiei meridionale. De atunci și până azi dezvoltarea Dobrogei a fost considerabilă ; această provincie, care fu cea dintâi romanizată și în care Ovidius și-a trăit anii de exil, are norocul de a poseda o coastă minunată (Coasta de argint) și gurile Dunărei ; din anul 1913, în urma războiului balcanic, s'a extins spre sud, adăogindu-și așa numitul Cadrilater (sau Dobrogea nouă).

Impunătorul volum, despre care voim a vorbi, formează anul IX din revista *Analele Dobrogei*¹⁾, despre care nu putem refera regulat lectorilor noștri, de oarece n'o primim regulat. Tipărită până la perfecțiune și bogat ilustrată cu peste 200 deseneuri și fotografii, volumul de față formează o adevărată monografie asupra Dobrogei, privită sub toate aspectele. Bogăția conținutului și spațiul îngust de care dispunem ne împiedică de a vorbi pe larg despre toate articolele cuprinse în el, și deaceea ne vom limita la o alegere a fiilorilor, oprindu-ne la cele care ni se par mai interesante, sau care se înrudes mai mult cu disciplina noastră și care formează obiectul acestei reviste.

Volumul se'mparte în 5 părți. Prima e geografică și conține patru articole :

¹⁾ Autorul trece greșit „Arhivele Dobrogei“.

C. *Brătescu* : Pământul Dobrogei, p. 3—65, o monografie bogată, cu ilustrațiuni și o amplă bibliografie.

C. *Brătescu* : Clima Dobrogei, p. 67—79, cu numeroase statistici.

C. *Brătescu* : Fitogeografia și solurile Dobrogei, p. 81—105, cu menționarea plantelor speciale ale Dobrogei. Filologul poate obiecta aci că nu se citează și numele dialectale.

I. *Borcea* : Fauna Mării Negre pe litoralul Dobrogei, p. 107—113, descrie pe scurt tipurile cele mai caracteristice ale faunei M. Negre, vecină cu țărmul Dobrogei, faună care, precum se știe, are o importanță specială prin condițiile particulare ale M. Negre (salinitate redusă, lipsă de curenți, amestec foarte puternic cu apă dulce etc).

A doua parte cuprinde articole de „arheologie, etnografie, drept“.

Radu Vulpe : Activitatea arheologică în Dobrogea în cei 50 de ani de stăpânire românească, p. 117—144, ilustrează săpăturile arheologice foarte importante ale Dobrogei și le împarte în două perioade : perioada Tocilescu și perioada Pârvan. Importanța arheologică a Dobrogei e cunoscută tuturor ; aci se găsește celebrul Trofeu de la Adam Clissi, cetatea Durostorum, Histria, Callatis, Ulmetum etc.

C. *Moisil* : Introducere în numismatica Dobrogei, p. 145—175, tratează în special despre monedele grecești din cetățile maritime ale anticei Scythia Minor.

A. *P. Arbore* : Infățișarea etnografică a Dobrogei în antichitate după lucrările lui Vasile Pârvan, p. 177—190, face cunoscut marelui public rezultatele studiilor regretatului Pârvan asupra popoarelor antice care locuiau Dobrogea până în epoca romanizării.

S. *Mehedinți*, Dacia pontică și Dacia Carpatică, p. 191—200, observări antropogeografice prin care cunoscutul geograf român crede că poate trage concluzia că Dobrogea e o simplă continuare a Daciei carpatice, cu o evidentă unitate în tot cursul istoriei antice.

Un interes special pentru noi are capitolul, foarte amplu, pe care neobositul profesor C. *Brătescu* dela universitatea din Cernăuți, directorul Analelor Dobrogei, îl dedică populației Dobrogei : Populația Dobrogei, p. 201—257. Nu e vorba aci numai de un articol etnografic, ci de o adevărată istorie a Dobrogei în evul mediu și în zilele noastre. Autorul e convins de continuitate (p. 202) și e sigur că dacă într'o regiune se găsesc documentări vechi de prezența Românilor, aceasta e Dobrogea, de și criteriile toponomastice invocate de Brătescu (p. 211) nu admit asemenea deducție (s. ex. *Oltina* nu poate deriva direct din *Altina*). Interesantă e recolta de isvoare bizan-

fine, de și cu toate cunoscute. Juste sunt observațiunile asupra toponimiei, în majoritate turcească, din Dobrogea (p. 225); din 3776 nume topice, 2338 (circa 62%) sunt de origine turcă. Studiul asupra elementului român în epoca turcească e bazat pe cele mai bune izvoare și este extrem de interesant. Pentru populația bulgară se citează părerea lui Miletici, care consideră pe Bulgarii din Dobrogea imigrați din Bulgaria meridională. În total, e un studiu foarte bun, plin de erudiție și de aparat bibliografic. Ne pare numai rău că autorul nu tratează pe larg și celelalte minorități: Lipovenii, Găgăuții etc.

N. Iorga: Românii și Bulgarii în Dobrogea p. 259—261, bazându-se pe o ilustrație spaniolă dela 1877, demonstrează ca false afirmațiunile corespondentului unui jurnal francez de atunci, care scria că la Măcin (în fața Brăilei) armata rusă a găsit „în majoritate Bulgari“.

N. Iorga: O descriere necunoscută a Dobrogei, p. 262 (se referă la o carte a evreului Simon Burah).

Toma Ionescu: Asupra proprietății și colonizărilor din Dobrogea, p. 263—278.

Ioan N. Roman: Proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea, p. 279—294, articol interesant pentru juriști. Autorul arată condiția juridică a proprietății imobile după legislația otomană, bulgară și română.

À treia parte a volumului e închinată exclusiv istoriei.

N. Bănescu: Dobrogea bizantină. Ducatul de Paristrion, p. 297—303. Învățătul bizantinist dela Universitatea din Cluj, care și altă dată s'a ocupat cu „Dominațiunea bizantină în regiunile Dunărei de jos“ (Bull. de la Sect. Ist. de l'Acad. Rom. XIII, 1927), reia chestiunea Dobrogei în epoca stăpânirii bizantine.

C. Moisil: Dobrotici și Mircea cel Bătrân, p. 305—314, descrie epoca, ca să zicem așa, eroică a istoriei Dobrogei: stăpânirea rebelului Dobrotici (un moment amic și favorit al Basileus-ului bizantin, altă dată dușman), al cărui nume trebuia apoi să rămână țării (Dobrotici-illi, turcește = „țara lui Dobrotici“, după cum Bogdan-illi = „țara lui Bogdan“, adică Moldova). Epoca lui Dobrotici e bogată în relații cu Italia, cu Genovezii și Venețienii, și în lupte cu Amedeus de Savoia, care vine să libereze pe împăratul Ioan V. Figura lui Dobrotici a fost studiată magistral de *Iorga* în opera sa:

Veneția în Marea Neagră I. Dobrotici (Analele Acad. Rom. XXXVI, Ist. 1914).

Trecând mai departe, găsim un articol de *G. D. Petrescu*: Războiul pentru independență și anexarea Dobrogei, p. 315—347, în care se narează în chip destul de vioi fazele războiului dela 1877, trădarea rusească și consecințele care urmară pentru România (pierderea Basarabiei cu câștigarea Dobrogei).

Ion Conea: Luptele din Dobrogea în războiul pentru unitatea neamului, p. 349—360, vorbește despre luptele ce au avut loc în Dobrogea în ultimul conflict mondial și pune în evidență erorile grosolane, care au costat alăta sânge, ale unor capi ai armatei române.

A. Negulescu, căpitan de marină, tratează despre „Dobrogea și marina” (p. 363—373), punând în evidență desvoltarea și meritele marinei militare române.

A patra parte e consacrată industriei și comerțului și de aceea ne vom mulțumi a indica numai titlurile studiilor :

G. Macovei: Studiile geologice în Dobrogea după anexare, p. 377—384.

Gh. D. Cochino: Mine și cariere din Dobrogea, p. 385—390.

M. Dracea: Pădurile Dobrogei, p. 391—414.

Al. Daia: Pescăriile dobrogene, p. 415—424.

I. G. Vidrașcu: Lucrări tehnice pentru valorificarea pescăriilor Dobrogene, p. 425—430.

G. C. Măinescu: Evoluția căilor ferate în Dobrogea dela 1877 până în zilele noastre din punct de vedere constructiv, p. 431—455 (articol foarte interesant, în special în paginile unde tratează despre grandiosul pod dela Cernavoda, cel mai important pod din Europa; condițiile de comunicație ale Dobrogei la 1877 erau dezaastroase, pe când azi sunt bune).

Direcția Serviciilor Portului Constanța publică articolul: Evoluția portului Constanța, p. 455—483.

C. Filipescu: Dobrogea agricolă, p. 485—526.

Ludomir Sawicki, profesor de geografie la Universitatea din Cracovia, publică un interesant articol în l. germană: Die Dobrudscha als Ausfallstor Polens in die Levante, p. 527—563, care trece de limitele geografiei economice pure.

Hârjescu: Societățile pe acțiuni în Dobrogea, p. 565—568.

O. *Văleanu* : Instituțiile de credit în Dobrogea, p. 569—579.
In fine, un *Anonim* scrie : Progresele realizate în Dobrogea în timp de 50 ani în industrie și comerț, p. 577—582.

A cincea și ultima parte tratează despre organizarea tehnică și științifică, precum și alte chestiuni complementare.

G. *Ilioniu* : Cultele din Dobrogea, p. 585—640, tratează pe larg despre cultele practicate de neamurile din Dobrogea, dar mai ales despre starea și evoluția bisericii ortodoxe.

I. *Georgescu* : Invățământul public în Dobrogea, p. 641—698, vorbește pe larg despre școala din trecut și cea prezentă. În special interesantă e descrierea școlii dinainte de anexare, pentru a arăta în ce stare miseră se afla instrucțiunea. Unele exemple sunt edificante. D-l Georgescu I. citează pe un anume călugăr Ghedeon, care pe-depsia pe elevii ce nu știau lecția atârându-i de păr de un soi de instrument de tortură (p. 642). Și aceasta se petrecea la Cășle, jud. Tulcea, în plin școl. al XIX.

D. *Stoicescu* : Justiția românească în Dobrogea, p. 699—718.

N. *Negulescu* : Administrația în Dobrogea Veche, p. 719—734.
În special e interesantă partea care se referă la administrația otomană.

Em. *Bucuța* : Cincizeci de ani de presă dobrogeană, p. 735—741, scurt și cuprinzător articol, cu referire și la tipăriturile minoritare. Păcat că d-l Bucuța n'a adăugat și o bibliografie a publicațiilor periodice ale Dobrogei, cu indicarea tuturor jurnalelor de care a avut cunoștință.

H. *Sarafidi* : Medicina în Dobrogea, p. 743—749, articol în care se citează pe lângă primii medici veniți în Dobrogea și doi italieni, Dr. Lorenzoni, ce era exilat din Roma la 1865 și Dr. Barbieri, un maltez.

P. *Ciupercescu* : Farmacia în Dobrogea, p. 751—756.

V. *Grigorescu-Elvir* : Studiu statistic asupra farmaciilor din Dobrogea, p. 757—761.

D. *Frangopol* : Activitatea laboratorului de chimie al Dobrogei în decursul celor 15 ani dela înființarea sa, p. 763—770.

N. *Dașcovici* : Dunărea internațională și ținutul românesc al Gurilor, p. 771—777.

Un interes mai mare are pentru noi un scurt articol de *Pericle Papahagi* : Dunărea, studiu filologic, p. 779—785. Pe lângă

nenumăratele încercări de a explica numele Dunărei și origina formei române *Dunăre*, d-l Papahagi, pornind dela ideea preconcepută a continuității (p. 779), explică *Dunărea* din *Duna cea rea*, ipoteză absurdă, pe care o exclude mii de motive, între altele și accentul: *Dúnăre* și nu *Dunăreă*. Sub acest nume, cfr. *Foerster*: *Der Name der Donau* Zsf. Ph. I, 1, segg; *Gamillscheg*, Zsf. Ph. III, 149 sgg; *Oștir*: *Archiv za orbonasku star. jez. i etn.* II, 348 sgg.

E. Riegler-Diru: *Folclor muzical dobrogean vechiu*, p. 787—793, scurte caracterizări ale cântecului popular, în special român.

În general acest volum produce o foarte bună impresie și formează o monografie aproape completă despre prea puțin cunoscuta dar prea frumoasa și caracteristica Dobroge. Prezintă, de sigur, și defectele ori cărei opere colective. Cutare chestiune e tratată de doi ori trei autori (s. ex. proclamația română după anexarea Dobrogei în 1878 e repetată la pag. 435 și 608 de doi autori diverși). Cutare altă chestiune e tratată cu lacune sau fugitiv. Ar fi fost de dorit să avem un studiu mai amplu asupra războiului balcanic din 1913 care a dus la anexarea Dobrogei meridionale sau nouă (Cadrilaterul). Filologul ar fi dorit apoi și un studiu asupra dialectelor vorbite în Dobrogea, care până în prezent sunt cunoscute doar din scurtele note ale lui *Weigand* (Ib. I. R. S. IX). Dar nu se poate realiza totul dintr'o dată și, așa cum este, opera de față e demnă de cea mai mare laudă.

C. Tagliavini

* * *

D-l S. Schilder publică în „*Mitteilungen der geographischen Gesellschaft in Wien*“ vol. 72, Nr. 7—12, următoarea recenzie cu privire la acelaș volum festiv al Analelor Dobrogei, sub titlul:

Dobrogea. 1878—1928. Cincizeci de ani de viață românească. Publicație tipărită cu prilejul semicentenarului reanexării Dobrogei. București, Cultura națională, 1928. XII și 794 pagini.

„Această impunătoare operă de erudiție și cugetare, scoasă cu prilejul serbărilor semicentenarului unirii Dobrogei vechi cu România, (căci despre Dobrogea-nouă, Cadrilaterul, care este locuit aproape numai de Bulgari¹⁾ și a revenit României la 1913 într'un chip nu

¹⁾ Pentru a pune la punct această afirmare, menționăm aci că la 1878 nu numai Dobrogea-nouă, dar și mari părți din Bulgaria răsăriteană erau, de fapt, o

tocmai frumos ¹⁾, se vorbește cu o rezervă simțită ²⁾, este expresia *patriotismului românesc*. Căci de sigur numai acesta a înlesnit câștigarea unui număr așa de mare de specialiști, distinși în specialitatea lor din cele mai felurite domenii și ramuri de știință, ca colaboratori pentru niște studii adesea foarte voluminoase și foarte bogate în conținut. Un singur colaborator strein apare, anume regretatul și prea de timpuriu dispărutul geograf polon *Ludomir Sawicki*, cu o contribuție în limba germană, bogată în învățăminte și cugetări: „Die Dobrudscha als Ausfallstor Polens in die Levante“, bazată pe un fundament larg, istoric și geopolitic, în care vorbește despre o legătură prin canale între Vistula=San=Nistru=Prut=Dunăre, despre Constanța, ca port de transit pentru Polonia (alături de Galați) și, în legătură cu aceasta, despre viitoarele posibilități ale Constantinopolei.

Partea principală o formează, de sigur, numeroasele contribuții

țară *turcească* din punct de vedere etnografic, iar Bulgarii formau o foarte slabă minoritate, care după aceea, între 1878—1913, a sporit prin colonizări brutale și siluiri ale băștinașilor Turci, care, acelea ar trebui să provoace protestele umanitariste ale cărturarilor generoși. La 1913 încă, după 35 ani de stăpânire și colonizare bulgărească, Bulgarii din Dobrogea Nouă erau încă o minoritate, majoritatea având-o Musulmanii cu 53.1% ! Dacă mai adăogăm la acest procent al Musulmanilor procentul celorlalte naționalități, vedem că Dobrogea-nouă nu era „fast durchweg aus von Bulgaren bewohnt“ ! Iar în publicația noastră, la cap. despre Bulgari, autorii și-au întemeiat concluziile pe cele mai eloquente izvoare statistice și istorico filologice, utilizând statistica *bulgărească* din urmă și studiile unor învățați bulgari ca *Miletici* s. ex. Prin urmare nu se poate pune la îndoială obiectivitatea noastră. Obiecțiuni de această natură însă și sub această formă aparțin cugetării politic-militante și sunt streine de cea obiectiv — științifică. N. R.

1) În orice caz, a revenit României într'un chip incomparabil mai frumos de cât anexarea Basarabiei la Rusia și a Bucovinei la Austria, provincii românești, a căror răpire din trupul patriei-mame a fost mai mult de cât o crimă. Iar tratamentul de care s'au bucurat băștinașii Moldoveni în aceste două provincii, al căror caracter românesc s'a căutat a se șterge prin colonizări forțate de elemente allogene și prin *deportări* de element moldovenesc (cum au făcut Rușii s. ex.), în nici un caz nu se poate compara cu colonizarea civilizată a Dobrogei-noi, așa cum se înfăptuește în timpul din urmă, cu elemente românești silnicite în țările balcanice de și sunt autohtone și care trebuiesc primite la sânul patriei, așa cum fac de altfel toate neamurile care-și adună fii risipiți în alte țări și tratați vitreg până la siluirea conștiinței naționale. De sigur că recensentul n'a cunoscut aceste stări de fapte, sau i-au scăpat din vedere; altcum d-sa, cu recunoscuta obiectivitate științifică germană, și-ar fi modificat convingerile sale. N. R.

2) Ni se pare că aci recensentul ne-a înțeles greșit. Din potrivă, noi am accentuat drepturile României asupra Dobrogei-Noi, bazați pe numeroase izvoare, ce se găsesc citate în paginile articolelor noastre. N. R.

ale autorilor români, în limba română, care contribuții, asemenea cu cele ale lui Sawicki, sunt ilustrate cu o bogăție de hărți, planuri, statistici și fotografii. *Geografia istorică* e reprezentată printr'o serie de articole, care încep cu rezultatele cercetărilor preistorice și, continuând cu antichitatea helenică și romană, ne conduc spre încurcatele stări de lucruri ale evului mediu din estul Europei, lămurind influențele bizantine; tratează apoi epoca nouă sub stăpânirea turcească și românească până la războiul mondial și dincoace de el; ba chiar și monedelor antice li se consacră o expunere amănunțită. *Geografia economică și culturală* a Dobrogei e tratată amănunțit și anume, între altele, după următoarele puncte de vedere: proprietatea rurală și colonizările, navigația pe Dunăre și Mare, administrația internațională a Dunărei (gurile Dunărei), portul Constanța, căile ferate, minele și carierele, împreună cu o descriere geologică a țării, silvicultura, pescăriile și activitatea științifică și tehnică în legătură cu ele, apoi studii despre fauna litoralului M. Negre, despre agricultură împreună cu informațiuni botanice, despre progresele realizate în Dobrogea între 1878—1928 în comerț și industrie, despre societățile pe acțiuni și bancare (pur comerciale și sociale). Se vorbește apoi despre instruirea publică de toate treptele, despre cultul religios, cu relevarea în deosebi a bisericii greco-ortodoxe și, alături, a cultului mohamedan: despre justiția și administrația în Dobrogea, despre publicistică, igienă și farmacii, ca și despre activitatea laboratoarelor chimice și despre folclorul muzical din Dobrogea veche¹⁾.

O serie de studii privesc *geografia fizică* și *antropogeografia* (etnografia).

Așa, pomenim în special cele trei mari studii introductive ale profesorului C. Brătescu asupra morfologiei și geologiei ca și asupra climatei și fitogeografiei și populației Dobrogei. Cunoscutul bărbat politic N. Iorga tratează scurt dificilele relații între Români și Bulgari în Dobrogea, inclusiv războiul mondial²⁾.

Opera de față stă cu mult peste acele publicații oficiale, care au fost consacrate Dobrogei la 1903/04, cu prilejul jubileului de 25 de ani al unirii ei cu România. De sigur, de atunci s'au adunat mai

1) Adăogăm: „și nouă“ (s. ex. folclor muzical macedo-român). N. R.

2) Articolul despre războiul mondial, de fapt, e semnat de I. Conea, care ne-a dat un rezumat după opera d-lui C. Kiritzescu. N. R.

multe de împărtășit, abstracție făcând de anexarea Cadrilaterului și de grozavele tulburări ale războiului mondial. Un număr așa de mare de statistici destul de veridice, hărți, planuri de porturi, fotografii, date istorice, economice, culturale etc. nu se poate găsi ușor la un loc pentru un alt ținut est-european de mărimea Dobrogei și mai ales a vechii Dobroge.

* * *

În revista „*Geographisches Jahrbuch*“ XLIII, 1928, Herausgeg. v. *H. Wagner*. Gotha. Iustus Perthes, 1929, d-1 *Heinrich Wachner* din Brașov publică sub titlul „*Rumänien (1909—28)*“ (pag. 193—235) bibliografia geografică privitoare la țara noastră între anii menționați. Este o operă de furnică harnică aceasta și de cel mai mare folos pentru cei ce au nevoie a se călăuzi în relativ bogata bibliografie ce s'a produs dela 1909 încoace. Pentru aceasta autorul merită toată lauda specialiștilor și recunoștința cercetătorilor țării noastre.

În cap. referitor la *Dobrogea*, D-1 *H. Wachner* scrie următoarele (p. 232—235):

„*Dobrogea* este un teren în deosebi de predilecție pentru cercetări geografice. Aceasta mai ales grație Prof. C. Brătescu, care la 1920 a întemeiat *Analele Dobrogei* ca organ pentru studiul provinciei.

Energiei și plăcerii sale pentru activitate i-a reușit a învinge numeroasele pierdici cu care au de luptat la noi asemenea întreprinderi și a-și asigura o pleiadă de colaboratori însufleșiți. Pe lângă studii științifice de geografie, numita revistă mai cuprinde și contribuții literare, care însă oglindesc credincios viața multilaterală a acestei regiuni. Un punct culminant e marcat de cele două impunătoare volume ale anului 1928, scoase cu prilejul jubileului de 50 ani dela reanexarea Dobrogei la România. Ele cuprind numeroase studii de sinteză geografică.

Scrieri cu tendință politică sunt: cartea lui *N. P. Comnène* (*La Dobroudja*. Lausanne u. Paris, 1918, 208 pag.) și articolele lui *N. Iorga* (*Drepturi naționale și politice ale Românilor în Dobrogea*. An. Dobr. IV, 1923, 1—48) și *S. Mehedinți* (*Observări asupra Dobrogei*. Bulet. Soc. Geogr. Rom. XXXVIII, 1919, 187—97) pentru motivarea pretențiilor române; O carte de *A. Ichirkov* și numeroși alți învățați reprezintă punctul de vedere bulgăresc. (*La Dobroudja*, Sofia 1918, 348 pag.).

O privire asupra geologiei o dă *I. Simionescu* (Aperçu géol. sur la Dobrogea. Assoc. p. l'avanc. de la Géol. des Carpates, II reunion en Roumanie, Guide Exc. Bukarest 1927, 353—78) și *C. Brătescu* (Pământul Dobrogei. An. Dobr. IX, 1928, 1). Structura muntoasă a Dobrogei de Nord o arată *G. Murgoci* (Études géol. dans la Dobrogea de Nord. An. Inst. Geol. VI, 443—568). Studii geologice de amănunt ne dau *I. Simionescu* (Note sur le Neocrétacée des environs de Bașchioi. Eod. loco III, 1909, 271—73). Sur le système jurass. de Hârșova=Baasgic. Eod. loco, 33—35); *Radu Pascu* (Răspândirea șisturilor verzi a juras. și a neocretac. în Dobrogea. Eod. loco 395—99. Über das Vorkommen des Pliocän (dacische Stufe) in der Dobrogea. Eod. loco, 401. Vorläufiger Bericht über den Tekirghiolsee. Eod. loco, IV, 1910, 77—82); *G. Macovei* (Relațiune sumară asupra hidrolog. Dobrogei de Sud. D. S. Inst. Geol. VI, 1914/15, 50—56; Câteva observ. asupra hidrol. subterane a Dobrogei. Eod. loco, III, 1911/12, 53—62). Observări morfologice din Dobrogea de Nord ne dă *E. de Martonne* (La Dobrogea septentr. L. Inst. G. Cluj, I, 1922, 204—11). Cu formele suprafeții aceluiaș ținut se ocupă o lucrare mai veche a lui *G. Murgoci* (Études de géographie phys. dans la Dobrogea N. Bul. Soc. Geogr. Rom. XXXIII, 1912, 192—200). *V. Mihăilescu* tratează morfologia limanului Techirghiol (Regiunea Techirghiolului. An. Dobr. IX, 1928, 2, 100—18). *C. Brătescu* studiază lacul Mangalia (Bul. Soc. Geogr. Rom. XXXVI, 1915, 110—30). Observări morfologice în regiunea stepei a făcut *M. Gh. Dinculescu* (Observări din Dobrogea. Eod. loco XXXIV, 1913, 180—91); valea Carasu o descrie *M. Ionescu-Dobrogeanu* (Valea Carasu. Eod. loco, XXXVII, 1916/18, 116—32).

O monografie asupra climei Dobrogei ne-o dă *E. Otetelișanu* și *A. Dissescu* (Climat de la Dobroudja et du Littoral de la Mer Noire. Mem. Met. I, 1928, No. 3. Fitogeografia e redată rezumativ de *C. Brătescu* (Fitogeografia și solurile Dobrogei. An. Dobr. IX, 1928, 1). Amănunte se pot găsi în *I. Prodan*: „Flora critică a Dobrogei (An. Dobr. IV, 1923, No. 2—3).

Valoroase contribuții Zoogeografice publică *I. Lepși* (Beiträge zur Reptilienfauna der südöstl. Dobrudscha. Vh. M. Siebenb. Ver. Nat. LXXVII Hermannstadt (Sibiu) 1927, 27—50); *I. Borcea* (Fauna Mării Negre pe litoralul Dobrogei. An. Dobr. IX, 1, 1928, 107—116) și *A. Müller* (Bericht über eine Sammelreise in die Dobrudscha und

auf die Schlangeninsel, 1926/27, 11—40; Zur Kenntnis der Fauna der Schlangeninsel. LXXVIII, 1928, 133—40; În ce revistă?). Despre numeroasele monumente antice ale Dobrogei ne informează lucrările sintetice ale lui *J. Weiss* (Die Dobrudscha im Altertum. Zur Kunde der Balkanhalbinsel. H. 12. Sarajewo 1911), *V. Pârvan* (Dacia scythică. An. Dobr. IV, 1923, Nr. 2, 129—34) și *R. Netzhammer* (Die christlichen Altertümer der Dobrudscha. Buc. 1918, 220 pag.). Cercetările arheologice sub stăpânirea românească le valorifică *R. Vulpe* (Activitatea arheologică în Dobrogea în cei 50 de ani de stăpânire românească. An. Dobr. IX, 1, 1928, 117—44).

Trofeul roman (Tropaeum Traiani) de la Adamklisi și săpăturile pe locul diferitelor întărituri romane sunt descrise de *V. Pârvan* (Cetatea Tropaeum. B. Com. Monum. Istor. 1911, Fasc. 13 și 16; Descoperiri nouă în Scythia minor. Ac. Rom. Mem. Sec. Istor. 1912). *C. Brătescu* da o icoana a Dobrogei din vremea exilului lui Ovidius (Dobrogea la Ovidius. Anal. Geogr. și Antropog. II, 1910/11). *Ionescu Dobrogeanu* zugrăvește după izvoare bizantine populația Dobrogei în sec. XI și XII (Un veac și jumătate din viața Dobrogei medievale. Bul. Soc. Geogr. Rom. XXXVI, 1915, 569—99). Din sec. XIII datează jurnalul de călătorie, publicat de *C. Brătescu*, al călugărului *W. de Rubruquius* (Itinerariul fratelui *Wilhelm de Rubruquius* An. Dobr. II, 1921, Nr. 4, 507—35) și din sec. XIV notițele publicate de *acelaș* din arabul *Ibn Batutah* (*Ibn Batutah*, un călător arab prin Dobrogea. An. Dobr. IV, 1923, No. 2, 138—56).

Scrisorile de călătorie privitoare la Dobrogea ale lui *H. v. Moltke* sunt publicate de *M. Atanasiu* (Scrisori din anii 1835—39. Bul. Soc. Geogr. Rom. XXXV, 1914. Informațiile lui *H. v. Vincke* asupra văii Carasu sunt traduse de *C. Brătescu* în românește (*H. v. Vincke*: Valea Cara-Su. An. Dobr. III, 1922, No. 2, 303—08); de asemenea *F. Mihăilescu* traduce lucrarea agronomului *Ion Ionescu* dela Brad asupra unei călătorii de studii în anul 1850, și al cărui original tipărit în franțuzește la Constantinopol a ajuns foarte rar. (*I. Ionescu* dela Brad: Excurs. agricolă în Dobrogea, 1850. An. Dobr. Nr. 1, 97—181).

E. Pittard referă asupra unor studii antropologice ale sale de mai mulți ani (Les populations de la Dobrogea. Bul. Soc. Rom. Șt. București XXIV, 1915; XXII, 1913). O expunere sintetică asupra locuitorilor Dobrogei ne dă *C. Brătescu* (Locuitorii Dobrogei. An. Dobr. IX, 1928, 1). Partea oierilor ardeleni la colonizarea Dobrogei o arată *V. Morfei* (Infiltrări românești dintr'o parte în alta a Dunărei, peste balta Ialomiței. Bul. Soc. Geogr. Rom. XLVI, 1927, 127—38). O carte model, amănunțită, despre coloniile germane o datorim lui

P. Traeger (Die Deutschen in der Dobrudscha. Stuttgart 1922, 222 pag.). Valoroase observări etnografice asupra tătarilor ne împărtășește *I. Dumitrescu* (Insemnări despre Tătarii din Pervelia. An. Dobr. I, 1920; II, 1921). Poporul de hoji al Cerchejilor, dispărut din Dobrogea după anexarea la România e descris de *B. Cotov* (Cerchezii An. Dobr. II, 1921, Nr. 3, 394—416). Despre Dobrogea de sud cedată României de Bulgaria după războiul balcanic din 1913 ne dau informații *G. A. Dabija* (Cadrilaterul bulgar. București 1913, 204 pag.) și *G. Murgoci* (Țara Nouă, Dobrogea sudică și Deliormanul, Bucur. 1913); coasta de sud o descrie *G. Vâlsan* (Coasta de argint. Bul. Soc. Geogr. Rom. XLIV, 1925, 63—81) și *J. Lepși* (Studii asupra litoralului Șabla Ecrene, 138 pag. Ac. Rom. Mem. sect. Șt. Ser. 3, IV, 1927, mem. 6). Voluminoasa monografie a județului Constanța de *N. Negulescu*, conține mult material statistic despre fie ce comunitate. (Județul Constanța în anii 1916 și 1922—23. Constanța 1924). Despre orașul și portul Constanța ne informează *I. Adam* (Constanța pitorească, Bucur. 288 pag.). *V. Cotovu* (Portul Constanța. An. Dobr. IX, 1928, Nr. 2, 216—26), *Direcția portului* (Evoluția portului Constanța. An. Dobr. IX, 1 455—84) și *E. B. Lazarovici* (Construcția și exploatarea portului Constanța. An. Dobr. I, 1920, p. 39—100). Descrieri geografice de orașe ne dau despre Tulcea *G. Brătescu* (Tulcea. An. Dobr. IX, 1928, Nr. 2, p. 21—41), despre Balcioc *O. Tafrali* (Dionysopolis. An. Dobr. IX, 2, p. 6—18), despre Silistra *V. Mihăilescu* (Silistra. An. Dobr. II, 1921, Nr. 3, 419—33). Bogate în observări geografice valoroase sunt pentru cercurile mai largi descrierile de călătorie din Dobrogea ale lui *I. Simionescu* (Dobrogea, Bucur. 1928).

Asupra agriculturii ne informează *C. Filipescu* (Dobrogea agricolă. An. Dobr. IX, 1, 1928, 485—526). Despre proprietatea solului și colonizare scriu *I. N. Roman* (Proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea. An. Dobr. IX, 1, 1928 p. 279—96) și *T. Ionescu* (Asupra proprietății și colonizărilor din Dobrogea. Eod. loco, 263—78). Economia forestieră o tratează *M. Drăcea* (Pădurile Dobrogei. Eod. loco, 391—414). Despre pescuit se ocupă *I. G. Vidrașcu* (Lucrări tehnice pentru valorificarea pescăriilor dobrogene. Eod. loco 425—30) și *A. Daia* (Pescăriile dobrogene. Eod. loco, 415—24). *O. Văleanu*, tratează despre Instituțiunile de credit din Dobrogea (Eod. loco, 569—76); *Hârjescu* despre Societățile pe acțiuni în Dobrogea (Eod. loco 565); *G. C. Măinescu* despre Evoluția căilor ferate în Dobrogea,

(Eod. loco, 431—454); în fine * * * trece în revistă progresele realizate în industrie și comerț sub stăpânirea română (Eod. loco, 577—84).

* * *

Dr. Horia Sloboziano *La Température de la Mer Noire et du lac Tekir-Ghiol au point de vue de la thalassothérapie*; București, Lupta, 1928.

Este un mic studiu prezentat de autor celui de al cincilea congres internațional de thalassotherapie dela București-Constanța, în Mai 1928 și publicat într'o broșură mică, simpatică prin formatul ei. În cele 14 pagini, autorul arată, pe scurt :

a) Avantajele stațiunii balneare Movila-Tekir-Ghiol : „În această stațiune avem ocaziunea rară de a avea la dispoziție deoparte apa sărată și caldă a lacului, de cealaltă parte apa mai puțin mineralizată și mai rece a mării“.

b) Ocupându-se de temperatura Mării și lacului în anii 1926—1927, ne arată, în diagrame, variațiile de temperatură pentru fiecare din lunile de vară din acești doi ani : Iunie, Iulie, August. Rezultatul este următorul : 1. pentru mare, 66% zile cu temperatura sub 22°, iar pentru lac numai 22% zile ; 2. pentru mare 38% zile cu temperatura peste 22°, iar pentru lac 78,8 % zile. Temperatura lacului se menține totdeauna deasupra celei a Mării. Scăderile brusce de temperatură ale Mării n'ar influența pe aceea a lacului.

c) Studiul se încheie cu o serie de indicațiuni și contra indicațiuni asupra efectelor băilor reci în mare și lac : pentru care boale anume trebuiesc folosite băile reci în mare și lac și pentru care nu.

Acest studiu este un ghid de folos atât pentru cei cari caută aici tămăduirea boalelor, cât și pentru medici. Asemenea călăuze, dar cât mai complete, făcute pe bază de observații mai îndelungate și pentru fiecare stațiune balneară sau climaterică, ar aduce servicii reale, în special medicinei.

D. A. N.

* * *

G. M. Rașcu : *Enisala, Descriere și călăuză practică*, Chișinău 1929. Tip. „Cartea Românească“. 10 lei.

O broșurică de 26 pag., cu o hartă a lacului Razim și a împrejurimilor. Face parte dintr'o serie de broșuri „*Stațiuni balneare ignorate*“, purtând No. 2. Scrisă cu însuflețire pentru originalitatea peisagiului acestui colț dobrogean, ea tinde să trezească în cititor în-

demnul de a-l vizita. Păcat însă că autorul a lăsat să se strecoare un număr de greșeli, dintre care unele (cele etnografice spre ex.) regretabile. Așa, la pag. 5, Hamangia se traduce cu „grădinarii“, când de fapt e „băeșița“, iar Ciamurlia cu „zidarii“, când de fapt e „nămoaloasa“. La pag. 8 autorul scrie: „Catena calcaroasă a Babadagului, ce vine dela izvoarele Taiței . . .“ ceea ce e fals: nu e nici catenă și nici nu vine dela izvoarele Taiței. La pag. 10 se afirmă că „limanu Babadagului“ are ape adânci și amestecate cu un nămol curativ. Nici l. Razim nu e adânc (maximum 3 m), necum înpotmolitul lac Babadag. La p. 11 se spune că Smeica însemnează, pe turcește, șarpe. Poate pe rusește! Se mai spune că l. Razim se numia în antichitate *Preazimus*, dar nu ni se dă izvorul pentru această revelație. La pag. 14 se spune că satul (*pur românesc*) Enisala ar avea vreo 200 Lipoveni, ceea ce e fals. Mai spune că portul locuitorilor e mai mult bulgăresc de cât românesc. Greșală! E portul dunărean influențat de cel turcesc! La pag. 18 se explică numele Enisala că ar însemna „castelul *vechiu*“; dar *eni* însemnează pe turcește: *nou*! La pag. 20 afirmă că peștera „*Poarta smeilor*“ de lângă cetate, după *arheologi*, ar comunica cu peșterile de pe muntele Consul. Arheologii nu puteau răspândi asemenea credințe *populare*, iar muntele Consul, cel de porfir, nu credem să aibă peșteri. La pag. 24 și 25 se dau relații greșite asupra alcătuirii etnografice a satelor Caraibil (unde sunt Tătari, nu Turci) și Dunavățul (unde nu s numai Ruși, ci și Români): apoi explicări filologice greșite asupra semnificării numelor Sabangia (care nu e „lacul adânc“), Caraibil (care nu e „malul negru“), Sarinasuf (care nu e „apa galbenă“) Jurilovca (care nu e „aventurieri“), Caramanchioi (care nu e „satul oamenilor negri, adică arăbesc“), Dolșiman (care nu e capul „groazei, plin de șerpi“), Iencina (care nu e „capul plăcut“). La pag. 25—26 se afirmă greșit că „ctitorul mănăstirii (Cilic) e arhimandritul Atanasie, mort la 1880 și îngropat în biserica veche. Tot dânsul a zidit și mănăstirea Cocos din apropiere“. La pag. 22 redactarea e așa făcută, în cât s’ar părea că (sătenii) numesc „dâlbocuri“ (= genuni) plăjile de nisip, ceea ce e absurd. O informație mai riguroasă n’ar strica, mai ales într’o broșură de popularizare, care răspândindu-se mult, răspândește în același timp și greșelile. În colo, inițiativa merită toată lauda și încurajarea.

Sal.

* * *

Milcovia — revistă regională de studii, Redactor: N. Al. Rădulescu; an. I, vol. 2; Focșani, Cartea Putnei, 1930.

Milcovia este una dintre revistele regionale tipărite în bune condițiuni tehnice și cu un cuprins bogat și interesant.

1. *Al. P. Arbore*: Călători streini despre Focșani. Din diferite publicațiuni sunt extrase informațiile din însemnările călătorilor cu privire la Focșani. Seria călătorilor începe cu Bandinus (în vremea lui Vasile Lupu) și sfârșește cu Samuel z. Friedbergu, la 1856. Între ele se găsesc unele lucruri interesante despre trecutul acestui oraș și e bine că autorul s'a gândit să le adune pe cât mai multe la un loc.

2. *George Tatulescu*: O așezare de moșneni. Este vorba de vechea regiune a Dumitreștilor din jud. R.-Sărat, care înainte forma o unitate, azi frântă sub diferite numiri.

3. *Ion M. Gane*: Primele tipărituri râmnicene. Prima tipografie în R.-Sărat pare a fi a lui Pecetescu, iar prima tipăritură *Cunoscințe industriale* a Eufrosinei Hommoriceanu. Într'un deceniu, 1875—1885, s'au tipărit 17 publicațiuni (cărți, reviste, ziare). Cum studiile publicistice nu sunt încă destul de dezvoltate la noi, lucrarea d-lui Gane e o frumoasă contribuție.

4. *Ion Diaconu*: Folklor din R.-Sărat. Asemănarea folklorului râmnician cu cel vrâncean e o mărturie a legăturilor strânse din totdeauna între aceste regiuni, pe care granița vremelnică nu le-a întrerupt. Împreună, erau în legături tot așa de strânse cu Ardealul. Cele peste 40 de cântece care însoțesc studiul sunt un prețios material pentru studii folklorice.

5. *Aurel V. Sava*: Moșia Câmpurile. Deși magistrat, autorul este pasionat în chip deosebit și de studiile istorice. E destul de cunoscută colecția de „Documente putnene” publicată de curând, un bogat izvor de informații. Folosind în majoritate documente din condica moșiei Câmpurile, precum și din colecția personală — publicate sau inedite — d=sa încearcă un studiu al acestei moșii, început în primul număr al revistei și care se va continua în cele viitoare. Activitatea d-lui Sava este un frumos exemplu și o îndrumare pentru publicațiuni de acest soi de o netăgăduită valoare în studiile istorice.

6. *N. Al. Rădulescu*: Cutremurele de pământ din Moldova de Sud. România este socotită ca țară peneseismică; cu toate acestea, cutremurele au atins uneori gr. IX după scara Rossi-Forel. D=1 R. alătură „concluziile cercetărilor geologice cu rezultatul observațiilor seismice, determinând în felul acesta axele în jurul cărora se produc

cutremure în sudul Moldovei și în estul Munteniei“. Pentru aceasta prezintă bibliografia utilizată și apoi descrie fiecare cutremur înregistrat între anii 1802—1916.

Materialul statistic duce la concluzia că Moldova de sud este o importantă regiune seismică ; aici a fost centrul unui impresionant număr de cutremure — deși nu catastrofale. Cartografiind cutremurele după numărul lor, se observă că numărul cel mai mare de cutremure a fost la Galați. „Se vede aici o puternică axă seismică între Nereju și Galați, având spre depresiunea Vrancei un mic număr de cutremure, iar spre Galați un număr din ce în ce mai mare. E pomenită, în legătură cu aceasta, discuțiunea între Montessus de Ballore și E. de Martonne. M. Ballore găsește axa seismică între două puncte instabile : București=Chișinău, iar cutremurele dela noi le pune în legătură cu „desechilibrul provocat de Marea Neagră când s'a prăbușit, remarcând paralelismul între axa București=Chișinău și izobata de 100 m. a Mării Negre. Cutremurele din Dobrogea s'ar datora centrului seismic dela Balcic, munții Dobrogei fiind stabili, grație mării lor vechimi“. El nu folosește nici o hartă geologică și nici o statistică completă (între 1471—1892). De Martonne așează linia seismică între Focșani=Galați, în raport cu o linie fizică deslușită : la granița între „platoul terțiar moldovenesc“ cu „câmpia diluvială“ a Munteniei. D-l Rădulescu folosește altă metodă : cartografiază cutremurele după intensitatea lor. Rezultatul : cele mai multe cutremure au epicentrul în Focșani ; apoi urmează Bârlad, Galați. Bârladul cu Avrameștii formează un centru seismic important, dar oșebit de axa seismică centrală. „Pe partea sudică a axei numărul cutremurelor locale este mai redus (Brăila, R.=Sarăt).

Partea nordică a axei (depresiunea moldo=basarabeană) este mult mai sguduită și bogată în cutremure locale“. În privința cauzelor cutremurelor, „adevărata pricină a mișcărilor seismice ne-o arată tectonica regiunii“. Cauza vulcanică este exclusă, iar aceea a prăbușirilor nu atât de frecventă. Moldova e împărțită în : *platoul* Moldovei și *depresiunea* moldo=basarabeană, separate prin falia Trotușului (Tg.=Ocna=Bârlad=Prut).

Falia Trotușului se desparte de câmpia Dunărei prin falia Focșani=Galați Insula Șerpilor. Falia Trotușului are centrele seismice Bârlad Avramești.

A doua falie (Focșani=Galați=Ins. Șerpilor) este „*cel mai mare centru seismic al țării*“. A treia falie (Șelăriile=Valea Râmnicului=

Dobrogea (Peceneaga Camena) cu cutremure de mică însemnătate. A patra este falia Buzăului.

Intensitatea cutremurului depinde și de felul rocii. Focșanii și Mărășești suferă mai mult, fiindcă au un *subsol mobil*.

După de Martonne, depresiunile mari sunt lângă centrele de seismicitate : centrul din Oltenia cu depresiunea Tg.-Jiu și centrul din Moldova cu depresiunea Vrancei, prima depresiune mai bătută de cutremure decât a doua.

Concluzia : „*Cele patru falii transversale, care brăzdează Moldova de sud și Muntenia de est, sunt axe seismice în jurul cărora se produc cutremure uneori destul de puternice. Dintre acestea, axa Nereju-Insula Șerpilor este de cea mai mare însemnătate, deoarece aici s'au produs cutremurele cele mai violente. Iar ținutul orașului Focșani cu împrejurimile, formează regiunea epicentrală cea mai puternică din toate cele studiate mai sus*”.

Studiul d-lui Rădulescu merită o deosebită atențiune. Folosind suficiente date statistice și apreciind just valoarea rezultatelor celorlalte procedee în cercetarea seismologică a acestei regiuni d-sa ajunge după un alt procedeu și anume cartografierea cutremurelor după gradul lor de intensitate — la concluzia de mai sus, despre care credem că e un adevăr definitiv stabilit.

Iliescu M. D.

* * *

Dr. Const. C. Georgescu : *Insulele de fag din Dobrogea* — extras din „Revista Pădurilor“, No. 4, Aprilie 1928.

În Dobrogea sunt două insule de fag : una în N. și alta în S.

1. Insula din N. Dobrogei se găsește în Valea Fagilor, confluentă a Văii Luncavița care se deschide în Dunăre, spre N., la 15 km. W. de Isaccea. Fagul se găsește pe versantul nordic al văii, în partea mijlocie și inferioară. Valea are lungimea de ca 1 km., e îngustă și adâncă (250 m.) și, față de văile vecine, este cea mai umedă ; pentru aceasta a și rezistat aici fagul. Omul l-a cruțat, folosind alte specii mai tari : stejar, gorun. Suprafața pe care o ocupă e de aprox. $1\frac{1}{2}$ —2 ha. ; înălțimea arboretului e până la 15 m., a arborilor 25—30 m., cu un diametru de 0,40—0,60 m. Face parte din specia *Fagus silvatica*. Locuitorii din partea locului disting două varietăți : fagul alb și fagul roșu, care se deosebesc după coloritul scoarței și frunzei și după forma mugurilor.

Fagul acesta poate fi din era terțiară, judecând după prezența podzolului. Au fost abundente precipitațiuni, datorită cărora s'a instalat

aici o subzonă a fagului pe părțile mai înalte ale dealurilor. Schimbându-se condițiunile climaterice, speciile acestei subzone s'au refugiat în zona stejarului. Unele s'au risipit pe înălțimi, altele s'au grupat în insule de Fag, *Salix caprea*, *Rhamnus frangula*, etc. Insula de fag este însoțită de o asociație de plante erbacee, caracteristică pădurilor de coline și chiar de munți, care s'a retras aici odată cu fagul. Cercetând și lista speciilor lemnoase din jur, se constată că aici predomină cele din jurul Carpaților, așa încât se poate spune că pădurile de fag din N. Dunării au avut un caracter carpatic.

2. Insula din S. se găsește la 20—25 km. S. de Bazargic, în apropiere de cătunul Tulugea. Fagul se află tot pe versantul nordic al Văii Batova, care se scurge spre E., în mare, la Ecrene. Valea este adâncă, cu versanții foarte înclinași și cu mulți pereți abrupti. Arboretul cuprinde o suprafață de 100—120 ha., amestecat cu stejar, carpen, jugastru, corn, cărpinișă, etc. Până acum a fost cruțat, ca și cel din N. Dobrogei. Se deosebește de acesta prin aceea că mulți arbori sunt proveniți din lăstari, sunt mai mărunți (până la 7 m). și dezvoltă un mare număr de tulpini, care prezintă spre bază un fel de genunchiu. O parte a masivului a fost exploatată; pentru rest s'a intervenit la Casa Pădurilor să fie cruțat. *Aspectul general al pădurii amintește pe cele din Sud, din Grecia. Arboretul de fag de aici are legături cu cel din pădurile din jurul Varnei și Munții Balcani.* Regenerarea prin pueți este foarte redusă; ea se face mai mult prin lăstari.

Iliescu M. Dan

* * *

S. Greavu-Dunăre: *Bibliografia Dobrogei* (425 a. Hr. — 1928 d. Hr.); 152 p. în 8°; An. Acad. R., Memor. S. Istor., S. III, Tom. IX, Mem. 4; București, Cultura Națională 1928.

Această lucrare cuprinde o bună parte din izvoarele și studiile asupra Dobrogei și este de un folos real pentru viitoare studii asupra acestei regiuni. Cercetătorii pot avea la îndemână informațiunile bibliografice aproape complete, așa încât, din acest punct de vedere, munca le este ușurată în parte. Păcat însă că autorul a strecurat și oare care greșeli regretabile. Așa s. ex:

1. La pag. 21, No. 191, s'a trecut: *Vinde De* (în loc de *Von Vincke*). *Das Karassu Thal zwischen der Donau . . .* Această lucrare a fost tradusă în românește de D-l C. Brătescu și publicată în *Analele Dobrogei*, an . . . p. . . . așa încât este accesibilă unui mare număr de cercetători.

2. La pag. 25 No. 4, 5, 6, s'au trecut la V. Bogrea lucrări care aparțin de fapt D-lui C. Brătescu :

a) „Nume vechi ale Dobrogei: Vlahia lui Asan, Vlahia Albă“. Această lucrare mai este menționată odată sub numele D-lui Brătescu, la pag. 53, No. 25.

b) „Două periple ale Mării Negre“ (în colaborare cu D-l C. Lăzărescu) ;

c) „Monitorul Oficial al jud. Constanța, cuprinzând noile numiri de sate“.

Am crezut necesară această lămurire, spre folosul aceluia care vor avea de utilizat aceste studii, înlăturând confuziile în ceea ce privește bibliografia.

D. M. I.

* * *

Romulus Seișanu, Dobrogea ; 179 p. în 8° ; București, Universul, 1928.

O carte apărută cu ocazia sărbătoririi semicentenarului realipirii Dobrogei (1878 | 1928). Este, în primul rând, o lucrare de popularizare, în care autorul prezintă Dobrogea în diferitele ei aspecte. Deși diletant, d=sa, ca o furnică harnică a cules din dreapta și din stânga un bogat material pe care a încercat să-l redea sub o formă cât mai sintetică și să-l interpreteze în sensul adevărilor stabilite deja de competența cercetătorilor consacrați și cu autoritate ai Dobrogei. Dealtfel, despre această regiune se poate spune că este singura în țara noastră care s'a bucurat de atențiunea unor cercetări cât mai complete și din cât mai multe puncte de vedere, așa încât lucrării d-lui Seișanu nu i= a fost greu să-i asigure un succes frumos și să atragă autorului său laudele cuvenite și simpatia Dobrogenilor de care se arată atât de strâns legat sufletește. Ca ziarist chiar, d=sa nu scapă niciodată prilejul de a sesiza orice tentativă de denaturare a adevărului asupra „problemelor dobrogene“, de oriunde ar veni ele. E cunoscut cazul recent, publicat și comentat de d-l S. în Universul, cu ocazia congresului dela Atena, unde profesorul bulgar Balacef, pe baza unui isvor lipsit de seriozitate, a încercat să stabilească un neadevăr : existența unui stat turcesc în Dobrogea, înaintea cunoscutei stăpâniri turcești. În afară de folosul pe care-l aduce oricui simte un pic de interes pentru această regiune cu un trecut atât de caracteristic, cartea d-lui S. este un exemplu și un imbold pentru lucrări în această direcție. Cu toate că uneori sunt puse alături păreri

care se contrazic, sau păreri interpretate alături de înțelesul lor și măcar că autorul nu recurge totdeauna la autorii cei mai competenți, cartea rămâne așa cum este : o carte plină de interes și de folos. O constatare de făcut : la pag. 2, autorul reproduce o hartă a Daciei și Moesiei în vremea lui Ptolemeu, hartă redusă prin fotografiere după harta reconstituită de d-l prof. C. Brătescu după Ptolemeu și publicată în Analele Dobrogei, an. IV, 4, însoțind un studiu : „Dacia și Moesia după Ptolemeus“ (Sec. II d. Cr.). Că nu e menționat autorul în harta reprodușă, faptul se datorește negreșit împrejurării că a fost nevoie, din lipsă de spațiu, să se elimine marginea de jos a hărții, unde era autorul semnat. Dealtfel, grabei care impunea d-lui S. să publice cartea până la o dată fixă, se datoresc unele scăpări din vedere, justificabile în asemenea condițiuni.

D. A. N.

* * *

Iarna anului 1928—29 la Constanța. — Am reprodus în unele din clișeele noastre (Fotoglob=Constanța) câte=va aspecte mai caracteristice ale portului Constanța și ale Mării Negre în dreptul Dobrogei, în ziua de 10 Februarie 1929. A fost cea mai grea iarnă din câte=și amintesc bătrânii în viața lor. După relațiile presei din Constanța („Dobrogea Jună“ din 14 Febr.) termometrul s'a coborât în cursul nopții până la -26^0 sub zero. *Buletinul meteorologic lunar din Febr. 1929* dă un minimum absolut de -25^0 (la 10 Februarie) la Constanța și Balçic ; de $-25^0.6$ (la 9 Februarie) la Sulina ; și de $-29^0.7$ (la 8 Februarie) la Bazargic. Temperaturile cele mai scăzute din Țara noastră s'au înregistrat la Casa Omul în Bucegi la 10 Febr., de -38^0 , după acelaș buletin ; în Moldova, la Drăgușeni, de -32^0 ; peste munți, la Gheorghieni, -35^0 ; iar la Cernăuți $-29^0.2$ după observările D-lui Prof. Steleanu.

Frigul intens a făcut ca apa Mării să înghețe în basinurile portului și chiar în Mare până la orizont ; iar viscolul și „furtuna îngrozitoare“ au ridicat apoi sloiurile unele peste altele, îngrămădindu-le spre mal și oferind, la 45^0 latitudine, aspecte ca'n mărilor polare. În basinurile portului ghiața, îngroșându=se prea tare, împiedica manevrarea vapoarelor, cu toată activitatea de zi și de noapte a remorcherelor. Un vas german, spre a se degaja din blocuri, a fost nevoit a recurge la apă clocotită ; canoniera „Ghiclescu“ și bricul „Mircea“, strânse ca'ntr'un clește, erau amenințate a se sparge, dacă marinarii n'ar fi

tăiat gheața împrejur și n'ar fi înlăturat blocurile ; iar vasul „Regele Carol“ a fost ridicat în sus cu 70—80 cm. peste nivelul apei.

În zilele acelea de ger, valurile mării au aruncat la țarm mari cantități de pește înghețat (guvizi). Locuitorii de pe litoral, din satele Șabla, Două Mai etc., s'au aprovizionat din belșug cu acest aliment oferit de apa Mării. Dinspre delta Dunărei marinarii au văzut trecând spre sud stoluri speriate și obosite de păsări aquatice, care și-au luat sborul spre țări mai calde ; dar multe din aceste păsări au pierit în drum, din cauza viscolului, iar cadavrele lor pluteau pe Mare, în jarg. Și'n interiorul provinciei gerul a făcut victime destule. Vitelor din grajduri le-a crăpat pielea de frig. Pe câmp s'au găsit multe cadavre de lupi, vulpi și alte fiare. Ne amintim de iarna grea pe care o descrie și poetul Ovidius în timpul exilului său la Tomis.

„Cu tot viscolul și furtuna care se menține pe M. Neagră, — scrie ziarul „Dobrogea Jună“ (14 Febr. 1929) — vapoarele Serviciului Maritim român pleacă și sosesc regulat. Sunt singurele vapoare ce mai circulă după itinerariu, menținând neîntreruptă legătura între Occident și Orient, în timp ce trenul expres-orient se află de 14 zile împotmolit în Macedonia. Astfel, Luni seara, vaporul „Principesa Maria“ a părăsit portul Constanța și a ajuns cu bine a doua zi la Constantinopol unde, când a intrat în port, avea aspectul unui imens bloc de gheață, provocând admirația tuturor, nu atât pentru aspectul vasului, cât pentru bravura marinarilor.

Un studiu asupra Iernei anului 1928—29 a publicat d-l Alex. Ionescu în Buletinul meteorologic lunar No. 2 din Febr. 1929 pag. 25 ff. Domnia sa arata că au fost două perioade de ger. Prima perioadă a durat dela 30 Ianuarie la 14 Februarie, cu ger culminant la 10 Febr., când valuri de aier înghețat s'au lăsat din spre oceanul polar către Europa. Primul val de frig a ținut dela 28 Ianuar — 3 Februar, înaintând din spre Novoaia Zemlia către sud ; iar al doilea val a durat dela 3—8 Febr., având două direcții : una spre Sud, peste Moscova-Chiev și România, unde ajunge la 7 Februarie și a doua peste Finlanda și de a colo iar spre România, unde ajunge la 10 Februarie. În perioada a doua, care începe la 14 Februarie, s'au mai coborât două valuri înghețate : unul cu maximum de frig la 16 Februarie și altul la 22 Februarie.

În tot acest timp, marele anticiclone ruso-siberian s'a întins până în occidentul Europei, pe când aria ciclonală din spre Islanda se restrânsese în Atlantic, mai la sud de cât în cazuri normale. Acest

tip de timp, cu o asemenea distribuție a ariilor de mare și mică presiune atmosferică, e caracteristic iernilor grele din Europa.

În acelaș număr al Buletinului meteorologic lunar, d-l *E. Oteteleșanu* caută să dea o explicare acestui tip de timp, punându-l în legătură cu activitatea maximă a petelor solare (pag. 29—35).

Sal.

* * *

Un monument lui Mihail Eminescu în Constanța. — După București, Iași, Galați, Dumbrăveni, Cluj, Banat, Cernăuți . . ., iată acum și Constanța — de și puțin cam târziu — aprinzând tămăia adorației în fața marelui poet al întreg-neamului românesc. Inițiativa de a se ridica un bust lui Mihail Eminescu lângă malul Mării — sugerată de altfel de mult cititorilor duiioasei poezii „*Mai am un singur dor*“, — este vrednică de toată lauda și dă dovadă de mare înălțime sufletească. Acest nou monument, la marginea dinspre ape a pământului românesc, capătă și o valoare simbolică. El ne apare ca încă un stâlp de hotar sufletesc, așa precum pe vremuri strămoșeștii „bouri“ marcau hotarele materiale ale Voevodatului lui Ștefan-Vodă.

S'a adunat, în vederea acestui scop, un număr de intelectuali cari, consfătuindu-se în localul liceului „*Mircea cel Bătrân*“, au constituit și un comitet de acțiune. Liga culturală, secția Constanța, a votat un prim fond bănesc pentru înfăptuirea acestei opere; băncile populare din județ vor contribui și ele cu sume diferite. Se vor ține conferințe cu intrare; se vor lansa liste de subscripții: se vor pune în vânzare fotografiile ale marelui dispărut; se va apela la contribuții benevole. Primăria municipiului va dărui un loc potrivit pe malul Mării, de unde bustul Nemuritorului va putea privi „*cum ale apeii valuri trec, călătorind spre dânsul*“.

E bine, e într'adevăr înbucurător, e chiar mișcător până la lacrimi. Numai armonie și perseverență de-ar fi; numai de-ar dura însuflețirea momentului inițial până la inaugurare. Altcum vom rămâne iarăși, și de astă dată, numai cu pietrele fundamentale. Nădăjdum totuși, că inițiativa, pornită de la fineretul generos, sincer și desinteresat, va fi urmărită până la realizarea definitivă.

Alegerea de președinte al comitetului în persoana d-lui *I. N. Roman*, ar fi o garanție de conducere echilibrată. Alegerea d-lui *G. Coriolan* în calitatea de casier, ar fi o altă garanție pentru păstrarea și buna administrare a fondurilor. Alegerea d-lui *N. Chirescu*, preșe-

dintele ligii culturale, ca membru, ar oferi posibilități de mai grabnică înfăptuire. Ce bine ar fi fost însă, dacă s'ar fi mobilizat toate forțele, care reprezintă un trecut cultural în Dobrogea!

Noi, cei dela Analele Dobrogei, ne bucurăm sincer de inițiativa luată și-i dorim cea mai desăvârșită izbândă. De asemenea nu ni se cade a sta deoparte, de'ndată ce ni se va cere și concursul nostru. Exprimăm însă desideratul ca în toată acțiunea să stăpânească acea binefăcătoare largime de vederi, pe care am cerut-o și cu prilejul serbărilor semicentenarului Dobrogei, dar pe care, din cauza luptelor și sectarismului partidelor politice, n'am reușit a o realiza. Căci la asemenea serbări și la asemenea omagii aduse marilor dispăruți trebuie asociat sufletul întregului neam, de oarece un Mihail Eminescu aparține neamului întreg. *Și am dori, de asemenea, ca bustul genialului poet să aibă, cel puțin de data aceasta, norocul unei asemenea realizări artistice, în cât să poată sta la aceeași înălțime cu opera sa genială și să câștige aprecierea deplină a tuturor cunoscătorilor artei adevărate și a tuturor adoratorilor maestrului litefaturii române.*

Deci, încă odată, urăm comitetului înfăptuitor izbândă fericită!

Sals

* * *

Rectificare. — In „Cronica numismatică și arheologică“, An. VIII, No. 83—88, Iulie-Dec. 1928, la pag. 47 citim următoarele :

„Cea mai importantă din aceste lucrări (apărute cu prilejul semicentenarului Dobrogei) este publicația oficială, intitulată „Dobrogea, cincizeci de ani de viață românească“, tipărită în București la Cultura Națională și cuprinzând 800 pagini de format mare, cu numeroase ilustrații, planșe și hărți. Ea a fost redactată din inițiativa d-lor A. Lapedatu, Ministrul cultelor și artelor și V. Sassu, președintele comitetului organizator și prin îngrijirea d-lor C. Brătescu, profesor la Universitatea din Cernăuți etc. și I. Georgescu, inspector șef școlar din Constanța etc.“.

O mică rectificare se impune.

Memoriul pe care l-am înaintat în timpul guvernării averescane și mai apoi în timpul guvernării liberale pentru organizarea unor serbări ale semicentenarului Dobrogei, precum și planul acestor serbări, din care unele puncte ne luam însărcinarea noi a le realiza, ne scutește a intra aci în amănunțele acestei chestiuni. De oarece însă hotărârea guvernului de a se începe pregătirile întârzia prea mult și aproape ne pierdusem speranța de a mai aștepta ceva în această

privință și cum timpul material până la data istorică a jubileului era prea scurt, — am pornit, independent de acțiunea oficială, publicarea volumului festiv la „Glasul Bucovinei“ din Cernăuți. Destul de târziu în fine, am primit însărcinările ce ni s'au dat (scoaterea unui volum festiv, organizarea expoziției semicentenarului etc). — după ce ele, pe cât se pare, mai trecuseră și pe la alții, fără rezultat. Atunci am sîstat tipărirea volumului la Cernăuți — unde se culeseseră câte-va coale — pentru a-l trece la tipografia „Cultura Națională“ din București. Ministerul s'a oferit a finanța acest volum — la înighebară căruia a participat cu câteva articole oficiale — celelalte fiind obținute de noi pentru Analele Dobrogei festive. Pentru aceia și volumul festiv poartă tipărit pe el mențiunea că alcătuește Vol. IX, anul 1928, din Analele Dobrogei. Dar inițiativa și concepția acestui volum ne aparține, dovadă, între altele, și neplăcerile ce le-am avut într'un moment dat din partea oficialității de a se arunca asupra noastră cheltuelile de tipar. Și tot așa stau lucrurile și cu inițiativa și concepția în organizarea expoziției jubilară. Mai multe nu voim a pomeni aci. Atîta putem afirma deocamdată că, pe când unii munciau fără odihnă până la limita de rezistență a sănătății lor, spre a se achita cu cinste, într'un timp atît de scurt, de obligația ce și-au luat-o, — alții recoltau laude și osanale nemeritate din partea presei de partid, inducând în eroare până și pe oamenii de bună credință. În asemenea cazuri, ori cât de neplăcută ne-ar fi o pledoarie pentru propriile noastre merite, noi nu putem tăcea în fața tentativei de a ni se răpi dreptul de proprietate ce-l avem asupra inițiativei și muncii noastre creatoare. Un dublet al arhivei serbărilor fiind în posesiunea noastră, putem face dovadă ori și când de contribuția fiecăruia în realizarea pomenitelor serbări.

Sals

DONAȚIUNI

București, 5 Martie 1930.

FUNDAȚIUNEA
„REGELE FERDINAND I“

Sediul : Palatul Regal
Calea Victoriei, București

Stimate Doamnă Brătescu,

Deosebită bucurie am avut că la ședința trecută a Comitetului Fundației, aducând în discuție marile greutăți materiale cu care luptă publicațiunile de valoarea „Analelor Dobrogei“, vi s'a acordat suma de 50.000 lei, ca să puteți duce înainte munca D-V. dezinteresată și atât de folositoare pentru cunoașterea Dobrogei.

V'aș ruga să binevoiți a dispune trimiterea unei colecții din Analele Dobrogei pentru Biblioteca Fundațiunii. Dacă mai aveți exemplare din extrase, v'aș ruga să ne trimiteți și din acestea.

Cu deosebită stimă
G. T. Kirileanu.

București, 4 Martie 1930.

FUNDAȚIUNEA
„REGELE FERDINAND I“

Sediul : Palatul Regal
Calea Victoriei, București

Domniei Sale
Domnului C. Brătescu
Profesor de Geografie la Universitatea
din Cernăuți

Am onoare a vă aduce la cunoștință că în ședința dela 21 Februarie 1930, Comitetul Fundațiunii „Regele Ferdinand I“, având în vedere greutățile materiale ce întâmpinați pentru publicarea revistei „Analele Dobrogei“, care în curs de zece ani a dat la lumină numeroase studii și bogat material pentru cunoașterea ținuturilor de peste Dunăre, v'a acordat un ajutor de 50.000 lei pentru continuarea acestei publicațiuni.

Primiți, Vă rog, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Președinte : C. Hiotu.

Director : G. T. Kirileanu.

Mulțumind d-lui Președinte și onoratului Comitet al *Fundațiunii „Regele Ferdinand I”* pentru măgulitoarele aprecieri asupra revistei „*Analele Dobrogei*” și pentru ajutorul de 50.000 lei, aducem la cunoștință că această sumă a fost depusă spre fructificare, în vederea tipăririi unui volum din *Analele Dobrogei*, care se va ocupa în special cu studiul Mării Negre. Totodată, fiindu-ne tiparul asigurat pentru acest an, prin donațiunile generoase ale Primăriei și Prefecturii de Constanța, am hotărât a trimite *gratuit* *Analele Dobrogei* la un număr cât mai mare de biblioteci, mai cu seamă că o seamă dintre abonații noștri dobrogeni, dintre cari majoritatea nu ni-au plătit abonamentul pe 2, 3, 4 și chiar 10 ani (!), au socotit *Analele Dobrogei* ca o revistă inutilă, ale cărei foi trebuiesc să rămâie netăiate și care, prin urmare poate fi refuzată fără-nici o considerație față de ostentivitatea noastră dezinteresată și față de cheltuielile de tipar, pe care a trebuit să le cerșim oriunde am găsit puțină bunăvoință și apreciere. Mărturisim că am rămas surprinși, constatând că persoanele ce ne-au refuzat revista aparțin „elitei intelectuale”, fiind profesori secundari, medici, avocați, ingineri, preoți etc., dintre cari unii au înțeles chiar a privi sub prizma politice de partid obligația de a ne achita abonamentul la această revistă *culturală*, care nu are de a face întru nimic cu politica de partid, în afară de care a rămas și va rămânea până la dispariție.

Drept aceea, când pe lângă asemenea atitudini anticulturale, primim aprecieri și ajutoare ca cele ale „*Fundației culturale Regele Ferdinand I*”, care pentru noi constituie o surpriză neașteptată, nu putem decât să ne arătăm deplina noastră recunoștință și să promitem că vom continua cu aceeași râvnă ca și până acum publicarea *Analelor Dobrogei*, al căror aport pentru cunoașterea acestei provincii este recunoscut ca deosebit de prețios.

Redacția și Administrația.

MULȚUMIRI

Aducem viile noastre mulțumiri următoarelor instituțiuni și persoane, care au binevoit a sprijini bănește tipărirea „Analelor Dobrogei“:

Fundația culturală „Regele Ferdinand I“ . . .	50.000 Lei
Primăria Municipiului Constanța (Gh. Popescu)	50.000 „
Prefectura jud. Constanța (Nicu Petru) . . .	20.000 „

ADMINISTRAȚIA

Cărți primite la redacție :

1. *Sextil Pușcariu* : Istoria literaturii române. Epoca veche. Ed. II, revăzută și întregită, completată cu o bibliografie istorică și un indice, cu 82 ilustrații, dintre care șase planșe în colorii în afară de text. Tiparul și editura Krafft & Drolleff S. A. Sibiu, 1930.
2. *Radu Vulpe* : L'âge du fer dans les régions thraces de la péninsule balcanique. Paris 1930. Librairie J. Gamber, Rue Danton 7.
3. *Catherine Dunareanu-Vulpe* : Considérations sur certaines formes caractérisant l'âge de bronze de l'Europe sud-orientale. Paris 1930. Librairie J. Gamber.
4. *Milcovia*. An. I, No. 2. Focșani 1930. Director : N. Rădulescu.
5. *Aurelian Sacerdoțeanu* : Considérations sur l'histoire des Roumains au Moyen-âge. Extrait des „Mélanges de l'école Roumaine en France“, VII, 1928. Paris 1929.

Citiți : **Apărarea**, organ al Soc. de cultură macedo-română, ziar săptămânal. Red. și administr. București, Calca Râhovei 29. Abonament : 300 lei pe an.

Colecția Analelor Dobrogei, numerele izolate și abonamentele se pot cere D-nei **Paulina Popescu**, secretara și casiera revistei, la Școala No. 5 de băieți, *Constanța*.

PREȚUL 100 LEI

www.dacoromanica.ro